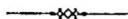

A POZSONYI
VÉRTÖRVÉNYSZÉK

ÁLDOZATAI 1674-ben.

IRTA

RÁCZ KÁROLY,

SZERZŐ SAJÁTJA.

II-dik füzet

LUGOS,
NYOMTATTA TRAUNFELLNER
1899.

A Pozsonyi Vértörvényszék áldozatainak Emlékoszlopa
Debreczenben.

szittette: özv. Hegyi Mihályné szül. Józsa
Eufrosina asszony.

Felállítottatott 1895. szeptember 21-én.

Nagyságos

Özvegy KOVÁCS FERENCZNÉ

született

KÜRY TERÉZIA

URHÖLGYNEK

A Krisztushoz és az ő magyar református egyházához való hűség és buzgó szeretet szép jele s példaadó megnyilatkozása a női kebelnek Nagyságod azon magasztos tette, hogy ezen hitvallók és vértanúk homályba borúlt emlékeztének napfényre hozatalát czélzó könyv megjelenési költségéhez 100 forint kegyes adományával készségesen járulni méltóztatott. Éreznél maradandóbb emlékoszlop Nagyságod e magasztos tette, az Idvezítőnek Máriáról mondott ezen bátorító nyilatkozata szerint: »Bizony mondom nektek: valaholott ez egész világon prédikáltatik a *Evangelium*, a mit én velem cselekedék: az is hirdettetik az ő emlékezetéért.« *Mát. 26., 13.*

Ha az UR az ő szolgálón ejtett méltatlan bántalmakat nem hagyja észrevétlenül: bizonynyal sokkal inkább az ő jótetszésének és helyeslésének nyilvánításával boldogító lelki örömet éreztet azon szívet, mely az ő Nevéért szenvedett szolgálói iránt kegyeletet és könyörületességgel tanúsít. Szép és felcinnelő Nagyságod ezen tette, oly időben, midőn a világ lelkének lehetete csaknem minden elmét és szívet elbűvölt s Krisztus ügye iránt elfásított.

Fogadja Nagyságod háladatos köszönetem és mély tiszteltem nyilvánítását!

Szapáryfalva, december hó 16-án 1898.

Rácz Károly

ev. ref. lelkipásztor.

Előbeszéd a II-dik füzethez.

Elborúl úgy a hazafi, mint a keresztyén ember lelke, ha azon setét, szomorú történeten végig tekint, mely a pozsonyi delegatum judicium neve alatt lett ismeretessé.

A hazafi nem nézheti mély megindulás nélkül, hogy a nemzet teste, mely egyfelől a török, másfelől a német bérhadak féktelenkedése alatt úgy is ezer sebből vérzik, most épen a hazai főpapság vezetése alatt álló törvényszék által szakgattatik darabokra.

A keresztyén ember, lehetetlen, hogy meg ne botránkozzék azon, hogy egy keresztyén hitfelekezetnek lelkészei és tanítói idézetenek egy oly bíróság elé, mely bár a római katolikus főpapság vezetése alatt áll, a törvényes formák és bíróságok sérelmes mellőzésével, a nyers erőhatalom által hozatott létre, s azt a hazai főpapság nem csak nem helytelenítette, hanem azt a hazai protestáns egyház le szervezésére felhasználni sem a hazafisággal, sem a Krisztus szellemével nem tartotta ellenkezőnek, sőt mindent elkövetett oda, hogy azon lelkészek erőnek erejével egy oly conspiratió bűnrészességébe sodortassanak, melyet épen római katolikus főurak a protestáns egyház minden tudta és hozzájárulása nélkül terveztek; mert hiszen azon Vitnyédi-féle levél költött volta *Heisler Mengyhért* védőügyvéd által tizenegy érvellett minden kétségen kívül helyezve és lehetetlenné téve s az idézés politikai színezete teljesen megszüntettetett s világossá lett, hogy ama bíraskodás nem más valóban, mint a körülmények alakulásának könyörtelen felhasználása a protestáns egyház létfeltételeinek lerontására azon nemzeti elégyületlenség ápolásának jogczime alatt, mely azon időben úgy a protestáns, mint a római katolikus alattvalók között teljesen közös vala, és

a melynek épen azon katolikus főpapság tagjai adtak leghangosabb kifejezést, kik ama hirhedt delegációban *avval* csakis a protestáns lelkészeket törekedtek megbélyegezni.

Hiszen a katolikus főurak ellen elkövetett törvénytelen eljárás idejében mondá ezen püspökök egyike Hocker korlátnok féktelenkedései által felboszantva: »Sciat autem Hockerus neminem germanorum, praeter Leopoldum, nobis esse regem.« — A másik főpap pedig, a ki Lipót király fejére feltette egykor az ország koronáját, a Zrinyi-, Frangepán-, Nádasdy-ügyben tett közbenjárása sikertelensége által elragadtatva mondá szemébe a királynak: »Száradjon el axon kéz, melylyel a koronút Felsőged fejére tettem!« — Már ennél nyiltabb felségsértés alig lehet. És ezen két eset is elég világosan mutathatná, miszerint a politikai elégtelenség hőfoka azon időben igen magasra emelkedett . . . de *avval* most a katolikus főpap urak csupán a protestáns lelkészeket akarják terhelni és megbélyegezni, noha azt magok is oszták.

És valóban, a protestáns egyház leszervezésére alig lehetett alkalmasabb idő, mint épen az akkori, midőn a törvények az országban hallgattak, vagyis: azokra már nem hallgatott a hatalom, s így azok többé senkinek sem nyújthattak oltalmat és védelmet. Maga a delegáció a törvény hatalmának beszüntetése volt!

Igy lettek azon megidézett lelkészek és tanítók (kik e könyvben felmutatva vannak) halálra ítélve, várfogságra s gályarabságra hurczolva, nem politikai bűnökért, a mit reájok bizonyítani sem akkor, sem a mai napig senkinek sem sikerült, hanem csupán *vallásukért* s két század lejárta után igaz lélekkel mondhatjuk, hogy ők az evangyéliom egyházának igaz vértanúi! De az idő, mely őket igazolta, valamint igazságos egyfelől, úgy kérlelhetlen másfelől . . . az idő is ítél s az idő ítélete ellen nincs felebbezés, s az idő elítélte az áldozatok bírait!

Azon idő óta, a midőn elhangzott az URnak ajkain az új ország jelszava: »Arról ismernek meg titeket, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek«; — »A ki a szeretetben marad, az Istenben marad és az Isten abban«, (1. Ján. 4., 16.), azon idő óta ismerjük azon *kel-*

léket, mely az igazi keresztyén embert teszi . . . és ez a szeretet, melyet az UR minden más törvény fölé helyezett, melyet Pál apostol a törvény betöltésének nevez, (Róm. 13., 10.); s a hitnél és reménységnél is nagyobbnak mond (1. Kor. 13., 13.); Jakab apostol pedig királyi törvénynek nevez. (Jak. 2., 8.)

Az UR az általa felvett emberi természetből kitagadott minden kainias önöst és szeretetlent; tehát a Krisztus igaz követőinek is meg kell tagadni magokban a nyers kainias önöst, s hagyni kell fejlődni ott az igazán istenit . . . hiszen az UR egyedül az út, igazság és az élet, s így a ki Őt követi, az jár egyedül az igazság és élet útain.

Már a szeretet, ezen isteni élet-elv, nem verseng, nem gyűlölködik, nem üldöz senkit, hiszen a szeretet lényegében nem más, mint élni másban, s annak a másnak boldogságában keresni saját boldogságunkat!

Valóban a keresztyénség oly isteni intézkedés, a mely egyszersmind a Krisztusban az emberiséggel közölt isteni életnek fejlődése . . . Igen, a keresztyénben maga a Krisztus akarja életét folytatni s az egyénit ily módon általánosítani. Ezt érté Pál apostol akkor, midőn mondá: *Élek pedig többé nem én, hanem él én bennem a Krisztus.* Gal. 2., 20.

Mindezek világos, kétségtelen igazságok.

Annál fogva, azon örök szabályt, s annak kritérionát, *hogy ki legyen hát valóban keresztyén, sem Rómában, sem Genfben, sem Wittenbergben nem kell keresni, hanem magában az isteni Vallás-szerző világos és határozott nyilatkozatában!*

A minek alapján, minden, a mi ellenkezik a szeretettel, az ellenkezik az igaz keresztyénséggel, az megtagadása a Krisztus Lelkének, bárki legyen is az, a ki ezt elköveti.

Igen, az üldözés, a vérpad, és máglya megannyi tiltakozás a Krisztus ellen!

Itt nincs mentség. Nem mentség még az sem, hogy hiszen a gyűlölség amaz eszközei az Istennek dicsőségére s a hit tisztasága végett használtattak; mert az örök szeretet istenét nem lehet igazán szolgálni, sem véres törrel, sem hóhérasok segedelmével.

A hol törvény szeretni még az ellenséget is: ott nyílt törvényszegés minden nyers erőszak . . . A hol még azt

sem szabad mondani embertársunknak: »Rakka!«, mert már az is méltó az ítéletre: ott súlyosabb ítéletre méltó tény leszen, mást halálba üzni, vagy őt az Istentől neki engedett létpályán megállítani.

De ennél többet tett azon pozsonyi delegatum iudicium, mely a törvények felfüggesztésével a katolikus főpapok tagadhatatlan vezetése alatt állott, s inkább egyházi jelleggel bírt, mint sem világgal és az inkriminált bünt csakis a protestáns lelkészekben kereste, holott pedig az lehetetlen, hogy egyedül ők lettek volna az országban elégületlenek. De a felhozott vádpontok legnagyobb része egyháztársadalmi jelleggel bírván, ezen körülmény is oda mutat, hogy ott a protestáns egyház kiirtását czélozták. De leginkább bizonyítja ezt maga az ítélet . . . Ime azon bírák, kik a protestáns lelkészeket halálra ítélik, most az ítélet meghozása után *az úgynevezett felségsértőkkel alkudozásba bocsátkoznak s a halált elenyedik azoknak, a kik vagy önként kimennek az országból, vagy lemondanak lelkészi állásukról, vagy pedig római katolikusokká lesznek!*

Hát van-e arra eset, hogy bírói ítélettel valaha ily játék üzetett volna? Avagy nem nyílt tagadása-e ez a felállított felségsértési vádnak magának? Ugyanis: valyon *megszűnt-e azon felségsértő annak lenni, ha lelkészi hivataláról lemond, vagy katolikussá lesz?* Hiszen *Martinovics* katolikus papot is megfosztották a hozott halálítélet után papi jellegétől (noha a katolikus dogma szerint az lehetetlen, propter characterem indelebilem), és mégis maradt felségsértő és lefejeztetett.

Mindezekből világos az, hogy a pozsonyi delegatum iudicium áldozatai a vallásgyűlölet áldozatai és nem politikai bűnösök.

Ennek kijelentésével tartozunk két század múlva emlékeztetőknök. Tartozunk megsértett becsületöket visszaállítani s őket az utókor tiszteletének kegyelettel átadni.

Dombórad, 1893. ápril 24-én.

Dr. Heiszler József
helvéthitvallású lelkipásztor.

Előbeszéd a II-dik füzethez.

Tiszteletes Gyülekezet!

Áll immár az emlékoszlop, mely a magyar szabadság megpróbáltatásának legsetétebb korszakát állítja lelkünk elé, mely egyszersmind tanújele, hogy az igazság melletti kitartás diadalra vezet s a méltatlanul szenvedők könnyei a kopár mezőt felüditő harmateseppekké változnak át. — Áll az emlékoszlop, de hogy az áll, a századokkal daczó hit lángjának köszönhető, s a könyvekben rejlő igéknek és eszméknek hatása az. Egy debreczeni Urnő olvasván a múlt évben a gályarabságra száműzött lelkészek s tanítók történetét, szívében meghatva, mondhatni ihletve kérdezte tőlünk: »Van-e valahol ez országban a nagy szenvedőknek emléke? hiszen *az ő kitartó hitök nélkül aligha volna magyar protestáns Egyház!*« — Feleltünk: nincs! Legfelebb a szívekben! — »*Legyen látható emlékek,* — mondá — *áldozni kész vagyok!*« — Egy év alig telt el, ime kész az Emlék! A lángoló hitű Urnő Gerenday Antal és fia Béla akadémiai szobrászokra bizta a kő megszólaltatását. Gerenday protestáns érzülettel és lelkesedéssel készíté el a művet az innen nyert útastítás szerint. Mikor a siker iránti nem kevés aggodás után, a legméltóbb helyen, Nagytemplom és Kollegium közt felemelkedett az oszlop, a kegyes Urnő így nyilatkozott: »*Kimondhatlan az én örömöm, hállával telik el szívem a Mindenható jó Isten iránt, ki igaz református hitem e csekély jelének létesítését elérnem engedte, legyen áldott Istennek Szent Neve, a Szentlélek, mely bennem működött, midőn az eszme megfogamzott lelkemben.*« — Mindnyájan tudjuk, hogy a buzgó kegyelet megtestesítője maga a megtestesült vallásos kegyelet, *özvegy Hegyi Mihályné szül. Józsa Euphrosina Urnő.*

Midőn 200 év előtt a reformáció elleni dühöngés a női természetet is kiforgatta alapjából, egy Forgács Mária grófnő, egy Báthori Zsófia, fejedelmi özvegy, rakásával zárták be birtokaikon a protestáns templomokat, űzték el, vagy vetették börtönbe a predikátorokat, némitották el az ígét és tudományt Sáros-Patakon és másutt: szebb kor derültével visszahelyezkedett a női természet eredeti jellemébe, s a részvét finom érzetével a vér és a könny tanúinak neveit a hálás utókor elé ragyogtatja.

I. *Mi volt az a gyászévtized?* A 17-ik század 2-ik felében Európaszerte az önkényuralom politikája akarta sirba dönteni hazánkban is úgy az alkotmányos, mint a vallásos szabadságot. I. Leopold királyt idegen tanácsadók: Rottal, Heister, Lobkovicz, Hoher és Volkra grófok, bárók, hercegek környékezték, az általuk szőtt terv szerint felfüggesztették Magyarország alkotmányát, idegen kormányzót neveztek ki (Ampringen Jánost) Pozsonyban, ugyanoda rendkívüli törvényszéket (delegatum judicium) állítottak fel büntetni a felszólalni, vagy önvédelemre felkelni merőket. Minden igaz magyar, valláskülönbség nélkül, megrendült az ország sorsa felett. Az önvédelemre szövetkezetteket vérpadra hurczolták s elhatározták a protestántizmus kiirtását is, egy új módon: a lelkészekfelnémitásával. Mint lázadás részeseit a pozsonyi Vértörvényszék elé idézték mindnyájukat. Legsúlytöbblet volt a 3-ik (vagyis egyetemes) idézés 1674. márczius 5-re. A 700 protestáns lelkész közül 336 jelent meg, a többi előre elbujdosott. Hogy a politikai vád — a lázadásban részesség — csak ürügy volt, bizonyítja, hogy a rájuk kimondott halálos ítélet alól felmentették, ha hivatalaikat vagy evangéliumi hitőket elhagyják. A kik ezt nem tették, ártatlanságuk érzetében, azokat a legembertelenebb kizsákmányosok által akarták arra kényszeríteni. E szomorú üldözés korszaka a gyászévtized. (1671—1681.)

II. *Kik voltak a hitvallók, mit s hol szenvedtek?* Hat setét vár-börtön: Sárvár, Kapuvár, Eberhard (Pozsony mellett), Leopoldvár, Berencs (Nyitra vármegye) és Komárom voltak tanúi annak, mit állottak ki 200 év előtt az UR szelid és művelt szolgálai a kizsákmánytól! Berencsen szenvedtek *Sélyei István* pápai református lelképásztor, püspök és társai,

kik lábszakgató rudas vasba verettek, ocsmány börtön-odúgba dobattak, éhezettek, papi taláiraiktól, könyveiktől, siránkozó hitveseiktől elzárattak. Lipótvár börtönében sinlettek: *Kocsi Csergő Bálint* pápai református tanár és társai; ostoruk volt Kellió Miklós jezsuita. — Mózes fellázadt láttára annak, hogy az egyiptomi poroszlók ütlegelték a a zsidó rabmunkásokat. — *Kocsi*, noha tüzes fáklyákkal veretett meg, *Kálnai*, noha szakálánál és hajánál fogva rántatott le a földre, *Szentpéteri*, mivel hitvesének levelet mert írni, bár el nem küldhette, vérig botoztatott és ők mégis némán türetek. — Igy vonaglottak a többi börtönökben is! — Elnémúlt a Magyar Sion, »ékesség nélkül és pusztá vala« Leopold birodalmában. Ezután jött a fájdalmas hosszú út (via dolorosa) Pozsonyból-Nápolyig vasban, gyalog, kietlen időben 50 napig. A tíz hónapon át minden szenvedést kiállók közül 41-en íteltettek halálos ítélettel egyenlő fokú büntetésre: a nápolyi gályákon tölendő rabságra, kényszermunkára. E 41 hitvallónak nevét hordja az Emlékoszlop 4 oldala. 1675. Május 7-én adattak át a gályarabságra, a Nápoly felett uralkodó spanyolok hatalma alá.

III. *Debreczen város* sorsa a gyászévtized alatt. Az egyházat és tudományt tartó oszlopok közül még csak egy állt: Debreczen; mert *Apaffy Mihály* erdélyi református fejedelem hatósága alá tartozván politikailag, a pozsonyi vértörvényszék parancsa őt nem illette. Debreczen akkori nagynevű lelkészei: a híres biblia-fordító Komáromi és Köleséri vigasztalták a megrettent népet; a Kollégium akkori tudós tanárai: Mártonfalvi (maga is menekült) és Szilágyi a gyászévtized alatt ide iratkozott félezerre menő tanuló ifjúságot oktatták, — a hazában mindenütt másutt kioltotta volt a pusztító szélvész a protestáns tudomány világát. Köleséri lelkész hasonlítá az akkori Debreczent »a kegyetlen sas körmei elől sziklahasadékba rejtett galambhoz«; *Kocsi Bálint*, — ki 6 éven át tanult volt Debreczenben, — Nápoly védszentjéről nevezett »Szent Januárius« gályáról tudósította (1675. Október 5-én) a debreczeni lelkészeket, elpanaszolva rettenetes helyzetüket. — Maga Debreczen menhelye lett tömérdek üldözötteknek, lelkészeknek, világiaknak, tanároknak, tanítóknak; ide

menekült a sáros-pataki Kollégium is, kik itt találtak táplálást és testvéri szívet, ezért rohanta meg Strasoldó német tábornok a védtelen várost (1675. december havában) s 17 napon át dúlta, rabolta, emésztette seregével. Akkor éneklé Debreczen főjegyzője:

Ugy hagyták Debreczent, mint a szedett szőlőt,
Takarodás után, mint a puszta mezőt.

IV. De fordítsuk tekintetünket *Nápoly felé* s a külföldre. Nem hagyta az UR támogató nélkül hiveit. A hazában minden kéz lekötött volt, kívülről munkálkodott két derék férfiú: Weltz György nápolyi vágyonós polgár és Zaffi Miklós velencei orvos, ezek levelezéseik által közrészvétre indították a protestáns nemzeteket, a templomokban is közimádkozások tartattak a nápolyi hitvallók szabadulásáért. A helvét köztársaság városai és egyházai: Zürich, Genf stb. 16.000 forintot haladó összeget gyűjtöttek a fogoly lelkészek javára; tanáraik, lelkészeik vigasztaló és bátorító leveleket intéztek hozzájuk.

A szász választó fejedelem, Svédország, Anglia királya, főkép a tengeri nagy hatalom Hollandia, előterjesztéseik s követek által zörgettek Leopold király udvarában. A hollandi hajós sereg, a spanyolokkal szövetségben Nápoly és Szicília védelmére vitorlázott, a tengeri had fővezére, a nagy keresztyén hős, *Ruyter Adorján Mihály* erélyes közbelépésére leoldattak a vasbilincsek a szerény hitvallókról, kiknek száma 10 hónap alatt megfogyott, még a Nápolyig való útban elhalt két társuk (a 75 éves Illyés és Gócs); a Gályán raboskodás alatt megint két lelkész (Füleki és Miskolezi). Szicília partjain hadakozó hajón letek halálukat Paulovics és Szilvási, kiknek holtteste a tengerbe sülyesztett; így sirjok felett nem földi hant, hanem a tenger hulláma domborúl. 26-an érték meg a kiszabadulás napját, 1676. február 11-én léptek át a kinok bárkájából a szabadító hajóra. Vireth Egyed, a hollandi tábori lelkész mutatta be őket Ruyternek, ki a hálaszót rebegőknek mondá ama kálvinista dogmát: »Mi csak eszközök valánk, Isten kezében, néki adjatok hálát!« — »Különben, — folytatá, — minden győzelmei közt azt tartja legszebbnek, hogy Krisztus ártatlan szolgálót kiszabadíthatá!«

Az örömnapp után gondosan elszállítottak Helvéceziába. Zürich városában előkelőknél 15 háznál elszállásolva, másfél évig élvezték a keresztyén szeretet és szabadság melegét, ott festették le Sélyei és Harsányi arczképeit, őrzik a város könyvtárában, onnan vett másolat van meg Kollégiumunk könyvtárában.

Csakis 1681-ben nyilhatott meg az édes haza határa előttök, óriás erőfeszítések, 9 felirat után, addig a külföld karolta a száműzötteket. Hitvallóink élete a világ- és hazai történelem egyik megrázó drámája, mindenikőjük élete egy-egy szomorú való. Hittek a borzasztó szenvedések közt is s hitőket megtartották, ez képezi öröklő nagyságukat, kedves Zsoltárjuk szerint, mit a Ruyter által adott vaesorán a hajón énekelték: »Mint a Sion megállottak, Nem ingadoztak!« Zsolt. 125.

*

Nemes Debreczen városának utóbbi háromszáz éves története elválaszthatatlan a reformációtól. Zürich városa 4 gondozót nevezett ki a hitvallók kellő ellátására. Debreczen ugyanakkor száz meg száz bújdosó előtt nyitotta fel házait; Zürichben arczképe, Debreczenben *Emlék oszlopa* van a hit- és szabadság Vértanúinak. Nagyságos Polgármester ur! mint e nemes Város Feje, vegye védelmébe e felajánlt Emlékoszlopot, hazai történelmünknek is egyik darabja az! – A türelem, a földi és mennyei Világosság és a szabadság ereje és szelleme lebegjen úgy e Városban, mint hazánk területén mindenütt!

(E beszéd az Emlékoszlop leleplezésekor tartatott 1895. Szeptember 21-én Debreczenben.)

*

Horváth János építő Mester és hitvese *Nagy Juliánna*, az ünnepély után pár hétre, 250 forint örök alapítványt tettek a Város kezébe, hogy annak kamatai szolgáljanak az Emlékoszlop épen tartása és esetleg javítási céljára. Ugyan e célra *Csanki József* szapáryfalvai egyházi 1 forintot adott.

Elhatott az Emlékoszlop hire, a Ruyter hamvait őrző városba, Amsterdámba, az ott megjelenő hollandi nyelvű képes heti lap (*Eigen Haard* Saját tűzhely) 1895. évi 43. száma közölte a debreczeni Emlék képét s az esemény rajzát.

XVIII

Dr. *Duke Tivadar* Londonban élő tudós hazánkfia pedig az angol nemzet előtt tette ismertté a szép Emléket, rajzát és leírását adván a Britt és külföldi Biblia terjesztő Társaság világra ható Közlönyében (Monthly Reporter Havi tudósító) 1895. Deczemberi füzetében és annak az ifjúság számára kiadott melléklapjában. A hazai képes Lapok közül a »Vasárnapi Ujság« 1895. évi 47-dik számában hozta az Emlékoszlop képét.

Debreczen, 1898. október 13.

Balogh Ferencz
hittanár.

**A pozsonyi Vértörvényszék
áldozatainak részletes története.**

A VÉRTÖRVÉNYSZÉK ÁLDOZATAI.

Hogy kik voltak azon rendes és segéd lelkészek, tanárok és tanítók, kiket a pozsonyi vértörvényszék 1674-ben megidézett, fel vannak jegyezve főképen magának a törvényszéknek jegyzőkönyvében, mely felvétel 1674. évi április hó 30-án, ily czimmel: „Causa Fiscii Regii contra Verbi Divini Ministros coram delegato posoniensi iudicio anno 1673. mota et anno 1673. terminata, April 30. 1674.“ Az eredeti jegyzőkönyv meg van a pozsonyi káptalan levéltárában; másolatban meg van a debreczeni főiskola könyvtárában, kéziratban, Szathmár városának ezelőtt mintegy három évtizeddel elhunyt tudós főjegyzője, Nagy Mihály, mint szorgalmas régiségbúvár kézirat-gyűjteményéből kerülén oda; e jegyzőkönyvet ő, mint Szathmár városnak az 1832/36-iki hosszú országgyűlésen volt követő sajátkezűleg másolta le a pozsonyi káptalan levéltárából 1834-ben. Én ennek alapján dolgoztam és állítottam össze azon névjegyzéket, mely alább következni fog. E jegyzőkönyv nyomtatásban is megjelent a „Sárospataki füzetek“, 1863-ik évi folyamának VI., VII. és IX—X. szállitmányainak tárczájában, L a d á n y i G e d e o n akkor debreczeni tanár közléséből, „Protestáns egyháztörténelmi kútfők“ czim alatt; de sok hiánysággal s névferditésekkel, hogy csak egy-két példát említsek, Szecei János vezetékneve Szécsi, Haller Balázsé, Kaller stb. A megidézettek ugyan az

eredeti szövegben sincsenek mindnyájan névszerint megnevezve, csak az egyházak, melyekben lelkészkedtek, mert mintegy 83-nak a nevét hallgatóik eltitkolták a törvényszék előtt. Különösen a számüzötteknek s az Erdélybe menekülteknek sorozatát előadja Búrius János, korponai ágostai hitvallású lelkész, „Morzsalékok“ czimű, 1685-től 1864-ig kéziratban volt dolgozatában, melyet aztán Lichner Pál pozsonyi tanár adott ki 1864-ben; az elítéltek neveit, kik börtönöztek s gályákra adattak, olvashatni a Lampe által 1728-ban Utrechtben kiadott Ember Pál-féle, latin nyelvű egyháztörténelmi munkában, továbbá a hollandi nagy követ Bruininx Hamel emlékiratával együtt rézmetszetekkel 1684-ben Amsterdamban Van Poot Ábrahám orvos által kiadott munkálat, mely egyébiránt nem más, mint az Otrokocsi Főrizs Ferencz gályarab latin nyelven irt s máig is kéziratban levő művének holland fordítása. A latin szöveg meg van másolatban az én birtokomban, magyar nyelven közlését megkezdettem a „Szabad Egyház“ 1887. évi folyamának tárczájában; ennek czime így kezdődik: „Furor Bestiae“. A gályákra hurczoltak neveit előadja egyezőleg Otrokocsi, a maga említett művében és Lányi György, korponai iskolarektor „Történelmi elbeszélés“-ében, mely utóbbi megjelent Lipcsében és másutt is, mind latin, mind német nyelven; elsőben 1676-ban, azután 1677-ben. Első német nyelvű kiadása meg van kéziratban, a debreczeni főiskola könyvtárában, ezt használtam 1872/73-ban; második szinte német nyelvű kiadása meg van a bécsi császári könyvtárban, negyedréti alakban, lapozás nélkül 56 levél, egy képpel. Lányi e művét, rövid foglalatban közlöttem a „Szabad Egyház“ 1887. évi folyamának tárczájában. A börtönökben s a gályákon, vagy a kiszaba-

dulás után idegen földön elhaltak neveit, rövidebb vagy hosszabb életrajzokkal együtt leírta Kocsi Csérgő Bálint pápai iskolarektor, munkájának, melyből a három utolsó fejezet máig is kéziratban van, utolsó vagy 12-ik fejezetében. E dolgozat kilencz első fejezete van Lampe-Ember Pálnál közölve. A könyv czime magyarul ez: „A magyar egyházak szabadságának elnyomásáról való rövid elbeszélés I—XII. fejezetben, leírva Kocsi Csérgő Bálint által.“ E munka kéziratban meg van két teljes példányban a debreczeni református főiskola könyvtárában, negyedréttben, pergamen kötésben, használtam az életrajzoknál; a három utolsó fejezet kézírata a nemzeti muzeumban is meg van. Csupán a református gályarabok nevei olvashatók Heidegger Jánosnál, „A vértanúk ékes vigasztalása. Zürich. 1678.“ czimű munkájában. Ezt minden tudakozódásom s utánjárásomra se kaphattam meg.

Mindezen egykorú és teljes hitelt érdemlő források művek alapján sorolom elő most már azon lelkészek és tanítók neveit, vagy ha azok ki nem deríthetők, egyházuk neveit, kiket a pozsonyi vértörvényszék 1674. márczius 5-re megidézett Pozsonyba maga elé, felségsértési bűnvád ürügye alatt, bizodalommal kívén egyháztörténészeinket és tankönyviróinkat, hogy ne 200—300-ra tegyék az 1674-ben megidézett lelkészek és tanítók számát, hanem 735-re, megjegyzevén, hogy adatokkal igazolhatólag ezekből 336 jelent meg a megidézésre. A megidézettek betűrendes sorozatban a következők:

1. Abádi István, poroszlói református lelkész, Heves vármegyéből.

2. Ábrahámfi István, dadi református lelkész, Komárom vármegyéből, a tatai egyházmegyéből, mely akkor 33 egyházat foglalt magában. — Erről csak

annyt tudunk, hogy 1677. márczius hó 13-án Ürményi Tamás kocsi lelkészszel együtt egy körlevelet bocsátott ki, Tolnai R. Gergely senior megbízásából, melyben tudatják, hogy az egyházakat meg fogják látogatni. De arról, hogy megjelent-e a megidézésre vagy nem: adatok hiányában semmit nem tudhatunk.

3. Ács Mihály, Kemenes, vagy a törvényszék jegyzőkönyve szerint kéményesaljai ágostai hitvallású lelkész, Vas vármegyéből. Ez mind a világi, mind a theologiai tudományokban alapos készütséggel bíró jeles férfiú volt s midőn haza jött a németországi, nevezetesen a wittenbergi és tübingai egyetemekből, először Kéményesalja nevű faluban, Kőszeg közelében lett a magyarajkú gyülekezet lelkészévé. Majd az egyetemes vallásüldözés idején Győrbe, onnan pedig Gömör vármegye egy kis városába, Rozsnyóbányára vonult, hol évek multával lelkészi hivatalt nyert, melyet azonban csak egy évig, nevezetesen 1707-től 1708-ig viselhetett. Halála után kassai lelkész s volt superintendens M. Sárosi János ment helyébe. — Munkái következők: 1. *Dissertatio theologica, fontes Calvinismi obstructi sive principale Falsum religionis calvinisticae, praeside Balthasare Raithio. Tubingae. 1669.* 4-ed rét, 28 lap. Ez azt mutatja, hogy ő szigorú lutheránus volt. — 2. *Arany láncz. Imádságos könyv. Lőcse, 1696.* 12-rét, 210 lap. — 3. *Zengedező mennyei kar. Énekes könyv. Lőcse, 1696.* 12-rét, 264 lap. — 4. *Boldog halál szekere. Strassburg, 1702.* 12-edrét, 534 lap. — 5. *Halotti beszéd, Telekesi Török Bálint tanuló ifjú hamvai felett. 1708,* 12 lap. — 6. *A mi Urunk Jézus Krisztus kinszenvedésének históriája. Lőcse, 1748.* 12-rét, 48 lap. Művei halála után több kiadást értek. Az Aranyláncz például még 1793-ban is kinyomattatott Pozsonyban és Pesten.

4. Acsádi János, lódi református lelkész.

5. Agner András, nyitra-szerdahelyi ágostai hitvallású lelkész, Nyitra vármegyéből.

6. Agner Dániel, a libet-bányai csehajkú ágostai hitvallású gyülekezet lelkésze, Zólyom vármegyéből. Ez a megidéztetésre megjelenvén Pozsonyban, aláírt azon térítvénynek, mely szerint a hazában bentmaradhatás feltétele alatt hivataláról lemondásra kötelezte magát 1674. május 10-ik napján.

7. Ágoston Balázs, udvardi református lelkész, Komárom vármegyéből.

8. Albinus István, kocskóczi ágostai hitvallású lelkész. Ennek lelkészsége alatt Kocskóczon egyes egyházi épületek megújítottak. A megidézésre megjelent Pozsonyban, de a halálos ítélet kimondása után, hitben erőtelen levén, csakhamar eltántorodott s a hazában bentmaradók számára szóló térítvényt, melyben hivatala gyakorlásával végkép felhagyásra kötelezte magát, aláírta 1674. május 10-én.

9. Alistali K. György, szőnyi református lelkész, Komárom vármegyéből, a tatai egyházvidékből, mely a Szenczi Száki János szuperintendensségre alá tartozott. Született 1620-ban Alistálon, Pozsony vármegyében; lelkészi hivatalt viselt Szőnyön. Az idézvényt, mely szerint 1674. márczius 5-ik napjára Pozsonyban, a rendkívüli törvényszék előtt, mint lázító, meg kellett jelennie, megkapta február hó 22-én. Megjelenvén a kitűzött helyen, oly tartalmú térítvény aláírására sürgettetett a törvényszék által, mely szerint: a) vagy a hazából kitakarodni, b) vagy a lelkészi hivatalról lemondani, c) vagy a mi mindezeknél nagyobb lett volna, hitvallását a római katholicussal kellett volna felcserélnie. Ezek közül azonban, jóllehet elébb nyájas szavakkal, ígéretekkel ösztönöztetett, végre fenyegetésekkel is sürgettetett, egyiket

sem tette, gátolván abban lelkiismerete. Miért is azon év ápril hava 4-én több lelkésztársaival együtt, mint makacs, minden javainak s fejének elvesztésére ítéltetett, a nélkül, hogy a pártütésben való részvétele megbizonyított volna s Miskolczi Mihály füleki református és Zolnai István vázsonyi ágostai hitvallású lelkészszel összebilincseltetett. Az ítélet felolvasása s meghallása után ily szavakkal szólott Szelepcsényi György esztergomi érsek s a törvényszék elnöke előtt: „Excellentiás Herczeg ur! bármi történjék velünk, mi egyedül a kegyelmes Istenre, mint igazságos bíróra bizzuk ügyünket és aláírni nem fogunk soha!“ E nyilatkozat hallására az érsek így válaszolt: „Ti lássátok, hogy mit cselekesztek, ti tudjátok! Mindazáltal legyen tudtotokra, hogy soha meg nem szabadultok, mivel farkasverembe esettetek, melyből soha ki nem jöttök, hanem a gályákra kell mennetek, a hol megkeserülitek az anyátok tejét, olaszul kell tanulnotok és ott haltok meg.“ Azután május 31-én hét napi börtönbe záratván, június 8-án húsz tisztársával együtt Leopoldvárba vitetett fogságra, minthogy egy téritvénynek sem irt alá. Pozsonytól Leopoldvárig hóhér kísérte őket, szüntelenül azzal ijesztgetvén, hogy mindnyájokat kivégzi, ha alá nem irnak. Leopoldvári fogságában mindennapi súlyos és legundokabb munkákra szorítottatott fogolytársaival együtt. Egy izben Kellió Miklós jezsuita, ki a reájok felügyelés tisztét hóhéri módon végezte, Alistalit és Harsányit kivont karddal sebesítette meg, mivel az ostyát nem tisztelték. — Leopoldvárból a következő 1675-ik évi márczius hó 18-án, bizonyos rejtek árkon keresztül titkon kivitetve, fogolytársaival együtt Morvaországban, Ausztrián, Steierországban és Karniolian keresztül Triesztbe hajtattott, az adriai tengerig, hol a kísérő katonák

által utolsó fillérig kifosztatott mindenéből, szakálla, bajusza, — mint önmaga írja, — nemzetünk gyaláztatására levágotván, hajóval Olaszországba szállított, az egész úton sok verésekkel, éhséggel, szomjúsággal, hittől szakadásra kényszerítéssel és ocsmányságokkal kínztatván a császári katonák által, végre a nápolyi gályákra eladatott, rabszolgául 50 darab aranyért. A honnan kibeszélhetlen kinszenvedések után, a dicső emlékezetű holland tengernagy Ruyter Adorján Mihály által 1676. évi február hó 11-én csodálatosan minden díj nélkül, ingyen megszabadított, minek emlékezetére egy ezüst emlékpénzt kapott, melynek egyik oldalán a Ruyter képe van körirattal, a másik lapján pedig a nápolyi gályák ábrázoltatnak, szinte körirattal. Megszabadulása után elébb Velenczébe, majd Genfbe, onnan Zürichbe ment, hova 1676. május 20-án érkezett meg és ott Hospiniánus Rudolfnál szállásolt, két hónapon át, a ki nagy szivességgel és vendégszeretettel fogadta a reformált vallásért száműzött kegyeseket. Zürichben időzése alatt Lavater János bölcsészettanár felhívására írt 1676. július 15-én életére vonatkozó emlékjegyzeteket, mint száműzött, melyek elé Lukács 22, 28—29. verseit tűzte jeligékül. Majd kiállott sok szenvedései után megújulva s erőt nyerve, 1676. július 20-án elhagyta Zürichet, hol többi társai még azután is tartózkodtak s visszatért Magyarországra, majd későbbben elébbi hivatalába is visszaállított és folytatta lelkészi hivatalát Szönyön, felügyelője is levén a collectáknak; innen 1677. február 20-án levelet írt Hospiniánus Rudolfnak Zürichbe. Csúzi Cseh Jakab, a maga „Édom ostora“ czimű munkáját, mely 1682-ben Debreczenben jelent meg, több mások közt Alistali Györgynek is ajánlotta.

Jelszava ez volt: „Uram! midőn meghalok, a béke olajágával jőjj hozzám!“

10. Alistali István, vámosi református lelkész. Tanult Debreczenben, hol a felsőbb tanulók közé beiratott 1651. deczember 20-án. Volt-e jelen a megidéztetésen, vagy nem, s általában mi lőn sorsa? adatok hiányában semmit nem tudhatunk felőle.

11. Alistali Péter, polgári református lelkész, Szabolcs vármegyében.

12. Alistyáni Sámuel, tiszta-szalóki református lelkész.

13. Almási Pál, ruskinovi ágostai hitvallású lelkész Szepes vármegyéből.

14. Amenius János, jamniki ágostai hitvallású lelkész, Szepes vármegyéből.

15. Angner János, ágostai hitvallású lelkész Hont vármegyéből. Megjelenvén a megidézésen, aláírta 1674. május 10-én azon térítvényt, melyben lemondott hivataláról és mint magánember élt tovább a hazában.

16. Antoni Dániel, dacsolámi ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Erről a mit tudok, adom úgy, a mint azt néhai boldog emlékéü Fabó András agárdi ágostai hitvallású lelkész 1873. évi január hó 30-án kelt s nálam maig meglevő levelében írva találom: Schmal kérdéses munkája sajtó utján soha sem jelent meg, de birván azt másolatban, kiírom a kivánt czikket, mely Antoni Dánielről ekként szól: Hogy tudja meg a következő nemzedék: született Turócz vármegyében, Háj nevű faluban, hol az elemi tudományok bevégezése után, ifjú korában neki feküdvén a tanulmányoknak, különböző helyeken, néhol nagy állomásokon viselt egyházi hivatalokat. 1657—1660. éveken át vizokai lelkész volt, 1661-től fogva kilencz éven át a báthi nagyobb

iskoláknak nagy sikerrel vezetője, igazgatója, 1670-ben, tehát csak egy évig pibelyi lelkész volt, 1671—1673-ig Újfaluban lelkészkedett; innen azonban a templomnak és paplaknak 1673-ban történt erőszakos elvétele után, hallgatóinak keserű könnyhullatásai közt száműzetésbe ment; de még azon évben a dacsolámi egyházban, Hont vármegyében nyert lelkészi hivatalt. Itt találta őt a pozsonyi rendkívüli törvényszék elé idéztetés, 1674. márczius 5-re, hol megjelenvén, mint-hogy a sok hányattatásba és háborgattatásba belefáradt már, azon térítvényt, melyben magát hivatala letételére kötelezte: aláírta 1674. május hó 10-én, hogy ekképen nyugton maradhasson a hazában. — Neje volt Kircher Mária, kitől született egy Sámuel nevű fia, ki csetneki lelkész és később szuperintendens lett. Küzdelemteljes életét 1675-ben végezte be Antoni Dániel. Irt egy ily czimű könyvet: „Sion elpusztult leányának könnyei“, mely kéziratban maradt s melyről Schmal András azt írja, hogy látta azt a fiánál Antoni Sámuelnél. Ebben az evangéliomi egyháznak az ő idejebeli szomorú sorsa van rövideden megírva. Azt is írja Schmal, hogy bűnül rótták azt fel Antoni Dánielnek, hogy az evangéliomi egyházak tízéves üldöztetési idejében aláírt a térítvénynek. Hát az kétségtelen, hogy e tette nem is menthető s már Lányi György is vétkül tulajdonította neki „Dávid parittyája Góliáth ellen“ czimű könyvében, vagy röpiratában, midőn Francisci Sámuel, Schmidel Mátyást, Spetki Dánielt és Antoni Dánielt olyanokul nevezi meg, kik aláírtak a térítvényeknek.

17. Áros Mihály, farádi ágostai hitvallású lelkész Sopron vármegyéből.

18. Árvai András, nagy-baráti református lelkész, Győr vármegyéből.

19. Árvai Márton, polusztyei ágostai hitvallású lelkész, Trencsén vármegyéből.

20. Augusztini János, túrócz-szent-mártoni ágostai hitvallású lelkész, Túrócz vármegyéből. Ez 1635-ben Okolitschnán volt iskolarektor, 1637-ben Szepes-Olasziban, a Szepességen, 1639-ben Jolsván, Gömör vármegyében, 1643-ban Zsolnában, Trencsén vármegyében, 1645-ben Alnoviban, 1646-ban Bannoviczon, mely utóbbi évben Dubniczára, egy Trencsén vármegyében eső s Illavától nem messze levő mezővárosba választatott meg lelkészül, 1652-ben egyházmegyei jegyző, azután pedig sok éven át a környékbeli egyházak seniorává lőn. Dubniczáról 1668-ban Túrócz vármegyébe, Szent-Mártonba vitetett lelkészül, itt érte a pozsonyi rendkívüli törvényszék elé megidéztetés 1674. márczius 5-re, melyre hogy megjelent-e vagy sem? nem tudható.

21. Ajkai Gergely, pándi református lelkész, Pest vármegyéből.

22. — — acsai református lelkész, Pest vármegyéből, továbbá :

23. — — adandi lelkész, Somogy vármegyéből, s végül :

24. — — armai református lelkész, Bars vármegyéből szinte megidéztettek ; neveik azonban nincsenek feljegyezve, mivelhogy azokat az egyház tagjai eltitkolták a törvényszék előtt.

25. Badeumin György, vörös-almási ágostai hitvallású lelkész, Sáros vármegyéből.

26. Badovini János, zavodi ágostai hitvallású lelkész, Pozsony vármegyéből.

27. Bahil Lőrincz, ágostai hitvallású lelkész, Nagy Hont vármegyéből. Ez megjelent Pozsonyban a vértörvényszék előtt s kezdetben állhatatosnak mutatta magát, annyira, hogy fej- és jószágvesztésre

íteltetvén, tizenkilenced magával elhurczoltatott Leopoldvárra s ott sanyargattatott fogságban, de a kínzások hamar megtörték s eltántorodásában megtagadta hitvallását, hittől szakadt lön, s az új katólikusok hitformáját letette a leopoldvári templomban.

28. Balázs Jób, ágostai hitvallású lelkész. Jelen volt a megidéztetésen, s aláirt a hazából kivándorlók számára készült térítvénynek 1674. május 10-én.

29. Balácsi András, szülői, (Lapsánszki szerint opilowizi) ágostai hitvallású lelkész, Trencsén vármegyéből. Született Drietomán, Sziléziában. Az üldöztetések következtében Magyarhonba jövé, 1653-tól 1658-ig kotessói lelkész, 1658-tól fogva szülői lelkész volt 1674-ig, a midőn megidéztetvén Pozsonyba, ott megjelent, s aláirta azon térítvényt, melynek tartalma szerint önkéntes száműzetésbe tartozott menni. Számkivettetésében Sziléziában, Briegben telepedett le nejével és három fiával. Megfordult Wittembergben is, hol midőn nyilvánosan is kezdé mentegetni eltántorodását, mely a térítvény aláírásában állt, — Cseh Illyés libethányai lelkész így szólt: „Elég az, hogy csak nevünket is elárultuk azzal, magában ezen dologban vétkesek vagyunk.“ Majd 1681-ben visszatért Sziléziába, de a nyomasztó s veszélyes körülményeket nem tudván, Teschenhez nem messze, egy faluban isteni tiszteletet tartott, miért a jezsuiták s a plébánosok vádaskodására elfogatott. De végre neje által, egy kérvényt nyujtván az előkelőkhöz, a protestáns nemesek közbenjárására szabadon bocsátatott, de a klérus által Sziléziából kitiltatott. Ekkor Lengyelországba menekült családjával együtt, hol némely pártfogóinak kegyéből élt. Elvégre visszatért a hazába 1706-ban, s Hájon viselt lelkészi hivatalt, 1718-ig, midőn sok nyomorainak földi bujdosásával együtt vége szakadt.

30. Balogh István, kereszturi református lelkész, Vas vármegyéből.

31. Bárius Jakab, ágostai hitvallású lelkész, önkéntes számkivetésbe ment.

32. Barsi János, tiszatarjáni református lelkész. Tanult 1657-ben Debreczenben, honnan iskolái végzetével Madára vitetett iskolarektornak. Megidézett Pozsonyba, 1674. márczius 5-re, de hihető, nem jelent ott meg.

33. Bartasovitz Timótheus vagy Tamás, drienói ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. 1668. február hó 4-én lett drienói lelkésszé. Megjelent-e a törvényszék előtt, vagy nem? adatok hiányában nem tudhatni. (Monumenta Evangelicorum Augustanae Confessionis in Hungaria, historica. III. 326. lap.)

34. Bartholomaei Jakab, szentpéteri ágostai hitvallású lelkész, Túróc vármegyéből.

35. Bartholomeides Tamás, nagy-bozsányi ágostai hitvallású iskolarektor, Nyitra vármegyéből. Ez megjelent a megidézésen, de nem volt állhatatos; aláírt 1674. május 10-én, azon térítvénynek, melyben hivatala letevésére kötelezte magát.

36. Bartholomeides János, ivánkafalvai ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Ez 1661-ben baámi lelkész volt, de onnan az Illyésházi György neje Forgács Mária (kik az előtt mindketten protestánsok voltak, az 1698-ban kiadott református halottas könyvben a 11-ik ének is Forgács Mária írta) fegyveres erővel elűzte. Később azután, nevezetesen 1663-ban Ivánkafalván lett lelkésszé, a honnan 1674-ben megidézttétvén Pozsonyba, s ott meg is jelenvén, eleinte állhatatos volt; midőn kimondatott felette a törvényszék ítélete, mely jószágvesztésre, beestelenségre és halálra szolt, több társaival együtt rendü-

letlenül állt, huszadmagával elvitetett a komáromi börtönbe, június 1-én 1674-ben; de 3—4 napi szenvedés után hitét megtagadta s letette az ujkatholikusok hitformáját. Jutalmul kapott 1 olvasót és 50 forintot.

37. **Báthori Jeremiás**, alsó-szuhaji református lelkész, Nyitra vármegyében. 1651-ben Debreczenben tanult, az anyakönyvben Harsányi István van közvetlen előtte beírva. Midőn megidézttetett Pozsonyba: megjelent ott s Lapsánszki „Törvényszéki rövid kivonata“ szerint azon térítvényt írta alá 1674. május hó 10-én, melyben önkéntes száműzetésbe menésre kötelezte magát; Otrókocsi „Fenevad dühe“ kéziratosa műve előadása szerint pedig a pozsonyi laza fogásból, melyben tartattak a megidézettek sorsuk végeldőléseig: a kimondott halálos ítélet meghallására megrémülvén, titkon hitsorsosaihoz vagy rokonaihoz vonult Magyarország felső vidékére. További sorsa ismeretlen.

38. **Bátorkeszi István**, veszprémi református lelkész. Tanult Debreczenben 1641. szeptember 25-től fogva. Mint veszprémi lelkész, megidézttetett Pozsonyba, márczius 5-ik napjára, 1674-ben, hol a kitűzött napra megjelenvén, több tisztársaival együtt a törvényszék némely tagjai által oly tartalmú térítvények aláírására sürgettetett, mely szerint vagy hivatalával felhagyjon, vagy az országból kitakarodjék, vagy a római katolika egyház kebelébe lépjen át, de a melyek közül egyiket sem fogadván el, sőt kiváló bátorságot és állhatatosságot mutatván, Sélylyeivel, Miskolczival s Czeplédi Péterrel együtt május 5-én vasra veretett, s így a város utczáin fel s alá kísértetett a bámuló néptömeg előtt, a többieknek rettentésére; mely szomorú látvány azonban nem vezetett várt eredményre, sőt ellenkező

hatást idézett elő, a mennyiben a többiek bátorságot s kitartást nyertek arra, hogy hasonló kinoztatást s megcsúfoltatást ők is készséggel hordozzanak s tűrjenek el, ha az Isten úgy akarja. Azután mind a négyen a pozsonyi várba kísértettek és ott szigorú őrizet alá vették, elannyira, hogy hozzájuk senki be nem bocsáttatott. — Május 29-én délután 3 órakor felhozatván a börtönből és Lányi György korpónai iskolarektor is hozzájuk bilincseltetvén, elvitettek Berencsre, hol ruháikból s pénzeikből kifosztatván, börtönbe hányattak. Fogságuk ideje alatt különféle terhes, szokatlan s a mellett aljas munkákkal sanyargattattak és a tömlőcz örökös homályossága által gyötörtettek, mig nem kilencz hónapig tartott rabság után 1675. márczius hava elején elhurczoltattak és a nápolyi gályákra rabszolgácul pénzért eladattak. Midőn Theátéből elindultak szivtelen kísérőik fedezete alatt: Bátorkeszi Istvánon összetörte dárda-ját egyik durva lelkű katona. Egyike volt ő azon hét hitvallónak s részben vértanúknak, kik Nápolyból Szicziába vitettek el a francziák ellen folytatott csatába s kik közül csak öt tért vissza életben. Zürichbe lett megérkezése után a Gyöngyösi István magyar akadémikus vitatkozása alkalmával üdvözlő verset irt ahhoz. Irt egyszersmind a maga életére vonatkozó emlékjegyzeteket a Lavater János zürichi bölcsészettanár felszólítására; de a mely ma már olvashatatlan levén, adatai fel nem használhatók. Álljon itt e tárgyban a hozzám intézett következő levél: „Igen tisztelt Tisztelendő ur! Folyó év junius 4-én kelt becses levelét megkaptam. Bátorkeszi István, Zebegnyei János és Nikléczi Sámuel életrajzát a legjobb akarat mellett sem tudom elküldeni. Zürich város könyvtárában van az eredeti kézirat, az emeleten, az északi oldalon, a lép-

csőtől talán a második fiókban elhelyezve. Az említett három gályarab életrajza olvashatatlan, az én másolóm lerajzolta a betűknek látszó vonásokat. Idehaza sem a latin nyelv tanárai, sem a diplomatika tanára nem tudtak a lerajzolt vonásokból közölhető adatokat kisütni. Zürich város könyvtárának főkönyvtárnoka dr. Horner tanár ur megígérte, hogy a lapokat lefényképezteti. Pénzt nem küldtem, ezer szükség miatt, mikor haza kerültem; a lemásolás ismétlése elmaradt. A Szilágyi István urnak adott válasz idejében 1861-ben még biztattak collegáim, hogy kisütnek a karczolatokból valamit. 1863-ban reményem meghiúsult. Azt tanácslom, legjobb lesz egyenesen az eredeti forráshoz menni. Ha dr. Horner ur még él: ő rögtön segít a dolgon. Különben akárki legyen a város könyvtárának főkönyvtárnoka, arról kezeskedem, hogy előzékeny lesz; mert én a schweiczi népben, ennek készségében sehol, egy Cantonban sem csalatkoztam. Nagyon sajnálom, hogy a kivánt adatok elküldésével becses dolgozatát némileg megkönnyítenem nem sikerült. Tisztelettel maradván Sárospatak, 1873. junius 8-án tisztelendő urnak alázatos szolgája Antalfi János s. k., jogakadémiai tanár.“ — A Kaegius Jánosnak emléklapokat irt lelkészek közt Bátorkeszi nincs ott. Midőn ő elhurczoltatott 1674-ben, helyébe a veszprémiek Losonczy Farkas Jánost, ki 13 évig (1659—1672) nagyszombati, egy évig pedig 1673-ban a kocsai egyház lelkésze volt, hívták meg lelkészül s a ki 1695-ben Csúzi Cseh Jakabot követvén a superintendensi hivatalban, meghalt 1702. január 8-án. — Visszatért-e Bátorkeszi a hazába s hol lelkészkedett tovább: erről adatok hiányában bizonyosat nem mondhatok.

39. Bátorkeszi Mihály, kajászó-szentpéteri re-

formátus lelkész, Székes-Fehér vármegyében. Felőle egyebet nem tudunk.

40. **Bátorkeszi János**, református akadémikus, kit a komáromi református egyház a belga egyetemeken taníttatott. Épen 1674-ben jött haza az egyetemekről, midőn javában dühöngött a protestánsok üldöztetése. A megidéztetésre annyira megrettent s egyszersmind annyira elfogta őt a világi kitüntetés és dicsőség vágya, hogy hitétől elszakadván, letette az új katholikusok hitformáját, miként Gressner, Fekete, Suhajda s több mások is cselekedtek. Hittagadásában annyira ment, hogy egy a reformációt kárhóztató s a protestántizmust gyalázó mocskos könyvet irt, „Szőlő gerézd“ czimvel. Utóbb azonban szörnyű lelkiismeretbeli furdalások vették őt elé, melyeknek kinjai miatt hagymázba esett, s nyelvét és kezeit összeharapdálta. „Nem illik, — úgymond — hogy oly nyelv és kezek, melyek Istent szóval és írásban káromolták, büntetlenül szálljanak a koporsóba.“ A hittagadást megátkozván, lelki s testi gyötrelmek közt végezte be életét Csepregen.

41. **Bayer János**, szepesváraljai ágostai hitvallású lelkész s első egyházmegyei ülnök. Született Eperjesen 1630-ban. Tanulását kezdette ugyanott, majd meglátogatta a wittenbergi egyetemet, honnan hazajövén, Eperjesen a bölcsészeti tanára lett. Innen a besztercebányaiaktól, hol a jezsuitáknak férfiasan ellentállott, németajkú lelkészül hivatván meg, egy kevés ideig ott működött; azután szepesváraljai lelkész lett. Innen idéztetett meg 1674-ben, de a törvényszék előtti megjelenésében súlyos betegsége megakadályozá s még ugyanazon év április 30-án be is végezte földi életét e jeles férfiú. A templom csiinteremébe való eltemettetését a római katholikusok

nem engedték meg, hanem a kertben, az úgynevezett halottkamrában temettetett el. Munkái e következők: 1. *De Gnomone sciatherico, respondente Isaaco Zabanio Brodsano Ungaro.* 1658. Typis Michael Wendt. 4-ed rét. Hat levél. — 2. *Ostium velatrium Naturae ichnographice delineatum, idest: fundamenta interpretationis et administrationis naturae generalia ex mundo, mente ac scripturis jacta. Anno quo atrium naturae lyceo fragario detegebat. Cassoviae.* Typis Marci Severini. 1662. 8-ad rét. 352 lap. — 3. *Filum labyrinthi vel Cynosura seu lux mentium universalis cognoscendis, expendendis et communicandis universis rebus accensa. Anno, quo Cynosura mentis palestrae fragariae ostendebatur. Cassoviae* 1663. 8-ad rét, 407 lap. — 4. *Agon rosarius anagrammate quadruplici enudato adumbratus, dum M. Jacobus Bóserus etc. ad capessendam spartam ecclesiasticam ritu solenni ad Lares patrios revocaretur. Leutschoviae. Stanno Breveriano.* 1672. fol. — 5. *De agnoscendis cavendisque insidiis Satae. Oratio paraenetica. Jenae* 1682. 4-ed rét, 12 levél.

42. Bajnok György, zólyomi ágostai hitvallású iskolarektor, Zólyom vármegyéből. Megjelent Pozsonyban a vértörvényszék előtt. További sorsa ismeretlen.

43. Bajza Mihály, naszályi református lelkész.

44. Belinius Valerián, keresztfalvi ágostai hitvallású lelkész.

45. Benedeki Mátyás, tót-bakai ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Megjelent a törvényszék előtt; de a halálos ítélet kihirdetése után aláírta azon téritvényt, melyben hivataláról lemondásra kötelezte magát. 1674. május 10-én.

46. Benedikti Tamás, ledini ágostai hitvallású iskolarektor, Hont vármegyéből. Megjelent a

megidézésre, aláírt a térítvénynek, melyben hivatala végleges letevésére kötelezte magát 1674. május hó 10-én.

47. **Benkovics** vagy **Binovicz Zakariás**, viski ágostai hitvallású lelkész Hont vármegyéből. Megjelenvén a törvényszék előtt, aláírt azon térítvénynek, mely szerint, hogy az országban bent maradhasson, hivataláról való lemondásra kötelezte magát 1674. május hó 10-én.

48. **Bereczki Péter**, mező-szentgyörgyi református lelkész, Zala vármegyében, később kis-uniami lelkész és senior Somogy vármegyében.

49. **Beregszászi István** hanvai református lelkész, Gömör vármegyéből. — Született 1630-ban. Tanult Debreczenben, hol 1648-ban találta először beírva a neve a főiskolai anyakönyvben. Ember Pál szerint 1669-től fogva 1672-ig losonczi lelkész volt, honnan Hanvára vitetett el, helyét pedig Losonczon Csúzi Cseh Jakab töltötte be. — Nem a lázadás miatt, — mint önmaga írja, — hanem a vallás ügyében ő is megidézttetett, 1674. február 24-én, hogy azon év márczius 5-én a rendkívüli törvényszék elé álljon Pozsonyban. Megjelenvén ott, ápril 4-én fő- és jószágvesztésre ítéltetett s szinte két hónapon át fogságban tartatott, és minthogy lelkiismerete tiltván, a térítvények közül, melyekkel unszoltatott, egyiknek sem irt alá, Kapuvárra vitetett nyolczad magával, s ott a legundokabb börtönökbe vettetett, hol 1675. június elejéig sanyargattatott, különféle kinzások alá vettetett, míg nem végre egy év és egy hónap elteltével szeretett hazájának földjéről elvitetett Grätzbe, hogy onnan Nápolyba, igás barom módjára hajtván, gyalogosan, a gályákra eladattassék. 1675. július hó 1-én Triesztben szakállától, ruháitól, pénzétől megfosztatván, három egész napon ke-

resztül borzasztó verésekkel, kegyetlen bánásmóddal kinoztatott. Itt hajóra ültetve, vitetett ugyanazon év augusztus 13-án Velence felé, de a tovább szállítás nem sikerült, mert bár a hajó, melyen a húsz fogoly lelkész volt, katonákkal volt is megrakva, a velenceiektől visszanyomatván, szállítóik kénytelenek voltak Triesztbe visszavezni. A sárvári és kapuvári foglyokat, kik már ekkor húszan valának, hajlandónak mutatkozott a kapitány szabadon bocsátani, ötöt 1100 darab tallérért, tizenötöt pedig 1500 darab tallérért s ez utóbbiak nevében Beregszászi István küldetett Velenczébe, hogy ott szerezzen pénzt, melylyel a szükséges váltságdíj lefizethető legyen. Sikerült is neki az összeg felét Zaffius Miklós velencei orvos fáradhatlan közbenjárása mellett megszerezni, de visszamenésre nem levén köteleztetve, Velenczében maradt s másoktól küldte el a pénzt a kapitánynak. Innen 1676. január havában levelet irt Zaffius Miklóssal együtt Genfbe Turretinhez, a gályarabok ügyében; irt 1675. november 9-én Séllyei Istvánnak Nápolyba egy levelet, melyben azt panaszolja, hogy már hatodik levelet küldi hozzá és még sem kap reá választ. Séllyei ugyanazon év november 22-én válaszolt neki, mit azonban Beregszászi csak december 28-án kapott meg. Szinte Velenczéből irt nejéhez is levelet Hanvára 1676. május 30-án. Ugyanazon évi július 17-én Zürichbe ment, társaival együtt, kik 1676. május 2-án tehát mintegy 3 hónappal későbbén bocsáttattak szabadon fogságaikból, mint a nápolyi és sziciliai gályarabok. Zürichben Frisius Henrik János háznál szállásolt Beregszászi, s itt a Lavater János bölcsészettanár felszólítására emléksorokat irt, élte főbb eseményeire vonatkozólag, július 24-én, 1676-ban. Jelszava volt Zsolt. 79, 11—12. versei.

50. Beregszászi László, görgői református lelkész.

51. **Beregszászi János**, szalóczi református lelkész, Istvánnak testvére. Megjelent Pozsonyban, a megidézésre és az állhatatosok közé tartozott. De nem sokára súlyos betegségbe esvén, kórházba vitetett, hol ellenei elől elrejté magát; majd felüdvén betegségéből, minden fakgatás és aláírás nélkül megszabadult Pozsonyból. További sorsa ismeretlen.

52. **Berián Tóbiás**, eipeherdi ágostai hitvallású iskolarektor Hont vármegyéből. Megjelenvén Pozsonyban, többekkel együtt aláírta nevét azon térítvénynek, melyben a hazában maradhatás feltétele mellett hivataláról lemondott 1674. május hó 10-én. Magán egyéni minőségben tengette tovább a hitvány földi életet a magyar hazában.

53. **Bernhárd Zsigmond**, obedi ágostai hitvallású lelkész Trencsén vármegyéből. Megjelenvén a megidézettésre Pozsonyban, a halálos ítélet kimondása után úgy megrettent, féltvén nyomorult testi életét, hogy azon térítvényt, mely a hazában bent maradni szándékozók számára készült, aláírta több ingatag társaival együtt 1674. május 10-én, s ez által hivatalával végleg felhagyásra kötelezte magát.

54. **Besenyei Mózes**, rátóti református lelkész.

55. **Biloviczki János**, ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Ez nem volt a Krisztusnak hű vitéze. Hiában hirdette, mint prédikátor az Idvezítő eme szavait: „légy hiv mind halálig és neked adom az életnek koronáját!” Eltántorodott, mint sok más s azon előnyért, hogy az országban, mint magán egyén, bentmaradván, békében hagyassék, hivataláról lemondásra kötelezte magát, 1674. évi május hó 10-én, aláírván az ily értelmű térítvénynek.

56. Bithó Ádám, kassai harmadik református lelkész, Abauj vármegyéből.

57. Blahó Dániel, ágostai hitvallású lelkész Hont vármegyéből. Megjelenvén a törvényszék előtt, aláírt azon téritvénynek, melynek tartalma szerint hivataláról lemondott, 1674. május 10-én.

58. Blahó György, badini ágostai hitvallású lelkész, Zólyom vármegyéből. Megjelenvén Pozsonyban, a törvényszék előtt, aláírta a hivataláról lemondásra kötelező téritvényt 1674. május 10-én.

59. Blahó Mátyás, itzépi ágostai hitvallású lelkész. Csupán annyit tudunk felőle, hogy a lelkészi hivatalra Liefmann Mihály szuperintendens avatta fel.

60. Blanár György rovenski ágostai hitvallású lelkész.

61. Blásius András, szentmihályi ágostai hitvallású iskolarektor, Túrócz vármegyében. Megjelent a pozsonyi vértörvényszék előtt, s még a halálos ítélet kimondása után is állhatatos volt, s azon 19 elítéltek egyike, kik első szállitmányul vitettek Leopoldvárra, hogy ott bebörtönöztesse. Utjokban hóhér kísérte őket, szüntelen kivégzéssel rettentvén. A fogság sanyarai azonban megtörték őt s hajlandó lett hitvallása elhagyására. Ekkor elkülönítettett a többiektől, de aláírásra ekkor már nem bocsáttatott addig, míg az új katholikusok hitformáját le nem tette; a mi megtörtént a leopoldvári templomban, és akkor szabadon bocsáttatott.

62. Bliska András, szentantali ágostai hitvallású lelkész, Nagy-Hont vármegyéből. Ez 1644-ben alsó- és felső-zdányai lelkész volt, 1651-től fogva pedig Szent-Antalon folytatta lelkészi hivatalát, honnan megidézttetett Pozsonyba, — de a felől, hogy megjelent-e ott avagy nem: semmit se tudunk.

63. Bóczik István, puszta-födemesi ágostai hitvallású lelkész, Pozsony vármegyéből. Jelen volt a megidézésen.

64. Bogdán Mihály, acsádi református lelkész, Veszprém vármegyéből.

65. Bohus György, szádoki ágostai hitvallású lelkész. Ez 1672—1673-ban csiziczi lelkész volt, honnan ez utóbbi évben vitetett Szádokra.

66. Bolobrádi Pál, báthi ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyében. Ez 1657-ben trencsini iskola-rektor volt. Aláírt a térítvénynek 1674. május 10-én, s így lelkészi hivatala gyakorlásáról véglegesen lemondván, mint magán ember bent maradt a hazában.

67. Boly vagy Bali György, abonyi református lelkész, Szolnok vármegyéből.

68. Borbély Dávid, felső-csicseri református lelkész, Ung vármegyéből.

69. Borbély Miklós, mindszentí református lelkész Csongrád vármegyében.

70. **Borhidai Miklós**, szentandrászi ágostai hitvallású lelkész Sopron vármegyéből. E jeles férfiú egyike Krisztus legállhatatosabb és leghivebb szolgálóinak. Fő jellemvonása a hitbátorság és hitszilárdság. Mielőtt megkezdte volna a pozsonyi rendkívüli törvényszék a maga dicstelen működését: Borhidait már érinté a háborgattatás vihara. Ugyanis némely vakbuzgó római férfiak által kiüzetett a lelkészi lakból. Már számkivetésben volt akkor, midőn megidézte őt a pozsonyi vértörvényszék 1674. márczius 5-re. Ő meg is jelent, mert gyávaságnak tartotta volna az idézés elől félrevonulni, elrejtőzni, megbátáralni vagy titkon elbujdosni. Mivel semmiféle térítvénynek aláírni nem akart: ezért elítéltetett fej- és jószágvesztésre, s ennek folytán elhurczoltatott Leopoldvárra, hóhér által is kísértetve, ki a fogoly pré-

dikátorokat folytonosan kivégzéssel fenyegette. — Leopoldvárbán börtönbe vettetvén, a legkegyetlenebb és legembertelenebb módon kinoztatott: mindazáltal hite meg nem tört. Majd Leopoldvárból a következő 1675. márczius havában elvitetvén, több társaival együtt, mint barom, kihajtatott a hazából s korbácsütések közt üzetett Nápoly felé. Útközben a meztelenségig lerongyollott, az út fáradalma és a sok kínzás, éhség s szomjúság összeroncsolta. Megérkezése után május 8-án eladatott több rabtársaival együtt a gályákra, örökös rabszolgaságra, hol a súlyos munkák terhe miatt nem sokára veszélyes betegségbe esett, melyből egy kevés időre felüdült; de ismét visszaesvén betegségébe, abból többé fel nem gyógyult. Elhunyt Nápolyban, 1675. évi augusztus havában.

71. Bölyei Mihály igmándi református lelkész.

72. Bölyei János, fokszabadi reform. lelkész.

73. Böszörményi Márton, czeglédi református lelkész.

74. Bruxaloris János, ki Buriusnál Puxitius néven jön elő. Czwittinger a maga műve 90-ik lapján így ír erről: „Braxatoris János, bánóczai, magyar, — „a pápa szavának idejéről” tartott történeti értekezést Wittenbergben 1671-ben a közvizsgán, Diecmann János elnöklete alatt. Ágostai hitvalóságú lelkész volt, de hogy hol? azt feljegyezve nem találtam. Megjelenvén a törvényszék előtt, aláírta azon térítvényt, melynek tartalma szerint le kellett hivatalát tennie, 1674. május 10-én.

75. Budai Mihály, szentandrászi reform. lelkész.

76. **Bugány Miklós**, sajó-gömöri ágostai hitvalóságú lelkész. E derék férfiú, törhetlen bátorságú s hitszilárdságú lelkész, Krisztus hű szolgája, született 1625-ben. Sajó-gömöri lelkészszé lett 1657-ben, Po-

rubszki György után. Megidézttetett 1674-ben márczius 3-án, hogy 5-ére Pozsonyban megjelenjen, mit meg is tett készségesen. Kimondatván reája s több állhatatos társaira a fej- és jószágvesztés, ápril 7-től május 29-ig Pozsonyban tartatott könnyü fogságban, a mikor aztán elvitetett huszad magával együtt Komáromba, hol junius 1-én sötét börtönbe záratott; itt több ízben kényszerítettett társaival együtt az áttérésre, de ő s vele együtt Zedényi és Köpeczi Haller Balázs hitvallásuk mellett állhatatosan megmaradván, miután közülök tizenheten hittől szakadtak lettek s az evangyéliomi hitvallást eltántorodásukban megátkozták, — ők hárman, mint makacsok, különféle súlyos és aljas munkákkal kinoztattak. A következő 1675-ik évben márczius 7-én Komáromból elvitetett két fogolytársával együtt Leopoldvárba s az ott levő rab predikátorokhoz csatoltatott márczius 10-én; nyolcz nap elteltével pedig onnan is elvitetvén s elhurczoltatván társaival együtt éjszakanak idején s gyalog hajtatván Nápolyba, ott május 8-án eladatott pénzért a Szent József nevű gályára. Majd sok szenvedések után megszabadult innen 1676. február 11-én s társaival együtt, nem vélvén magukat egyelőre biztonságban a haza földjén, elment Zürichbe, hol nagy szivességgel fogadtatván, elszállásoltatott Lavater János bölcsészeti tanárnál; itt csaknem másfél évig időzött. Lavater János felhívására leirta élte főbb eseményeit 1676. julius 7-én, e szavakkal rekesztvén be ez iratot: „1676. február 11-én megszabadultunk a gályákról a mi legnagyobb, legjöltevőbb, legkegyelmesebb főpapunk a Jézus Krisztus által, ki a mi nyomorúságaink érzetétől áthatva, nem engedett minket mindnyájunkat azokban elveszni. A kinek legyen dicséret, tisztesség és dicsősség; a római pápának pedig

örök gyalázat. Ámen.“ Vajjon hogy vágnak össze Bugány e szavai azon ténnyel, hogy Pozsony a pápa jubileuma alkalmából ki volt világítva s a budapesti egyetemen ott lengett a magyar nemzeti lobogó mellett a pápa sárga-fehér színű zászlója is?! Irt Bugány egy rövid emléklapot Kaegius János bil-tensei református lelkésznek, a glarusi kantonban, 1677. október 1-én. Irt ezenkívül egy üdvözlő verset Gyöngyösi István magyar akadémikus tiszteletére azon alkalommal, midőn az „Az apostoloknak adott Isten országa kulcsairól“ czimű vitatkozását tartotta. Később visszatérvén a hazába, nevezetesen 1681-ben, úgy látszik, hogy 1683-tól fogva 1703-ig Gömör-Panyiton viselt lelkészi hivatalt, hol egyszersmind sok hányattatásokkal s szenvedésekkel teljes életét bevégezte 78 éves korában. Jelszava volt: Zsid. 4, 15 —16.; és Zsolt. 30., 10. és 20. versei.

77. Buzi István, signii református lelkész.

78. Bujj Péter, kiliti református lelkész.

79. Baracskai,

80. Beresli,

81. Bozsóki,

82. Buchanódi lelkészek, kiknek neveit a gyülekezetek tagjai eltitkolták a törvényszék előtt; ennélfogva e lelkészek nevei a rendkívüli törvényszék jegyzőkönyvében nem is találhatók.

83. Czabányi Illyés, kormosóvi ágostai hitvallású lelkész, Nagy Hont vármegyéből. Megjelent a törvényszék előtt s az állhatatosak sorában állott, miért elítéltetvén fej- és jószágvesztésre, Komáromba vitetett fogságra. Itt azonban néhány napi fogság annyira megtörte, hogy hitvallását megtagadván, római katholikussá lett. Letevén az újkatholikusok hitformáját, hittől szakadása jutalmául 50 forintot és egy olvasót kapott. Később megbánta e

tettét s az üldözés csillapodtával ismét a protestáns egyház tagjának vallotta magát.

84. Czabányi Lányi János, uhorkai ágostai hitvallású lelkész. Ez Pozsonyban megjelenvén a törvényszék előtt, minthogy semmiféle térítvénynek nem akart aláírni, több hitszilárd társaival együtt április hó 4-én fej- és jószágvesztésre ítéltetett. Pozsonyból Sárvárra vitetett fogságra 1674. május 30-án; ottan pedig 1675. június hóban Trieszton át Bukkáriba hajtatott, hol börtönbe vettetett. Itt végre sok szenvedések után hitét megtagadta, letévén az új katolikusok hitformáját, áttért a római egyház kebelébe, 1675. deczember 27-én, — holott már nem sokára vége szakadt volna szenvedéseinek. Tettét az elkövetés után nem sokára meg is bánta.

85. Czagányi György, ezolovi ágostai hitvallású lelkész.

86. Czapkó Mihály, richwaldi ágostai hitvallású lelkész.

87. Czégény Fábri György, keszihóczyi ágostai hitvallású lelkész. 1667-ben választatott keszihóczyi lelkészszé.

88. Czeglédi István, káta református lelkész.

89. Czeglédi Péter, lévai református lelkész, 1665-től fogva 1674-ig „Ezen egyház, — mint önmaga írja Lavater János felhívására tett emlékjegyzeteiben — alsó Magyarországon Bars vármegyében fekszik.” Született Czeglédi Péter 1640-ben, mert 1676. február 12-én 35 évesnek mondta magát, mint ezt a Lavaternek írt emlékjegyzetben olvashatni, mely a „Sárospataki füzetek” 1863-ik évfolyamának 262—263. lapjain van közölve. — Az idézvény, mely szerint Pozsonyba 1674-ben több tisztársaival együtt a rendkívüli törvényszék elé kellett állania, kézbesített neki márczius 5-én, mely nap pedig épen a megjele-

nési határidő volt. Megérkezett Pozsonyba márczius 15-én, hol ápril 4-én a vértörvényszék által, a tértvényeket alá nem írókkal együtt, fej- és jószágvesztésre ítéltetett, s Pozsonyban a városban, főként pedig a várban hét hétig tartatott fogságban, vasra is veretve; majd május 29-én felhozatván a börtönből, négy elítélt tisztársával együtt elvitetett Berencsre, hol a várban tiz hónapig tartó súlyos fogsággal sanyargattatott; innen 1675. márczius hó elején elki-sértetvén, Ausztriában Schottwienben két hétig tartó börtönre vettetett, homman Triesztbe, innen pedig Olaszországba vitetvén, a piskáriai börtönben három napig, Theátéban csaknem tiz hónapon át szinte börtönben, Nápolyban pedig két hónapig a legkegyetlenebb bánásmódban részesült. Ugyanis Czeglédi egyike volt azon 6 fogoly lelkésznek, kik Theátéban hátrahagyattak, képtelenek levén a tovább gyalogolásra. De miután betegségéből felüdült: elvitetett Harsányi Mórícz Istvánnal együtt 1675. deczember hó 18-án Nápolyba; négy rabtiszttársa: Miskolczi Bodnár Mihály, Szecei János, Huszti Mihály és Kóródi János a theátei börtönben iszonyú kínok közt elhunyván; — ők ketten elhurezoltattak oly ezélből, hogy eladatván a gályákra, a többi már ott szenvedőkkel együtt a gályák súlyos igáját ők is viseljék; de — mint maga Czeglédi írja — az isteni gondviselés és Weltz György nápolyi lakos ernyedetlen szorgalma és sűrű kérelmezései meghiúsították elleneik törekvését; úgy hogy a Czeglédi és Harsányi lábait, mint Otrokoesi Fóris Ferencz írja, a gályák rablánczai soha nem terhelték. Midőn végre a dicső emlékű Ruyter holland tengernagy megszabadítá a gályarabokat 1676. február 11-én, Czeglédi is teljesen szabaddá lőn s a gályákról megszabadult és életben maradt társaival együtt

elment Zürichbe, hol a Burckhardt Konrád házánál szállásolt; ugyanitt emlékjegyzeteket is írt Lavater János felszólítására 1676. július 15-én. Zürichbe történt megérkezése után nem sokkal egy üdvözlő verset is írt Gyöngyösi István magyar akadémikus tiszteletére. Visszatérvén a hazába, ismét Léván folytatta lelkészi hivatalát, 1688-ig, mikor is bevégzé földi viszontagságos pályáját 48 éves korában. Utódává gályarabtársa Rimaszombati Kis János lett. A „Monografiai vázlatok a barsi ref. esperesség multja s jelenéből” 1879-ben megjelent (446. lapra terjedő) könyv 295. lapján a Czeglédi Péter lévai lelkészsége 1655—1671-re tétetik, a mi talán sajtóhiba 1665—1674. helyett, a mennyiben mint láttuk, 1640-ben született Czeglédi s így 15 éves korában lelkész még nem lehetett. — Czeglédi volt egyike azon négy református lelkésznek, kiket Kolonics Leopold bécsujhelyi püspök (vajjon mi köze s joga volt neki a magyar református lelkészekhez? . . .) legelőször vasraveretett 1674. május 5-én és a város utczáin fel s alá kísértette a bámésszkodó néptömeg előtt; azután pedig a pozsonyi várba vitette s ott őrizet alá tétette, megparancsolván az öröknek, hogy hozzájok senki be ne bocsáttassék. — Jelszava volt: „Töviséken keresztül a rózsákhoz!” és 2. Kor. 1., 8.

90. Czember vagy Czimmer György, új-zólyomi ágostai hitvallású lelkész, a Szent-Erzsébet templomában. Megidézttetvén, megjelent Pozsonyban s aláírta azon térítvényt, melynek tartalma szerint az országból ki kellett vándorolnia. El is hagyta a hazát s nejével Fibinger Zsuzsánnával előbb Brégába, azután Boroszlóba ment s ott maradt néhány évig, azután Lengyelországba Rawitschba ment, de mind maga, mind felesége elbetegesedvén, Budorgba

tért vissza, hol neje 1681-ben meg is halt. A következő 1682-ik évben második házasságra lépett Fruzia Zsuzsánnával, ki vele együtt hordozá a számkivetés terhét, mignem végre ugyanazon évben, M. Tarnóczi Márton szuperintendenssel együtt október hó 27-én visszatért a hazába, midőn nagy örömmel Szomolnokra hivatott lelkészül, a hol még 10 évet töltvén lelkészi hivatalában, elhunyt csendesen 1692. márczius havában és ugyanott tisztességesen eltemetett. Lásd: Burius „Micae historicae.” 121—122. lap. Művei következők: 1. Fuga Apostasia, oder Flucht des Abfalls. 1677. Német nyelven. — 2. Sex novissima, oder Die letzten sechs Dinge. Német nyelven. — 3. Altare orandi seu Oltarik modlitebny. Anno 1679. Tót nyelven. — 4. Siebenfacher Bet-Altar. 1680. Német nyelven.

91. Czene István polgárdi református lelkész.

92. Czerkóvi Ádám, kocskóczi ágostai hitvallású iskolarektor, Trencsén vármegyében. Megjelenvén a megidézésen, miután a halálos ítélet kimondását meghallotta, aláírt azon téritvénynek, melyben hivatala letévésére kötelezte magát 1674. évi május hó 10-én.

93. Czini János, ágostai hitvallású lelkész; megjelenvén Pozsonyban a törvényszék előtt: a sok ijesztgetésekre, főleg a halálos ítélet kimondására egészen megfélemllett s aláírta azon téritvényt, melyben, hogy a hazában maradhasson, hivataláról lemondásra kötelezte magát 1674. május 10-én.

94. Csapó Benedek, református lelkész.

95. Csatai Miklós, bokányi református lelkész.

96. Csajtai János, ajkai református lelkész.

97. Cseh Illés, a libethányai ágostai hitvallású egyház német lelkésze. Megjelenvén a pozsonyi vértörvényszék előtt, a halálos ítélet hallatára el-

vesztette hitbátorságát, de minthogy hivatalát letenni nem akarta, annak a térítvénynek irt alá, melyben magát az országból kivándorlásra kötelezte 1674. május 10-én. Elhagyván ennél fogva a haza határát, száműzetésében, előbb Brégában, azután Boroszlón, végre Rawischiban telepedett meg. Száműzetése közben megbánta tettét s Wittembergben a magát mentő Balácsi Andrásnak azt mondta: elég az, hogy aláirtuk a térítvényt, azzal vétkeztünk! Rawischiban nevelőséggel foglalkozott, hol nem sokára meghalt száműzetésében 1678. október hó 5-én. Az ilyenek eltántorodását inkább sajnálni, mint sem kárhozhatni kell. Okuljunk példájukon. Vigyázzunk és imádkozunk, hogy mi is kísértetbe ne jussunk!

98. Csere János, felső-patányi reformát. lelkész.

99. Csernátóni Nagy György, taksonyi református lelkész.

100. Csetneki Mihály, szentkirályi református lelkész.

101. Csik Mózes szentkirályi reformát. lelkész.

102. Csobai István, csüdi református lelkész.

103. Csóka János tassi református lelkész.

104. Csopáki Imre vinolai református lelkész.

105. Csurgó Márton kadaresi reform. lelkész.

106. Csutka János felső-vásárdi, Lányi György szerint református, Bauhofer szerint (266. lap.) és mások előadása szerint pedig, a mi valószínűbb is, ágostai hitvallású lelkész, Nyitra vármegyéből. Ez 1665-ben lett felső-vásárdi lelkészszé. Megidézttetott 1674. márczius 5-re Pozsonyba, hol meg is jelent, és miután hitvallásához állhatatos hűséggel ragaszkodott s a térítvények közül egyiknek sem akart aláírni, több tisztársával együtt fejének és minden javainak elvesztésére ítéltetett. — Pozsonyból ellurezoltatott Sárvárra, hol fogságra vettetve sinlett, tizenötöd

magával. Innen barom módjára hajtatott Bukkariba, hol sok ideig sanyargott 17 társával együtt s némely előadás szerint be is végezte ott életét; de mint később látni fogjuk: a tényállás az, hogy Csutka János nem állt erősen a hitben, eltántorodott és hittagadóvá lett 1675. deczember 27-én, midőn már oly közel állt ahhoz, hogy a hitvallói vagy vértanúi szép nevezetet kiérdemelje. Ő is letette az új-katholikusok hitformáját. Hittől szakadt társaival együtt Szászországba vonta magát. További sorsa ismeretlen.

107. **Csúzi Cseh Jakab**, hittudor és losonczi református lelkész, Nógrád vármegyéből. Született Losonczon, 1639-ben; iskolai pályáját kezdte a pápai iskolában, hol a törvényeknek 1652-ben irt alá. Felőbb tudományok hallgatása végett, miként önmaga a Csúzi Cseh-család akadémiái emlékkönyvébe sajátkezűleg jegyezte be, Sárospatakra ment, hol 1658-tól 1661-ig tanult. 1662-ben Kecskeméten viselt rektori hivatalt. Tanulmányai gyarapítása végett külföldi egyetemek látogatására ment, nevezetesen elsőben Franekerába 1663-ban, azután Utrechtbe, hol 1665-ben irta be nevét az anyakönyvbe. Franekerában hittudorra avattatott, mint ugyanott megjelent vitakozása mutatja. Külföldről hazajövele idejét az eddig hozzáférhető adatok nyomán, pontosan meg nem határozhatjuk, annyi azonban teljesen bizonyos, hogy 1668-ban már komáromi lelkipásztor volt, mert ezen évben Sárospatakon megjelent „Kincses Tárház” czimű munkájának czimlapján komáromi predikátornak írja magát. E könyv előbeszédét Komáromban 1668. Szent Iván (junius) hava 27-én irta. Lelkészi hivatalát csak kevés ideig viselhette itt, nevezetesen 1672-ig, levén ez idő alatt egyszersmind a környékbeli református egyházaknak seniora is. 1672-ben a

nagy üldöztetés kezdetén tiszttársával Veresmarti Mihálylyal, ki azután, a pápai egyház lelkészévé lett, és az iskolarektorral Muraközi Jakabbal és a tanulókkal együtt Széchenyi György kalocsai érsek és a győri püspökség administrátora, császári fegyveres katonaság segélyével elűzte őt Komáromból s az érsek indítására Hoffkircher Lajos várparancsnok a reformátusok templomát s iskolaépületét földig lerontatta. Komáromból történt kiűzetése után Losonczon telepedett le Csúzi, az 1673-ik év elején és itt Beregszászi István helyében, ki Hanvára vitetett 1672-ben, lelkészszé lett. De itt sem működhetett sokáig békességben, mert már 1674-ben, mint „Édom ostora” ajánló levelében írja: „reá sok kegyes lelkekkel együtt, nem mint gyilkosokra vagy lopókra, hanem mint keresztyénekre következett szomorú rabság és hallatlan számkivettetés által” félbeszakadt egy időre losonczy lelkészsege. Ugyanis a mondott év márczius 5-ik napjára megidézttetett Pozsonyba, a vértörvényszék elé, hol ártatlansága tudatában megjelenvén, hitvallása mellett minden ígéreték és fenyegetések daczára is rendíthetetlen bátorsággal megmaradt, és a térítvényeknek nem írt alá. Ezért 1674. ápril hó 4-én több állhatatos tiszttársával együtt fej- és jószágvesztésre ítéltetvén, Pozsonyban csaknem két hónapig tartó szabad fogságában sok fakgatásnak, zaklatásnak, kényszerítésnek, gyötörtetésnek volt kitéve. Főként május 30-án Hoffkircher és Kollonics maguk elébe hivatván, többekkel együtt fakgatják s neki száz pálczaütést ígérnek, ha szavukra nem hajlik. Száz pálczaütés és szentírás magyarázó doktor! . . . holott még az eszeveszett hitetlen zsidók is csak 39 pálczát mértek a szentírás egy másik régibb doktorára, Pál apostolra! — De Csúzi a száz botra

senmit nem hajtván, ismét tömlöczbe dobatott, melyből még azon nap délután felhozatván s rabtársaikkal együtt kocsikra rakatván, elvitetett Sárvarra, hol börtönbe vettetett és nyomorgattatott egy évig, mely idő eltelte után 1675. június havában Triesztbe szállíttatott. Itt a kíséző kapitány az egész csapatnak, melyben volt Csúzi is, szabadon bocsáttatását megígérte, azon feltétel alatt, ha ezer aranyat lefizetnek, vagyis ötöt, kiknek egyike Csúzi volt, 1100 tallérért, tizenötöt pedig 1500 tallérért; és a kapitány Csúzit Bécsbe küldte a végett, hogy az őt fogoly váltságdíját ott szerezzé meg, hol bizonyos összeg pénznek csakugyan jutott birtokába, melyért ő maga szabadon bocsáttatott s vele együtt megszabadult Beregszászi István is, ki azután Velenczében időzött 1676. július 17-ig. Megfordult Csúzi Helvéceziában is, és számkivettetéséből hazaszabadulván, Losoncziól, hol lelkészi hivatalába ismét visszaállíttatott, a helytákhoz több rendbeli levelet írt, melyek egyikében, mely 1676. november 1-én Váczon kelt, azt írja: „igyekeztetek azon, hogy a mi nemzetünket és egyházunkat, mely az 1567-ik évi ősi válástételeket már egy százada, hogy bevette, szeretettel karoljátok és elősegéljétek!” — Losonczon sem lön sokáig maradása, de hogy mi okon kellett onnan eltávoznia: azt ki nem nyomozhattam. Tény az, hogy csak 1679. közepe tájáig működött ott, a mit bizonyít egyfelől az, hogy „Lelki bölcsességre tanító iskolá”-ja előbeszédét „bujdosásának sátorában, 1679. pünköst hava utolsó napján” írta, másfelől „Édom ostora” ajánló levelének harmadik pontja, melyben azt mondja, hogy a losoncziaiak közt hat évig (1673—1679) lakott. Igaz, hogy 1675. júliustól fogva 1676. őszéig távol volt úgy a losoncziai egyháztól, valamint a hazától is, számkivet-

tetésben élvén, börtönökben kinzattván; de ő száműzetésében is losonczyi lelkész volt, mert helye betöltetlenül maradt. A lelkipásztoraiktól megfosztatott gyülekezetek Ács, Nagy-Kőrös és Veszprém kivételével, melyek elhűrezolt lelkészeik helyébe azonnal mást vittek, általában erősen ragaszkodtak előbbeni lelkipásztoraikhoz s visszajövedeleiket várva-várták sőt hazabocsáttatásukért közbenjártak a pozsonyi vértörvényszék előtt, mint igazolja a rimaszombatiak s több mások példája; a füleki, lévai, pápai, veszprémi, tihanyi és vázsonyi végházakban lakó evangélikus vitézek pedig Rothal gróf s törvényszéki elnöknél kérelmeztek irásilag, lelkészeik s tanítóik szabadon bocsáttatása ügyében, noha sikertelenül; e mellett Séllyei Istvánnak 1675. november 22-én Beregszászi Istvánhoz, a nápolyi tenger hátán irt levele szerint „a szegény predikátornék a parochiális házakban bent maradtak volt.” — A következő 1680-dik évben pedig már Kocson, Komárom vármegyében volt lelkész, a mint ez „Lelki bölcsességre tanító oskolá”-ja elején olvasható s ennek megjelenése alkalmából ő hozzá irt üdvözlő versek feliratából nyilván kitetszik; itt írta ugyancsak 1680-ban karácson havában „Édom ostora” ajánló levelét, még pedig igen levert kedély állapotban, midőn így szól: „irtam Kocson, az én jómra engemet megalázó Istenemtől reám bocsáttott keresztviselés alatt való nyögésimkor.” Kocson Ürményi Tamás után lett lelkészszé. Innen alig két évi lelkészkedése után ismét távozni kényszerült s úgy látszik hogy 1682-ben már megválasztott debreczeni lelkész volt, noha még tényleg nem lakott Debreczenben; ugyanis 1682-ben nyomatta „Édom ostorá”-t Debreczenben s a czimlapon debreczeni lelkésznek írja magát, tényleg azonban, mint a város

jegyzőkönyve bizonyítja, 1683. november 7-én lett ott rendes lelkészszé. 1683. augusztus 12-én írt Komáromból egy levelet Nagy Ari Józsefhez, I. Apaffy Mihály udvari lelkészéhez, melyben azt írván, hogy „nagy szorongattatások közt lévén, serénységgel munkálkodnánk szegény városunknak s virágzó Ekléziánknek megmaradásában”, — ebből az látszik, hogy ő akkor Komáromban tartózkodott, de mint oda való lelkész-e? nem bizonyos. — Volt ő országgyűlési hitszónok is. — Elmékedései 307. lapján ezt írja: „A Tekintetes nemes helvética confession levő Evangelicus statustól a nemes országgyűlésére hivatván egyházi tisztetnek gyakorlására, el kellett hagynom házamnál való dolgomat, sőt az utolsó predicationnak is leírását Sopronban kellett elvégeznem die 15. Julii 1681.” Majd mintegy kilencz évi hivataloskodása után elhagyta Debreczent és 1692. őszén, a Séllyei István halála után, Pápára vitetett lelkésznek, a következő 1693-dik évben pedig a veszprémi augusztusi szuperintendentiális gyűlésben a pápai vagy veszprémi egyházkerület püspökévé választatott, mely hivatalt csak két évig viselhette, mivel sok hányattatásokkal teljes munkás életét bevégezte Pápán 1695-ben, márcz. 22-én 56 éves korában. Csúzi Cseh Jakab, ki kora tudományosságának színvonalán állott s ki a tizenhetedik századi protestantismusnak egyik kiváló dicsekedése, valóban nagy ember volt. — Az ő élete hasonló volt az égő s tiszta fénynyel világító szövétnekhez, mely a másoknak tett szolgálat közben emésztetik meg. Művei a következők: 1. Jac. Cseh Csuzi. Losoncinó. Ungari. Disputatio theologica de novitate Papismi. Praeside Joanne Walckenier. Franekerae. 1665.” 4° 21 levél. (Lásd Catalogus bibliothecae hungaricae Francisci Comitit Széchényi. 242-ik lap.) 2. „Kincses

tárház, melyben világosan megmutatódik, mint kelljen keresztyén embernek teljes életében hitből élni e világon. Sárospatak 1668.” 12°. — E munkáját Kelemen Demeter, Csapó György, Káposztás János és Káposztás Mihály, mind külső, mind belső lelki nemességgel tündöklő férfiaknak ajánlja, kik hozzá „tudományának előmozdításában kegyes segítséggel voltak.” — 3. „Lelki bölcsességre tanító iskola, melyben az Istenhez való megtérést, annak rendét; gyakorlásának módját, rövid kérdésekbe és feleletekbe foglalva előadja Cs. Cs. J. Debreczen. 1680.” 8°. E művét ajánlotta: „Sándor Gergely, Gyürki Pál, Iványos Miklós és Csapó János, az evangyeliomi tiszta tudományhoz való buzgósággal felékesült férfiaknak, nagy becsülettel tisztelendő patrónus urainak”. — 4. „Édom ostora vagy Abdiás próféta magyarázatja, rövid predikációkba foglalva. Debreczen 1682.” 8°. Ezt a „sok teher alatt kívánatosan zöldelő pálmafának, a losonczyi helvética confession levő szent gyülekezetnek, mint egykori hallgatóinak, szinte Komáromi István ácsi, Alistali K. György szőnyi, Marossi István udvardi és Kölykedi Imre perbetei lelkészeknek” ajánlotta. „Édom ostorához” folytatólag van csatolva ily ezimű munkája: ő. „Következnek egynehány mind közönséges, mind magános alkalmatosságokra való Elmélkedések: melyeket is a prófétáknak és apostoloknak fundamentomán felépítve, nem emberi bölcsességnek hitető beszédivel, hanem lelki erőnek megmutatásával predikáltott és tiszta atyafiúi szeretetből örök emlékezetre ajánlott az, tiszteletes tudós és kegyes férfiaknak, T. Szomodi János uramnak, neszemélyi lelkipásztornak, T. Körmendi György uramnak, füzes-gyarmati Tanítónak és Seniornak, T. Ujvári János Uramnak, mező-őrsi Pre-

dikátornak, T. Szentpéteri Márton Uramnak, he-
tényi lelkitanítónak, T. Szodói András Uramnak,
sárói egyházi őrállónak, ezelőtt Rabságban szenvedő
Társainak, mostan s ezután pedig kívánatos Attya-
fiainak, Csuzi C. Jakab.” — 6. „Alkalmatos idő-
ben mondott beszéd a Szenteknek egyessé-
géről. Egyházi gyűlésnek színe előtt predicáltatott
a veszprémi templomban. 9. Aug. 1693. esztendőben.
Debreczenben. Nyomtatatott: Kassai Pál által. 1694.
8° 8 levél.” Ajánlotta ezt Némethi István mező-
örsi, Körösi Mihály szentmiklósi, Ujvári János
tápi, — Szikszai Mihály rédei papoknak.

108. Cseklovi,

109. eséri,

110. alsó-esicséri,

111. esiziczi és

112. csurgói református lelkészek, kiknek ne-
veit, a gyülekezeti tagok, eltitkolták a törvényszék
előtt.

113. Damiani Péter, református lelkész.

114. Dán Miklós, devecseri ágostai hitvallású
lelkész Veszprém vármegyéből. Ez a törvényszék
előtt megjelenvén, aláírt azon térítvénynek, mely az
országban maradók számára készült, ennél fogva hiva-
taláról lemondott 1674. május 10-én.

115. Daróczi János, kozdii református lelkész,
Nógrád vármegyéből. Megjelent Pozsonyban a meg-
idéztetésre. További sorsa ismeretlen.

116. Deák Pál, csörgei református lelkész.

117. Deáki András, czeplédi református lelkész.

118. Debreczeni Mihály, némedii református
lelkész.

119. Décsi György, gyömrői református lelkész.

120. Décsi Péter, fülöpszállási reform. lelkész.

121. Deli János, rátóti református lelkész.

122. Dentulinus Tamás, turni vagy turnai ágostai hitvallású lelkész, Pozsony vármegyéből. — Ez vagy talán ennek hasonló nevű fia a következő két mű szerzője: 1. *Dissertatio moralis, de Summo Bono, Praeside Christiano Röhrensec eruditorum examini subjecta. Wittembergae. Typis Joh. Borckardi. 1680. 4-edrét. 8 levél.* 2. *Luem epidemicam seu Pestem sub eo schemate, quo nunc incedit Praeside Jeremia Lossio 1682, disputationis specimine ventilandam proponit. Wittembergae. Literis Johannis Borckardi. 4-edrét. 16 levél.*

123. Dimiakovics Péter, simonii ágostai hitvallású lelkész és senior vagy esperes Vas vármegyéből. — Ez saját felekezetebeli és református lelkésztársainak és tanítóknak júdása. Szinte megfoghatatlan, hogy senior létére az áruló undok szerepére aljasodott. — Ez megjelenvén Pozsonyban, a vértörvényszék előtt, a fenyegetések által mindjárt kezdetben úgy megrettent, hogy rémültében, egy héttel megjelenése után, nevezetesen márczius 13-án 1674. Nikolaides Márton nemes-magasi ágostai hitvallású lelkésszel együtt azon 236 lelkész sorába állott, kik bizonyítványt adtak arról, hogy a magyarhoni protestáns lelkészek, káplánok és rektorok mindnyájan lázadók és lázítók voltak, mely félelmökben aláírt bizonyítványt pecsétjökkel is megerősítették. Az ítélet kimondása után aláírta azon térítvényt május 10-én, mely a törvényszék által az országból kivándorlók számára készítettett s melynek értelmében a hazából kibújdosott.

124. Dobuczki István, hidvég-ardói református lelkész.

125. Doloviczénus György, tóthfalvi ágostai hitvallású lelkész. Ez 1651-ben avattatott fel pilgrammsdorfi lelkésszé. Ily czimű értekezését: *De*

sanguine christianorum escario. Wittembergae. 1702. M. Steller Tamásnak ajánlotta. Összesen 17 levélből áll.

126. Dorotikrius Zsigmond, precini ágostai hitvallású lelkész, Trencsén vármegyéből. Megjelent Pozsonyban a vértörvényszék előtt 1674. márczius hó 5-én.

127. Drau Dániel, ágostai hitvallású lelkész Hont vármegyéből. Megjelenvén a pozsonyi vértörvényszék előtt, eleinte azok sorában állott, kik az összeesküvésben való részességöket el nem ismerték s a térítvényeknek alá nem irtak; de miután az ítélet felettök kimondatott, mely fej- és jószágvesztésre szólt, eltántorodott és azon térítvényt, melyben hivatala letételére kötelezte magát, több másokkal együtt aláírta.

128. Dubiczius János, rákosi ágostai hitvallású lelkész.

129. Durai János, ágostai hitvallású lelkész, Nyitra vármegyéből. Ez megjelent Pozsonyban, miként Burius János feljegyezte, de felőle semmi tovább nem tudhatunk.

130. Eckárd Ábrahám, leibiczi ágostai hitvallású lelkész. Született Sziléziában, 1630-ban. Midőn a vallásüldözés miatt hazájából kimenekülni kénytelenített: Magyarhonba jött és Eperjesen lett lelkészszé, a főtemplomnál, egyszersmind iskolafelügyelői tisztet is viselvén. De itt tisztársával Sártórius Jánossal, a ki önző, civakodó és kevély ember volt, igen sokszor feszült viszonyba jött. Az 1663-ban, május 15., 16. és 17-én Eperjesen tartott zsinaton az ő peres ügyök is előjött, melynek tárgyában következő czimű iratot nyújtotta be a zsinathoz: „Rövid megmutatása annak, hogy Sártórius János az eperjesi egyház diakonusa nem igazi lutheránus, ha-

nem rajongó, — előterjesztve az Eperjesen 1663-ban összegyűlt zsinaton.” Sártórius azonban — mint Klein történész írja — részrehajló ítélet folytán felmentette, az ártatlan Eckárd pedig hivatalát letette. — Miután Eperjesről (amaz igazságtalan bánásmód következtében) végképen elment, a tizenhárom mezőváros egyikében Leibiczon, a Szepességen lett lelkészszé, honnan megidézttetett Pozsonyba, a vértörvényszék elébe, 1674. márczius 5-re ; de ott nem jelent meg ; hanem az akkor dühöngött protestánsüldözéstől félelmissé vált Magyar hazát, hol az óhajtott békét és közbiztonságot, melyet mint sziléziai menekült itt feltalálhatni vélt, nélkülözni kénytelenített, — szomorodott szívvvel elhagyta és ismét visszament Sziléziába, s ott halt el Boroszlón, 1682-ben. — Családi életét tekintve, neje Neumann Anna volt, kitől két fia és egy leánya született. Idősb fia András, későbben Késmárkon lett rektorra, az ifjabb pedig Ábrahám, ki atyja halála után Sziléziából Magyarországra jött, Mischlavan, Kassához közel lett lelkészszé, a leány, Anna, egy késmárki gyógyszerészhez ment nőül.

131. Eckárd Christián, kassai németajkú ágostai hitvallású lelkész.

132. Egri Márton, hegyessi református lelkész.

133. Elexény János, richwaldi ágostai hitvallású lelkész.

134. Endrédi Dániel, czopáki reform. lelkész.

135. Az ényi református lelkész, Bars vármegyéből, kinek nevét hallgatói eltitkolták a törvényszék előtt.

136. Fábián Jakab, bagonyai ágostai hitvallású lelkész, Nagy Hont vármegyéből. Ez 1669-ben lett bagonyai lelkészszé. Megidézttetvén, megjelent Pozsonyban s bár kezdetben szilárdan állott s a

téritvények közül bármelyiknek is aláírni vonakodott, mindazáltal később, a kimondott halálos ítélet hallatára annyira megrémült, hogy a hazában maradók számára készült téritvényt aláírta 1674. május hó 10-én, mi által hivataláról végképen lemondott s mint magán ember tengette tovább nyomorult testi életét a hazában.

137. Fábián János jászói ágostai hitvallású lelkész, Trencsén vármegyéből. Ez 1647-ben trsztenai lelkész volt. Megjelent a megidéztesre Pozsonyba, de nem volt benne kitartó állhatatosság, ő is, több másokkal együtt hivataláról lemondott s az erre kötelező téritvénynek aláírt 1674. május hó 10-én.

138. Fábri György, középpalotai ágostai hitvallású lelkész. Ez 1669-től fogva 1700-ig, tehát 31 éven át viselt lelkészi hivatalt Középpalotán. Megjelent-e a megidézésen: adatok hiányában nem tudhatni.

139. Fábri György, nagy-lámi ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Ez 1667-ben keszi-hóczyi lelkész volt, a megidézéskor pedig Nagy-Lámon lelkészkedett. — Megjelenvén a pozsonyi vértörvényszék előtt, sok fakgatások után, főleg a halálos ítélet hallatára megfélemlvén, aláírta azon téritvényt, mely a hazában bentmaradni akarók számára készített s ennek értelmében hivataláról lemondott 1674. május 10-én. Később azonban, nevezetesen az 1681. évi soproni országgyűlés után, mely minden téritvényt érvénytelennek nyilvánított, ismét folytatta lelkészi hivatalát, mert bizonyos dolog, hogy 1695-ben theszészi lelkész volt.

140. Fábri Mátyás, gyarmati ágostai hitvallású lelkész, Győr vármegyéből. Megjelent Pozsonyban a megidézésre.

141. Fábriczi György, dazingói ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Ez 1651-től 1656-ig galgóczi iskolarektor volt, honnan az utóbbi évben Perkibe vitetett lelkésznek. Megidézttetett Pozsonyba, mint dazingói lelkész s megjelenvén ott aláírt azon térítvénynek, melyben hivatalával felhagyásra kötelezte magát 1674. május 10-én, s hivatal nélkül tengődött a hazában 1681-ig; de nem is érdemelt tetéért egyebet; a mikor a soproni országgyűlés a térítvények érvénytelenségét kimondván, kötelezettsége alól felmentve érezte magát s ez időtől fogva Ablonczon folytatta lelkészi hivatalát, végre 1704-1706. években csiziczi lelkész volt.

142. Fábriczius Mátyás, ribniki ágostai hitvallású lelkész. Ribniki lelkészszé lett 1660-ban s mint ilyen idéztetett meg Pozsonyba 1674. márczius 5-re a vértörvényszék elé, de hihető, hogy nem jelent ott meg, hanem a hazából kibújdosott. Drezdában halt el számkivetésben.

143. Fábriczius Miklós, szlatinai ágostai hitvallású lelkész, Trencsén vármegyéből. Megidézttetvén, megjelent Pozsonyban, de bátorsága és hithűsége a halálos ítélet kimondásán hajótörést szenvedett s félelmében aláírta azon térítvényt, melyben a hazában maradhatás feltétele mellett hivataláról lemondott 1674. május 10-én.

144. Fábriczius Péter, szentmártóni ágostai hitvallású lelkész.

145. Fackler György, új-zólyomi ágostai hitvallású kántor. Ez a megidézésen megjelent s egyike azon 92 eltántorodott atyafiaknak, kik 1674. május 10-én a bentmaradókra szóló s hivatalletetésre kötelező térítvényt aláírták és azután mint magán emberek tengődtek a hazában.

146. Faisold Ferencz, subcsei ágostai hitval-

lású iskolarektor, Trencsén vármegyéből. Ez 1668-ig Illaván volt rektor. A Sinapius János „Parva Schola” czimű munkájának dicsőítésére üdvözlő verseket írt 1658-ban; miként ezt látni lehet a Fabó András által kiadott „Monumenta evangelicorum augustanae Confessionis in Hungaria historica” 4-ik kötetének 402-ik lapján. Midőn 1674-ben megidézttetett Pozsonyba, ő is az eltántorodottak közé tartozott, mert aláírta azon térítvényt, melyben hivatala letevésére kötelezte magát 1674. május 10-én. Sajnálni lehet, hogy benne nagy tanulmánynyal és tudományossággal oly ingatag hitbátorság volt egyesülve. Vajha korunkban az egyház szolgálatára készülő ifjakban tudomány és hitűség egyenlő lépést tartának s neveltetésökben a kettő karöltve haladna előre!

147. Fameliezi Mátyás, richwaldi ágostai hitvallású lelkész.

148. **Farkasdi Dániel**, szemerei református lelkész. Megidézttetett 1674. márczius 5-re Pozsonyba, s mintán mind a felségsértési vádat több állhatatos társaival együtt visszautasította, mind a bosszantásig vitt térítvényaláírásra sürgetésnek határozottan ellentállott s minden ebbeli törekvést megghiúsított, fő- és jószágvesztésre ítéltetett 1674. ápril 4-én. Ő egyike azon hat fogoly lelkésznek, kiket Szelepcsényi kiválasztott azon czélzattal, hogy még „jó embereket” formálhat belőlök, oly szándékkal azonban, hogy az ő eberhardi kastélyán dolgozzanak. Eberhárdra vitetvén, társaival együtt súlyos bilincsbe veretett, minden vagyonából kifosztatott, folytonosan terhes, aljas, addig általa nem teljesített szokatlan munkákkal terheltetett, a legkegyetlenebb ütésekkel kintatott, közgyalázatra, s gúnyra kitétetett. Ezen kívül maga az érsek, a mikor csak Eberhárdon időzött, folyvást erőltette a térítvény aláírására s midőn

czélt nem ért, vagyis szerinte „jó emberré” nem alakíthatta, az ütlegetéstől sem tartózkodott vissza, s valóban egy ízben Farkasdit oly kegyetlenül megverte az érsek saját kezével, hogy eszméletlenül terült el a földön. Mindazáltal hajthatatlan, rendíthetetlen és állhatatos maradt mind végig, mig nem 1675-ik év nyarán, midőn őrizőik elszunnyadtak, fogságából Némethi István nyárádi lelkészszel együtt megszökött s gyülekezetéhez szerencsésen visszajutott, hol előbbeni hivatalát ismét folytatta.

149. Fekete György, magyar-gencsi református lelkész.

150. Fekete István, kőszegi református lelkész és superintendens, — született Szenczen. Németből magyar nyelvre fordította a Müller Henrik rostocki lelkész és tanár művét, ily czimmel: „Lelki nyúgasztaló órák, avagy háromszáz elmélkedések. Lőcse.” 12-rét. E könyv 1681. előtt jelent meg, mert Fekete ezen évben letette az új katolikusok hitformáját, miként fentebb előadtuk.

151. Felner Antal, uj-stubnyai ágostai hitvallású lelkész, Túrócz vármegyéből. Uj-Stubnya Körmőczbányához tartozó falucska. — Megidézttetvén Felner a pozsonyi vértörvényszék elé, ott meg nem jelent, hanem elmenekült Sziléziába, Brieg nevű városba, a körmőczbányai s több más száműzött lelkészekkel együtt; de elhagyott javaiért nem sokára visszatért Magyarországra, és hogy vagyonát üldözői kezéből annyival inkább visszanyerhesse, alávaló módon elfeledte Urának tanát, mely szerint inkább hagyjon el az ember mindent, a mivel csak bir, mintsem ő tőle elszakadjon, elhagyta az evangéliomi vallást s áttért ellenei hitvallására, letevén az új katolikusok hitformáját, a mint ezt M. Luczius Lajos körmőczbányai lelkész ily czimű ira-

tában előadja: „A most Magyarorszáiban dühösködő nyugoti antichrisztusnak erősza-
kos és csalárd üldözése és az abból való
kedves megszabadulás. 1678.” 4-edrét. (Klein:
Nachrichten. II. kötet. 155—156. lap.)

152. **Fellner Ferencz**, új-zólyomi ágostai hit-
vallású kántor. Megjelenvén Pozsonyban a vértör-
vényszék előtt, a bentmaradók számára készült téri-
vényt aláírta s hivataláról lemondott 1674. május
10-én.

153. **Fidiczinis** vagy **Fridiczius István**,
hráhoi ágostai hitvallású lelkész. Ez 1641-től 1645-ig
pongyelóki, 1653-tól 1660-ig ratkóvi, végre 1660-tól
1674-ig hráhoi lelkész volt, honnan megidézett
márczius 5-ik napjára Pozsonyba 1674-ben s ott meg-
jelenvén, eleinte az állhatatosok közt foglalt helyet,
miért is a halálos ítélet kimondása után fogságra
vettett Komáromban, de a hol alig egynehány napi
börtönben sinlés után, a sok szenvedésektől s nyo-
morgattatásoktól visszariadva, a térivény aláírására
jelentkezett; mi azonban már, ideje múltán, el nem
fogadtatott, hanem hitvallásának megváltoztatása
kivántatott. Erre is ráállott, esakhogy megszabadul-
jon a kínzásoktól, hittagadóvá lett, s elszakadván
az evangéliomi hittől, letette az új katolikusok
hitformáját, miként több gyarló, kicsinyhitű, eltán-
torodott társai is cselekedtek.

154. **Fieber György**, ágostai hitvallású lelkész.

155. **Filiteius István**, ágostai hitvallású lel-
kész. Megjelent Pozsonyban a vértörvényszék előtt
1674. márczius 5-én, de eltitkolta azon gyülekezet
nevét, melyben lelkészi hivatalt viselt.

156. **Fischer György** kassai cseh ajkú ágostai
hitvallású lelkész. Született Csehországban, Chlumeck-
ben, a königgräczy kerületben. Atyja Severin, anyja

Dorottya nevet viselt. A hazájában megkezdődött kegyetlen üldözések miatt igen gyenge korában kénytelenített szüleivel együtt 1629-ik év egyik éjszakáján kimenekülni. Elleneik kezeiből megszabadult szüleivel együtt Magyarhonban, a Szepességen telepedett meg. Itt Szepes-Olasziban kezdte elemi tanulmányait Stankovius tanító vezetése alatt, innen Selmeczre ment, hol M. Leonhárdi Péter rektorsága alatt (1633—1647.) tanult; azután Késmárkra ment, hol M. Praetorius Dávid vezetése alatt a felsőbb tudományokat tanulta. Késmárkról Ellbingenbe ment, hol Mybius Mihály és Comenius Ámós voltak tanárai. Ellbingenből a legközelebbi egyetembe, Königsbergbe ment. Hazatérte után a késmárkiak azonnal meghívták a csehajkú gyülekezet lelkészeül és egyszermind a németajkú gyülekezet diakonusául. Lelkészsé avatta 1646. június 30-án Bártfán, Wagner Márton superintendens. — Késmárkról 5 év múlva, 1651-ben Kassára hivatott a cseh ajkú gyülekezet lelkészeül, hol 21 éven keresztül nagy lelkiismeretességgel munkálkodott a gyülekezetben. — Midőn a főtempлом és lelkészlak elvétetett, tisztársaival együtt fényes nappal, 20 katona által kísértetve, fogságba kellett mennie, melynek bilincseit két évig viselte. S mivel hitvallását sem fenyegetésre, sem kezegetésre meg nem tagadta: kiutasított az országból. Száműzetése útjában is üldözték és életére törtek. De Isten elvezérlé az ő hűséges szolgáját s elébb Sziléziába, Briegbe, azután Boroszlóba, majd Lengyelországba Ravischiba, végre Poroszországba Thornba ment. Hivatalt azonban egész számkivetése ideje alatt nem kapott, mert az üldözöttek ügyét több helyeken, nyilvánosan senki fel nem fogta, a mint önmaga panaszkodik ily czimű munkája előbeszédében: „Elmétkedés a tűrésről és vigasról, minden

szorongatott és üldözött evangélikus keresztyének számára.” Midőn az 1681-ik évi soproni országgyűlés a száműzöttek érdekében is alkotott törvényt s a hazába visszatérést megengedettnek nyilvánította : Fischer György is elindult fiával együtt, hogy Kassára visszatérjen ; de Lengyelországban a vakbuzgó katolikusok közt földi életét véletlenül bevégezte 1682-ben ; hol azonban holt teste temetetlenül marad vala, ha egy protestáns kereskedő, ki felebaráti szeretetből a temetkezési költségeket nagylelkűleg fedezte, jelen nem lett volna. — Van egy nyomatási hely megnevezése nélkül megjelent 12-ed rőt alakú munkája, mely következő czimet visel : „Eine Betrachtung zur Geduld und Trost, aller bedrängten und verfolgten evangelischen Christen in Verlust der Häuser Gottes und sonst leiblicher und geistlicher Freude, an alle evangelische Mitchristen, die heut zu Tage hie und da leben : welche in tiefs-ter Demuth seines Herzens übergiebt Georg Fischer, gewesener evangelischer Prediger bey 21 Jahren in Oberungarn in der Hauptstadt Kaschau.” — (Klein : Nachrichten. II. kötet. 157—163. lap.)

157. Idősb Fischer Mihály, maldorfi vagy maldúri ágostai hitvallású lelkész, Szepes vármegyében. Született 1633-ban Maldúron, Burius János előadása szerint Béla-Bányán ; atyja János, anyja pedig Roth Salomé volt. Atyja jelentéktelen és egyszerű ember volt, baromtenyésztéssel és földmiveléssel foglalkozott Bélabányán. Ez teljességgel nem akarta fiát tudományos pályán nevelni, hanem azt akarta, hogy ha a fiú majd erősebb s nagyobb leend, segítőtje legyen neki az ő foglalkozásában. De a fiút ez nem korlátozta vágyaiban. Egyszer atyja tudta nélkül a szántóföldet ekéstől együtt ott hagyta s elfutott Késmárcra, hol azonban reá találván az atyja,

elvitte onnan haza. Másodszor is elszökött atyjától s Lőcsére ment, hol ismét fellelvén őt az atyja, haza akarta ismét vinni; de Görgői, a földes ur, ki épen akkor megyegyülésre ment Lőcsére, nem engedte, hanem meghagyta az atyának, hogy fiát, ki a tanulást már megkezdte, hagyja ott és menjen haza fia nélkül békességgel. Így történt, hogy Fischer Mihály Lőcsén 7 évig tanult a legnagyobb szorgalommal s jó magaviselete által is nemcsak tanítói előtt, nevezetesen Zabler Jób és Zimmerman Mátyás előtt kedvességet nyert, hanem általában mindenek előtt. A jó kezdet sok pártfogót szerzett neki, kik őt 18 éves korában a hirneves thorni gymnasiumba küldték, melyet a magyarok gyakran látogattak. Ez történt 1651-ben. Thornban 3 évig tanult, Zimmermann Péter rektorsága alatt. Egyéb tudományok közt tanulta a görög és héber nyelvet. Így előkészülve az egyetemi felsőbb tudományokra, több thorni tanulóval együtt elment Lipcsébe. De mivel az itteni viszonyok nem igen tetszettek neki: Wittenbergbe ment, hol közel 3 évet töltött. A hazába visszatérte után nem sokára Haave György halála után, születése helyére Maldurra hivatott lelkészül; mely meghívást elfogadván, felavatta Wagner Márton superintendens Bártfán 1658. december 2-án. E gyülekezet élén buzgón munkálkodott 14 évig, mely idő alatt felette, valamint a hazában levő minden tisztársai felett is, összetornyosultak az üldöztetés vészes felhői, melyek nyugalma napját homályba boríták, megidézttetett a pozsonyi vértörvényszék elé, de hihetően nem jelent meg, hanem hallgatóitól búcsút véve, önkéntes számkivetésbe ment és Boroszlóba, a Magyarországból kiűzött lelkészek menhelyére vonult két fiával, Mihálylyal és Zakariással, hol 9 évet töltött el, mely évek után 1682-ben május hóban visszatért az

elhagyott hazába, szülőföldre Maldurba, honnan Kés-
márkra hivatott lelkészül. (Burius János: Törté-
nelmi morzsák. 161. lap és Klein: Nachrichten. III.
kötet.) Idősb Fischer Mihály életrajzánál azt jegyzi
meg Klein: hogy ennek a fia Mihály volt topporczy
lelkész, kinek ismét fia János György stoósi lelkész
lett 1686-ban. Ez azonban időszámítás szerint lehe-
tetlen, mert idősb Fischer Mihály 1633-ban szület-
vén és rendes lelkészszé 1658-ban, tehát 25 éves ko-
rában levén, neki 1674-ben legfeljebb 15—16 éves fia
lehetett; minthogy pedig a rendkívüli törvényszék
jegyzőkönyve szerint csakugyan idéztetett meg Fi-
scher Mihály nevű, még pedig mint topporczy lel-
kész: látnivaló, hogy az teljességgel nem az idősb
Fischer Mihály fia, hanem egy harmadik hasonló
nevű egyén volt, a minthogy Burius valósággal is
egészen mást említ a 162-ik lapon. Az sem áll, hogy
a Klein által említett Mihálynak fia és így az idősb
Fischer Mihály malduri lelkésznek unokája János
György stoósi lelkész volt 1686-ban; mert ekkor
még maga Mihály, az apja sem lehetett több 28
évesnél, fia pedig, ha volt, alig lehetett 2—3 évesnél
idősebb. Már pedig a lelkészi hivatal e tekintetben
igen különbözik a fejedelmi méltóságtól.

158. Ifjú Fischer Mihály, topporczy ágostai
hitvallású lelkész. Született Sziléziában. Megidézte-
tett a pozsonyi vértörvényszék elé 1674. márczius
5-re, Topporcyról; de valószínű, hogy nem jelent meg,
hanem fiaival együtt kimenekült Boroszlóba, hol
számkivetése ideje alatt emberbarátok jószívűségéből
tartotta fen magát, mígnem 1682-ben haza hivatván
hallgatói által, visszatért Topporczra, de később a
horvátok által itt kirabolgatott és megveretett.

159. Fontánus János, bélabányai ágostai hit-
vallású lelkész. Született Tóthfalván, a Szepessé-

gen. Előbb krompachi, azután bélabányai lelkész lett. Midőn megidézttetett a pozsonyi vértörvényszék elébe : hihető, hogy nem jelent meg, és így számüzetvén vagy önként kivándorolván a hazából, nejével, három fiával, s három leányával együtt Boroszlóba, innen Strélába vonult, hol nagy nyomorban élt és halt el 1677-ik év október havában s tisztességesen eltemettetett. Neje visszatért Boroszlóba, hol pártfőgónak kegyéből élt.

160. Földvári András, kéthelyi református lelkész, Komárom vármegyéből, a tatai egyházmegyében. A megidézésre megjelent a törvényszék előtt s kezdetben az állhatatosak közé sorakozott s a térítvényeknek aláírni nem akart. Ezért fej- és jószágvesztésre ítéltetvén, elvitetett fogságra Leopoldvárbá 1674. május hó 29-én, tizennyolcz ágostai hitvallású lelkészszel együtt; de állhatatossága és tűrése csak kevés ideig tartott, mert 6 napi súlyos rabsága úgy megtörte lelki erejét, hogy ő és három ágostai hitvallású fogolytársa eltántorodott s négyen az evangyéliomi hitvallást megtagadták, mely tettök után a többi rabpredikátoroktól elkülönítettek és tisztességesebb helyre tétettek. De az aláírásra addig nem bocsáttattak, míg előbbi hitökről esküvéssel le nem mondtak, mi a leopoldvári templomban meg is történt.

161. Fördős István, magyar-kenyéri református lelkész.

162. Fövényesi István, kerthi reform. lelkész.

163. Fraidin Gottfrid, berzsenyi ágostai hitvallású lelkész.

164. Francziscezi István, görgői ágostai hitvallású lelkész. Ez 1659-ben illavai diakónus, azután 1662-ben oláh-pataki lelkész volt; de Andrászi a templomot, és iskolát elfoglalván, a jezsuitákat oda bevitte, Francziscezi Istvánt pedig elüzte, ki bújdosá-

sában Görgön telepedett le, hol lelkészi hivatalát folytatta, mignem azt az 1674-ik évi egyetemes üldöztetés miatt ismét félbeszakítani kénytelenítettett. Megjelent-e a vértörvényszék előtt? ezt felőle, valamint több másokról is adatok hiányában nem tudhatjuk.

165. Franczisezi Sámuel, rajeczi ágostai hitvallású lelkész Trencsén vármegyéből. Ez 1653-tól 1658-ig tótprónai iskolarektor volt. Midőn az általános üldöztetés megkezdődött: Rajeczen a lelkészi lakból kihánytatott s helyette Gyuracska Márton állítatott be plébánusnak az egyházba. Megidézttetett a vértörvényszék elé Pozsonyba, hol megjelenvén, kiállott szenvedéseit által megtöretve, a következő szomorú sorstól pedig visszariadva, aláírt azon térítvénynek, melyben a hazában maradhatás feltétele mellett hivatala letevésére kötelezte magát, 1674. május 10-én.

166. Fridelius János, ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Megjelent Pozsonyban a vértörvényszék előtt, de a halálos ítélet kimondása után annyira megfélemlt, hogy a hazában bent maradók számára készített térítvényt elfogadta, aláírta, s hivataláról lemondott, 1674. május 10-én.

167. a) Friewaldski Simon, tót-lipcei ágostai hitvallású lelkész és liptói senior, Zólyom vármegyéből. Ez 1634-től fogva 1642-ig breznóbányai iskolarektor volt; 1653-tól 1674-ig Tót-Lipcsén viselt lelkészi hivatalt. Megidézttetvén a pozsonyi vértörvényszék elé, aláírta azon térítvényt, mely a hazában bentmaradók számára készült s hivatalát letette 1674. május 10-én.

168. b) Friewaldski Simon, ágostai hitvallású lelkész Hont vármegyéből. Megjelentvén a megidézésre: a hivatalról való lemondásra kötelező térítvénynek írt alá 1674. május 10-én.

169. **Fuhmann Hieronim Kristóf**, leopolczi ágostai hitvallású lelkész, Sopron vármegyéből. Született Thüringiában Góthában, lelkészszé lett Laufersbachon vagy Leopolczon. 1672. július 4-én Szepcsényi érsek maga elé idézte Pozsonyba, de ágyban fekvő beteg lévén, nem mehetett, ez okból a bírónak és esküdteknek Ragotschra kellett menniök, a hol midőn megjelentek, kihallgatatlanul, a nélkül, hogy tudnák miért, fogságba vettek, melyből 1673. április 20-án kibocsáttatván, egy ferenczrendi szerzetes állíttatott melléjük azon intéssel, hogy azt mint jövődöbéli lelkészöket és predikátorukat vigyék haza magukkal és az evangélikusok az ő szolgálatával éljenek. Midőn az előjárók ezt tenni vonakodtak, az előbbinél még szigorúbb fogsággal fenyegették őket. A ferenczrendi szerzetes másnap az érsek komoly parancsolatjára az elvett kulcsok által a templomot birtokába vette, a lelkészi lakba behelyezkedett és Fuhmannak számkivetésbe kellett mennie. (Klein: Nachrichten. II. kötet. 167—169. lap.)

170. **Füleki István**, napradi református lelkész. Gömör vármegyében. Született 1638-ban. Megidézttett 1674. márczius 5-re Pozsonyba, hol megjelenvén több hitökhöz hű és állhatatos lelkész társaival együtt ugyanazon évi ápril 4-én fej- és jószágvesztésre ítéltetvén, börtönbe vettetett Pozsonyban; majd május hó végén, mint halálra ítélt rab, Leopoldvárba vitétt, hol tömlöczöttetett, a sanyarú fogságon kívül súlyos, szokatlan és aljas munkák végzésével terheltetett, sok fakgatásnak és kinoztatásnak tétetett ki. végre 1675. márczius elején többi fogolytársaival együtt elhurczoltatott s nehéz vasakkal lábain, gyalog hajtatott Nápoly felé, hogy ott a gályákra, hol-tigtartó rabságra eladassék. Midőn Triesztbe értek, a külvárosban egy nagy piszkos ölba zárattak; itt

Gemanner kapitány, kinek Kollonics a fogoly lelkészeket általadta, katonáival Füleki Istvánt megfogatta s erővel katonaruhába akarta öltöztetni; de ez nem engedett, a ruhát eldobta magáról, miután társai is ellenzették azt s engedetlenségeért a kapitány keményen megrugdosta s másokkal is kegyetlenül megverette, sőt büntetésül reá, ismét a szennyes ólba záratván őket, mindnyájokat éhezettette harmincnapig. Ez történt virágvasárnap előtt egy héttel, 1675-ben Husvét második napján Füleki s fogoly társai hajókra rakattak, még pedig azokban is olyan helyre, hol mindenféle tisztátalanság volt, honnan a kimenetel meg vala tiltva, minélfogva a különben is egészségtelen levegő még romlottabbá s kellemetlenebbé lőn, elannyira, hogy a katonák, kik egy kevés időre oda lementek, betegen tértek vissza. Itt egy jezsuita is meglátogatta őket s gondoskodást ígért, mi némi részben teljesedett is. 14 nap mulva Pescarínál kikötvén a hajó, a fogoly lelkészek is szárazra szállítottak s gyalog kísértettek Nápoly felé. De Füleki, Kápuából elindulásakor már nem tudott menni, hanem két karjánál fogva vezették társai Nápolyba. Csak csont és bőr volt már teste, melyre borzadás nélkül nézni nem lehetett. 1675. május 7-én Nápolyba beérve, másnap a gályákra eladatott, örökös rabságra, 50 darab aranyért, hol ide s tova vonszoltatott. E súlyos rabság terhének hordozását azonban alig kezdte meg, már veszélyes betegségbe esett, mert a vizi és szárazsi szokatlan súlyos munkák, idejárulván az utazás fáradalmaj, éhség, szomjúság és verés, erejét felémészték, úgy hogy a gályáról nem sokára kórházba kellett vinni, hol négy nap mulva, hitét s állhatatosságát mindvégig megtartva, az ő Megváltójában való hitttel, kiért minden szenvedésre kész volt, csendesen elhunyt május 13-án, 1675-ben, s eltemettetett Ná-

polyban. — Ő is azon hitbajnokok közé tartozik, kikről a Mennyei jelenésekről írt könyv 7-ik részének 14—17-ik verseiben így van megírva: ezek azok, a kik jöttek a nagy nyomorúságból és megmosták s megfehéřítették ruháikat a Bárány vérében. Annakokáért vagynak az Isten széke előtt, és szolgálnak neki éjjel és nappal az ő templomában, és a ki ül a széken, lakik ő velek. Nem éheznek többé és nem szomjúhoznak többé és a nap hévsége vagy valami egyéb hévség nem árt nekik: mert a Bárány, a ki vagyon a szék közepében, az legelteti őket és a vizeknek élő forrásra viszi őket és eltöröl Isten az ő szemeikről minden könnyhullatást.

171. Fakóvezekényi,

172. Fekeházi,

173. Fölegressi és

174. Bars vármegyében a füssi református lelkészek szintén megidéztek a pozsonyi vértörvényszék elébe 1674. márczius 5-re; neveik azonban nincsenek bent a pozsonyi vértörvényszék jegyzőkönyvében, mert neveik hallgatóik által a törvényszék tagjai előtt eltitkoltattak.

175. Gábor Mátyás, gérezei ágostai hitvallású lelkész, Győr vármegyéből. Megjelent a pozsonyi vértörvényszék előtt; de további sorsáról semmit se tudunk.

176. Gál Imre, felső-őrsi református lelkész.

177. Gál István, veszprémi református lelkész.

178. Galli András, a kis-szebeni szlávajkú gyülekezet lelkésze. Ez korábban, nevezetesen 1655-ben a szentgyörgyi szlávajkú gyülekezet pásztora volt. egyike a cseh-morva száműzötteknek, az ősi valódi kegyesség példányképe. Megjelent-e a megidézésre vagy nem? s általában mi lett további sorsa: nem tudhatjuk.

179. Galli Pál, a szent-györgyi csehajkú egyház lelkésze, Pozsony vármegyében. Ez Andrásnak fia, ki 1657—1660-ig szeniczei iskolarektor volt. 1673-ban Szent-Györgyön viselt lelkészi hivatalt Huber Menyhérttel együtt, mignem 1674. február 27-én gróf Pálffy Miklós királyi biztos jelenlétében a szent-györgyi templomot minden hozzátartozókkal átadták a lakosok a római katolikusoknak. Ekkor Galli, tisztársával együtt megidézttetvén a pozsonyi vértörvényszék elé, 1674. márczius 5-ik napjára, ott megjelent s minthogy hivatalát letenni nem akarta, kiutasított az országból, így aláírta azon térítvényt, mely a kivándorlók számára készítettett, s kibújdosván a hazából s Hamburgot és más helyeket bejárva, végre Drezdában telepedett meg, hol a csehajkú gyülekezet lelkészéül meghivatott. Itt végezte be száműzetését s viszontagságos életét 1686. junius havában. (Burius János: Történelmi morzsák. 148. lap.)

180. Garanai János, foksabadi református lelkész.

181. Gajtner Menyhért, tvarosnai ágostai hitvallású lelkész, Liptó vármegyéből.

182. Geutner Menyhért, durándi ágostai hitvallású lelkész, a szepesi 16 városok egyikéből. Született Szepes-Váralján. Az egyetemes üldözés ideje alatt szülővárosában vonult meg s ugyanott halt is meg.

183. Glochowszki Venczel, ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Megidézttetvén Pozsonyba, ott megjelent; de csakhamar eltántorodott s azon térítvénynek, melyben hivatala letevésére kötelezte magát, aláírt 1674. május hó 10-én.

184. Glogovius János, ágostai hitvallású lelkész. — Megidézttetvén Pozsonyba, ott meg is jelent s kezdetben szilárdnak mutatkozott, midőn a térít-

vények aláírását visszautasította és sem fenyegetés, sem ígéret által el nem tántorított, sőt nem ejté félelembe a halálos ítélet kimondása sem; így történt azután, hogy 1674. június elején elvitetett Sárvarra, hol fogságba vettetett s a nehéz bilincseket, a börtön egészségtelen levegőjét, a szokatlan súlyos, szünetnélküli munkaterhet egy évig s egy hónapig szenvedvén, 1675. július elején, többi fogolytársaival együtt kihurezoltatott a hazából, s Bukkariba érve, ott börtönbe vettetett; de itt az ereje feletti szenvedések által megtöretve, az evangyéliomi hitvallást megtagadta s áttért a római egyház kebelébe 1675. december 27-én. További sorsa ismeretlen.

185. Glosius Sámuel János, pongyelóki ágostai hitvallású lelkész. Ez 1650-ben lett pongyelóki lelkészszé, homán 1674-ben megidézttetett Pozsonyba, de hogy megjelent-e ott vagy nem: bizonytalan; csupán annyit tudunk, hogy számtüzetésben élt egész 1683-ig, a mikor Bradnón folytatta lelkészi hivatalát, viselvén azt ott 1694-ig; ekkor Rimabányára, onnan ismét 1704-ben Radványba, Zólyom vármegyébe vitétt lelkészül s mint radványi lelkész volt jelen az 1704. május 28-án Cseriben tartott egyházi közgyűlésen. — Radványról azonban alig hat évi hivataloskodása után Heister tábornok parancsából neki a lelkészslakból, Regius Márton iskolarektornak pedig az iskola épületéből ki kellett takarodniok. További sorsa ismeretlen.

186. Glovinszki János, puszta-vezekényi ágostai hitvallású lelkész. Erről csak annyit tudunk, hogy 1668-ban avatta fel őt Tarnóczi Márton superintendens lelkészszé, s továbbá, hogy jelen volt a megidézésen Pozsonyban; de mi eredménnyel viselte ott magát: adatok hiányában meg nem mondhatjuk.

187. Guedeli Mihály, iglói ágostai hitvallású lelkész, Szepes vármegyéből. Jelen volt Pozsonyban, a megidézésen 1674. márczius 5-én; de ottani, valamint további sorsa ismeretlen.

188. **Gócs Mihály**, kálnói ágostai hitvallású tisztes agg lelkész és a nógrádi egyházmegye körlelkésze, a Krisztusnak dicsősséges vértanúja. Született 1604-ben. Megidézttetett 1674. márczius 5-re Pozsonyba, a vértörvényszék elé, hol megjelenvén, az evangéliumi hitben tanusított állhatatosságáért, több tisztársaival együtt fejének s minden javainak elvesztésére ítéltetett, mely ítéletet félelem nélkül hallgatott végig, és miúthogy neki egész életében is egyedül a Krisztus volt nyeresége: nyugodt öntudattal s benső örömmel volt kész a halálra, mely az ő Megváltójával egyesítendi őt az örökkévalóságban. Jellemének fő tulajdonsága volt az, hogy távol volt attól e világ szerinti dicsősségre áhitozás, sőt még arra se vágyott, hogy neve a történet táblájára felirattassék; ő neki elég volt az Urnak kegyelme, mely őt elhívta a szenvedésekre és méltóvá tette arra, hogy neve a Bárány életének könyvébe legyen beírva! Mint halálra ítélt rab, ellurezoltatott Leopoldvárra s ott börtönbe vettetett, kezeire s lábaira nehéz vasbilincsek tétettek: e mellett szünteleni súlyos munkákkal sanyargattatott, sok fakgatásokkal, kísértésekkel gyötrettetett, testi bántalmaztatásokkal, verésekkel kinoztatott. Majd 1675. márczius havában, mint gályára ítélt rab, kihurezoltatott a hazából; de útközben a kegyetlen kinzások miatt, mint már erőtlen agg, kifáradván a gyalog való utazásban, Nápolytól nem messze, Aversa nevű városnál végkimerültségbe esett. Midőn úgy érezte, hogy földi életének végórája előállt: elbúcsúzott szenvedő társaitól; egyszersmind intette őket a Krisztus Jézus iránt való hűsége s

abban kitartásra, szenvedéseiknek békességes türe-
ssel való hordozására. Midőn már haldoklott: felve-
tették szivtelen kísérői minden szájalom nélkül egy
paraszt szekérre s azon vitték Aversa felé; Gócs
Mihály azonban útközben elhunyt, 1675. április 29-én.
Látván a katonák, hogy meghalt: ledobták az élet-
telen testet a szekérről, a többi fogoly lelkészek és
tanítók láttára s ott hagyták az országúton, teme-
tetlenül, csak azt sem engedvén meg a foglyoknak,
hogy kiszivedett társuk iránt utolsó emberi köte-
lességöket teljesítsék, hogy a holttestet eltakarítsák
a föld kebelébe, sőt otromba szavak s ütlegetések
közt tovább hajtották őket, azt mondván, hogy van-
nak ebek és égi madarak, melyek fel fogják falni a
holttestet! Gócs Mihály azok közé számláltaték,
kik megölettek az Istennek beszédeért és a bizony-
ságtételért, melyet oltalmaztak; kik fölül a vének
közül egy ezt a kérdést intézte János apostolhoz:
„ezek a kik fehér ruhába öltöztettek: kiesodák és
honnét jöttek?” Mire ő így felelt: Uram, te tudod!
És az monda neki: ezek azok, a kik jöttek a nagy
nyomorúságból és megmosták s megfehéřítették ru-
háikat a Bárány vérében, — s a ki legelteti őket és
a vizeknek élő forrásira viszi őket és eltöröl Isten
az ő szemeikről minden könnyhullatást. (Jelen. 7,
13—14. és 17.)

189. Gombai Mihály, református lelkész.

190. **Gömöri Kanta Pál**, abafalvi református lel-
kész. Ez megjelent a megidézttetésre Pozsonyba 1674.
márczius 5-én, és sem rájlesztésre, sem kecségtetésre,
az elibe tett térítvényeket alá nem irván, álllatatos
társaival együtt fej- és jószágvesztésre íteltetett. Ő
egyike azon hat lelkésznek, kiket Szelepcsényi kivá-
lasztott s Eberhárdra vitetett s vettetett fogságra, a
maga várában, azon ezéllből, hogy ő azokat jó em-

berökké fogja képezni, voltaképen pedig kastélya építésén dolgoztatta őket, olykor-olykor saját kezével is vevén őket. Itt szenvedett Gömöri 1674. május havától súlyos fogságot, gúnyt és gyalázatot 1675. év nyaráig, midőn is, őrizői elszunnyadván a nagy hőség miatt, ő a fogságból titkon elmenekült s szerencsésen megszabadult s visszatért Abafálvára, hol ismét folytatta félbeszakadt lelkészi hivatalát.

191. Gömöri János, uzapanyiti református lelkész. Megidézttetett 1674. márczius 5-re Pozsonyba, hol meg is jelent s mivel a térítvények aláírását visszautasította: több állhatatos tisztársaival együtt halálra és minden javainak elkobzására ítéltetett. Pozsonyból elvitetett azon évi május havában Sárvárra, hol börtönbe vettetett. Majd 1675. nyarán, több, részint Sárváron, részint Kapuváron szenvedő rabtársaival együtt kihuzoztatott a hazából, oly czéllal, hogy eladassék a nápolyi gályákra, örökös rabszolgaságra. Bukkariba érve, tömlőczbe vettetett, hol sok keserves szenvedéseket kellett kiállania. Itt azonban nem birt elég lelkierővel arra, hogy az evangéliumi tudománytól bárminő szenvedések daczára is el ne tántorodjék; ez okból testben s lélekben megtöretve, az evangéliumi hitvallást megtagadta, hittől szakadttá, apostatává lett, letevén az új katólikusok hitformáját, melyről a maga helyén bőven szólandunk.

192. Gönczöl András, kis-görbői református lelkész.

193. Gréb Márton, izsákfalvai ágostai hitvallású lelkész. született Béalabányán 1625-ben. Elsőben Kézsmárkon viselt tanítói hivatalt, 1650-ig, azután Szepes-Olasziban lett diakonussá s kevés idő mulva Izsákfalvára vitetett lelkésznek. Felavatta a lelkészi hivatalra Wagner Márton szuperintendens Bártfán, 1651. ápril

16-án. Megidézttetett Pozsonyba 1674. márczius 5-re; azonban vagy nem jelent meg, hanem önkéntes száműzetésbe ment nejével s fiaival együtt; vagy ha megjelent, a hazából kiköltözők számára készült térítvényt irta alá; annyi bizonyos, hogy 1674. tavaszán Boroszlóban telepedett meg, hol nem sokára, nevezetesen 1678-ban földi életét bevégezte s eltemettetett ugyanott, a Szent-Borbála templomának czinteremében, miként ezt Burius János előadja „Történelmi morzsák” czimű latin műve 161. lapján.

194. Greb Tamás kézsmárki ágostai hitvallású lelkész. Született Béla-Bányán, a Szepességen. Atyja Jakab, anyja Fidler Anna volt. Az elemi tudományokat szülővárosában tanulta, azután pedig Bártfán. Tanítói valának Günther Richard, Spleni Illyés, Pfeifer Márton, kiknek mint megannyi jeles tanfértiaknak vezetése alatt tanult 1650-ig. Ekkor Strassburgba ment, hol nagy szorgalommal gyakorlá a Dorschäus előadását 1653-ban. — Ekkor visszatért hazájába és csakhamar azon szerencse érte, hogy a következő 1654-ik évben Bierbrunnba hivatott lelkészül, mely hivatalt elfogadván, felavattatott Bártfán Wágner Márton superintendens által 1654. szeptember 19-én. Hogy itt hány évig működött s mikor ment Kézsmárkra: határozottan nem tudható; de annyi bizonyos, hogy az 1668. február 6—9. napjain Kassán tartott egyházi közgyűlésen, mint a kézsmárki gyülekezet lelkésze volt jelen, mely időben a kézsmárki lelkészek ülést s szavazatot nyertek, a mivel az előtt darab idő óta nem bírtak, mivelhogy kryptokalvinismus gyanújában álltak. Mint kézsmárki lelkész idéztetett meg a pozsonyi vértörvényszék elé, hol valószínűleg nem jelent meg, hanem önkéntes számkivetésbe ment. elhagyván a hazát s idegen országokban keresvén menedéket és segélyt. Meghalt

Boroszlóban 1683-ban. Pomárius Sámuel többek között neki is ajánlotta „de natura peccati originalis” ezimű hat értekezését.

195. Gregoriades Mátyás, románfalvai ágostai hitvallású lelkész Trencsén vármegyéből. Megjelent a megidézettésre, hol a térítvényt, mely a bentmaradókra szólott s így hivatalát letette, aláírta 1674. május hó 10-én s mint magán ember tengette nyomorult életét a hazában.

196. Gross János, kézsmárki ágostai hitvallású lelkész. Először leibiczi lelkész volt, mely hivatalra felavattatott 1669. január hó 29-én. Megjelent-e a vértörvénytől előtt vagy nem: adatok híján nem tudható.

197. Guendelius Mihály, neudorfi ágostai hitvallású lelkész és az esperesség első conseniora. Született Kulmbachon, Némethon franczia kerületében. Atyja János, anyja Heuffling Anna volt. A háborús idők alkalmával 1637-ben Magyarországra jött szüleivel együtt. Itt a legkitünőbb iskolákban tanult. — Sopronban Valla Lukács és M. Schwanzhofer Kristóf valának tanítói. Pozsonyban M. Helgermayer Jakab, Eperjesen Dürner Sámuel, Besztercebányán M. Biener Hilárius Ernest vezetése alatt tanult. Ez utóbbi helyen gróf Balassa Simon két fiának volt oktatója. Midőn a ragály dühöngeni kezdett: Thornba ment, hol a neustadti iskolában egy évig tanított, innen a königsbergi egyetembe ment, hol igen sokat betegeskedett. De lassanként felüldülvén, 1647-ben ismét Magyarországra jött és a besztercebányai iskola 3-ik osztályában alkalmaztatott tanítóul. Innen pedig félév múlva Szepes-Váraljára ment rektornak, 1648-ban. A következő évben ugyanott diakonussá nevezte ki a gyülekezet s május 2-án fel is avatta a lelkészi hivatalra Wagner Márton superintendens

Bártfán. Majd Besztercebányára, innen pedig Neudorfra ment lelkésznek; innen idéztetett meg a pozsonyi vértörvényszék elé 1674. márczius 5-ére, hol nem jelent meg, hanem önkéntes száműzetésbe ment, honnan 1682-ben az eperjesi gyülekezet hívta haza lelkészeül. Az 1685-ben felállított eperjesi vértörvényszék megszárlásának egyik áldozatát Fleischhacker Györgyöt ő kísérte a vérpadra s az utolsó pillanatokban az evangéliom igéreteivel s vigaszával elkészíté a halálra. (Klein: Nachrichten. II. kötet. 173—189. lap.)

198. Günther János, káposztafalvi ágostai hitvallású lelkész. Született Szepes-Olasziban. A hazai iskolákban szerzett szükséges tudományos ismeretekkel ellátva, meglátogatta a jénai egyetemet, hol darab időt töltve, hazajövetele után szülőföldén Szepes-Olasziban lett diakonussá, 1661-ben ugyanott lelkészszé, honnan 1668-ban Káposztafalvára ment. — Megidéztetett a pozsonyi vértörvényszék elé, melynek jegyzőkönyvében az ő vezetékneve Ginter-nek íratik; azonban hihető, hogy nem jelent meg ott, hanem kibújdosott a hazából. Briegben, Szilézia egy városában kevésbé megállapodott, innen Stralsundba ment, hol egyes jótéteők segélyéből, darab ideig ott tartózkodva élt. Itt írta következő ezimű beszédét: „Des heiligen Profeten Hoseae Christus Hungariae valedicens. Habuit domin. Cantate in templo S. Nicolai, Stralsundi. Anno 1675. Typis ibidem.” Ez által szepességi tisztársai igen sértve érezvén magukat, a következő évben kiadtak egyező akarattal ily ezimű munkát: „Vertheidigtes Gottesgericht. Anno 1676.” Későbbben Naumburgban a Venczel templománál lett predikátorrá, mely hivatalt midőn Mórícz szász fejedelem kegyéből elnyert volna: utána ment neje is gyermekeivel együtt. Így adja ezt elő Burius János „Történelmi morzsák” 159. lap.

199. Gyarmati Márton, mező-kissarlói református lelkész, Bars vármegyéből.

200. Győri Mihály, száki református lelkész. Megjelent a pozsonyi vértörvényszék előtt 1674. márczius 5-én, sorsa ismeretlen.

201. Győri Péter, szent-erzsébeti református lelkész.

202. A gyöngyösi református lelkész, ki az idézés folyama alatt az egrí török basa oltalma alatt biztonságban maradt, miként ezt Otrokocsi Főris Ferencz „Fenevad dühe” című kéziratban levő művében megjegyzi.

203. A györki református lelkész, kinek neve a törvényszék előtt eltitkoltatott.

204. Hadik János, ugróczy ágostai hitvallású lelkész és senior Trencsén vármegyéből. — Született Trencsénben 1631-ben, tanult először a hazai iskolákban Zolnán, Trencsénben, Bannoviczon, Pozsonyban, Lőcsén és Körmöczbányán, azután midőn az Illyesházi-féle alapítványt megkapta, Wittenbergbe ment. Itt három évig tanult s tartott 1654-ben egy értekezést ily czinnel: „Dissertatio de motu et quiete. 1654”, negyedréti alakban. Honába visszatérése után először Illavára hivatott rektornak, Trencsén vármegyébe, honnan 1658-ban ugyanazon vármegye Melicic nevű falujába vitetett lelkészül, felavattatott ugyanazon év augusztus 29-én, Kalinka Joachim superintendens által. Melicieről 3 év mulva elűzte gróf Nádasdi és egész könyvtárától megfosztá; de a báró Osztrósi család felkarolta őt. — 1664-ben Nagyszalatnára hivatott lelkészül és végre báró Zay László pártfogása folytán Zay-Ugróczra ment lelkésznek. Neje Pilárik István leánya Anna volt, ki 1642-ben született. Mint ugróczy lelkész választatott a környékbeli egyházak seniorává. Az egyetemes üldözte-

tés idején megidézttetett Pozsonyba 1674. márczius 5-re, hol meg is jelent s eleinte azok sorában állott, kik az evangyéliomi hittől sem ígéretek, sem fenyegetések által el nem tántorodtak; így történt, hogy kimondatván a térítvényt alá nem írók felett a halálos ítélet, elvitetett fogságra 1674. május 30-án Leopoldvárba, hová a fogoly lelkészek s tanítók hóhér által kísértettek, de a kivégzéssel fenyegetés és a reá váró sok szenvedés elgondolása állhatatosságát megingatták, s útközben, Nagy-Szombatnál, az evangyéliomi hitet megtagadta. Letette az újkatholikusok hitformáját a leopoldvári templomban. Tettét azonban nem sokára megbánta s szégyenében elhagyá hazáját s Németországba ment, hol ismét az evangyéliomi hitvallásra tért. Elhalt számkivetésében Hamburgban, 1681-ben. — Van egy munkája, mely következő czimet visel: *Regia coeli angusta porta, arcta via, das ist: Himmelstrasse, enge Pforte, schmaler Weg. Ach und Weh.* — — *Durch Johann Hadik, gewesenem ev. Prediger in Ungarn, an 4 unterschiedlichen Orten, bey 15 Jahren, wie auch derselben seniorem, nummehro aber ist das 6-te Jahr betrubten Exulanten. Gedruckt im Jahre Christi 1679.* 4-rét.

205. Hagara Zakariás, Burius szerint Márton, Klein szerint Mihály, mossóczi ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Megidézttetvén Pozsonyba, a vértörvényszék elé, 1674. márczius 5-re, ott megjelent; de félelemből letette hivatalát s az erre kötelező térítvényt aláírta 1674. május 10-én.

206. Halasi András, szemerci ágostai hitvallású lelkész, Győr vármegyében. Megjelent a megidézésre Pozsonyban; de ottani, valamint további sorsa ismeretlen.

207. Halasi Sámuel, jászberényi reform. lelkész.

208. Halubka vagy Chalupka Mátyás, cseri ágostai hitvallású lelkész 1646-tól 1674-ig.

209. Harfoy János, ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyében. Megjelenvén a pozsonyi vértörvényszék előtt, aláírta azon térítvényt, melyben hivatalának végleges letetésére kötelezte magát 1674. május hó 10-én.

210. **Harsányi MórícZ István**, rimaszombati református lelkész. Gömör vármegyéből. Született 1630-ban. Baranya vármegyében. Nagy-Harsányban, honnan előnevét vette: tanult Debreczenben, hol 1651-ben jó elő neve az anyakönyvben. Nem találjuk róla feljegyezve, de külföldi ismeretségéből következtethető, hogy ismeretét gyarapítása s az evangyéliomi tudományban szerzendő nagyobb világosságért a külföldi egyetemeket is meglátogatta, honnan hazatérve, a szentpéterei egyházmegyében eső rimaszombati egyház hívta meg lelkészül a minden tekintetben kitünő férfiút. Midőn 1674-ben a protestánsok egyetemes üldöztetése megkezdődött: Harsányi az idézvényt február 18-án kapta, melynek értelmében márczius 5-ik napjára a pozsonyi vértörvényszék elé kellett állania, mely határidőre híven és pontosan megjelenvén, az ártatlanul megidézettek ügyében bátran szót emelt a törvényszék előtt, hivatkozván a békekötésekre s a protestánsok szabad vallásgyakorlatát biztosító törvényekre, melyeket mind a régibb királyok, mind a mostani, tudniillik I. Leopold, esküjével szentesített. De a hatalommal szemben az igazság bármely ékesszólása is hasztalan. Ápril 4-én fejének s minden javainak elvesztésére ítéltetett, mely minden igazságot, jogot s méltányosságot nélkülöző ítélet kimondása után, midőn Peresit, a királyi ügyész, Majláth helyettese, hetek múlva is egyre a térítvények aláírását sürgette s a gondolkozásra időt is

engedett, tisztársai megbizásából nemes indignációval így felelt Harsányi: „Nincsen semmi szükségünk reá, hogy erről többé gondolkozzunk vagy tanácskozzunk, mert a mint megidéztesünk perczé óta ismételve mondtuk: nem fogjuk azt cselekedni s ezen elhatározásunk mellett meg is maradunk!” Ezért elleneik által különböző tömlöczökben iszonyú és kegyetlen módon kinoztatott, Pozsonyban ugyanis 7 hétig, majd onnan május 30-án elvitetvén Leopoldvárra, vasra veretett és fogságra vettetett, 10 hónapra át sanyargattatott s mindenféle aljas munkákra kényszerítettetett. Midőn a rab predikátorok új börtönzésre hajtattak ki: Harsányi felszólalt kinzóik előtt, ezt mondván: „Ime, az Isten előtt, a szent angyalok előtt és ti előttetek protestálok, hogy kegyetlenebbül bántok mi velünk, mint a pogány üldözők bántak az apostolokkal; mert az apostolok tömlöczben ugyan voltak, de maguknak tömlöczöt ásni nem kényszerítettetek!” Mire a jezsuiták nevetve felelték: „annál serényebben dolgozzatok tehát, mennél nagyobb okotok van reá!” Sok ütlegetést is szenvedett; midőn az ostya előtt tisztelettel leborulni nem akart: kivont karddal sebesítették meg a katonák; más alkalommal addig kardlapozták, míg a kard össze nem tört rajta, ő pedig eszméletét veszelve, több mint 2 óra hosszágig feküdt félholtan a földön. Elvégre 1675. márczius havában elvitetett Leopoldvárból, sőt ki a hazából is, oly czállal, hogy eladassék gályarabul Nápolyban. A hosszas utazás, sok gyalogolás, éhség, szomjúság s számtalan kisebb-nagyobb bajok mellett Pescarában 3 napig, Theátéban 9 hónapig tartatott börtönben; a hosszas utazás közben ugyanis részint a nehéz bilincsek, részint az út viszontagságai miatt lábai annyira elromlottak, hogy Theáte

városánál tovább nem mehetett. Nyomorult beteg létére is börtönbe vettetett s vele együtt még öt rabtársa, kik szinte képtelenek valának a tovább gyalogolásra; a többieket pedig kísérték tovább Nápoly felé. — Midőn pedig ereje megjönni s egészsége javulni kezdett, őt és Czeglédi Pétert, mert 4 társa: Huszti Mihály, Kóródi János, Miskolczi Mihály és Szecei János, a theátei börtönben végezte életét, — 1675. deczember 18-án elvitték Nápolyba oly czélből, hogy ott a gályákon nyomorgó rabtársaikhoz csatoltassanak; itt 2 hónapig undok ocsmányságokkal s útálatgerjesztő piszkosságokkal gyötörtetett; mindezeket azonban, mint önmaga írja Lavater Jánosnak Zürichben, — Isten keze által erősítette, meggyőzte. Végre az isteni gondviselés közbelépett az elnyomottak ügyében, és Welsz György nápolyi jólelkű lakos fíradhatatlan buzgalma, és sürgető kérelme által, az illetékes helyeken kieszközölte azt, hogy az ellenfél azon szándéka, miszerint Harsányi is a gályákhoz láncozottassék, meghiúsult, úgy, hogy ő és Czeglédi Péter, valamint a trieszti és buccarii börtönökből megszabadult társaik a gályák bilincseit lábaikon nem viselték soha. — Majd ütött a szabadulás órája és ő életben maradt társaival együtt a dicső emlékezetű holland tengernagy Ruyter Adorján Mihály által megszabadított 1676. február 11-ik napján. Azután elment Zürichbe, nem tartván még a hazatérést tanácsosnak s itt több, mint másfél évig időzött Heidegger János házánál és mint Bod Péter írja róla, üldöztetésök történetét megírta Kocsi Csergő Bálinttal együtt. Itt írta meg élete némely utóbbi eseményeit Lavater János felszólítására 1676. július 15-én; írt egyszersmind emléksorokat a glárusi kántonban fekvő biltensei református egyház lelkészének Kaegius Jánosnak, 1677. október 11-én, jeligéül

tűzvén Zsid. 12, 11. versét. Zürichben időzése alatt szállásadója Heidegger nagy tudományú tanár a Harsányi és Sellyei arczképeit egy vászonra lefesttette Mayer Konrád által. Harsányi arczképe alatt következő aláírás áll latinul, mely magyar nyelven így hangzik: „Főtisztelendő Harsányi István ur, egykor Magyarhonban a rima-szombathi gyülekezet lelkipásztora, most Zürichben a Krisztus nevéért számkivetett. Életének 48-ik évében Kr. u. 1677.”

„Harsányi István ez, kit Krisztus vértanújának
Méltán mondhatsz, mert érte nyomorga sokat;
Anyi viszontagság s sok próbák terhe alatt is
Győze, s a vértanúság fénye ragyogja körül.“

Visszajött a hazába 1677. őszén és 1678. májusban és novemberben levelet írt Rimaszombatból Heidegger Jánoshoz Zürichbe, miből az látszik, hogy visszatérte után ismét Rimaszombatban viselte lelkészi hivatalát. De további sorsáról semmit nem mondhatok adatok hiányában. — Jelszava volt: „tisztán és állhatatosan.” — Művei következők: 1. *Narratio brevis de oppressa libertate hungaricarum ecclesiarum*, melyet Koesi Csergő Bálinttal együtt írt Zürichben. Kéziratban van. 9 első fejezetét kiadta Lampe az Ember Pál egyháztörténelméhez csatolva 1728. Utrechtben. — 2. *Exercitatio christiana de augusto et sacro-sancto Nomine Christianorum, occasione Locī actor. Capite XI. 26. sub praesidio Joh. B. Ottii. Tiguri. Typis Davidis Gessneri 1710.* Negyedrétt. 8 levél.

211. Hasickius Sámuel, eschajkú ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Ez a törvényszék előtt megjelent Pozsonyban, de nem állván erősen a hitben, az 1674. ápril 4-én kihirdetett halálos ítélet hallására megrémülvén, jelentkezett a térítvény aláírására s alá is írta a hazában bent maradók szá-

mára készült térítvényt, melyben hivatalának végképen való letételére kötelezte magát 1674. május 10-én.

212. Hatházi Mózes, füzesborffői református lelkész. Megidéztetett, de további sorsáról semmit se tudhatunk.

213. Hautini György, ágostai hitvallású lelkész. Hont vármegyéből. Megjelenvén a megidézésen, aláírta azon térítvényt, melyben a hazában bentmaradhatás előnyéért hivataláról végleg lemondott 1674. május 10-én.

214. Hayezius Fülöp, vierbauai ágostai hitvallású lelkész. Meg volt idézve, de róla többet nem tudunk.

215. **Héli** vagy **Ilyés Gergely**, malomsoki ágostai hitvallású lelkész. Győr vármegyében. Született a 17-ik század elején; kevés van felőle feljegyezve az emberek által alkotott könyvekben; de annál több van írva róla a Bárány életének könyvében. — Megidéztetett 1674. márczius 5-ik napjára Pozsonyba, hol meg is jelent. Minthogy sem ígéret, sem fenyegetés, sem a halálos ítélet, fej és jószágvesztés, hitvallásától el nem tántoríthatták, több hitőkhöz hű tisztársaival együtt, közgúnynak kitétetve, előbb Pozsonyban, azután Leopoldvárbán fogságra vettetett, ez utóbbi helyen erőtlen agg létére, felette otromba s aljas bánásmódban részesült. Nevezetesen: a Kellió Miklós jezsuita egyik segéde Sánta Bene János leopoldvári iskolamester kegyetlenül megkinozta, fejét beszakgatta, mivel nem borult térdre a római katolikus pap által körülhordozott szentség előtt. Ezen kívül súlyos és aljas munkákkal terheltetett. Majd 1675. márczius elején elhurezoltatott Leopoldvárból, hogy a nápolyi gályákra eladattassék; de mivel már 70 évesnél idősebb volt, a fáradalmas gyalogutazás

és kiméletlen bánásmód annyira elgyengítette, hogy a tovább gyalogolásra már képtelenné vált; egyik olasz városból a másikba menve, szamarakra ültették, több erőtlen betegekkel együtt az öreg Illyés Gergelyt is, kit már annyira megemésztett a sok verés, sanyargatás, éhség és szomjúság, hogy a szamár hátán is mind a két oldalról tartani kellett egy-egy fogolytársának, hogy le ne essék; de minthogy ezeknek félkezeikkel az egyik lábokról levett vasbilincset is kellett főgniök: Kapra-Kottánál egy szoros meredek helyen, egyik sem segíthetvén kellő módon rajta, a különben is félholt aggastyán, mielőtt társai észrevehették volna, leesett a szamár hátáról és összezúzódván a köves hegyen, azonnal szörnyet halt. A mi kevés rongyos ruha volt rajta, azt levonták róla a katonák, kik csak azt sem engedték meg, hogy társai eltemessék, hanem ott hagyták az útfélen temetetlenül, oly szándékkal, hogy majd feleszik az ebek vagy az égi madarak. Ez történt 1675. ápril 29-én. — Itt szükségesnek tartom a történeti igazság szempontjából egy megjegyzést tenni. Midőn Klein „Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften evangelischer Prediger in allen Gemeinden des Königreichs Ungarn. Leipzig und Ofen. 1789.” II-ik kötete 223-ik lapján Héli Illyés Gergelyről szól, végül azt mondja, hogy ő kivüle még hatan haltak meg ebben az útban, úgymint: Harsányi, Miskolezi, Kóródi, Szecsei, Czeglédi és Huszti; ámde ez állítása téves; mert e hat közül elhalt ugyan 4, de nem az úton, hanem a theátei börtönben, hol hátrahagytak; kettő pedig, úgymint Czeglédi és Harsányi, mint láttuk, felgyógyulásuk után elvitettek Theátéból Nápolyba, honnan későbbben megszabadulván, visszatértek hazájokba.

216. Helyes István, aszófői református lelkész.

217. Herdina András, sziráki ágostai hitvallású lelkész.

218. Hetyci András, gerbi ágostai hitvallású lelkész. Zala vármegyéből.

219. Heverkovies János, ágostai hitvallású lelkész.

220. Hodoli Ádám, vasvári ágostai hitvallású lelkész.

221. Holeczi János, trstennai ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Megjelent a rendelt időre Pozsonyban; a hitben gyengék közé tartozik. Aláírta a vértörvényszék előtt azon térítvényt, melynek értelmében végképen lemondott a lelkészi hivatalról, 1674. május 10-én.

222. Honorszki István, ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Erről is ugyanaz áll, mi az előtte levőről; ez is aláírta a bentmaradók számára készült térítvényt, melyben hivatala letevésére kötelezte magát 1674. május 10-én.

223. Hóri Mátyás, ágostai hitvallású lelkész. A pozsonyi vértörvényszék jegyzőkönyvében, a megjelentek közt említettik; de többet róla nem tudunk.

224. Horváth Dániel, réthi református lelkész.

225. Hostonóvius Mihály, modori ágostai hitvallású lelkész, Pozsony vármegyében. Aláírta azon térítvényt, 1674. márczius 13-án, melynek értelmében az országból kivándorlásra köteleztetett.

226. Hotizki András, ágostai hitvallású lelkész, Nyitra vármegyéből. A hazából kiköltözők számára szóló térítvénynek irván alá 1674. május 10-én, kibújdosott az országból.

227. Hőher Mátyás, eperjesi ágostai hitvallású lelkész. Született Selmeczen, Nagy-Hont vármegye egyik bányavárosában; tanult 1660-ban Wittenbergben. A hazában visszatérése után először Urvölgyén

lett diakonus. Zólyom vármegyében a csehajkú gyülekezetben. Innen 1666-ban Körmöczbányára hivatott archidiakonusnak. De mivel tanításaiban nagy hévvel s kemény kifejezésekkel czáfolta a római katólika vallás tanait: 1670-ben Vesselényi nevű földesúr által elűzve, onnan tákarodnia kellett s bizton-sága végett más helyet keresett. Ment tehát Eperjesre, hol alkalmazást nyert. De itt sem sokáig folytathatta lelkészi hivatalát, mert gróf Volkra elűzte őt onnan 1672-ben, a többi lelkészekkel együtt. Megidézttetett a pozsonyi vértörvényszék elébe 1674. márczius 5-re, de aligha jelent meg, neve nem találtatik az ott megjelentek közt, hanem elmenekült Erdélybe s ott töltötte számkivetésének napjait. Majd a Thököli Imre udvari s táborig papja lett s 1678. október 26-án egy predikációt tartott a körmöczbányai egyházban és azután a templom kulcsokat átvette nyilvánosan s ünnepélyesen az oltár előtt s átadta Roth Sámuel főgondnoknak, hasonlóan cselekedett a Thököli parancsából Beszterezebányán és Selmeczen is. Végre 1682-ben ismét visszatért az eperjesi gyülekezet kebelébe. Kitünő szónok, jó latin s jeles költő is volt. Élt még a század vége felé is. Munkái következők: 1. *Dissertatio de existentia et quidditate theologiae naturalis. Vitebergae. 1660.* 4-rét. -- 2. *Leichenrede auf das Absterben des H. Inspector des Kollegiums, Daniel Gutths, Kaschau. 1684.* 4-rét.

228. Hrabeczi vagy Hrabóvszki Miklós, rus-tensi ágostai hitvallású lelkész, Nyitra vármegyéből. Ez aláírt azon térítvénynek, melyben az országhól kiköltözésre kötelezte magát 1674. május hó 10-én.

229. Hrabeczi Nikodem, kiáti ágostai hitvallású lelkész.

230. Huber Menyhért vagy Mihály, szentgyörgyi ágostai hitvallású lelkész, Pozsony vármegye

gyéből. Megjelenvén a vértörvényszék előtt, aláírta a kiköltözőkre szóló térítvényt, melynek tartalma szerint az országból kivándorlott, oly megkötéssel azonban, hogy a császár ellenségeihez nem csatlakozik és a hazába a fejedelem akaratja nélkül vissza nem térend. Aláírta e térítvényt 1674. márczius 13-án, mert már ápril 4-én az ő és modori, bazini, selmeczi stb. lelkészek példájára hivatkozva, intette Szelepcsényi azokat, az aláírásra, kik azt tenni, még az ítélet kihirdetése daczára is egyáltalában nem akarták.

231. Hundlevin János, nemesi ágostai hitvallású iskolarektor, Nyitra vármegyéből. Ez is aláírta a hazából kiköltözők számára készített térítvényt 1674. május 10-én s ennek értelmében a hazából kibujdosott.

232. Hunnius Pál, baloghi református lelkész. Ez 1663-ban lett baloghi lelkészszé Noroszád György után. Megidézttetett a pozsonyi vértörvényszék elé 1674. márczius 5-re, azonban arról, hogy megjelent-e ott vagy sem: adattal nem rendelkezhetünk.

233. Huszár Sebestyén, prenesfalvi ágostai hitvallású lelkész. Ez 1662-től 1670-ig hársas-terényi lelkész volt, innen Prenesfalvára vitetett, honnan megidézttetett a pozsonyi vértörvényszék elé 1674. márczius 5-ik napjára, hol a kitűzött időre meg is jelent. Eleinte az állhatatosak közt foglalt helyet, sem az ellene és társai ellen emelt vádat el nem ismervén igaznak, sem a térítvények bármelyikének is alá nem írván. E miatt fej és jószágvesztésre ítéltvén ápril 4-én, sok fakgatás, térítvények aláírására erőltetés, sőt kényszerítés után, május végén elhurczoltatott katonai fedezet alatt Komáromba fogságra, hol sötét és büzhödt tömlőczbe vettetett s egy sorsa lett a török foglyokéval, elébb naponként 9, később csak 3 krajezárt kapván napi élelemre. Ily sanjarú

helyzetben, alig 3—4 napi fogsága után azok közé állt, kik készeknek nyilatkoztak aláírni a térítvényt, és hivatalukat letenni s e szándékukat Hofkireher várparancsnok előtt ki is jelentették. De miután a Kollonics és Szelepcsényi nézete szerint ez már késő volt: Huszár, 16 társával együtt már arra is hajlandó volt, hogy hitvallását megtagadván, a római egyház kebelébe térjen, csakhogy súlyos rabságából meneküljön; mi meg is történt s tizenheted magával együtt elhagyta az evangyéliomi hitvallást s letette az esküt az „új katolikusok hitformájára”, mint előtte már többen is cselekedtek, miként láttuk; s később mások, nemcsak magyar, hanem más országokban is, hittől szakadása jutalmául egy olvasót és néhány forintot kapott. — Később azonban mind Huszár, mind társai e tetteket siralmasan megbánták.

234. **Huszi Mihály**, sajó-koszi református lelkész. Megidézttetett 1674. márczius 5-re Pozsonyba, a vértörvényszék elé, hol megjelenvén és hitvallása mellett, ígéret, fenyegetés és halálra, jószágvesztésre ítéltetés, nyilvános meggyaláztatás daczára is rendíthetetlen szilárdsággal megmaradván, részint Pozsonyban, rövidebb ideig tartó, részint Leopoldváron 10 hónapi súlyos fogságra vettetett, rablánczba veretett, mint a gonosztevő, kegyetlen bánásmódban részesítettetett és mindennap szokatlan s aljas munkákkal terhelte-tett. Majd a következő 1675-ik év márczius elején elhurczoltatott Leopoldvárból, sőt a hazából is s részint gyalog hajtatott, mint a barom, részint hajón szállíttatott Olaszországba, Nápoly felé, hogy ott a gályákra eladattassék örökös rabszolgaságra. De a sok sanyarúság, éhség, szomjúság, s az utazás fáradalmi, valamint a durva bánásmód miatt reá jött betegség következtében Theáte városánál tovább nem mehetett s ez okból 5 fogolytársával együtt, kik alább

megnevezve lesznek, hátrahagyatott; de szájalom és ápolás helyett nyomorult sors s szivtelen bánásmód várt itt reá; mert börtönbe vettetett s 7 hónapig tartó kegyetlen tömlöczötetés, éhség, tisztátalanság, a börtön büzhödt levegője és nedvessége siettették a Krisztus ezen halálíg hű szolgájának végóráját. A hallatlan s példa nélküli kegyetlen, szivtelen bánásmódnak áldozatául esett Szececi Jánossal együtt, 1675. november havában. Az ő neve is be van írva a Bárány életének könyvébe, és a halálíg megtartott hűségeért elnyerte már és bírja az életnek koronáját.

235. A hagynei,

236. A hidvégi,

237. A horchoki és

238. A hotykai lelkészek, kiknek neveit eltitkolták a gyülekezeti tagok a vértörvényszék előtt.

239. Institóris György, berencsi ágostai hitvallású lelkész. Ez 1653-tól 1669-ig kraszkói lelkész volt, azután Berencsre vitetett, onnan idéztetett meg Pozsonyba 1674-ik évi márczius 5-ik napjára. Megjelenvén ott, kezdetben tántorithatatlan volt és Ilylyés Gergelylyel s a Krisztus több hű bajnokai-val állott egy táborban s mint halálra ítélt fogoly, noha több társai Berencsen börtönöztettek be, ő Komáromba vitetett el rabságra s ott tétetett tömlöczbe; de néhány napig tartó szenvedése után az evangyéliomi hitvallást megtagadta s kinzóiinak egyházába tért át. Az üldözések csillapodásával a soproni országgyűlés után ismét visszatért Berencsre, hol a gyülekezet tagjai vagy semmit sem tudtak az ő hittagadásáról, vagy elfeledték s megbocsátották neki, s egyedül a hitvallót nézvén benne, miután bujdoslása közben újra felvette az evangyéliomi hitvallást, visszafogadták lelkészökiül és ő 1683-tól fogva ott

folytatta lelkészi hivatalát 1690. évben történt halálaig.

240. István Miklós, ócsai református lelkész.

241. Iváncsi György, izsákfalvai református lelkész.

242. Kalas Márton kulási református lelkész.

243. **Kállai István**, felső-vályú református lelkész, Gömör vármegyéből. Ez is a Krisztus hű bajnoka és dicsősséges vértanú. — Megidézttetvén 1674. márczius 5-ik napjára Pozsonyba, ott megjelent s miután több hithű tisztársával együtt ő is állhatatosan megmaradt hitvallása mellett, elébb Pozsonyban, azután Kapuváron börtönbe vettetett s különféle terhes és aljas munkákra szorítottatott. Majd egy évi sanyarú fogság után Kapuvárról elhurczoltatott Bukkáriba, hol ismét börtönbe vettetett s a tisztátalan, büzlhött levegőjü sötét tömlőczben 80 egész napig nyomorgattatott, nem látva napfényt. Szája megromlott, rakva lón daganattal és fekélylyel, erejét elveszté, teste összeronesollott, elannyira, hogy midőn Szalontay István ügyvéd közbenjárására kiszabadult a súlyos és tetet-lelket ölö rabságból, Kállait pokróczba kellett tenni és úgy hozni fel a tömlőczből s vinni a városba, hol Szalontay nem kevés költséggel gyógyíttatta őt. Midőn a kiszabadult lelkészeket hajóra rakták, hogy őket Velenczébe szállítsák, Kállai kimondhatatlan kinokat szenvedett; megérkezvén a hajó Velenczébe: Beregszászi István, ki elébb megszabadulván, ott tartózkodott, házi gazdájával együtt hajót fogadván, elment a nagy nyomorúságból jövő szenvedő társainak meglátására. Bemenvén a hajóba, a viszontlátás örömeben megölelte ugyan szegény Kállai, szeretett tisztársát Beregszászit, de szájának rothadása és annak következtében fogainak kihullása miatt csak egy értelmes szót sem szólhatott. Ekkor

annak 4 társát, Tatait, Rimaszombatit, Ladmaczit és Szentpéterit bevitte Velenczébe, noha az idő késő éjjel volt s úgy ment ki azután ismét Kállaiért, ki nem bírván már testének egy tagját sem, a Beregszászi házigazdája az ölébe vette őt, másik hajóra helyezte s bevitte Velenczébe, a hajóból is ölben vivén fel lakására, a hol 1676. pünkösöd első napján reggel 8 órakor csendesen elhunyt, s másnap egy tengerszigetben a szokás szerint eltemették.

244. **Kálnai Péter**, putnoki református lelkész, Gömör vármegyében. Született 1621-ben, felső Magyarországon, Gömör vármegyében. Az 1674-ik évi február 26-ik napján, a putnoki várórség parancsnoka, két katonát, egy magyart és egy németet küldvén hozzá, ezek kíséretében a várba hivatta és értésére adta, hogy márczius 5-ik napjára Pozsonyba, a rendkívüli törvényszék előtt megjelenjen. Elment tehát Pozsonyba s törvényszék elé állt, hol pártütéssel vádoltatván, két térítvény adatott elébe, oly czélből, hogy valamelyiket sajátkezűleg írja alá; egyiknek tartalma az volt, hogy ha az országban akar maradni: a lelkészi hivatalról és minden lelkészi szolgálatoknak, akár nyilvánosan, akár titkon teljesítéséről mondjon le s kötelezze magát, hogy a király ellenségeit sem szóval, sem tettel nem segíti, sőt ha bármi effélét észrevesz, azt bejelenti az államhivatalnokoknak, ellenkező esetben fejét s minden javait elveszti. A másik térítvény, mely az országból kiköltözőkre szólt, azt foglalta magában, hogy ha a lelkészi hivatalról lemondani nem akar, sajátkezűleg kötelezze magát arra, hogy mint ő felsége ellen lázongó, önként, senki nem kényszerítvén, 15 nap alatt elhagyandja az országot és sem ő felsége ellenségeihez nem megy, sem Magyarországra vissza soha többé nem térend, ha csak ő felsége nem en-

gedi meg. Mely kötelezettség ellen ha vót, fogattas-
sék meg s fejét és javait veszítse el. A megidézettek
előtt felolvastatván a két tértvény, utána tétetett,
hogy a kik bent akarnak maradni, álljanak jobbra,
az országból kivándorolni akarók álljanak balra; a
kik pedig egyiket sem akarják, álljanak a palota-
végső részébe s imé, kivétel nélkül mindnyájan az
utóbbi helyre húzódtak és a törvényszéki kiküldött
szégyennel és esodálkozással, a még ekkor meg nem
rendült és el nem homályosult protestáns tudat és
érzület erejét nem ismerő egyén esodálkozásával
távozott el. A harmadik feltétel még ekkor nem
fejtetett ki nyíltan, mely abban állott, hogy a határ-
idő eltelte után aláírásra jelentkezők nem szabadul-
hatnak meg másképen, hanem ha a római katholika
hitre térnek. E feltételt elfogadta későbben a komá-
romi 17 ágostai hitvallású fogoly lelkész, Bukkáriban
7 ágostai és 3 helyéthitvallású lelkész; kérték és
sürgették a megidézetteket az aláírásra a királyi
ügyészek, gróf Forgács Ádám, maga Szelepesényi.
legtöbbet sürgette pedig őket Kollonics bécsújhelyi
püspök, a ki legkegyetlenebb és legnagyobb üldöző-
jök volt. Holott ha lázadók voltak: mire való volt
annyi unalomig vitt kérés, sürgetés? A lázadókat
nem szokták kérni az országból kimenetelre, hanem
törvényesen elítélik és megbüntetik. Személyenként
nem is vádoltatva, tanúkkal meg nem győzve, áp-
ril 4-én fej- és jószágvesztésre ítéltettek. És bár
Majláth Miklós sürgette, hogy azonnal bebörtönöz-
tessenek: még is több napokon keresztül szabadon
járhattak a városban. Ez idő alatt gyakran hivatott
magához némelyeket Szelepesényi, Kollonics és Hof-
kireher, ezek hárman fákgták a fogoly lelkészeket
s tanítókat, Kálnaihoz egyik így szólott: „akarsze-
ongedelmeskedni a Felségnek?” mire ő azt válaszolá:

„nem!” — „Tehát nem akarsz engedelmeskedni a Felségnek?” ismétlé amaz. „Igen! — válaszolt ő — ha Ő Felségének nyílt parancsát látja s abból azt olvassa ki, hogy a protestánsokat nem tűri tovább, akkor mindenben engedelmeskedik.” — „De Ő Felsége általunk parancsolja!” mondának az examínálók; erre azonban nem szólt Kálmái semmit. Midőn azzal fenyegették, hogy többé feleségét és gyermekeit nem láthatja, mert most a börtönbe azután a gályákra fog vitetni, így szólt: „legyen meg az Ur akaratja!” — 1674. április végén börtönbe vettetett, hol 7 hétig nyomorgott, mely idő alatt a pozsonyi protestáns lakosok sok szívességet tettek vele és társaival. Majd június 5-én Leopoldvárbá, a császárnak újból felszerelt városába vitetett szekerem, ott mindjárt tömlőcsebe vettetett és bilincsre veretett s 10 hónapon át kínoztatott Kellió Miklós ezéjából és akaratjából; hőséggel és hideggel, éhséggel és szomjúsággal, úgy tisztá, mint zivataros időben különféle és súlyos, folytonos munkákkal gyötörtetett, puska-agygyal, dárdákkal s botokkal veretett, mivel a körülhordott szentség előtt nem akart letérdepelni, haját és szakállát megtépték. 1675. márczius 18-án Leopoldvárból a kényszermunka színhelyéről, rögtön, úgy, hogy a börtönbe se térhettek vissza holmicskájokért, nap lementével, titkon, valami esatornán keresztül bujkálva, azután kocsira ültetve elszállítottott társaival együtt Morvaországon, Ausztrián át, számos lovasok kíséretében Steierországba. Innen összebilincselte lábbal, 2 napig kényszerítettett gyalogolni. Másnap Gemauer György kapitánynak, ki őket vezette, jelentést tett, hogy tovább nem mehet, hanem le kell feküdni az útban, mert az előtt való nap hideglelése volt, de az haragra lobbanván, egy bottal fejbevágta Kálmait, s kényszeríté, hogy menjen

tovább; annyi könnyítést mégis nyert, hogy egyik lábáról még azon nap levétetett a vas, így Szászországon, Karniolián, Istrián keresztül éhen-szomjan hajtatott Triesztig, hova ápril 6-án értek, itt a külvárosban egy nagy és hosszú istállóba záratván, bajusza és szakála lenyíratott, jó ruháitól, pénzétől, a mi kevés volt, megfosztották a katonák. Itt katonaruha felöltésére kényszerítették, de nem eselekedte azt meg. Triesztben ápril 9-én hajókra rakatván, az adriai tengeren Peskarába vitetett, innen ápril 22-én elindított s éhen-szomjan hajtatott Nápolyba, hova nagy fáradtságtól elcsigázva, elerőtlenedve, megérkezett 1675. május 7-én. Ott a német felügyelő eladta gályarabul 50 darab aranyon, de a ki — mint maga Kálnai írja — „harmad vagy negyednapra az ártatlan keresztyén vér istentelen eladása után, Isten szigorú ítélete által sújtatva, az élők sorából hirtelen halál által kitöröltetett.” Következő nap május 8-án a gályára vitetett, de betegsége miatt még azon napon a vendégfogadóba kellett mennie, hol többféle bajok szállták meg, három izben már-már a halál révén állott, s betegsége alatt is a katolikus papok és más kémek arra ösztönözték, erőltették, hogy vallását változtassa meg. Végre főlájás jött rá, két füléből vér folyt, jobb füléből még évekkel később is, mely idő alatt mintegy félholtan feküdt ágyában. Szeptember hó vége felé Weltz György nápolyi lakos gyakorta meglátogatta s szolgája által hetenkint különböző izletes ételeket küldözött neki sőt pénzzel is segítette. — Majd üdülni kezdvén betegségéből, azzal az örvendetes hírrel lepetett meg, hogy szabadulásuk bizonyos. Végre Ruyter és De Haen által 1676. február 11-én több társaival együtt megszabadított a rabságból. Innen a tengeren Belgiumba szállítottott, onnan ápril 28-án Velenczébe, hol

május 8-ig időzött, azután ment Zürichbe, hol május 29-én megérkezve, kiváló szivességgel fogadtatott és a tanárok elszállásolák a megérkezőket maguk közt. Kálnai, Kocsi Cs. Bálinttal és Jablonczai Jánossal együtt Hottinger H. I. zsidónyelv tanárához szállásoltatott, itt tartózkodása alatt, július 12-én leirta szeuvedése történetét a Lavater János felszólítására. Itt csaknem két évig időzött s 1677. október 1-én emlékjegyzeteket irt Kaegius Jánosnak, a glárusi kantonban levő biltensei református egyház lelkészének. Jelszava volt: Zsolt. 119, 19.

244. **Kapitó Pál**, alsó-sztregovai ágostai hitvallású iskolarektor, Nógrád vármegyéből. Ez társa azon 16 rabelkésznak, kik halálra ítéltetvén, Komáromban, néhány napi börtönöztetés után hittől szakadtakká lettek.

245. **Kapossi István**, rima-szombati református lelkész, Gömör vármegyében. Megidézttetett 1674. márczius 5-re, Pozsonyba, hol megjelenvén, mivel a ténitvénynek alá nem irt, többekkel együtt halálra ítéltetvén, fogságra vettetett, elébb Pozsonyban, azután Leopoldvárban, hol felette sok kegyetlenséget állott ki; midőn valami szükséges dolgot kapott hazulról: ezért mindannyiszor keservesen meglakolt; így például 1674. augusztus 25-én Kellió lehúzatta a földre s kegyetlenül megverette. Midőn 1675. márcziusban 34 fogolytársát titkon elvitték, hogy a gályákra életfogytiglani rabságra eladják, ő és az öreg Szentmiklósi János, mint erőtlen, vén s beteg emberek, ott hagyattak a tömlöczben Leopoldvárban, nem sokára azonban mindketten szabadon bocsátattak. Kiszabadulván a fogságból, ismét visszatért Rima-Szombatba, hol folytatta lelkészi hivatalát, több mint egy évi rabság után, melyben magát megbizonyította a Krisztus hű bajnokának; — későbbben

azon egyházvidéknek seniora is volt és még 1678-ban élt.

246. **Kaprinyi Izsák**, vagy **Ézsaiás**, budikfalvai ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Ez 1652-ben bradnói lelkész lett, hol 17 évig folytatta hivatalát, 1669-ben pedig Budikfalvára vitetett lelkészül, honnan megidézttetett 1674. márczius 5-re Pozsonyba, a rendkívüli törvényszék elé. Megjelenvén ott, a fenyegetésektől, különösen a halálos ítélettől úgy megrémült, hogy 1674. május 10-én aláírta azon térítvényt, mely által hivatala letévésére köteleztetett.

247. **Karasznai Mihály**, keleméri református lelkész, Gömör vármegyében, a szentpéteri egyházmegegyében. Született 1639-ben ; lelkészkedett Keleméren. Az idézvényt, melynek értelmében márczius 5-ik napjára meg kellett jelennie Pozsonyban, megkapta 1674. márczius 1-én. Elment tehát s törvényszék elé állt és mivel egy térítvénynek sem irt alá, fej- és jószágvesztésre ítéltetett ; bebörtönöztetett elébb Pozsonyban, azután Leopoldvárban, hova május végén vitetett el s itt 10 hónapon át sok szenvedést állott ki. Innen német katonák fedezete alatt Olaszország felé kísértetett, s mint barom, hajtatott gyalog, éhséggel, szomjúsággal, ütlegeléssel s egyéb kinzással gyötretve, vasba verve, erejéből csaknem kimerítve, Nápolyig üzetett és az átkos spanyol gályákra vonszoltatva, s ott mind terhes munkákkal, mind főleg a súlyos evező kezelésével csaknem 10 hónapig kintatván, különösen Sicziliában, hova heted magával a francziák elleni ütközetbe elhurczoltatott, csaknem félholtta lőn. Itt csak 4 hónapot töltött, mert elbetegesedvén, Nápolyba visszavitetett Köpeczivel együtt. Midőn a dicső emlékű Ruyter Adorján Mihály, holland tengernagy által 1676. február 11-én meg-

szabadított: elment Zürichbe, hol társaival együtt nagy szivességgel s örömmel fogadtatott; szállásolt itt a Heidegger Henrik János tanár házánál. Több, mint másfél évig tartózkodott Zürichben, hol szenvedése történetét leírta rövideden Lavater János bölcsészettanár felszólítására 1676. július 25-én; irt egy kis emléklapot is 1677. október 10-én a biltensei református egyház lelkészének, Kaegius Jánosnak, ki szinte nagy részvéttel volt irántok. Zürichbe történt megérkezése után nem sokkal egy üdvözlő verset irt Gyöngyösi István magyar akadémikus tiszteletére, midőn az ott egy vitatkozást tartott s azt kinyomatván, Sellyeinek és Harsányinak ajánlotta. Jelszava volt: Jak. 2, 5.

248. **Karaszni János**, református lelkész. Megjelent a megidézésen. Halálra ítéltetvén, elvitetett Kapuvárra, hol börtönbe vettetett, — miként Lányi György előadja ezt idetartozó műve 26. §-ában, — meghalt éheztetés miatt a kapuvári börtönben.

249. **Károlyi Gergely**, csemőtei református lelkész.

250. **Karuntez Gáspár**, ágostai hitvallású lelkész, ki megjelenvén a vértörvényszék előtt, aláirt ott azon térítvénynek, melyben arra kötelezte magát, hogy a haza határait elhagyandja, és a fejedelem engedélye nélkül nem is tér vissza az országba. Aláirta e térítvényt 1674. márczius 13-án.

251. **Kaulides Márton**, nagy-domásai ágostai hitvallású lelkész.

252. **Kaurinszki János**, turopólyai és polichmai ágostai hitvallású lelkész és senior. Ez egyike a száműzött cseh lelkészeknek, kik Magyarországon letelepedtek. Megidézttetett 1674. márczius 5-ik napjára Pozsonyba, mint felségsértő és lázító, meg is jelent a vértörvényszék előtt s eleinte az állhata-

tosak sorában állott, mert sem a vádat el nem ismerte, sem a felmutatott s kínált téritvényeket alá nem irta. Ezért halálra s minden javainak elvesztésére ítéltetvén, elvitetett Komáromba, hol fogságba vettetett. Itt azonban a sok szenvedések s nyomorok csakhamar megtörték hitbátorságát, annyira, hogy 16 fogolytársával együtt téritvény-aláírásra jelentkezett Hofkircher várparancsnok előtt. Minthogy pedig ez már akkor késő volt, s a Szelepcsényi és Kollonics véleménye szerint már a római egyházba térés kívántatott: e feltételnek is alávetette magát, csak hogy szabaddá lehessen, megtagadta hitét s arról leesküdött az általa letett „új katolikusok hitformájá”-ban. Hittől szakadása jutalmául egy olvasót és néhány forintot kapott a jezsuitáktól.

253. Kazai András, lapidi ágostai hitvallású lelkész.

254. Kaziczi János, református lelkész.

255. Kajári Péter, sár-keresztúri református lelkész.

256. Kécske Miklós, kassai református lelkész.

257. Kecskeméthy István, tiszakürthi református lelkész.

258. Kelecsényi István, szendrői református lelkész.

259. Kelemen Boldizsár, ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Megidézttetvén Pozsonyba, ott meg is jelent; de a halálos ítélet kimondása után annyira elfogta a rémület, hogy az országban bentmaradóknak készített téritvényt, melynek erejénél fogva hivatala letevésére köteleztetett, aláírta 1674. május hó 10-én.

260. Kelőcz Lőrincz, nagy-tennai vagy terei ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. Megjelent a vértörvényszék előtt, de a halálos ítélettől,

a fogság nyomoraitól megijedve, eltántorodott s azokkal együtt, kik kivatalukról lemondottak, ő is aláírta a térítvényt 1674. május 10-én, s mint magánember tengette nyomorult életét a hazában.

261. Kemecei István, tiszaughi református lelkész.

262. Kemmel János, szomolnoki ágostai hitvallású lelkész. Született Lőcsén, 1636-ban. Atyját Andrásnak, anyját Kreisin Zsuzsánnának hívták. Tanulási éveit a hazai iskolákban, leginkább Eperjesen végezte; tanítói valának Pihringer János, Mathaeides János és Horváth András. Ez iskolából 1655-ik évben Wittembergbe ment, a hol 4 évig tanítói hivatalt is viselt. Midőn honfitársa Than András ily czimű értekezését kiadta: „Gymnasia physika de hominis primaria altera facultate nempe voluntate. Wittembergae 1659.” 4-rét, — héber versekben üdvözölte. Haza jövetele után, 1659-ben szülővárosában először conrector, azután rektor lett. A következő 1660. évben egybekelt Stirbicz Reginával. Némi bosszúság miatt, melyet csipős irmodorával okozott, tanítói hivatalával 5 év mulva felhagyott. 1670-ben Szomolnokra, a Szepességre hivatott lelkésznek és e hivatalra Lieffmann Mihály szuperintendens fel is avatta Kassán, május 14-én. Alig működött itt 2 évig; az ellenfél által elűzetett, majd megidéztetett 1674-ben a vértörvényszék elé Pozsonyba, de hihető, nem jelent meg, hanem önkéntes számkivetésbe ment s ott élt mindaddig, míg a soproni országgyűlés 1681-ben a protestánsok szabadvallásgyakorlatát illetőleg törvényt alkotott, és ekkor a szomolnoki gyülekezet újra visszahívta lelkészeül. Művei ezek: 1. *Dissertatio de materia prima peripathetica contra Ildefonsum de Pennafil. Wittembergae 1659. 4°.* — 2. *Decas thesium illustrium philosophiae naturalis.*

Wittembergae. 1659. 4°. — 3. Examen celebratum Leutschoviae. 1666. — 4. Concio de haereditario filiorum Dei jure. Ezt Lipcsében a Miklós-templomban Róma 8, 17. felett 1682-ben tartotta. — 5. Navicula Christi fluctuans, ecclesiae typus. E beszédet Dauenstadtban a kóburgi hercegségben tartotta. Nyomatott Nürnbergben 1683-ban. Alapige: Mát. 8, 23—27. 4°. 6. Jesulus exul in Egyptum fugiens. Tartotta Koburgban, a Szent-Móricz templomában a nagyherceg jelenlétében. Nyomatott Schleusingenben, 1683. 4°.

263. Keresztesi György, nemesbábi református lelkész.

264. Keresztúri István, tiszánána református lelkész.

265. Keresztúri János, tiszavarsányi református lelkész.

266. Kis Lőrincz, bottyáni református lelkész.

267. Kiskó István, madari református lelkész.

268. Kissallai János, mohi református lelkész, Bars vármegyéből. Ez 1655-ben már mohi lelkészül említették, a mi hiba lehet 1665 helyett, mert Kissallai 1662-ben garam-kissarlói rektor volt. Mint mohi lelkész megidézttetett 1674. márczius 5-re Pozsonyba, a vértörvényszék elé, hol azonban nem jelent meg, sőt a delegatum judicium jegyzőkönyvében sem fordul elő a neve, csupán az egyházé, mivel a gyülekezet tagjai az ő nevét a törvényszék előtt eltitkolták. — A barsi esperesség monografiai vázlaiban 316. lapon az mondatik: „1673-ban, e nehéz korszakban nem volt zavarva békéje, noha közelében jártak a villámok.” Az 1674-ik évi idézés már egyetemes volt, felzavarta az osztrák uralom alatti minden protestáns egyház békéjét, kivétel nélkül.

269. Klein Mihály kakas vagy nagy-lomniczi

ágostai hitvallású lelkész. Született Michelsdorfon. Atyja M. Klein Kelemen, anyja pedig Dorottya volt. Tanult szülőföldjén 14 éves koráig, ekkor Lőcsére ment. Jeles tanítója volt itt Windisch János, kinek felügyelete s vezetése alatt 6 teljes évet töltött, azután Poroszhonba Königsbergbe ment, további tanulás és tapasztalás szerzése végett. Itt főként a teológiát, keleti nyelveket és bölcészetet tanulta s akadémiai tanpályája végén 1646-ban a bölcészet tanítója lett. Ugyanazon évben vissza is tért hazájába s azonnal meghivatott Felkára diakonusnak, mit örömmel fogadott. E hivatalra felavatta őt Wagner Márton szuperintendens Bártfán 1647-ben, Hase Györggyel egy napon, ki bakabélai lelkész volt. Meddig hivataloskodott Felkán? nincs tudva; már 1668-ban Kakas- vagy Nagy-Lomniczon volt lelkész, hol 1672. január 17-én a lelkészlaktól, miután Bársony György czimzetes püspök a templomot már elébb megrohanta és elfoglaltatta erőszakkal, elűzetett. Mint száműzött Késmárkon tartózkodott, de gróf Volkra tábornok parancsára több lelkészekkel együtt, a kik odamenekültek, 3 hét alatt, nejeiket s gyermekeiket hátrahagyva, a városból ki kellett takarodniok. Hol vonult meg, midőn ő is megidézttetett? Megjelent-e a vértörvényszék előtt? A hazában vagy külföldön találta-e fel sirját? minderről semmi emlékezet nincs! Klein azon naplót, melyet atyja 1644. aug. 13-ig vezetett, folytatta 1674. december 22-ig.

270. Klementis Boldizsár, benedekfalvi ágostai hitvallású lelkész, a szentistvántemplomnál, Liptó vármegyében. Született Szent-Miklóson, egy liptóvármegyei mezővárosban, igen békeszerető férfiú volt. A hazai iskolákban tanult tudományok bevégezése után, Petrovics Mátyás helyére, Okolitschnára hivatott rektornak, Liptó vármegyében. Onnan 1669-ben

február 19-én Benedekfalvára ment lelkésznek, a Szent-István templomhoz. Itt érte az 1674-ik évi általános idézés, melynek következtében Pozsonyban megjelenvén, aláírta az elibe tett 3 térítvény közül azt, melynek tartalma szerint hivatala letevésére köteleztetett; miért szabadságot nyert az országban bentmaradhatásra, s tetszése szerint lakhatott ott, a hol akart. Majd az üldözések megszűntével 1683-ban január 2-án a Szentiványi-család hívta meg Szentiványra, lelkészül. E gyülekezet élén, mint lelkiismeretes lelkész, 3 évig működött, innen a Weiss György halálával Szebenbe hivatott német ajkú lelkészül, 1687-ben. Itt saját kérelme útján polgárjogot nyert 1690. január 14-én. Neje 2 fiúval, Zakariással és Jánossal, s egy leánynyal Katalinnal boldogítá, de a ki 1685. május 19-én a Vág folyóba halt bele. Ő maga elhunyt 1702-ben.

271. Klementis Timótheus, ágostai hitvallású lelkész.

272. M. Klesch Dániel, szepes-olaszii ágostai hitvallású lelkész, Kristófnak testvére. Született 1619-ben. Élete 6-ik évében kezdette meg az iskolázást. Atyja halála után az ő gondos anyja Rozsnyóra küldötte őt, onnan pedig Eperjesre és Pozsonyba. Itt Telekesi és Jánosóczi báró Török János fiainak volt magántanítója. E hivatalában azonban súlyos betegsége miatt csak egy évig maradhatott. Kiállott betegsége után nagyatyjához ment Bécsbe, a ki őt akkor tovább tanulás végett Németországba küldötte. Azért is először Prágába utazott, onnan pedig Wittembergbe, itt időzött néhány hétig, azután meglátogatta Helmstädtet, Rintelt, Marburgot, Giessent, és végre Strassburgban maradt, 1649-ben tudorrá és koszorús költővé avattatott. — Nagy készültsége folytán, melyet fáradhatlan szorgalommal szerzett,

conrectornak hivatott Sopronba, hol a reá bizott ifjúságot 10 éven át oktatta hiven és őszintén. Onnan Kőszegre ment németajkú lelkésznek és 1660-ban Szentgyörgyre, (hol 1663-ban a horvátok kirabolták és elűzték). Innen Felső-Magyarországra ment, mint száműzött, s 1664-ben szepesváraljai lelkész lön, honnan 3 évi munkálkodás után a szomszéd szepesolaszii gyülekezet hívta meg lelkészül. Szepes-Olasziban 6 évig működött, mert 1673-ban decz. 11-én a horvátok kirabolták mindenéből s ő maga fogságra vetetett Kassán, a hol 6 hónapot töltött, azután Spankan tábornok szabadon bocsátotta. Ezen fogságban egy latin éneket irt, mely így kezdődik: „Isten az én erős pajzsom!” Lelkészi hivatala mellé érdemeinek köz-elismerése több hivatalt is csatolt, úgymint: 6 évig a szepességi esperesség szónoka, és 2 évig séniora volt. Megidézttetett a pozsonyi vértörvényszék elé 1674. márczius 5-ére, de a hol hihetően meg nem jelent. Miután a Szepességről elűzetett, elment Németországba és Jénában rektor lön a tanács iskolájában, azután pedig a weissenfelsi gymnásiumban tanár. Végre szuperintendens lett Heldrungeben. Itt képzelt isteni kijelentésre jutott. E miatt a weissenfelsi consistórium rendeletére kérdőre vonatott 1690-ben: mely őt arra bírta, hogy még ugyanazon évben, önként letette hivatalát és Szászországba ment Hallébe. Az ő profécziáira alkalmat szolgáltatott János Jelenésekről irt könyve, mely már sokak fejét megzavarta. 1695. és 1696-ban, midőn már 76 éves volt, különböző csekély értékű munkákat irt, melyek többféle ábrándokat tartalmaznak, mint például: III. György szászválasztó fejedelem minden segély és költség nélkül birtokába keriti a francziákat, országokkal együtt. A tiszta evangyéliomi tan az egész Dániában és Svédországban szétmállott. Hogy 1700-

ban eljön az ítéletnapja. Hogy az akkori lengyel király III. János reformátussá fog lenni. És végre hogy a francia király az Elbe folyóhoz megy és bele ugrik. Mindezen csodálatos ötleteinek oka némi elmezavar volt, mely azon mérégtől származott benne, melyet Magyarországon kapott. Életét bevégezte Berlinben 1697-ben 78 éves korában. A Moller Dániel Vilmos altdorfi tanár által megkezdett s Cwittinger Dávid által egy kevésbé bővített „Specimen hungariae literatae” című munkában Klesch Dániel így jellemeztetik: „agg korában gyermek volt, férfi korában Herkules, ifjúságában öreg.” Munkái ezek: 1. *Dissertatio de persona Christi*. Argentorati 4°. — 2. *De jure peregrinantium* 4°. — 3. *De usu et applicatione terminorum metaphysicorum*. 1649. 4°. — 4. *De notionibus personarum sanctae et individuae trinitatis*. 1649. 4°. — 5. *Catalogus presbyterorum Scepusiensium*. Bartfae. 1668. 4°. — 6. *Treuherzige Hochzeitwunsche*. Leitschau. 1669. 4°. — 7. *Wahre Traumgeschichte*. Leitschau. 1669. 4°. — 8. *Historischer Bericht*. Barthfeld. 1670. 4° 23 lap. — 9. *Verba parentalia*. Leutschoviae. 1670. 4°. — 10. *Salutatio*. 1671. 4°. — 11. *Biga Exulum*. Wittemb. 1675. 4°. — 12. *Exul parentator*. U. o. 1675. — 13. *Vota Wittemb.* 1675. 4°. — 14. *Beszéd*. Mát. 22, 24. Lipsae. 1675. 4°. — 15. *Sacrum Spicilegium*. Lipsae. 1675. 4°. — 16. *Apostolica status ratio*. Hamburg. 1675. 4°. — 17. *Ev. status ratio*. 1675. Hamburg. 4°. — 18. *Christiana status ratio*. Hamburg. 1676. 4°. — 19. *Pila Dei*. Jenae. 1676. 4°. — 20. *Homagium sacrum*. Hamburg. 1676. 4°. — 21. *Treuherzige Wächterstimme*. Jenae. 1679. 4°. — 22. *Geistliches Tagewerk*. 4°. — 23. *Halotti beszéd Sarolta hesseni hercegnő felett*. Brema. 1682. 4°. — 24. *Pentastictorum*

rum juris. 1688. folio. — 25. Entwurf des Geheimnisses von dem Thiere mit 2 Hörnern. 1691. 4°. — Két iv terjedelmű. Heldrungenből eltávozása előtt kevéssel írta. — 26. Triumphus britannicus. 1691. ivrét. — 27. Aenigma de lingua draconica. 1691. ivrét. — 28. Schema septem candelabrorum. 1691. ivrét. — 29. Oeffentliche Protestation. 1691. ivrét. — 30. Programma. 1691. ivrét. — 31. Értekezés Krisztusnak az ó-szövetségben megjelenéséről. — 32. Halotti beszéd. 1692. 4°. — 33. Bekenntniss des Glaubens. 1692. 4°. — 34. Programma. — 35. Gratulatio. 1694. — 36. Warnungsrede. 1695. ivrét. — 37. Melospaschale rythmicum. Leutschoviae. 1699. — 38. Ev. und Geistliche Nach-Erndte. Lipese. 1675. — 39. Iteratum exulis. U. o. 1675. — 40. Prodia logismus. Halle. 1676. — 41. Die heilige Libes-Zunft. U. o. 1676. — 42. Beszéd. Halle 1676. — 43. Beszéd. Jena. 1678. — 44. Sionische Rosen-Gesellschaft. Jena. 1679. — 45. Értekezés a jövevények jogáról. Jena. 1680. — 46. Mysterium pietatis. Eisenach. 1681. — 47. Baculus Exilii. Amsterdam. 1682. — 48. Echo saxonica. 1692. — 49. Letztes Testament. Jena. 4°. 4 levél.

273. Klesch Kristóf, szombathelyi ágostai hitvallású lelkész, a szepesi esperesség jegyzője. Született Iglón. Szepes vármegyében, 1632. október 16-án. Hasonnevű atyját alig 5 éves korában elveszté. Anyja Grüssel Dorottya volt. Kezdetben szülővárosa iskolájában tanult, hol Policius Tóbiás működött mint tanító. 15 éves korában utazást tett Lengyelországban. Krakkón, Posenen, Meseritzen és az oderai Frankfürton át Lipcséig és Wittembergig; innen Drezdán és Lausnitzon át Boroszlóba, hol 1648-tól fogva a magdalenai gymmáziumban 2 évig tanult,

itt a nagyhirű Hoffmannswaldau és más előkelők ismeretébe s barátságába jutott, kiktől sok segílyt s jótéteményt nyert. — 1650-ben a witterbergi egyetembe ment és ott 3 évig tanult. 1653-ban Sperlingen alatt értekezett „a lélek észszerű eredetéről”: 1654-ben visszatérván hazájába, Felkára hivatott diakonusnak, s még azon évi nov. 14-én Wagner Márton szuperintendens által felavattatott Bártfán. — Másfél év múlva 1656. május havában matzdorfi lelkész lett Pilárik Ézsaiás helyébe, és 1661-ben szombathelyi lelkész, iskola-felügyelő s a 24 királyi városi lelkész-társaságnak ülnöke s jegyzője lett. Majd midőn a protestánsok üldöztetése Lubomirszky lengyel kancellár bosszúvágya miatt a Szepességre is kiterjedt és javai elvették: elhagyta hazáját s egyenesen Jawdowba ment, hol szívesen fogadták s útlevelekkel ellátták, melyekkel aztán Danzig, Stettin és Berlingen át Witterbergbe utazott, hol 1674. október 9-én tanítószágot kapott. Innen Jénába ment, hol a lelkészekkel és írókkal megismerkedett. 1678-ban Zesen Fülöp által királyi koszorús költővé avattatott s a német-érezelmű társaságba felvétellett, mikor is egy rózsákon s liliumokon nyugvó aranytollat kapott e felirattal: „rövid, de művészi.” A chiasmusról különböző vitairatokat adott ki; 1680-ban Thennstädtbe, Thuringiába, Weimárhoz közel és 1684-ben Erfurtba hivatott a Szent Gergely templomához diakonusnak. Végre 1685-ben lelkészszé lett, mely hivatalt 20 évig viselt. 1704-ben lelkészszége félszázados ünnepét ülte meg. Meghalt 1706. február 20-án 74 éves korában s lelkészi hivatala 52-ik évében. Művei ezek: 1. A lélek észszerű eredete. Haken. 1653. 4°. — 2. Gyászbeszéd 1661. Lőcse. — 3. Mennyezői beszéd. 1672. — 4. Vendégbeszéd. Wittenb. 1674. — 5. Hálahangok. — 6. Icon. — 7. A protestán-

sok üldöztetéséről. 1675. — 8. Vendégbeszéd. Mát. 22, 15—22. Jéna. 1678. — 9. A 13 szepesi város üldöztetése. Jéna. 1679. — 10. Keresztelési beszéd. — 11. Az evang. lelkész. Jéna. 1679. 162 lap. — 12. Palma poetica. 1700. — 13. Neue Ehren-Pforte. 1705. Jubileumi beszéde.

274. **Kocsi Csergő Bálint**, pápai református tanár. Született 1647. augusztus havában, Kocs faluban, Komárom vármegyében. Atyja, ki még 1676-ban is élt, volt Csergő István, anyja Végh Katalin; 1664-ben Debreczenbe ment tanulni, május hóban s tanult Mártonfalvi György vezetése alatt 6 évig. 1670-ben Munkácsra hivatott rektornak, de a hol csak 3 hónapig tanított, mert akkor a jezsuiták vádaskodására csaknem tömlöczbe vettette II. Rákóczy György özvegye Báthori Zsófia, ki 1664-ben a római katolika egyházba tért s kegyetlen üldözője volt a protestánsoknak. Azonban Isten kegyelme és az egyház tekintélyes tagjainak utánjárása folytán megszabadult. Ismét visszatért Debreczenbe, hol néhány napot töltvén, elment Erdélybe, melynek városait bejárván, télére visszatért Debreczenbe, hol 1670. november 17-én másod izben is beirta magát az anyakönyvbe. Ugyanis az 1558-tól 1790-ig szóló debreczeni főiskolai anyakönyvben az 1664-ik évi névbeírása után e latin nyelvű jegyzés áll: Kocsi Csergő Bálint, munkácsi rektor, a németek és Rákóczyné támadása miatt félbeszakadt rektorsága után eltávozván onnan, másod izben aláírt 1670-ben: végre pápai rektor, onnan az esztergomi érsekfőpap által idéztetve, a helvécziai és ágostai hitvallású lelkipásztorokkal együtt, s ugyanazokkal gályákra íteltetvén, végre csudálatosan megszabadult s 1678-ban azon iskolának akadémicus rektora lett. — Egész télen át tanúlással foglalkozott. Majd 1671-ben májusban szülei

látogatására ment: ott érte a pápai református egyháznak iskolai igazgatóul meghívása. E meghívást ily súlyos viszonyok és üldözések közt Tholnai Gergely és Nógrádi Jónathán javaslatára és buzdítására elfogadta. Hivatalába beállítottott Urnap előtti napon. Tanított 2 évig és 9 hónapig ezer veszély közt, a római katolikusok által folytonosan fenyegettetve s egy alkalommal életétől is csaknem megfosztatva. Innen 1674. február 2-án megidéztetett lázadás ürügye alatt márczius 5-re Pozsonyba, hol ártatlansága tudatában meg is jelent. Április 7-én elítéltetett s néhány hétre börtönbe vettetett, melyből május elején kivéttetett s Leopoldvárba vitetett. Mielőtt azonban odaért volna, Nagy-Szombatban május 6-án a kísérő katonák, ruhájából és pénzéből kifosztották. Május 7-én megérkeztek Leopoldvárba s másnap Kellió Miklós jezsuita Kocsinak mind a két lábára törökvasat tétetett. Azon napon valami aljas munkára hajtatott, ámbár balkeze, melyet 16 éves korában elvágott, munkaképtelen volt. Augusztus 16-án kihivattak a foglyok a börtönből: kora reggel a csapatvezető házához, hol vége-hosszanélküli kérdeztésekkel fákgyattattak Kubinyi István és egy jezsuita által. Egy izben tüzes fáklyákkal verték meg Kocsit Leopoldvárbán. Kevéssel a gályára elvitetése előtt Kellió házához idéztetett, mivel az átlényegülés és elővégzet felett vitatkozott. 1675. márczius 18-án estve, rejtek árkon keresztül kivitetett Leopoldvárból s lovas és gyalogkísérők közt hurezoltatott Morván, Ausztrián át Schottwienbe, onnan öszszebilincselt lábbal kellett mennie a jéggel és hóval borított hegyeken. Majd egyik lábáról levétetvén a vas, Steierországon, Kärniólián, Karinthián át mezitláb volt kénytelen menni. Így ért el Triesztbe. Itt midőn társait némely ruhaikból s megmaradt pénz-

zeeskéjükből kifosztották a katonák. őt nem fosztották ki, mert már semmije sem vala. Másnap sok verések és kínzásokkal kényszerítették, hogy legyen katonává, de azt nem tette. Április 9-én az adriai tengerre szállították s vitették éhen, szomjan, bogarak által mardosva s szabad levegőre ki nem bocsátva, Peskarába, hol szárazra szállították, innen éhen, szomjan, félmeztelen, kegyetlen verések közt Nápoly felé hajtatták, szándékosan hátul járt mindig, hogy az idősebbeket fedezze testével, kik erőtlenség lévén, lassan haladhattak, míg nem május 7-én elérték Nápolyt. Másnap eladatott a gályákra 50 darab aranyon, hol iszonyú sorsa lón, minő az aethiopsoknak, mauroknak, törököknek és egyéb halálos bünt elkövetett és törvényesen elítélt foglyoknak volt. A Szentjanuárius nevű gályáról írt egy levelet Debreczenbe 1675. október 5-én, melyben elpanaszolja a gályán 5 hónap óta kiállott szenvedéseiket és hogy még sehonnan se mutatkozik segedelem, a mi, ha rövid időn be nem következik: az őket háborgatók örömére teljességgel meg kell emésztetniök, a mint-hogy már addig heten elhaltak közülök. (Illyés Gergely, Gócs Mihály, Borhidai Miklós, Mazári, Füleki és Szilvási István), a hetedik, Paulovics Mihály ópen levele írása napján fekszik halva, meghalt október 4-én s teste a tengerbe dobatott. Kéri azután a debreczeni lelkészeket a nagy Istennek irtalmosságára, hogy megértvén hallatlan nyomorúságokat, keserüljék és száuják meg ügyöket és Istent érettök való könyörgésekkel, a méltóságba helyezetttekért pedig szabadulásuk végett való esedezésökkel kérni, engesztelni, serkentgetni meg ne szünjenek és hogy időnként alamizsnát is szerezzenek, melyet elküldhetnek Bécsből Santernik János által hozzájuk való jóakarajoknak megmutatására, Isten az ő könyör-

gésöknek közbenvetésére is bővséges megjutalmaztatója lesz. Említi e levélben, hogy még élnek 26-an, kik közt van Séllyei István, pápai lelkész s szuperintendens, Köpeczi Haller Balázs, Komáromi István, Bátorkeszi István és Otrókosi Főris Ferencz lelkészek, többekkel együtt. Megemlékezik a Theátéban hátrahagyottakról, kiknek lábait a vas, hosszú gyaloglás közben megrongálta, úgy, hogy azok kisebesedtek; ilyenek: Harsányi, Miskolezi, Czeglédi, Huszti, Kóródi és Szecsei János lelkészek, kiknek akkor még sem éltek, sem holtuk felől semmi bizonyost nem tudott. A kapuvári és sárvári foglyokról azt írja, hogy megszabadultak, a mint tőlök szeptember 9-én és október 1-én kapott levélből megértette. Végre az Ur oltalmába ajánlja levelének olvasóit, minden kedvesekkel együtt. — A kapuvári és sárvári foglyok ügyére nézve meg kell jegyeznünk, hogy mivel az egész összeg váltságdíjat, 2600 tallért lefizetni nem tudták s csak Csúzi és Beregszászi váltotta meg magát: a többi 18 fogoly tovább kísértetett Bukkariba, egy tengerparti várba, hol egy minden undoksággal telt börtönbe záratván, nyomorgattattak, mi- ben az volt kinzóik végeztélja, hogy Málta szigetére vigyék őket a gályákra, de mint már elébb a velen- czeiek Triesztben: úgy itt is némely tekintélyes egyének elleneik e szándékát megakadályozták: mindazáltal fogságukból csak 1676. május 2-án sza- badultak meg. A szegény rabpredikátorokat még ily siralmas helyzetökben is szünet nélkül gyötrötték a jezsuiták. Volt a többek közt egy öreg jezsuita, ki magát a gályarabok jótékony atyjának nevezte, szo- kása szerint predikált egynehányszor a gályákon. A predikálás után a fogolypapokhoz ment s azt mondá nekik: hogy óhajtana általok valami szép czimhez jutni, melyet ő úgy nyerne meg, ha az ő

működése folytán a római katholika hitet elfogadnák; mert úgymond: „én 60 év óta vizsgálom a különböző vallásokat, de mindnyája közt csak ezt találok igaznak“. E nyilatkozatra a szegény predikátorok nem titkolhatták el méltó boszankodásukat s ily levert állapotjokban sem tántorodtak el. Weltz György nápolyi lakos naponként háromszor is meglátogatta őket s részint némi segélynyújtással, részint vigasztalással bátorította őket, míg nem nyomoruságuk napjai eltelvén, 1676. február 11-én Ruyter Adorján dicső emlékü holland tengernagy megszabadította őket. Szabadulásuk után Szent-Margit nevű angol hajóra szállítottak s azon Velenczébe vitettek; innen a rhétusok földjére s onnan május 29-én Helvecziába, Zürichbe mentek, a hol forró szeretettel fogadták őt s társait helvéthitvallású hitsorsosaik. Szállásolt Zürichben Hottinger Henrik János héber nyelvtanár lakában, Jablonczi Jánossal és Kálnai Péterrel együtt. Itt tartott hosszas időzése alatt írta meg fogságuk történetét, Harsányi Istvánnal együtt: „A magyar egyházak szabadsága elnyomatásának rövid elbeszélése“ czim alatt, mely maig is kéziratban van s melynek kilencz első fejezetét kiadta Lampe, az általa közzétett Ember Pál-féle egyháztörténethez csatolva, Utrechtben 1728-ban s mely Felső-Csernátoni Bod Péter által 1738-ban magyarra fordítva, 1866-ban megjelent Lipcsében „Kősziklán épült ház ostroma“ czim alatt. — 1676. július 18-án Zürichből levelet írt ügyvédjöknek, Szalontai Istvánnak, mely levélben köszönetet mond annak a gályákon és másutt raboskodott lelkészek kiszabadítása ügyében tett kitartó, buzgó fáradozásaiért s kéri és lelkesíti magyar protestáns egyháztörténelmi adatok gyűjtésére. E levelén a pecsét ép, egy gályát ábrázol, több evezővel. Az eredeti levél a pápai református egyház

levéltárában van. Irt egyszersmind Zürichben tartózkodása alatt egy igen terjedelmes emlékjegyzetet a Lavater János felszólítására 1676. július 23-án, mely közölve volt a „Sárospataki füzetek“ 1863. évi IV--V. szállitmányának 386—395. lapjain, latin nyelven. Irt szinte emléksorokat a biltensei református egyház lelkészének Kalgius Jánosnak, 1677. október 1-én. (Révész Imre „Figyelmező“-je 1872.) Majd Zürichből Bázélbe, onnan pedig elment Genfbe s 1678. április 26-án felolvastattak bizonyítványai s ajánló levelei a papi testületben, Zürichből, Bázélből és a berni rektortól, melyekben mindenkinek, mint igen becsületes és tudományos ember és különösen mint theologus, hathatósan ajánltatik. Genfben, hogy a szállás sokba ne kerüljön, Le Jeunnél lakott, fizetve havonként 6 tallért. Innen Angliába akart menni, de valószínűleg anyagi segély hiányában, miután Genfben 1678. július 25-én 10 tallért kapott, egyszer mindenkorra, még azon évben visszatért Magyarországra s ismét folytatta tanári hivatalát Pápán, a mint ugyanazon évben tartott székfoglaló beszédéből kitetszik. Jelszava volt: Jerém. 16, 19. 1679. márczius 26-án levelet irt Heideggerhez Zürichbe, melyben tudatja azzal, hogy Komáromi Csipkés György 1678. október 6-án meghalt. 1679. után mező-örsi lelkész lett, honnan a törökök által elűzetvén, a győri újvárosban másfél évig lappangott; azon túl 1686—1694. tehát 9 évig Lepsényen viselt lelkészi hivatalt. Az 1693. évi püspököt választó gyűlés jegyzőkönyvében, mint veszprémi traktusbeli prosenior és lepsényi pap emlittetik, a ki itt hivatott meg a pápai egyháztól s rendeltetett is az egyházkerületi tanácstól a pápai gymnasium igazgatójává. — Thaly Kálmán: „Századok“ 1885. évfolyama 65—68. lapjain okmányokra hivatkozva, úgy mutatja be Kocsi Csergő Bálintot,

már mint 64 éves embert, ki Bottyán János kurucz generális tábori titkára volt s a szathmári békekötést is túlélte, és így még 1711-ben életben volt. Kéziratban levő munkája: „Brevis delineatio Ecclesiarum reformatarum in Hungaria et Transylvania, hic quidem sub uno superintendente, illic vero sub quinque superintendentibus et totidem senioribus, — ab anno 1647. usque ad annum 1676. Tiguri. Anno salutis 1677. die 9 octobris. 8 levél terjedelmű. Ez a tiszántúli egyházkerület levéltárában van.

275. Kocsi János, garam-szent-györgyi református lelkész, kinek nevét eltitkolták hallgatói a vértörvényszék előtt.

276. Koledán János, kiszuczaujhelyi ágostai hitvallású lelkész: ennek keresztnevét Burius (145. lap) Jónásnak mondja. Megjelenvén a törvényszék előtt: a hazából kibujdoklók számára készített térítvényt irta alá s elhagyván a haza határait, Brégába vonult, onnan másokkal együtt Boroszlóba ment és ott maradt 1682-ig, a midőn a puchóviak meghívására hazatért. De hivatalos tisztét nem sokáig folytathatta, mert a római katolikusok a templomot elfoglalván, őt a lelkészlelkéből távozásra kényszerítették; a várost azonban nem hagyta el, hanem egy nemesi telken vonván meg magát, hivatalos tisztét ott gyakorlotta.

277. Kolozsvári György, kis-kövei református lelkész.

278. Kolumbi András, breznó-bányai ágostai hitvallású lelkész.

279. Komáromi István, zamorai református lelkész.

280. **Komáromi Süllye István**, ácsi református lelkész, Komárom vármegyéből. Született 1625-ben. Először a győri református egyház lelképásztora volt,

mely hivatalt 18 éven keresztül kitünő buzgalommal viselte, nevezetesen 1653-tól 1671-ig. Ez utóbbi év augusztus 4-én azonban a győri püspök s egyszers- mint kalocsai érsek Széchenyi György őt az iskola- rektorral és családjával s az ágostai hitvallású lelkészszel együtt elzavarta onnan s menekülnie kellett, 9 hónapou át hordozta, saját hazájában, a számkivetés terhét, Mező-Őrs nevű falucskában, míg végre az isteni gondviselés gondoskodása foly- tán, Komárom vármegyében az ácsi református egy- házba hivatott lelkészül és ott egy évig s 10 hónapig volt a Krisztus szolgálatában: de itt sem sokáig lehetett békés maradása, mert a magyar protestáns egyház egén összegyülekezett vészterhes felhőkből az 1674-ik év elején lecsapott a villám, mely őt is, több lelkésztársaival együtt sújtotta; ugyanis, a ne- vezett év február havában megidézett lázítási vétség ürügye alatt márczius 5-ik napjára Pozsonyba, a hol, elhagyván az ácsi gyülekezetet, (melybe utána Gál András állittatott a lelkészi hivatalba, mint Thólnai R. Gergely senior 1677. ápril 7-ik napjáról kelt levele bizonyítja: lásd a „Nagyszombati egyház naplója“ 25-ik lapját, kézirat, a tiszántúli egyház- kerület levéltárában), megjelent a vértörvénytörvény előtt s ápril 4-én fő- és jószágvesztésre ítéltetett, mely ítélet értelmében május 8-án elvitetett Leopold- várba, hol fogságra vettetett s 9 hónapig sanyar- gattatott. Innen 1675. márczius 18-án elvitetvén, hosszú, tekervényes útakon, terhes gyalogolással Olaszországba, Nápolyba hajtatott, hova május 7-én megérkezvén, másnap, 8-án, eladatott a gályákra, rabságra 50 darab aranyon, honnan sokféle nyomorúságok kiállása után 1676. február 11-én az isteni gondviselés közbelépte folytán megszabadult és el- ment Helvéciába, Zürichbe, hol majdnem két évig

időzött. Itt a Gyöngyösi István magyar akadémikus vitatkozása alkalmával ahhoz egy üdvözlő verset írt. Élete főbb eseményeit, különösen szenvedéseit leírta röviden ugyanott a Lavater János bölcészettanár felszólítására 1676. július 7-én. Írt emlékjegyzetet a biltensei református egyház lelkészének Kaegius Jánosnak, szinte Zürichben, 1677. október hó 1-én, mely eredetiben megvan a debreczeni főiskola könyvtárában, s melyet magyarra fordítva közlöttem Révész Imre „Figyelmező“-je (1872. októberi füzet 460—461. lapján). Majd évek múltával visszatért a hazába s ismét Ácson lelkészkedett, később pedig seniorrá is választatott s Csúzi Cseh Jakab „Édom ostora“ című, 1682-ben Debreczenben megjelent munkáját, mások közt Komárominak is, mint ácsi lelkésznek és tatai egyházvidéki seniornak is ajánlja. Jelszava volt: Jerém. 10., 23—25.

281. Komáromi Mihály, vácsi református lelkész.

282. Komáromi Miklós, martosi református lelkész.

283. Komáromi János, barnagi református lelkész.

284. Komjáthi István, mórri református lelkész.

285. Kóriári Miklós, sucheni ágostai hitvallású lelkész.

286. **Kóródi János**, eseglei református lelkész, Veszprém vármegyéből. Krisztus hű bajnoka, dicsőséges vértanu. Tanult Pápán, hol 1658—1660-ig Söllyei István után igazgató tanára volt a pápai iskolának. Azután Vas vármegyébe Szent-Lőrinczre ment lelkésznek, honnan 1673. szeptember havában Széchenyi György kalocsai érsek elűzte. 1674-ben Cseglére hivatott lelkészül Veszprém vármegyébe; de alig kezdte meg hivatalát, már ugyanazon évi

márczius 5-re Pozsonyba, a rendkívüli törvényszék elé, Kardos nevű káptalani szerzetes által megidéz-
tetett. Ott meg is jelent pontosan; mivel azonban
a tértvényeknek alá nem irt, ápril 4-én fej- és
jóságvesztésre ítéltetett. Elhurczoltatott fogságra
Leopoldvárba, hol bilincsbe veretvén, börtönbe vet-
tetett, sanyargattatott. Itt felette sokat szenvedett.
Egy izben Kellió Miklós jezsuita, kinek felügyeletére
voltak bizva: őt és Mazári Dánielt, az ostya nem
tisztelése miatt addig verette, míg a földön el nem
terültek. Mintegy 10 hónapi nyomorgattatás után
1675. márczius 18-án elhurczoltatott Leopoldvárból,
hogy a nápolyi gályákra eladattassék. Midőn Peska-
ránál kikötött a hajó, melyen szállítottak a rab-
lelkészek: Kóródit félholtan emelték ki társai a
hajóból. Mivel tovább menni képtelen volt, lábainak
a hosszas és fárasztó úton gyalogolás miatti meg-
romlása és a nehéz bilincsek által okozott kisebese-
dése s megevesedése miatt, hátrahagyatott hatod-
magával Theátéban, hol megérkezésök után kegyetlen
módon börtönbe vettettek. Együtt szenvedtek vele:
Harsányi, Miskólczi, Czeglédi, Huszti és Szecsei, kiket
a sok éhség, szomjúság s betegség félholtakká gyöt-
rött. Kóródi betegsége az ápolás hiánya és a börtön
tisztátalansága miatt annyira elharapódzott, hogy
a sokféle nyomorok s szivtelen bánásmód közt
elcsigázott test nem sokáig bírta a lélekkel való
kapcsolatát fentartani. A sok sanyarúság, verés,
éhség, szomjúság, a börtön büzhödtsége s betegség
felemészték földi életét a theatei börtönben és Mis-
kólczi Mihály füleki lelkész után, Kóródi is nem-
sokára kiszenvedett 1675. május végén, 47 éves ko-
rában. „Nem éhezik többé, és nem szomjúhozik többé
és a nap hévsége, vagy valami egyéb hévség nem
árt neki; mert a Bárány, a ki vagyon a szék köze-

pében, az legelteti őt és a vizeknek élő forrásaira viszi őt és eltöröl az Isten az ő szemeiről minden könyhullatást!“ (János: Jelenések könyve 7. rész, 16—17. versei.)

287. Korradó Sámuel, ágostai hitvallású lelkész.

288. Kosztoleczni Sámuel, sissóvi ágostai hitvallású lelkész. Hont vármegyéből. Megjelent a megidéztetésre, de állhatatossága nemsokáig tartott, a mennyiben a halálos ítélet által félelembe esve, aláírta azon térítvényt, mely által hivatala végleges letévésére köteleztetett, 1674. május 10-én.

289. Kozdi Mihály, szadai református lelkész.

290. Kovács Mihály, kádi református lelkész.

291. Kovács János, oszfiasszonyfalvi reform. lelkész.

292. Kökényesdi Pál, nagy-révi református lelkész.

293. **Köpeczi Haller Balázs**, a szkárosi református virágzó gyülekezet lekipásztora, Gömör vármegyében. Született 1640-ben Szabolcs vármegyében. Tanult Debreczenben, hol az anyakönyvbe 1659-ben iratott be, a felsőbb tanulók közé. A szkárosi egyház a megidézés előtt elhalt Szalóczi Mihály seniorságához tartozott. Isten ígéje s a Jézus bizonyágtétele végett — mint önmaga írja — megidéztetett 1674. márczius 5-ik napjára Pozsonyba, hol megjelenvén és semminemű térítvényt alá nem írván, ápril 4-én fejének és minden ingó és ingatlan vagyonának elvesztésére ítéltetett. Az ítélet kimondása után bebörtönöztetett s hét hétig fogságban ült. Ez idő alatt e háromféle feltétel valamelyikének elfogadására erőltették: 1. oly térítvény aláírására, melynek értelmében az országból kiköltözik és a hazába soha vissza nem térend; — 2. a lelkészi hivatalnak lázadás terhe alatti mindörökre letévésére; — 3. a római

hit felvételére. — Mivelhogy a kitett feltételek közül egyiknek sem irt alá: a pozsonyi 7 heti fogság eltélése után 19 ágostai hitvallású tisztársával együtt elvitetett Komáromba s ott bilincsbe veretve fogságra vetetett. Itt nemcsak a mindennapi munkák terhesebb volta, hanem még a legundokabb börtönben, ártalmas férgek, bogarak között, megromlott légben, hosszú idő által a többiektől 5 hónapig tartó elkülönítettetés által is gyötörtetett: ugyanis, ő tartatott egyedüli okául annak, hogy ágostai hitvallású fogolytársai a jezsuitáknak untig-fáradtig való azon unszolására, hogy hitöket változtassák meg s térjenek a róm. kath. egyház kebelébe, reá nem állottak s ezért oly nehéz bilincs tétetett reá, a minőt a török foglyokra szoktak tenni. Végre miután 17 fogolytársa az evangéliomi hittől elszakadt, ő harmadmagával Bugányi Miklóssal és Zsedényi Istvánnal együtt Leopoldvárba vitetett, honnan az ott sanyargatott foglyokkal együtt 1675. márczius 18-án kihurczoltatott a hazából, hogy Nápolyban a gályákra eladattassék s gyalog hajtatott az adriai tenger partjáig, hol hajóra szállva, vitetett Peskarába, ott börtönbe zárva tartatott 3 napon át, azután elindittatott gyalog s fáradt és megtört lábakkal kényszerítettetett utazni, miért társai közül némelyek részint az útban elhaltak, részint Theatéban a börtönben kiszenvedtek, nem bírhatván ki az út fáradalmait; hárman pedig Lányi, Simonides és Masnitius Kápra-Kottánál és Izerniánál elmenekültek, kik azután Wittembergben időztek egy darabig, a többiek Nápolyba hajtattak, hol megérkezésök utáni napon, május 8-án, eladattak a gályákra, a hol szakáluk lenyiratván, sokféle aljas foglalkozásokkal boszantattak, gyötrettek: majd Nápolyból hetedmagával Szicziába vitetett Köpeczi a francziák ellen, hol a gályákon végzett szokatlan munka miatt

ketten, Mazári és Trivkovics elhaltak. Szicziában csak 4 hónapot töltött, mert betegségbe esván, visszavitetett Nápolyba Karasznai Mihálylyal együtt. — Gályarabságban összesen 10 hónapot töltött sok keserű könyhullatás közt. Végre a dicső emlékezetű Ruyter Adorján holland tengernagy által, a szicziiai király közbenjárására 1676. február 11-én, az Isten kegyelmesen kiragadta az olaszországi oroszlánok szájából, a holland hajókon, melyekre szállítottak s ott jól tartattak a megszabadult lelkészek, 6 hétig időzött, majd egy angol kereskedő hajóval Velenczébe szállítottott, mely út díját Ruyter saját pénzéből fedezte, 78 tallért fizetvén érettök. Három hét s néhány nap alatt Velenczébe értek a megszabadultak s itt 2 hétig tartózkodtak Baptist János költségén. Innen Zürichbe menve, kitűnő szivességgel fogadták ott őket. Itt a Lavater János felszólítására szenvedése s megszabadulása történetét leírta 1676. július 25-én. Jelszava volt: „Krisztus nélkül minden hiábanvaló, a mit látunk és Péld. 8, 33. A hazába visszatérése után 1677. januárban levelet irt a genfi papi testülethez az iránt, hogy a Paraeus, Viret és Bálduin munkáit számára küldje meg. Későbbi életéről csak annyit tudunk, hogy 1690. körül miskolczi lelkész és consenior volt.

294. **Körmendi György**, barsi református lelkész és 1668. óta senior. Született Körmenden 1629-ben. Lelkészi hivatalt viselt Barson, honnan megidézett a pozsonyi vértörvényszék elé 1674. február 10-én az esztergomi érsek, mint magyarországi helytartó parancsa folytán márczius 5-re, hol megjelenvén, ápril 4-én fejének s minden javainak elvesztésére ítéltetett; május 28-ig könnyü fogságban volt, azután börtönbe vettetett ugyancsak Pozsonyban, melyből junius 6-án kivétetvén, kocsin szállítottott Leopold-

várba, hol sok szenvedéseket kellett elhordoznia, mignem 1675. márczius 18-án ismét szekérre helyezve, Schottwienbe vitetett. Innen gyalog hajtatott Triesztig, onnan pedig hajón szállítottatott Peskaráig Olaszországba, s mig Nápolyba ért, sok ütlegelést, bántalmazást kellett kiállania. Itt haja, szakállja, bajusza levágtván, ő maga eladatott a Szent Januárius nevű gályára, hol többek közt azon baleset érte, hogy egy nagy gerenda a lábára esett és azt egészen összetörte. Majd ütvén a szabadulás órája. 1676. február 11-én elhagyá szenvedéseinek helyét s megszabadult társaival együtt ő is elment a helvét hitrokönökhöz Zürichbe, a hol a nagy nyomoruságból jövéket felette jó szívvvel s tárt karokkal fogadták a helvéták. Itt több, mint másfél évig időzött s nem sokkal megérkezése után üdvözlő verseket irt a Gyöngyösi István magyar akadémikus vitatkozása alkalmával, annak tiszteletére. — Ugyanott emlékjegyzetet is irt Lavater János felhívására 1676. július havában; ugyancsak emlékjegyzeteket irt a glarusi kántonban fekvő biltensei reformált egyház lelkészének Kaegius Jánosnak, 1677. október 11-én. Jelszava volt: 2 Kór. 4., 11. Hazatérése után Füzes-Gyarmaton, Bars vármegyében folytatta lelkészi hivatalát s későbbben azon egyházvidéknek seniorává lön. Csúzi Cseh Jakab neki is ajánlotta elmélkedéseit 1682-ben. — Ezentúl borii lelkész volt 1693-ig, mező-kissarlói lelkész volt 1693-tól fogva 1702-ig; végre ismét borii lelkész lett 1702-től 1704-ig. Meghalt Boriban, 75 éves korában, 1704-ben, a seniori hivatalt haláláig viselvén. Sallói lelkészségét Lampe-Ember Pál is említi 570. lapon, évet azonban nem mond. A barsi egyházmege monografiai vázlataiban 380. lapon ez mondatik: „Körmendí György esperes nem Sallóból idéztetett-e Pozsonyba?“ — A delegatum judicium

jegyzőkönyvében két Salló lelkésze idéztetik meg, egyiké Gyarmati Márton; a másik név nélkül; szinte név nélkül idéztetik meg a barsi lelkész is: „praedicans item barsensis, cujus nomen est per auditores occultatum“. — De bizonyos, hogy az idézéskor barsi lelkész volt Körmendi, mert 1676. július 7-én a Lavater János felszólítására Zürichben irt emlékjegyzeteiben önmaga mondja: „Georgius Körmendi M. E. R. Vet. Barsiensis in Comitatu Barsiensi sitae“. (Sárospataki füzetek: 1863. 252. lap.)

295. Körmendi János, tatai református lelkész.

296. Körmendi György, banai református lelkész, a tatai egyházmegyében, Komárom vármegyében. — Megjelent Pozsonyban a törvényszék előtt s onnan minden aláírás nélkül megmenekült az igmándi lelkészszel együtt s az 1677. évi február 24-én Neszmélyre hirdetett s márczius 10. és 11. napokra kitűzött tractuális gyűlésen jelen volt, meghivattak erre a lelkészek: Dadról, Kocsról, Almásról, Neszmélyről, Lábatlanról, Szomodról, Búcsúról, Bátorkeszről, Udvardból és Ölyvedről, megparancsoltatván egyszersmint a körlevélben, hogy a *helvetica confessio* és *palatinata Catechesis* nálok legyen, „a *biblia* is, cum *canonibus ecclesiasticis*“. — Vajjon a mai tractuális gyűlésekre menő lelkészekről miféle könyveknek magukkal vitele kívántatik? Tanulságos volna egy 200 év előtti és mai tractuális gyűlés közt párhuzamot vonni. Nem tenne rossz szolgálatot egyházunknak, ha valaki megpróbálná azt.

297. Körösi András, szathmári református lelkész, ki bizonyosan nem jelent meg.

298. Körösi Gergely, nagy-thúri református lelkész.

299. Kőszegi István, kassai ágostai hitvallású lelkész.

300. Kray Pál, bártfai eseh ajkú ágostai hitvallású diakonus, ki számkivetésbe ment és a zavaros idők alatt ott bevégzé életét.

301. Krizsán Márton, podluseni vagy lusani ágostai hitvallású lelkész. Megjelenvén a törvényszék előtt Pozsonyban, aláírta 1674. május 10-én a hazából kivándorlásra kötelező térítvényt, s annak értelmében az országból kibujdosott.

302. Krotitius Dániel, ágostai hitvallású lelkész, Hontvármegyéből. Megjelenvén a megidézésre aláírta a hazában bentmaradók számára szóló térítvényt 1674. május 10., melynek értelmében hivataláról lemondott.

303. Krúdi Márton, kis-zelovi vagy suszeli ágostai hitvallású lelkész, Hontvármegyéből. Megjelenvén a vértörvényszék előtt Pozsonyban, aláírta azon térítvényt, melynek tartalma szerint hivatala letevésére kötelezte magát 1674. május 10.

304. Kun István, zárberéni református lelkész. Veszprém vármegyéből.

305. Kadartói, — 306. kálmi, — 307. kalóczyi, — 308. kazári, — 309. kereszttes-majori, — 310. kis-endrédi, — 311. kiséri, — 312. kis-tőreji, — 313. komáromi lelkészek, kiknek neveit hallgatóik a törvényszék előtt eltitkolták.

314. Ládi Illyés, tiszolezi ágostai hitvallású lelkész.

315. Ladiver Illyés, zsolnai ágostai hitvallású lelkész és senior. Ez 1639. október 20-án lett zsolnai lelkészszé; seniorrá pedig 1654-ben választatott. Meghalt a legsanyarúbb száműzetésben. Volt-e a vértörvényszék előtt vagy nem? adatok hiányában nem tudható.

316. **Ladmaczi István**, szeliczi református lelkész. Gömör vármegyében, a borsodi egyházmegyében.

Született 1636-ban. Megidézttetett 1674. február 28-án, Pozsonyba, hol márczius 13-án meg is jelent és április 4-én igazságtalanul elítéltetett fej- és jószágvesztésre; s mint elítélt rab még azután szabadon járt, csak május 30-án vettetett tömlőczbe, melyből ugyanazon nap felhozatván, elvitetett Sárvárra, hol június 2-án bilinesbe verve, fogságba tétetett s itt sinlett 1 évig és 1 hónapig. Ezen idő elteltével elvitetett több társaival együtt Steierországba, Grácza, onnan Triesztbe, hol 1675. július 15-től fogva verésekkel, tömlőczözésekkel és más szörnyű kínzásokkal gyötörtetett. Végre Bukkariba, egy horvátországi várba hajtatott, úgy, mint a barmot szokták hajtani és ott október 12-től fogva 1676. május 2-ig hideg, éhség, szomjúság s a börtön undokságai által erejéből csaknem végképen kimerülve, igen sok szenvedésen ment keresztül. Végre császári diploma erejénél fogva, Szalontai István ügyvéd közbenjárására, megszabadult 1676. május 2-án. Előbb Velenczébe, azután Zürichbe ment s ott több társaival együtt darab ideig tartózkodván, ez idő alatt a Lavater János felszólítására szenvedése s megszabadulása főbb mozzanatait feljegyezte 1676. július 13-án. Jelszava volt: 1 Tim. 4, 8. és Zsolt. 124, 7.

317. Laki János, nemes-dömölki reform. lelkész.

318. Langfeldi Krisztián, maczejoviczi ágostai hitvallású lelkész. Született Sziléziában, Frau-stadtban, 1626-ban. Megjelenvén a pozsonyi vértörvényeszek előtt, aláírt azon térítvénynek, mely a kiköltözők számára készült, s ennek tartalma szerint kivándorolt az országból s nejével és gyermekeivel együtt Boroszlóba ment, ahol néhány pártfogóra talált, kiknek közreműködése folytán magát s családját fentartotta. 1682-ben több száműzöttekkel együtt ő is visszatért a magyar hazába.

319. **Lányi György**, korponai ágostai hitvallású iskolarektor, Zólyom vármegyéből. Született 1646-ban Teplán, Trencsén mellett. Atyjától és anyjától megfosztatván, korán árvaságra jutott; anyját a törökök ölték meg, midőn ő 8 éves volt. Tanult születése helyén, később Trencsénben, Szakolczán, Szepes-Olasziban, Szebenben, Lőcsén 16 éves koráig, a mikor szemeinek gyengesége miatt mások el akarták a tanulástól vonni; de a mire ő nem állott reá. Így történt, hogy 1662-ben Seelmann Krisztián lőcsei első lelkész, Sartorius András kassai lelkész s a trencsényi tractus seniora és Mihalovicz Máté trencsényi diakonus pártfogása folytán Wittembergbe ment s ott két évig tanult, háromszor nyilvánosan vitatkozott. Innen Rostockba ment, hol nevelőségéből szerzett magának pénzt hazamehetésre; s tanította itt Brand Dávid és Rabe Ulrik gyermekeit, mely idő alatt dolgai oly jól folytak, hogy hazájáról csaknem megfélekedezett; de egy félév mulva véletlenül nagy betegségbe esett, 1670-ben indult el hazájába s Boroszlóban hallotta legelőször, hogy ott rebellió van. Hazatérve, mindenütt szives ellátásban részesült, ahol csak megjelent, több helyre ajánlatot és egyszerre két helyre is hívták rektornak, úgymint Szakolczára és Korponára. Ez utóbbi helyet fogadta el. Eperjesre is meghivatott költészet tanáranak, de nem fogadta el. Három évet töltött Korponán a harmadik megidőzésig. Midőn a korponai templomot a horvátok elfoglalták s a lelkészeket száműzték: ő folyvást tanított és predikált a tanácsházban, hol az isteni tiszteletet is tartotta. Az elbujdosott lelkészeket Selmeczig elkísérte, hol majdnem veszélybe esett, mert a városi parancsnok katonáival együtt megtámadta őket, a papokat elfogni, elzárni, javaikat elkobozni akarván s midőn ő a zajra a katonákhoz

ment, kardot rántván a parancsnok, azt az ő szívének irányzá. át akarván szűrni s e szavakat mondva: „te eretnek pap!“ de egy mellette álló ember így szólt: „nem pap ez“ s így nem lett semmi bántása. Visszamenvén, az istentisztelet tartását megkezdte az egész gyülekezettel együtt s történt egykor, midőn az imádságot elvégezte s a nép haza, ő pedig iskolájába ment, hogy két ferenczrendű szerzetes s egy csapat horvát a tanácsházat megtámadta, a gyermekek mindnyájan szétszaladtak, ő pedig jóakaróihoz menekült s a városház kapujában nyilvánosan és ünnepélyesen protestált az erőszaktétel ellen. Mit hallván a barátok és horvátok, fenyegetőzve elmentek, mivelhogy még ekkor a protestánsok elleni királyi parancs nem volt kezökben. A kemény fenyegetés ellenére is, az előkelőbb tekintélyes hivek buzdítására az isteni tisztelet tartását tovább folytatta 1673. szeptembertől 1674. márczius hónapig, a mikor a protestáns lelkészek s tanítók egyetemlegesen megidézttettek a pozsonyi vértörvényszék elébe. Ámbár az állítólagos lázadás alatt bent sem volt az országban, mindazáltal ő is megidézttetvén, megjelent 1674. márczius hó 5-ik napjára Pozsonyban, hol már április 7-én fő- és jószágvesztésre ítéltetett. Május 8-án a legelőször vasra vert 4 református lelkészhez bilineseltetett, tudniillik Sellyei, Miskócezi, Bátorkeszi és Czeglédihez, a kikkel együttsszenvedést ugyan ő dicsőségnek s dicsékedésnek tartotta; majd Berencsre, Pozsonytól mintegy 6 mértföldre, a morva határszélre vitetett, hol 9 hónapig tartott fogságban sanyargattatott. Innen 1675. márczius elején Schottwienbe kísértetvén, ott nehéz vasba verve, szuroksötét tömlőczbe dobatott, éhséggel s szomjúsággal kinoztatott s a jezsuiták által a kitérésre mindenféle nagy ígéretek által s hizelgésekkel csalogattatott,

de még sem tántorodott el. — Schottwienben testvére ki nagy nehezen juthatott be hozzá, meglátogatta őt. A mint Schottwienben 14 napig időztek, megérkeztek a leopoldvári és komáromi fogolytársaik, kiket morva s osztrák földön éjjelenként kerülgetéssel vittek oda. Schottwienből a Gemanner kapitány felügyelete alatt Triesztbe hajtottak, hol a hajókra szállítottak s az adriai tengeren vitettek Peskaráig, hova 14 nap mulva megérkeztek s itt kiszállva a hajóból, gyalog hajtottak Theaté felé s Lányi útközben igen sok ütlegetést szenvedett Kocsi Bálinttal együtt, mignem ápril 29-én Kápra-Kottához értek, mely 6 mértföldnyire van Nápolytól; itt történt, hogy ő Kápra-Kottán túl egy erdőben valami mellék rejtékutra vetődött, egy oly ponton, hol az út kétfelé vált, itt, miután kísérői közül senki sem ment utána, bújdosott, tévedezett, egyszer katonákat látván, valami barlangüregbe bújt el. Fogolytársai a katonák kíséretében épen mellette haladtak el; de őt nem vették észre, a foglyok beszédéből hallotta e szavakat: „Szomodi uram! Szomodi uram! mit akar kigyelmed?” Megjegyzem itt, hogy a Lányi megszökését nem helyeslem; ha ő dicsőségnek tartotta a berencsi 4 előkelő református lelkészhez való lánczoltatását és az azokkal együtt szenvedésre büszke volt: miért nem maradt meg továbbra is azok társaságában? Miért háttált meg a további szenvedésektől? Különösen pedig a gályarabságtól! . . . Eképen szökés által megszabadulván, több olaszországi helyeket bebujdosott, élelmét koldulással kereste s ruháját is eladta. Találkozott több tudatlan s latin nyelvet nem értő papokkal s barátokkal, utjában több izben letartóztatták, mint szökött katonát, de nyomorult esdeklésére mindenütt szabadon bocsáttatott, végre egy spanyol zarándok társasággal Rómába ment, többféle

isteni tiszteleteket megnézett, különösen feltűnő volt előtte, hogy a templomokban szószékek nem is voltak, a mise tartatván az isteni tisztelet főrészeül. Megfordult Anconában is, itt hallotta egy magát korbácsoló barátnak őrzöngő prédikációját, valami állványon a piacon. Sokat szenvedett éhség s szomjuság miatt, mignem egy linzei születésű német zarándokhoz állva társul, ezzel együtt énekelt az ajtó előtt egy német éneket, mely így kezdődik: „Óh édes Jézus! szivemnek vágya! meddig kell még epednem? stb.“ amaz szép discantot, ő pedig basso-t énekelt, ami igen tetszett az olaszoknak s bőven kaptak tőlök élelmi szert, elannyira, hogy még a szegény zarándokokat is segíthették belőle. Velenczében léte alatt ráismert egy ember, midőn épen vacsorált, mert Laibachban látta volt őt fogolytársaival. Ennek álmélgodására s kérdéseire szinte nem felelt semmit, hanem észrevétlenül elillant s a városban bujdosásban egy másik ismerőssel találkozott, kitől hasonlóképen megszökött. Velenczéből elindulván július 15-én Quercbe, Karinthiába jutott, itt elvált társától s egyedül folytatta utját. Innen Horvátországon keresztül Magyarországnak tartott. Pettaunál a Dráván, Rachersburgnál a Murán kelt át, hol a hidakon az örök feltartóztatták, útlevelért zaklatták s nehezen bocsátották át, mivel itt is, mint másutt, szökött katonának vélték. Fürstenfeld steiermárki falu volt az utolsó, honnan magyar földre lépett, mely zsarnokság által elnyomatott, de neki felettébb kedves volt s midőn hazája földére lépett, meg nem állhatta, hogy könnyei folyásnak ne eredjenek. Német-Ujvárnál egy német tiszt, ki bizonyosan spanyol szolgálatba vitt katonákat, egy darab ideig zaklatta és be akarta sorozni, de e veszélyből kimenekült s ment Kőszegre, hol némely jóltevők ruhát adtak neki s egy emberrel

elvezették Sopronba Lang Mátyáshoz, Eggenberg hercegnő udvari lelkészéhez, kinél 14 napig otthoniasan tartózkodott; azután elment Berencsre, hogy a törvényszéki okmányokat elhozza onnan; 8 nap mulva ismét Sopronba ment s végre oly szerencsés lett, hogy Knopff Jeremiás kalmárral összetalálkozva, elment vele Bécsbe. Ez mindaddig magánál tartotta őt, míg szászországi fuvarosok érkezvén, azokkal elutazott Szászországba. 14 napig tartózkodott Bécsben s végre szerencsésen Lipszébe érkezett, hol Baccalaureus theologiae czimet nyert. Itt adta ki fogságának s abból megszabadulásának történetét 1676-ban latinul, következő évben németül, egy képpel. Élete delén halt el Lipszében 1688-ban, 42 éves korában. Jelszava volt Filipp 1., 21. — Irodalmilag is munkálkodott, de művei latin és német nyelven vannak írva. 1. Három természettani értekezés. Wittenberg. 1667. — 2. A legkegyetlenebb és emberi emlékezet óta soha nem hallott pápai fogságnak s abból való csudálatos megszabadulásnak történeti elbeszélése, Lányi György mestertől, ki hajdan a korponai gymnasium rektora volt. Lipsze 1676. s németül 1677. — 3. Dávid parittyája Góliát ellen. 1676. — 4. Értekezés a hősi erényről. Lipsze. 1676. — 5. Igazság paizsa. 1677. Ezt Sextius János jezsuita megczáfolása végett írta. — 6. Pápa-jezsuitai arczátlanság. Ezt Heidelbergi György jezsuita vádaskodása ellen írta. 1677. — 7. Római szigony, melyet a római katolikusok használnak a lutheránusok eltántorítására. 1675. Ez kéziratban van. — 8. Ünnepeyi beszédek. Lipsze 1682. — 9. Iskolai dráma. Lipsze. 1685. — 10. Halotti beszédek. 1695-ben, tehát már halála után jelentek meg Lipszében.

320. Lányi Pál, pratoviczi vagy pratlodiczi ágostai hitvallású lelkész. Megjelenvén a megidézésre Pozsonyba, ott aláírt a térítvénynek, melynek értelmében lelkipásztori hivataláról lemondott 1674. május 10.

321. Lányi János bolcsóvi ágostai hitvallású lelkész.

Jegyzet. A másik Lányi János, ki Czabányi Jánosnak is neveztetik és uhorkai lelkész volt, Lipsésben halt el számkivetésben.

322. Laskai Lőrincz, lászlótagi református lelkipásztor.

323. Lazány Miklós lelkész.

324. M. Lázius Ádám, ki elsőben eperjesi tanár volt, 1668-tól fogva pedig 1674-ig, megidéztetéséig, árvai ágostai hitvallású lelkipásztor volt.

325. Légrádi István szarvaskendi református lelkipásztor.

326. Lendvai János, csikvárdai ágostai hitvallású lelkész Győr vármegyéből. Megjelent a törvénysszék előtt Pozsonyban.

327. Lenth P. János, kecskeméti református lelkész. Született Pápán. 1663-ban Franekerában, későbbben Utrechtben tanult s itt 1665-ben kinyomatott vitaértekezését Pomotyai János balatonfüredi református lelkipásztornak ajánlotta. A kecskeméti református egyház jegyzőkönyvében az van róla említve, hogy 25 évig viselte ott a lelkészi hivatalt. Ez azonban nem szabatos állítás, mert midőn 1674-ben a protestánsok országos üldözése megkezdődött: Lenth a megidézéskor Debreczenbe menekült, honnan kevés idei tartózkodás után, előbb Gyöngyösön, majd Miskolczon lelkészkedett. De már 1678-ban ismét Kecskeméten viselt lelkészi hivatalt, mert azon évi november 2-án lakását valaki fel-

gyujtotta, melyről a templom is földig égett. 1681-től fogva esperesi, 1685-től fogva helyettes püspöki hivatalt viselt, ipának Ungvári Gergelynek haláláig 1690-ig, majd attól fogva 1692-ig rendes püspök volt. Említi a kecskeméti anyakönyvi feljegyzés azt is, hogy Dömsödön is viselt lelkészi hivatalt, ami csakis 1692 utáni időben lehetett; elaggott korában ismét visszatért Kecskemétre, hol mint nyugalomba vonult lelkész lakott, ugyanott halt meg és temettetett is el. Halála éve nincs feljegyezve.

328. **Leporini Miklós**, poltári ágostai hitvallású lelkipásztor és nógrádi egyházmegyei rendes jegyző. Megidézttetett 1674. márczius 5. napjára Pozsonyba, hol megjelenvén, több lelkésztársaival együtt ápril 4-én fej- és jószágvesztésre ítéltetett s elébb Pozsonyban, azután Leopoldvárbán szenvedett fogságot. Ez utóbbi helyen, a 40 fogoly lelkész közül egyedül ő nem adott nyugtatványt Kellió Miklós jezsuitának arról, hogy minden szükséges élelmi vagy ruházati cikket, mely számára küldetett, kézhez vett. Hogy ez a jezsuitának micsoda feledékenységből történt: nem tudhatni. A következő 1675-ik év márczius 18-án éjjel elvitetett Leopoldvárból s testi verések, éhség, szomjuság s egyéb kegyetlenségek által súlyosított gyalog utazás közt, mint a barom, úgy hajtatott Nápoly felé, hol május 8-án eladatott a gályákra, melyeken a legveszélyesebb gonosztevőkkel helyeztetett egy sorba, durva bánásmódban részesülve, ütést-verést, szidalmat szenvedve s kemény munkával terheltetve, mignem 1676. február 11-én a dicső emlékezetű Ruyter Adorján holland tengernagy megszabadította őt, többi szenvedő társaival együtt és a gályákról belga hajókra szállíttatta. Majd elment Zürichbe, hol nem sokkal megérkezése után egy üdvözlő verset irt Gyöngyösi István magyar aka-

demikus tiszteletére, ki vitaértekezést tartott e tárgy felett: „Isten országa kulcsairól, mely az apostoloknak adatott“, melyet az Séllyeinek és Harsányinak ajánlott. Leírta Leporini a maga megidéztetése és szenvedése főbb eseményeit röviden Lavater János zürichi bölcsészettanárának felhívására 1676. július hó 16-án. Lavater János nevét következő versbe foglalta:

„Lángként fénylik a jó Lavater nékünk a világon,
S mint a zöldellő pálma virúlva tenyész.“

Visszatérve Helvéciából Nikléczi Sámuellel és Zsedényivel együtt bejárta Szászországot, a brandenburgi örgrófságot, a Hanza városokat, Poroszországot és Sziléziát. 1677-ben Boroszlón keresztül hazájába tért s Poltáron vonult meg. Később Besztercebánya közelébe Zsolnára ment. A Szentírásból választott mondata volt: Zsolt. 92., 13. Jelszava volt: „Az Atyának Nevét magasztalom“.

329. Lévai István, tiszagyöői református lelkész, Csongrád vármegyéből.

330. Lévai István, szentmiklósi református lelkipásztor.

331. Lévai Márton, tiszafüredi református lelkipásztor.

332. Lévai János, alathai prédikátor.

333. Lévai János, naszályi református lelkipásztor.

334. Lievini Miklós, ágostai hitvallású lelkipásztor Hont vármegyéből. Ez megjelenvén a pozsonyi vértörvényszék előtt, aláírta a hivataláról lemondásra kötelező térítvényt 1674. május 10-én.

335. Lipinius János, szalatnai ágostai hitvallású lelkész. Született Besztercebányán. Ez először breznóbányai diakonus volt, innen ment Szalatnára, honnan 1674. márczius 5-én megidéztetett Pozsonyba

s ott meg is jelenvén, hamar eltántorodott és aláírta a hazából kiköltözőkre szóló térítvényt, melynek értelmében az országból kivándorlásra kötelezte magát 1674. május 10-én. Előbb Brégába, azután pedig Strehlába ment, végre Malarisch nevű faluban, Galicziában lelkészi hivatalt kapott. Meghalt ugyanott 1686. május 1. napján, számkivettetése 12-ik évének végén.

336. Lisznyai Sámuel, füleki református iskola-rektor, Nógrád vármegyében. Megjelenvén a törvényszék előtt Pozsonyban, onnan minden aláírás nélkül megszabadult. Később azonban ruhát változtatván, ismét visszament, hogy meglássa: minő kimenetele fog lenni a megidézett predikátorok és tanítók sorsának?

337. Literáti Máté, balassagyarmati református lelkész.

338. Literáti Tamás, jókai református lelkipásztor.

339. Losonczy Farkas János; előnevét születése helyétől vette. Utrechtben tanult 1655—58-ig; innen Nagy-Szombatba hivatott lelkipásztorul, hol 13 évig szolgált a Jézus Krisztust. Az 1672-iki üldözés idején elüzetvén onnan, Kocson folytatta lelkészi hivatalát egy évig. Midőn pedig az országos üldözés megkezdődött, ő a vihar elől félrevonult s nem jelent meg a törvényszék előtt Pozsonyban, sőt mikor már a veszprémi reformátusok az ő nagyjelenségű lelkipásztoruknak, Bátorkeszi Istvánnak fogságra vettetése szomorú híret vették s keseregték a felett, hogy az ötödmagával „Berencs várának nagy mély tömlöczében“ sinlik, Losonczy Farkas Jánost hívták meg lelkészökül, ki szinte sokat szenvedett a református vallásért. Mint püspök végezte be életét 1702. január 8-án.

340. Lovcsányi György, hnustyai ágostai

hitvallású lelkész Gömör vármegyében. Ez 1673. előtt alnóviai vagy jólsvai lelkész volt, de a templom királyi parancsra elvételén, elűzetett onnan. Megjelent a pozsonyi rendkívüli törvényszék előtt 1674. márczius 5-én s eleinte igen állhatatos volt, miért is fej- és jószágvesztésre ítéltetvén, több tisztársával együtt Komáromba hurczoltatott, hol fogságba vettetett; itt azonban kiesett elméjéből Krisztus Urunknak a smirnai gyülekezet angyalához intézett szózata: „Semmit ne félj azokban, a melyeket szenvedendő vagy. Ime következik, hogy a Sátán egynehányat ti közületek a tömlöczbe vessen, hogy megpróbáltassatok és lészen tiz napig való nyomoruságtok: Légy hiv mindhalálig és neked adom az életnek koronáját!“ Jelen. 2., 10. A szenvedések annyira megtörték, hogy hitét elhagyta és áttért a római egyházba, mely tetteért egy olvasót és 50 forintot kapott jutalmul. Későbben megemlékezett arról, honnan esett ki és megtért, az üldöztetések megszüntével ismét visszament az evangyéliomi hitre s lelkészi hivatalát folytatta Tamásfalván s jelen volt az 1704. május 28-án Cseriben tartott egyházi közgyűlésen.

341. Löhner Kristóf, bazini ágostai hitvallású lelkipásztor. Született 1629. február 5-én Besztercebányán. Atyja szinte Kristóf, a belső tanács tagja s egyszersmint várkapitány volt. Anyját Plotsch Annának hívták. Az elemi ismereteket részint magán tanítóktól, részint nyilvános iskolákban szerzette meg. Atyjának 1647-ben bekövetkezett kora halála csaknem visszatartotta a továbbtanulástól. De az isteni gondviselés oly pártfogót támasztott neki, ki a szükséges segélylyel ellátta őt annyira, hogy 1651-ben Wittenbergbe mehetett. Ott hallgatta a világi tudományokban Sperlinget, Nothnagelt, Ziegrát, Pomáriust,

Strauchent, Bielefeldet, Tenzelt és a hittani tudományokban Scharfent, Kalowot, Runadent, Meissnert és Quenstedtet. Miután 5 évet eltöltött az egyetemen, történt, hogy Herkau mezővárosban a lelkészi hivatal üresedésbe jött, s a soproni tanács, kinek felügyelete alatt állott ama helység, irt a hittudományi karnak, hogy jótéteményesei közül szólítson fel egyet e hivatalra s avattassa is fel. A hittanári kar Löhnert választotta s a meghívást neki átadta. A felavatás után hazajött Magyarhonba s lelkészi hivatalát, melyben megerősítettett s a gyülekezet vezetésével megbízott, elfoglalta. Innen 5 év múlva Kőszegre hivatott, onnan pedig 1666-ban Bazinba ment diakónusnak, hol nem sokára első lelkész lett. Itt érte a pozsonyi vértörvényszék elé 1674. márczius 5-re megidézés, ahol megjelenvén, már 8 nap múlva, márczius 13-án aláírta azon térítvényt, mely a kiköltözők számára szólt s annak értelmében családjával együtt elhagyta az országot. Utját Nürnbergnek vette, mely városnak jótékonyága és vallásos buzgalma eleitől fogva ismeretes volt. Ide évenként 100 forintot küldött neki Bazin városa; de mivel a Magyarországra visszamehetésre még mindig semmi kilátás nem mutatkozott: folyamodott a nürnbergi tanácshoz, az üresedésbe jött weldeni lelkészi hivatalért, melyet meg is kapott 1676. ápril 6-án. Ugyanazon év augusztus 1-én aláírta a törvénykönyvet. Hét évi ott lelkészkedése után Grefenbergbe hivatott, 1683. július 5-én, hol a lelkészi állomást azon évi október 7-én elfoglalta. Már ekkor az 1681. XXV. törvényczikk értelmében szabad lett volna hazájába visszatérni, még sem tette, ami épen nem szolgál előnyére! 1687. május 2-án azon szerencsétlenség érte, hogy a lépcsőzetről leesett s hivatala folytatására képtelenné lett. Később elvesztette emlékező

tehetségét, egyszersmind igen erős szélhűdés érte. Elhunyt 1694. május 10-én 65 éves korában s eltemetett május 15-én. — Még Wittenbergben tanultában tartott egy vitaértekezést a római pápa bűnbocsátó leveleinek hiábanvalóságáról. Terjedelme 24 levél, megjelent nyomtatásban Wittenbergben, negyedréti alakban, 1653-ban.

342. Lőrincz János, református lelkipásztor Hont vármegyéből. Ez a megidézésre megjelenvén Pozsonyban, aláírta ott a bentmaradók számára készült térítvényt, melyben hivatala letevésére kötelezte magát, 1674. május 10-én.

343. M. Luczius Lajos, körmöczbányai ágostai hitvallású lelkipásztor. Ujra idéztetett 1674-ben. Miután kivándorolt az országból Némethouba, nem jelent meg a pozsonyi vértörvényszék előtt. Írt egy történelmi munkát, ily czimmel: »Violenta necnon fraudulenta Antichristi occidentalis in Hungaria nunc furentis persecutio, ut et benignissima ex eadem liberatio 1678.« — 4°. További sorsáról nem tudunk semmit.

344. Lukács Sámuel, mányi református lelkipásztor, Fehér vármegyéből.

345. Lupi György, felső-rakonczi ágostai hitvallású lelkipásztor Hont vármegyéből. Ez 1669-ben lett felső-rakonczi lelkész s 1674. márczius 5-re megidézett a pozsonyi vértörvényszék elébe, hol meg is jelent, s mivel egy térítvénynek sem írt alá, fej- és jószágvesztésre ítéltetett 1674. április 4-én s bilincsbe verve, elhurczoltatott fogságra s Komáromban tömlöczbe vettetett; de ott a szenvedésektől csakhamar visszariadt s késznek nyilatkozott hivatalát letenni vagy az országot elhagyni. Minthogy azonban már ekkor Kollonics és Szelepcsényi azt kívánták, hogy a római egyházba térjen át, mert

másképen nem szabadul meg: elhatározta sok lelki tusakodás után, hogy hitvallását elhagyja, mit meg is cselekedett, mert tizenheted magával hitét megtagadva, letette az ujkatholikusok hitformáját; mely tettéért kapott jutalmul egy olvasót és néhány forintot s mintegy hat heti fogság után megszabadult. Későbbben megbánta eltántorodását, a mint ez kitetszik Buriusnál (Micae historicae. 85-dik lap) olvasható saját nyilatkozatából.

346. — — — — lánghi

347. — — — — lastóczy

348. — — — — lasztomiri (Zemplén vármegyéből)

349. — — — — lepsényi

350. — — — — kis-mányai

351. — — — — lökéri

352. — — — — lóti (Bars vármegyéből)

353. — — — — luchkei lelkipásztorok, kiknek nevei gyülekezeteik tagjai által a törvényszék előtt eltitkoltattak.

354. Magyarai Dániel, tarnasi református lelkipásztor.

355. Magyarai Mihály, kis-somlói református lelkipásztor.

356. Magyarai János, sornovi református lelkipásztor.

357. Mahner Márton, szentandrászi ág. hitv. lelkipásztor.

358. Málóssi Mihály, gödössi református lelkipásztor.

359. Marossi András jenői református lelkipásztor a Duna mellett.

360. Marossi György, szüdi ref. lelkipásztor.

361. a) Marossi István, bánhidai református lelkipásztor.

362. b) **Marossi István**, kisbéri református lelkipásztor Komárom vármegyében. Ez a vértörvényszék előtt megjelenván Pozsonyban 1674. Márczius 5-én, onnan minden aláírás nélkül megmenekült. 1682-ben udvardi lelkész volt.

363. c) **Marossi István**, szemerei református lelkipásztor.

364. d) **Marossi István**, ungi református lelkipásztor.

365. **Marossi Mihály**, bicskei református lelkipásztor.

366. **Marossi Miklós**, almási református lelkipásztor.

367. a) **Marossi János**, péczeli református lelkipásztor Pest vármegyéből.

368. b) **Marossi János**, rákoscsabai református lelkipásztor Pest vármegyéből.

369. c) **Marossi János**, tóthi református lelkipásztor.

370. **Martini György**, cserencsi ág. hitv. lelkipásztor. Megjelenván a pozsonyi vértörvényszék előtt, aláírt azon térítvénynek, mely a hazában maradók számára készítettett s melynek értelmében hivataláról lemondott 1674. május 10-én.

371. **Mártius György**, zistolczi ág. hitv. lelkipásztor.

372. **Maszyik Tóbiás**, illavai ágostai hitvallásu lelkipásztor, Trencsén vármegyében. — Ez az evangéliom egyik legszilárdabb vallója, született Kosztolnán, 1640-ben; atyja Dániel volt, ki 1634—1656. években kosztolnai lelkész volt. Egyházi hivataloskodását Illaván kezdette Maszyik, hol elsőben 1669—1671. évek alatt iskola-rektori, azután pedig diakónusi tisztet viselt. Megidézettvén 1674. évi Márczius 5-re Pozsonyba, állítólagos

felségsértés tárgyában, ott megjelent s ártatlanságát igazoló, de a mely nyilatkozata figyelembe se vétetett, hanem két térítvény adatott elébe, hogy azok közül valamelyiket írja alá. Ő az aláírást megtagadván, ezért több határozott jellemű tisztársával együtt ápril 4-én halálra és minden javainak elvesztésére ítéltetett, s börtönbe vettetett előbb Pozsonyban, majd negyvened magával, tizenkettenként kocsira rakatván, egy hóhérnak és 24 dragonyosnak kíséretében elvitetett Leopoldvárra, hol kemény és súlyos fogságot szenvedett, 9 hónapon át siulódvén börtönben s csörgetve rablánczot; innen azután elhurczoltatott Nápolyba, hogy ott a spanyolgályákra eladatassék. De sikerült neki Nápoly közelében Simonides János breznóbányai ágostai hitvallásu rektorral megszöknie; négy nap mulva azonban, t. i. május 11-én Kápra-Kottában elfogatván, 6 hétig tömlöczben tartatott, honnan Weltz György, Weltz Fülöp és más jóindulatu nápolyi kereskedők közbenjárására visszanyerte szabadságát és Olaszországban keresztül Németországba ment. Hazafelé jöttében huzamosabb időt töltött Wittenbergben, nevezetesen 1675—1681-ig tartózkodott itt, hol kiadta ily czimű művét 1675-ben: »Schola Crucis et lucis«; 1676-ban pedig szenvedése s megszabadulása történetét adta ki ily czim alatt: »Unerhörter Gefängniss-Process«; továbbá: »Apologiae verae et clarae apostolicae explicatio«, czimű művét ugyanott 1679-ben kiadván, azt Révai Szidónia Katalinnak, Osztrotsith Mátyás nejének ajánlotta. Ugyancsak Wittenbergben adta ki Simonides Jánossal együtt »Gotteskraft und Gnade« czimű munkáját 1681-ben. Van egy szláv nyelven írt rövid műve is, ily czimmal: »Wiwolena Bozi winnica« (Isten választott szőlője), mely Drezdában jelent meg 1682-ben, s

melyet Thököly Imre és Petróczi Istvánnak, »illustribus duumviris« ajánlott. — Wittenbergből Osztrosith Mátyás által hazahivatván, 1683-tól fogva 1684-ig ismét Illaván lelkészkedett; de a földes ur, a Thököly felkelése alkalmával hűtlenségi vétséggel vádoltatván, birtokától megfosztatott, minek következtében ott és így Illaván is a vallásszabadság megsemmisített. Menekülnie kellett tehát innen Masznyiknak s második száműzetése napjait Blatnicza várában számlálta. (Burius: Micae historicae. 176. lap): — innen a következő 1685-dik évben Szentandrásra ment lelkésznek, de Szentandráson csak egy évet töltvén, ment Hájra, a Nigrini Miklós helyére, hol 1686—1706-ig viselte a lelkészi hivatalt. (Monumenta evangelicorum Aug. Conf. in Hungaria historica. III. kötet. 264. lap.) A »Monumenta« II. kötet 246. lapon olvasható adat szerint Erdélyben halt meg, hova miként került? nem tudható. — Ennek utódai Dr. Masznyik Endre pozsonyi theologiai akadémiai tanár és testvére, ki orvos Lippán.

373. **Mathiades Miklós**, kotessói ágostai hitvallásu lelkipásztor, Trencsén vármegyéből. Kotessói lelkészszé lett 1659-ben.

374. **Matthaei Márton**, matyasoviczi ágostai hitvallásu lelkipásztor, 1672-től 1674-ig. Ez is külföldre bujdosott ki.

375. **Mazári Dániel**, tamásii ágostai hitvallásu lelkipásztor, egyike Krisztus hű szolgálóinak kik az ő Nevéért veréseket, fogságot és különféle megaláztatást és gyaláztatot szenvedtek s kiknek csontjait idegen föld hantjai fedezik! Mazári legelőször csetneki kántor, azután revuczi rektor, majd schumiáczai lelkész lett, végre pedig Tamásiban, Nógrád vármegyében viselt lelkészi hivatalt. Megidézttetvén Pozsonyba 1674. márczius 5-re, megjelent ott bátran s állhata-

tossága s hitszilárdsága folytán ápril 4-én fej- és jószágvesztésre ítéltetvén, elhurczoltatott fogságra, a leopoldvári börtönbe, hol 9 hónapig sanyargattatott. Egy izben Kellió Miklós jezsuita, a leopoldvári rabpredikátorok felügyelője addig verette drabantjaival Mazári Dánielt és Kóródi Jánost, azért, hogy az ostyát tisztelettel nem illették, — míg a földön el nem terültek és a dárdanyelek össze nem törtek. Leopoldvárból több társaival együtt elvitetett 1675. márczius 18-án s midőn utközben átszállították a foglyokat, egyik káplár Mazárinak és Otrokocsinak fejét betörte, össze akarván a hajóban minél jobban zsúfolni őket. Elérvén Nápolyba Május 7-én, másnap eladatott a gályákra 50 darab aranyon, innen azután elvitetett nem sokára hetedmagával Sziçziliába a francziák elleni háboruba. Itt kapta fiának Kristófnak hozzá intézett szép levelét, melyet Láni György »Captivitas papistica etc.« czimű munkájának végén közöl. A sok verés, a tömlöczöztetés, az út fáradalmi, a gályák sulyos evezőinek emelése, éhség, szomjuság, a kellemetlen idők, a durva munkák, a nagy sanyaruság felemészték testi erejét s a szeretett hazától távol idegen földön végezte szenvedésteljes életét és ezen szavakkal hunyt el: »ama nemes harczot én megharczoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam!«

Syracusából, hol elhunyt, kevéssel halála előtt a következő levelet írta Nápolyba: »Üdvözlég atyátársam, kedves Nikléczi! Az elmúlt napokban irtam hozzád egy czédulát, melyre semmi választ nem kaptam. Ha már nekünk innen el kell távoznunk és vissza kell költöznünk: kérünk mindnyájatokat, hogy ha valami módon használhattok, munkálkodjatok érettünk a gályák tisztviselőinél. Ha mindazonáltal semmit nem fognátok nyerni: mi a mi URunk Jézus

Krisztusért nemcsak testünket a veszélynek kitenni, hanem magát az életet is készek vagyunk letenni. Ti azonban, kik még a kikötőkben maradandotok, imádkozzatok és könyörgéseitekben ajánljatok minket az UR Istennek! Mi hasonlóul cselekeszünk. Legyen meg az UR akaratja! A mint az URnak tetszik, úgy legyen! Isten veletek!» — Eltemettetett Mazári 1675. Augusztus hó végén Syracusában. — Dán. 12, 12—13. versei.

Fia Kristóf következő czimű könyvet adott ki atyja vértanui életéről: »Vade Daniel, sive: pretiosa mors Martyris hungarici Danielis Mazarii Mystagogi Tamásfalvaiensis in Comitatu Neograd. Syracusis in Triremibus anno 1675. extincti, Epicediis celebrata et a filio publicata. Wittembergae 1676.« 4° 12 levél.

376. Megyeri János, palotai református lelkipásztor.

377. Megyeski György, hrabóczi lelkész.

378. Melekrius János, quintofori lelkipásztor.

379. Mensatoris István, korossi ágostai hitvallásu lelkipásztor. — Ez 1667-től fogva szentmiklósi diakonus volt egészen 1672-ig, mely évben már az alsó-kubini egyház lelkészeül tűnik fel, honnan azonban Sporck, ki teljes vallásszabadságot esküdött a magyaroknak, csak a katonákat fogadják be, — Hieronymiades Izák diakonussal együtt nemsokára kivettette, s helyébe Pongrácz Mártont helyezte be plebánusnak. — Midőn 1674. Márczius 5-re megidézttetett Pozsonyba, s ott meg is jelent; kezdetben az állhatatosok sorában állott, miért is Ápril 4-én fő- és jószágvesztésre íteltetvén, elvitetett Sárvárra, hol fogságia vettetett, innen 9 hónapi sanyargattatás után elhurczoltatott Bukkariba, egy Horvátországi tengerparti várba, hol szinte sulyos

fogságban sinlett; de itt, mielőtt szabadulása — mely pedig már nem messze volt — bekövetkezett volna, mely is 1676. Május hó elején történt, a sok szenvedések annyira elcsigázták és megtörték, hogy az evangyéliomi hitet elhagyván, áttért a római katólikus egyház kebelébe.

380. Mezőlaki Sámson, perbétei református predikátor.

381. Micháelides István, kis-kozmaí ágostai hitvallásu lelkész, Bars vármegyében, 1649-től fogva 1674-ig viselte a lelkipásztori hivatalt.

382. Mikóczy Mihály, csajághi lelkipásztor.

383. Mikulics Balázs, lelkipásztor.

384. Milokhovicz János, breznóbányai ágostai hitvallásu lelkipásztor és a zsolnai egyházvidék esperese. Született Zsolnán. Tanult ifjúságában Brégában, azután Wittembergben, honnan Tót-Prónára ment iskolarektornak, majd lelkészszé lett egy nyitra-megyei egyházban, későbben Radványban, végre pedig Breznó-Bányán lelkészkedett. Innen idéztetett meg a pozsonyi rendkívüli törvényszék elé, hol az országból kiköltözők számára készült térítvényt írta alá s ennek folytán a hazából kivándorlott s száműzetésében Brégába vonult, azután Boroszlóba költözött. Innen 1683. Január 11-én a breznó-bányaiak hazahívták Simonides Jánossal együtt; de nem viselhette sokáig hivatalát, mert 1684. Január 25-én jobb létre szenderült. Irt egy ily czimű könyvet: »Ozdoba wrchnosti swetke; hoc est: Ornamentum magistratus. Drezdæ. 1678.«

385. Minder vagy Mendel Tamás, téthi ágostai hitvallásu lelkipásztor Győr vármegyében. Jelen volt Pózsonyban az idézésen, de további sorsáról nem tudhatunk semmit.

386. Miskolczy István, pákozdi ref. lelkipásztor.

387. **Miskolczi Mihály**, jánosházai református lelkipásztor. Ez ellen az volt a vád a törvényszék előtt, hogy azt mondotta: »inkább legyen ő s legyenek mások is törökké, mintsem pápistává!« Egyebet felőle nem tudunk.

388. **Miskolczi Bodnár Mihály**, füleki református lelkipásztor, tehetségére s képzettségére nézve valóban kitünő, kegyességét tekintve buzgó, ritka ékeszólású, tiszteletreméltó vénségű férfiú, Krisztusnak rettenthetetlen bajnoka, dicsőséges vértanu. — Előkelő nemes családból származott, atyja Bodnár János volt. Született 1619-ben. 25 évig volt a füleki református egyház lelkipásztora. Megidézttetett 1674. Márczius 5-re Pozsonyba, hol a törvényszék előtt meg is jelent. Kocsi Csergő Bálint következőleg jellemzi őt: Kitünő miveltségű, buzgó kegyességű, ritka szilárdságú, csudálatra méltó ékesszólású, derék testalkotású s tiszteletre méltó vénségű férfiú«. — »E tulajdonainál fogva — mond tovább Kocsi Bálint — mindjárt Márczius 6-án sok fenyegetésekkel, majd ígéretekkel sürgette az érsek. A füleki egyház esedező levelét pedig sem az érsek, sem a vértörvényszék figyelembe se vette, sőt borzasztó káromlásokat szórt a reformátorok ellen és a reformátusok vallása ellen«. — Két ízben szólittatott ki különösen gróf Forgács Ádám és báró Zichy István által, hogy szakadjon el társaitól, de ő ettől még gondolatban is távol volt. Midőn Márczius 7-én Forgács Ádám kincstárnok azt javallotta volna a megidézett predikátoroknak, hogy valamelyik térítvényt írják alá s meglehetősen hosszas beszédet tartott e czélből: a jelenvolt lelkészek közmegegyezéséből Miskolczi Mihály felelt rá, ily értelemmel: »Először is megköszöni, hogy őket nagyon szánja és belátván a következő veszélyt, mely ő reájok vár, figyelmez-

teti őket arra. De a mi őt illeti, semmiképen nem mehet arra, hogy a mely bűnt el nem követett, azt mint általa véghezvittet, vallja be és ismerje el s a mely büntetést teljességgel nem érdemel, azt saját maga szabja magára, nevezetesen hivatala letételét vagy az önkéntes száműzetésbe menetelt. Hogyha pedig, daczára ártatlanságának, megbüntettetik, ő arról nem tehet, bizik ugyan ártatlanságához, de elvégre is, a hatalommal szembe nem szállhat, s a mi rajta esik, kénytelen elszenvedni; mely nyilatkozatát társai is mindnyájan helyeselték s ők is hasonló értelemmel válaszoltak. — Mivel a téritvények egyikének sem irt alá: Ápril 4-én fej- és jószágvesztésre íteltetett, és az ítélet kimondása után, a többieknek rettentésére negyedmagával (Sélyei István, Bátorkeszi István és Czeglédi Péterrel) Kollonics parancsából vasraveretett és a pozsonyi vártömlöczben fogságra vettetett, hol Ápril 4-től fogva Május 29-ig kegyetlenül sanyargattatott, míg többi társai még szabadon jártak-keltek a városban, kivevén Láni György korpouai ágostai hitvallásu rektort, kit Május 8-án hozzábilincseltek a tömlöczben Miskolczi Mihályhoz és rabtársaihoz, a minek Láni György rendkívül megörült és dicsőségnek tartotta, hogy az Isten őt arra tette méltóvá, hogy e négy kitünő református lelkész társaságában viseljen bilincset és szenvedje a fogság sanyaruságait az UR Jézus Krisztus nevéért!! 1674. Május 29-én a pozsonyi tömlöczből kihozatván, ugy a hogy öten össze voltak lánczolva, elvitetett Miskolczi ötöd-magával Berencsre, hol ismét kemény fogságot szenvedett. Majd a következő márczius 18-án Berencsről elvitetett, vagyis gyalog elhajtatott Olaszország felé, hogy eladassék ott a nápolyi gályákra. Gályarabságra hurczoltatása közben, a bilincsek horzsolása, az ut

és idő kellemetlenségei miatt lába elromlott, sőt rothadásnak indult a szokatlan gyalogolás miatt. Peskaránál kikötvén a hajó, mely Trieszttől fogva szállította a rabpredikátorokat, Miskolczit pokróczba takarva vitték be társai. A Peskarából Theátéba vivő uton így imádkozott: »Oh irgalmas Isten! mi URunk Jézus Krisztusnak Atyja, kinek szolgálatában, habár nem olyan tökéletességgel milyennel kívántatnék, mindazáltal, emberi erőtlenségem erői szerint, tehetségemhez képest minden igyekezettel és jó lelkiismerettel 25 éven át szolgáltam, könyörülj én rajtam és ezen szidalmak, gyalázatok és nyomorúságok helyébe, engedj hamar kegyelmesen nékem a Te országodban nyugodalmat, tisztességet és dicsőséget. Ámen! — Egyike ő azon hat szenvedőnek, kik Theátében hátrahagyattak, mivel a kiállott sok vereség, éhség, szomjuság, hőség, hideg, fáradtság miatt a tovább gyaloglásra képtelenek voltak. — Midőn kegyetlen kísérői Theátében a tömlőczbe hajtották, lábain a hus rothadt levén s így azokkal iszonyu fájdalmat szenvedvén, nem tudott járni, hanem négy-kézláb mászott be nagy ügygyel bajjal s borzasztó kinokat szenvedve börtönében. A rákseb elborítván lábát, el kellett vágni. Lábainak fájdalma miatt sem éjjel, sem nappal nem alhatott, sőt fájdalomkiáltásai miatt társainak sem volt nyugodalmuk. Egyéb nyavalyák mellett reá jött a vérhas is. Érezvén megoszoltatásának óráját, kérte fogolytársait, hogy olvassanak valami kegyes elmélkedést. Nálók levén az »Arany temjénező« (Kanizsai Pálfi János munkája, megjelent Pápán, 1632-ben), örömet teljesíték kérését s abból az utolsó előtti beszédet vagy imát és a VI-dik és a CXLIII-dik Zsoltárt s más e nemüeket olvasván, a halálra vált, jobb sorsra méltó kitűnő férfiú, a Jézus Krisztus hű szolgálója,

éhség, szomjuság, mezitelenség, kínzás, a börtön undokságai s a bogarak által emésztetvén, tiszta s nemes lelkét kimondhatatlan szenvedések után 1675. Május 19-én hajnalban hűséges Teremtőjének ajánlotta, ki azt magához is vette. Elhunyt rettenetes szenvedései után 56 éves korában a theátei tömlöczben. Holttestét társaival kivitették a tömlöczből a katonák s ugyancsak velök el is temették! — »Nem éhezik többé, sem nem szomjuhozik többé, sem a nap hévsége vagy valami egyéb hévség nem árt nékie, mert a Bárány, a ki vagyon a székek közepében, az legelteti őt és a vizeknek élő forrására viszi őt és eltöröl az Isten az ő szemeiről minden könnyhullatást.« (Jelen. 7, 16—17.)

389. Missovics János, badini ágostai hitvallású lelkész, Nagy-Hout vármegyéből. — Ez a pozsonyi vértörvényszék előtt megjelenvén, minthogy a téritvényeknek alá nem irt, halálra ítéltetvén, Komáromba vitetett fogságra, itt azonban néhány napi szenvedés után megtörve, hittől szakadt lett. Jutalmul egy olvasót s néhány forintot kapott, s a római katolikus vallás tudományában való néhány heti oktatás után elbocsáttatott. — További sorsa ismeretlen.

390. Mituk János, oronóvi vagy ozoróczy ágostai hitvallású lelkipásztor, Trencsén vármegyében. — Megjelenvén a megidézésen, aláirt azon féritvénynek, melynek tartalma szerint hivatala letételére kötelezte magát 1674. Május 10-én.

391. Mohácsi Ferencz, héreghi lelkipásztor.

392. Mohácsi István, református lelkipásztor.

393. Moller Dániel, ordini ágostai hitvallású lelkipásztor, Nógrád vármegyében. Azelőtt nagyszombati iskolarektor volt. Megjelenvén a törvényszék előtt Pozsonyban, aláirt azon téritvénynek, melynek

értelmében a hazából kiköltözött 1674 Május havában. Nejével és gyermekeivel folyvást Zittauban tartózkodott s magántanítással foglalkozott.

394. Molitoris Miklós, beszterczebányai ágostai hitvallásu lelkész. Ez 1645-ben Teplán lett lelkész a Kárbonárius Bénéámin helyén. Megidézttvén, megjelent Pozsonyban, hol aláírta azon térítvényt, melynek értelmében hivataláról lemondott. Nagy inségbe s nyomorba taszittatva halt el ismeretlen helyen.

395. Mollyár György, sókuti lelkipásztor.

396. Mollus Drancsó, oczini ágostai hitvallásu lelkipásztor Hont vármegyéből. Megjelenvén a törvényszék előtt, aláírta a hazában bentmaradók számára készült térítvényt, mely szerint lelkészi hivatala letételére kötelezte magát.

397. Monkoviczénus Dániel, bodajki vagy bodiczei ágostai hitvallásu lelkipásztor. Ez 1673-ban kivettetett a lelkészlakból. Bizonytalan, megjelent-e a megidézésre? 1685-ben ismét visszatért bodajki lelkészi állomására.

398. Mosócezi Institórisz Mátyás, kosztolnalfalvai ágostai hitvallásu lelkipásztor és esperes, Trencsén vármegyéből, a divéki, vagy más adat szerint a bajmócezi egyházmegyében. Kosztolnalfalvai lelkészszé lett 1667-ben, esperessé választatott 1669-ben. Megidézttvén 1674. Márczius 5-re Pozsonyba, ott meg is jelent; de csakhamar eltántorodott s aláírt azon térítvénynek, melyben hivataláról lemondásra kötelezte magát.

399. Mosócezi Sámuel, egerszegi lelkipásztor.

400. Mozsonyi Márton, szentistváni lelkipásztor.

401. Mráz Péter, turuczkaik ágostai hitvallásu lelkipásztor, Nógrád vármegyében. Erről csak annyit tudunk, hogy jelen volt a megidézésen.

402. Murányalljai Pál, brádi lelkipásztor.

403. Muriocki Mátyás, lelkipásztor Hont vármegyéből. — Ez az idézésen megjelenvén, aláírta a bentmaradókra szóló térítvényt, melynek következtében hivatalát letette.

404. — — — — madasi lelkész

405. — — — — marosi lelkész

406. — — — — marosfalvi lelkipásztor Bars vármegyében

407. — — — — mártonfalvi lelkész

408. — — — — mohaji lelkész.

Ezen öt lelkész nevét nem lehet tudni, mivel-hogy gyülekezeteiknek tagjai eltitkolták azok neveit a törvényszék előtt.

409. Nagy András, széltárkányi református lelkipásztor.

410. Nagyczenki István, mérgesi ágostai hitvallású lelkipásztor, Győr vármegyéből. Megjelent a törvényszék előtt; de további sorsa ismeretlen.

411. Naláczi András farkasfalvi lelkipásztor.

412. Negyedi György, verebélyi lelkész.

413. Nehéz Balázs, névedi református lelkipásztor.

414. Nehéz Pál, löki református lelkipásztor Bars vármegyéből.

415. Német István, angyalai református lelkész. Jelen volt a megidézésen. Későbbi sorsáról csak annyit tudunk, hogy 1694-ben mező-őrsi lelkipásztor volt.

416. Némethi György, szerencsi református lelkész Győrvármegyéből. Ez megjelent a vértörvényszék előtt s halálra ítéltetvén, elvitetett Eberhárdra s ott fogságra vettetett a vár tömlöczében. Innen azonban 1675. nyarán, midőn őrizői elaludtak, többi fogolytársaival együtt szerencsésen megszökött.

417. Némethi István, nyárádi református lelkipásztor, Ung vármegyében. — Megjelenvén Pozsonyban a megidézésre és ott a térítvényeknek alá nem irván, halálra ítéltetett s elvitetett Eberhárdra, hol fogságba vettetett. A börtönben, hol Szelepcsényi kényszerítette az aláírásra a rabpredikátorokat s azok ezt tenni nem akarták: reájok rohanván egy doronggal, verni kezdte őket s Némethi Istvánnak az egyik karjára olyat vágott vele, hogy az menten eltört, s egész életére használhatatlanná lett. Végre 1675. év nyarán, míg az örök aludtak, szerencsésen megmenekült a fogságból. Megszabadulása után Erdélybe vonult s holtá napjáig nyakába kötve hordozta kezét.

418. Neoskóvi Mihály, felkai ágostai hitvallásu lelkész. Született Szepes-Váralján. 1641-ben ment Felkára, a Szepes-Szombatra távozott Arelt Gergely helyére, de hogy honnan, nem bizonyos. (Burius: *Micae Historicae*. 155. lap). Neoskovi mellett 2 diakonus működött, ugymint Lóczi Pál, kit 1646. Szeptember 9-én és Möller János, kit 1650. második adventjén szentelt fel Wágner Márton superintendens, és bártfai lelkész. Az ő ajánlatára hívta meg a bártfai tanács 1650. ápril 4-én Felkáról Róth Györgyöt kántorul, a kántorsága 36-dik évében Márczius 14-én elhalt Bucholtz Burchard helyére. Midőn a 24 királyi lelkész közé felvétetett: ez alkalommal a szokásos esküformát neki is le kellett tenni. A 13 mezőváros lelkészei közt második senior volt. — Engel Tóbiás szepes-szombati lelkész felett, ki 1665. július 22-én halt meg, Peschovius Dániel esperes rendeletéből július 25-én halotti beszédet tartott ez igék felett: »Légy hiv mind halálig!« Ugyanezen év november 19-én Peschovius Dániel esperessel, Gurther András szónokkal és

Erinthaerius Tóbiás béla-bányai lelkész s conséniorral együtt elment a lublói várba, Twareziánszky János várkapitányhoz s utitársaival együtt kérelmezőleg előadta, hogy ha ők a 13 mezőváros bármelyikébe jönnének és azután ott elhálnának: hátrahagyott özvegyeik a nagy ezüstkanál helyett inkább valami pénzbeli adományyal segittessenek, anyagi helyzetükhöz képest. De minden kérésök hiábanvaló volt, mert a várkapitány azt felelte: »elődeim bevett szokásaitól teljességgel nem távozhatom el: marad minden a régi«. Így kénytelenek voltak eredménytelenül visszatérni. A Poprádon 1669. november 20-án Weiss Tóbiás lakában tartott gyűlésben egyhangulag esperessé választatott s megerősített. A domestmárki templom elvétele s a lelkésznek Melczel Jánosnak a lelkészlakból kihányatása alkalmával, mely 1671. Junius 14-én a gróf Csáky drabantjai által követtetett el, mint esperes, az erőszakos tény ellen, Weiss Tóbiás conséniorral és Klesch Dániel egyházmegyei jegyzővel együtt ünnepélyesen tiltakozott. De csak kinevették óvástételét. Az 1674-dik évi egyetemes üldöztetés idejében több szepesi lelkésztársaival együtt ő is száműzetett és más országokban nyomorogva tartotta fent életét. Visszatért-e később a hazába, vagy idegen földön nyomorban elhalt: e felől semmit sem tudhatunk. — Irodalmi munkái következők: 1. »Carmen nuptiale Domino Samueli Csernák, ecclesiae neosoliensis pastori Slavorum sponzo et Helenae Sinapiae sponsae oblatum. 1670.« — 2. *Salutatio, qua princeps Stanislaus Heraclius Lubomirszky in arce Lublo 1671. excipiebatur.*« — 3. Egy részint latin, részint német nyelven irt Naplótöredék.

419. Nerráni János, lipesei ágostai hitvallású lelkész.

420. Nikokandó Ferencz Sámuel, ágostai hitvallásu lelkész, Hont vármegyéből. — Megjelenvén a törvénszék előtt Pozsonyban, aláírt azon térítvénynek 1674. Május 10-én, melyben a hazában maradhatás kedvéért hivataláról lemondott.

421. a) Nigrini Miklós, ágostai hitvallásu lelkész, ki 1636—1652-ig Halusiczon, 1652-től fogva pedig 1660-ig Cseitán viselt lelkipásztori hivatalt; mely utóbbi helyen II-dik Nádasdy Ferencz parancsából 1660-ban elvétetvén a templom, hivatalából kivettetett. Honnan idéztetett meg a pozsonyi vértörvénszék elébe, arra adatot nem találtam; de az tény, hogy ott megjelent és aláírta azon térítvényt 1674. Május 10-én, melynek értelmében hivatalát letette. Az üldözések megszűntével 1684-től 1686-ig háji lelkész volt (Klein: Nachrichten. III. kötet. 286. lap.)

422. b) Nigrini Miklós, puchóvi ágostai hitvallásu lelkipásztor Hont vármegyéből. Ennek másik neve: Osskersky, az egykori zolnai rektornak Nigrini Jánosnak a fia. Született Zolnában s kezdte tanulását ugyanott, Parschitius György, Ladiver Ilyés és Milochovinus Miklós vezetése alatt. Tanult továbbá Rajeczen, Rózsahegyén és Körmöczbányán. Ezután elment Thornba, Danzigba és Königsbergbe, mely utóbbi helyen 2 évig tanult. Midőn hazájába visszatért, először beszterczebányai conrector, egy év mulva pedig szülővárosában Zolnában rektor lett, mely hivatalát 3 évig jó sikerrel és nagy tetszéssel viselte. — 1653-ban Moteschitzre hivatott lelkészül, egy Trencsén vármegyei faluba; de itt alig töltvén egy évet, a puchóviak hívták meg 1654-ben, mely meghívást el is fogadta. Midőn 1671-ben a Leopold király parancsára ápril 13-án minden mágnásnak, nemesnek és lelkésznek meg kellett jelenni Tren-

csében, a királyi rendelet meghallgatása végett: e miatt Zolnában ápril 2-án előleges lelkészi értekezletet tartottak a predikátorok, melyen nem csak az ment határozatba, hogy az egész dolog teljesen a szuperintendensre bízatik, hanem egyszersmind ő, Zászkaliczki András hricsovi lelkészszel, mint az egyházmegye képviselője teljhatalmu utasítással látatott el. Megidézttvén a rendkívüli törvényszék elébe: minden további gondolkozás nélkül aláírta azon térítvényt, mely a hazában maradókra szólott s melynél fogva ő hivataláról lemondott. Meghalt 1682-ben, hagyván maga után egy fiut Sámuel. Van egy értekezése: »A keresztség szükségességéről.« Lőcse. 1651. Negyedréti alak, latin nyelven írva.

423. Nigrini Pál, ágostai hitvallásu lelkész. Trencsén vármegyéből. Ez a pozsonyi vértörvényszék előtt megjelenvén, aláírta azon térítvényt, mely a hazából kiköltözők számára készült s azután önkéntes számkivetésbe ment.

424. a) Nigrini János, kiugabsteini ágostai hitvallásu lelkész Hont vármegyéből. Megjelenvén a törvényszék előtt aláírta azon térítvényt 1674. Május hó 10-én, melynek értelmében hivataláról lemondott.

425. b) Nigrini János, nagy-striczei ágostai hitvallásu lelkész Trencsén vármegyéből. Ez 1649-től fogva 1652-ig pukhói iskolarektor volt, ezért Pukhói Nigrini János néven is jön elő. Megjelent Pozsonyban a megidézésre s ott azokhoz a lelkészekhez csatlakozott, kik megtartván lelkipásztori hivatalukat, a hazából kivándorlók számára szóló térítvényt írták alá, melynek értelmében a hazából kibujdosott.

426. c) Nigrini János, osztrahiczi ágostai hitvallásu lelkész Hont vármegyéből. — Megidézttvén a pozsonyi vértörvényszék elé, ott meg is jelent s aláírta azon térítvényt, melynek tartalma szerint hivatalát letette.

427. a) Nikléczi Boldizsár, agárdi ágostai hitvallásu lelkész Nógrád vármegyéből. A delegatum judicium jegyzőkönyvében világosan ott áll: »Item praedicans Agárdiensis Balthasar Niklécziensis Comitatu Neogradensi existens.« (Sárospataki Füzetek. 1863. 669. lap.) Ezt azért jegyzem meg, mert boldog emlékü Fabó András, agárdi lelkipásztor ezt írta hozzám 1873. Január 30-án kelt levelében: »Agárd. Január 30-án 1873. Igen tisztelt Nagytiszteletű ur! Nagyon megtisztelve találok magamat Nagytiszteletűséged szives levele által és sietek a bennem helyezett bizalomnak, tehetségem parányi mértéke szerint, a következőkben megfelelni: Schmal kérdéses munkája sajtó útján soha sem jelent meg, de birván azt másolatban, kiírom a kívánt cikket, mely Antoni Dánielről ekként szól: »Ut sciant posterī, in pago Háj natus, ita ab ineunte aetate studiis incubuit, ut cum adolevisset, diversis stationibus, et iis quidem amplioribus fuerit applicatus. Primum enim scholae bathensi magna cum utilitate praefuit, dein újfalvensis pastor factus, ita praeclare rem suam gessit, ut paucum post tempus ad pribelienses fuerit evocatus, et postremo amplissimae ecclesiae dacsolamensi praefuit. Hoc ei in vitio ponebatur, quod anno 1674 in decennali illa ecclesiarum evangelicarum divexatione modificatis, uti vocabantur reversalibus subscripsit. »Funda Davidis contra Goliath« (Láni György munkája) numerat inter eos, qui reversalibus subscripserunt: Samuelem Francisci rajecensem, Matthiam Schmidelium belusensem, Danielelem Spethium sipekiensem et Danielelem Antoni pribeliensem pastores. Circa anno 1675 in Domino mortuus. Ad laudem ei patri est, quod ex Maria Kircheriana filium genuerit Samuelem Antonium, apud esetnekienses superintendentem, propter praeclara

in sanctiorem rempublicam merita omni mea de
superintendentibus aug. evang. in Hungaria legas.
Scripsit Daniel Antoni Lacrymas desolatae filiae Sion,
quod ejus manuscriptum me apud superintendentem
Antonium vidisse recordor, in quo Fata ecclesiarum
evang. sui temporis breviter complexus est, sed satius
esse duxit, silentio consulere quieti, quam intempe-
stiva editione publicum orbis malum non tollere, sed
exacerbare, ut de Hilario in praefatione operibus
suis praefixa loquitur Erasmus.

Ennyit Schmal. Ezt én kissé összevonva közöl-
tem Knauz Nándor és Nagy Iván »Tudományos
Értekezője« 1. kötetének 342. lapján. A folyóirat, úgy
hiszem, Debreczenben megvan.

A mi Nikletius Boldizsárt illeti: a dele-
gatum judicium jegyzőkönyve talán csak másolat;
de ha maga az eredeti volna is, tudjuk, mikép nem
logikai lehetetlenség, hogy az eredeti okmányba is,
mint emberi műbe, hibák becsúszhatnak. Határozottan
állithatom, hogy Nikletius Boldizsár agárdi pap nem
volt; hiszen sem levéltárunkban, sem hosszas életem-
ben tett kutatásaimban nem találtam azt bizonyító
adatot, hogy a XVII. században Agárdon protestáns
gyülekezet volt volna. A XVIII-dik század elejéről
igen, de Vác közelsége elnyomta a gyülekezetet, a
mostani pedig csak 1786-ban éledett föl. E szerint
én a delegatum judicium jegyzőkönyvének állítását
hibásnak tartom; a »Sárospataki Füzetek« 1863.
398. lapján álló Nulletzius Boldizsár kötségtelenül
toll- vagy sajtóhiba, de Nikletius Boldizsárral egy
azon személy. — Méltóztassék kérem e soványságot
is, több nem telt tőlem, kedvesen fogadni.

Alkalmilag találkozva nt. Révész Imre urral, a
kit szívesen tisztelek, kegyeskedjék kérem megkér-
deni tőle, megkapta-e a folyó évre előfizetésemet?

Pár sornyi tudósítását csak azon esetre kérem, ha a pénzt nem kapta volna, én pedig azt reclamálhassam. Hallgatását a nagyon elfoglalt férfinak jeléül veendem annak, hogy pénzem kezéhez jutott, mit azért nyomozok. mivel a pénz beküldésekor postámmal egy kis rendetlenség történt.

Örvendek, hogy szerencsém van Nagytiszteletűséggel, legalább lélekben megismerkedhetnem s biztosíthatom a felől, hogy nagybecsű kegyeibe ajánlott valódi rokon érzelmekkel vagyok a Nagytiszteletű urnak igaz tisztelője s alázatos szolgája Fabó András mk. — Most kaptam a Figyelmező első füzetét, mi azt jelentené, hogy pénzem rendeltetése helyére érkezett: de mivel nt. Révész ur nagy sziveségével engem érdemem fölött szok elhalmozni, nem tudom, nem tiszteletpéldány-e?»

428. b) **Nikléczi Boldizsár**, alsó-sztrehovai ágostai hitvallásu lelkipásztor, Nógrád vármegyéből. Ez a Jézus Krisztus hú vitézeinek egyike. Született 1636-ban, lelkészi hivatalt viselt Alsó-Sztrehován, homman megidézttetett 1674. február 28-án Pozsonyba, Márczius 5-dik napjára. Megjelenvén a vértörvényszék előtt, mivel a térítvényeknek alá nem írt, ápril 4-én halálra és minden javainak elkobzására ítéltetett. Ez ítélet értelmében elvitetett a leopoldvári börtönbe, hol vasra veretvén, kemény fogságra vettetett s egy évig a legsúlyosabb munkákat kellett végeznie. Innen a következő 1675-dik év Márczius 18-án kivéttvén a börtönből, katonák kíséretében hajtatott Nápolyba, hova Május 7-én megérkezvén, másnap 50 darab aranyon eladatván örökös rabszolgaságra, a gályarabok közé soroztatott és hordozta a nagy nyomoruság terhét békességes türéssel, soha nem zugalódva a súlyos megpróbáltatás keserves napjaiban; rendíthetetlen volt hite a felől, hogy nagyon

ítelő Isten e földön, ki igazán megítél mindeneket; a szenvedések közt ad erőt s utat nyit a szabadsításra. Nem is szégyenült meg hitében; mert 1676. Február 11-én a dicső emlékü holland tengernagy Ruyter Adorján közbelépése folytán megszabadult több szenvedő társaival együtt. Azután elment Helvéziába, hol huzamos ideig tartózkodott s 1676. Julius havában leírta szenvedése történetét Zürichben, a Lavater János felszólítására. 1679-ben tért vissza a hazába s Alsó-Sztrehovára vonult. Későbbben pedig, tudniillik 1685-ben Besztercze-Bányára ment a szláv ajku gyülekezet lelkészeül s valószínű, hogy itt végezte életét is 1704-ben. Jelszava volt: »A jól töltött élet lelkiismerete és a jó cselekedetek emlékezete a legkellemesebb.« Cicero in Cat.

429. Nikléczi Illyés, ujbányai ágostai hitvallásu iskolarektor. — Megjelenvén a pozsonyi vértörvényszék előtt, aláírta azon térítvényt 1674. Május 10-én, melynek értelmében hivataláról lemondott.

430. Nikléczi Sámuel, ujbányai ágostai hitvallásu lelkipásztor, ki az ő URához a Jézus Krisztushoz hű volt mind halálig, hűségét az iszonyu kínok közt is mindvégig megtartotta, midőn sok mások eltántorodtak. — Nikléczit Burius János (177. lapon) kürtösi lelkésznek mondja, nyilván azért, mert 1673-ban kihányatván Ujbányán a lelkészlakból az üldözők által, darab ideig Kürtösön tartózkodott. Megidézettvén 1674. Márczius 5-re Pozsonyba, ott megjelent s a térítvény aláírását határozottan megtagadta. Ezért ápril 4-én fő- és jószágvesztésre ítéltvén, elvitetett Leopoldvárhoz, Trencsén vármegyébe s ott 9 hónapig tartó fogságban sanyargattatott; nyáron át, rekkenő hőség idején föld alatti szűk tömlőczbe rekesztvén tisztársaival együtt, a fulasztó melegség és ártalmas szag miatt egy izben elájult; de azért

szabad levegőre menni tiltva volt. 1675. Márczius 18-án elvitetett Leopoldvárból oly czélből, hogy a nápolyi gályákra eladattassék. Történt utközben, midőn Theátéban voltak, hogy a városparancsnok két jogtudóssal a rabpredikátorokhoz a börtönbe lement s velők szóba állván, kérdezte, hogy mit hisznek? Erre mindegyik felekezetbeliek a kellő módon és alaposan megfeleltek; kérdezték nevezett látogatók azt is, hogy mit hisznek a purgatóriumról? Mire Nikléczi Sámuel felelt ily értelemmel: »mi nem hiszünk semmi purgatoriumot, mert mint a gazdag és Lázár története mutatja, a halál után csak két hely van a Szentírás szerint, ugymint, a pokol és a mennyország«. Theátéből elvitetett Nápolyba s ott eladatott gályarabul s hordozta a gályák bilincseit 1676. Február 11-ig, a mikor Ruyter Adorján, a derék holland tengernagy (kinek emléke maradjon örök áldásban közöttünk!) megszabadítván a méltatlan szenvedőket, ő is szabaddá lett és elment Helvécziaába, Zürichbe, hol a Lavater János felszólítására életrajzát rövideden leírta, de a mely már annyira megavult, hogy olvashatatlan és így adatai fel nem használhatók, — miként ezt velem közlötté Antalfi János sárospataki jogakadémiai tanár, hozzám 1873. Junius 8-án írott levelében. — Bucsut vevén a vendégszerető helvécziai derék hitrokonoktól, bejárta Leporini Miklóssal és Zsedényivel együtt Szászországot, Brandenburgot s 1677-ben haza jövén Tamásfálvára ment, hol lelkészi hivatalt viselt. Innen Selmeczre hivatott a szlávajku gyülekezet lelkészeül, de alig hogy elment oda, az ellenfél üldözése miatt futnia kellett onnan. Azután ismét Tamásfálvára tért vissza, hol Burius előadása szerint meg is halt — Más adatok szerint pedig 1694—1706-ig pribelyi lelkész, 1706—1709-ig tóthprónai lelkész volt, honnan

azonban kivettetett. Sok megpróbáltatások után késő vénségben halt meg. Ezzel levelezett a gályákon tartó rabságban Mazári Dániel, tamásfalvai lelkész, ki elhunyt a gályarabság iszonyu szenvedései közt 1675. Augusztus végén. — A »Monumenta evang. aug. conf. in Hungaria hist.« II. kötet 251-dik lapján »Adversaria« czimű munkája emlittetik.

431. Nikolaides Márton, nemes-magasi ágostai hitvallásu lelkipásztor Vasvármegyében. — Ez a vértörvényszék előtt megjelenvén Pozsonyban, annyira megfélemltet, hogy ijedtében a Judás bűnébe esett: azt vallotta, hogy a predikátorok mind innen, mind tul a Dunán nagyban függenek Vitnyédi Istvántól. Továbbá, hogy egyszer Kőszegen tartott ez a Vitnyédi a predikátorokkal gyűlést, melyen jelenvolt Fekete István kőszegi lelkész és szuperintendens is, több, körülbelől 50 predikátorokkal. Azon bizonyítványt, melyben elismeri, hogy minden predikátor és tanító felségsértő: aláírta 1674. Márczius 13-án. Egyszermind a kiköltözők, vagy magokat önként száműzők számára szóló térítvényt is aláírta 1674. Május 10-én s ennek következtében a hazából kivándorolt.

432. Nógrádi Mátyás, bóthai református lelkipásztor.

433. Nostitius János, soluztai ágostai hitvallásu lelkipásztor Trencsén vármegyéből. Ez 1670. Február 6-án zsolnai diakónus volt. Mint soluztai lelkész, megidézttetett a pozsonyi vértörvényszék elé s midőn megjelent, a sok fenyegetésre annyira megijedt, hogy aláírt azon térítvénynek, mely a hazából kivándorlók számára készült s ment Boroszlóba, hol az ifjúságot héber nyelvre tanította; majd 1682-ben Zsolnára visszaköltözött; de a hol nem sokáig maradt, mert az ellenfél garázdasága miatt 1683-ban Október havában távoznia kellett onnan s

azonnal meghívták az ujtubnyaiak lelkészül. Sok évet töltött a königsbergi, hafnini és wittenbergi egyetemen, honnan visszatérve, bazini iskolaigazgató lett.

434. Nozdroviczky Pál, görrei ágostai hitvallásu lelkipásztor Vas vármegyéből. Megjelent Pozsonyban a vértörvényszék előtt s aláírt azon ténitvénynek, mely a hazából kiköltözők számára készült, 1674. Május 10-én s ennek folytán az országból kivándorolt.

435. Novák Márton, meczenzéfi ágostai hitvallásu lelkipásztor. Ez elsőben kossi iskolarektor volt, később ugyanott lelkészszé lőn; állomásáról azonban Pálffy grófné által elüzetett s bujdosásában a meczenzéfiak hívták meg lelkészökül. — Az egyetemes idézőkor önkéntes számkivetésbe ment s nejével, fiaival s leányaival Brégában, Boroszlóban Lignitzben és végre Budissinben élt, mignem 1682-ben a meczenzéfi gyülekezet tagjai által visszahivatlatott. Számkivetésében ily czimü munkát irt és bocsátott sajtó alá; »Ungarische gewisse und wahrhaftige Avisen.« Továbbá a maga és más tisztársai élettörténetét is megírta.

436. — — — — nagy-endrédi

437. — — — — nagy-kozmáli

438. — — — — nagy-mihályi

439. — — — — nagy-töreji

református lelkipásztorok, kiknek nevei gyülekezeteik tagjai által a törvényszék előtt eltitkoltattak. Így adja elő a dolgot a delegatum judicium jegyzőkönyve.

440. Obernál Márton, assakürthi ágostai hitvallásu lelkipásztor.

441. Óbudai András, hartyáni vagy abai református lelkipásztor.

442. Oder János, ágostai hitvallásu lelkipász-

tor Hont vármegyéből. Megjelenvén Pozsonyban a a vértörvényszék előtt aláírta azon ténitvényt, melyben lelkészi hivatalával véglegesen való felhagyásra kötelezte magát.

443. Odiczi Dezső, viderinczi ágostai hitvallásu lelkipásztor. Ez a törvényszék előtt megjelenvén, aláírta a kivándorlók számára készült ténitvényt s ennek folytán az ország határait elhagyta, Boroszlóba ment számkivetésbe nejével s gyermekeivel együtt, hol mások segedelméből élt. Végre 1682. Május 25-én több számüzött lelkésztársaival együtt visszatért a hazába, hol elébb Teplán, azután Tóthfálván lett lelkész. Midőn egykor Löcsén látogatóban volt, utonállókra bukkant, kik őt s a vele levőket kifosztották és megverték.

444. Okhriniál Márton, abui ágostai hitvallásu lelkipásztor, Nyitra vármegyéből. Megjelent az idézésre s eleinte mindenkor az állhatatosak sorában állt. 1674. Ápril 17-én Csúzi Cseh Jakabbal, Nikléczi-vel, Lányival és egyik ügyvédjökkel Heiszlerrel elment Szelepcsényihez, hogy kérelmezzenek nála. (Lányi: 16. §). De állhatatossága 2 hónap mulva megtört; mert Május 10-én (1674) már aláírt azon ténitvénynek, mely szerint az országból kiköltözésre kötelezte magát; minek következtében nejével, két fiával s leányával Brégába ment számkivetésbe, a hol meg is halt, neje is ugyanott temettetett el 1681. Május hó 2-án.

445. Ondrekovics Bálint, hradegi ágostai hitvallásu lelkipásztor Trencsén vármegyéből. Megjelent a vértörvényszék előtt s aláírt azon ténitvénynek 1674. Május hó 10-én, melynek értelmében a hazában maradhatás kedvéért hivataláról lemondott, azaz: kötelezte magát többé nem predikálni a Krisztust. Nyilván megfelejtkezett arról, a mit Pál apostol

mondott 1 Kór. 9, 16. versében, ezt mondván: »Jaj pedig nékem, ha az Evangyéliomot nem predikálom!«

446. Orlikhi Dezső, ágostai hitvallásu lelkipásztor. Burius János »Micae historicae« czimű munkájának 163-dik lapján említi ezt. Megjelent a vértörvényszék előtt Pozsonyban; de további sorsa ismeretlen.

447. Oroszi Pál, thedii lelkipásztor.

448. Oroszi Tamás, kálnai református lelkipásztor, 1655-től fogva.

449. Oroszi János, garamkissarlói lelkipásztor 1662. év óta.

450. Oroszki János, laboszlári református lelkipásztor.

451. Otrokocsi Főríz Ferencz, rima-szécsi református lelkész Gömör vármegyében, a borsodi esperességben, melynek székhelye Szent-Péter. Élete folyamát, annak végével egybevetve, méltán mondhatjuk róla is Pál apostollal: »Szépen futtok vala; kicsoda tartóztata meg titeket. hogy ne engednétek az igazságnak?« Galat. 5, 7. A hitvallóból hittagadó lett. Született 1648, Október havában Otrokocson vagy Bod Péter és Klein szerint Rimaszécsen. Tanult előbb a hazában, majd a külföldi egyetemeken, különösen Utrechtben. A hazába visszatérve, legelőször szathmári tanár lett 1669—1671. (Lampe: 619. lap); azután Rimaszécsen lelkészkedett. Az idézvény, mely szerint Márczius 5-re Pozsonyban meg kellett jelennie, kézbesített neki 1674. február 27-én. Elmenvén a kitűzött időre Pozsonyba, ápril 4-én több hithű lelkésztársaival együtt, kik a téritvényeknek alá nem irtak, fej- és jószágvesztésre ítéltetett; majd elhurczoltatott Leopoldvárba, hol 9 hónapig a halálánál rette-

netesebb fogságban siutlett, mignem 1675. Márczius 18-án elvitetett Leopoldvárból sőt a hazából is és szállíttatott Nápolyba, hol május 8-án a gályákra eladatott. Innen 1675-ben Junius 6-án levelet irt Leusden utrechtli tanárhoz, melyben mind maga, mind társai fogságát leírja. Ennek másolata olvas-
tatott fel 1675. November 5-én a genfi lelkészi tes-
tület gyűlésén. Továbbá 1676. Januárban szinte irt
Turretinhez levelet. (Sárospat. Füzetek. 1862.
923. lap.) — Midőn 1676. Február 11-én megszabadult
gályarabságából: elment Helvécziaába Zűrichbe s egy
darab ideig ott tartózkodott, szállásolva levén a
Balber Rudolf József házában. Itt tett papirra életére
vonatkozó némi jegyzeteket a Lavater János fel-
szólítására 1676. Julius 15-én. Hazajövén számüze-
téséből elébb Gyöngyösön lelkészkedett 1681—1683-
ban; azután Kassán. Itt azonban elmezavarba esvén,
Kassáról eltéetett máshová, honnan külföldre, neve-
zetesen Angliába és Belgiumba ment, hol némely
iratait sajtó alá bocsátotta. Hazatérése után azon
rögeszmével bibelődött, hogy Isten őt választotta a
protestánsok és katolikusok összeegyeztetése eszkö-
zévé, mely szándéka, midőn hitfelei közt ellenzésre
talált volna, nyilvánosan áttért a római egyházba
és Nagyszombatban egy ünnepélyes egyházi beszé-
det tartott 1694. Augusztus 29-én; (rosz nap, a
gyászos mohácsi ütközet napja!), predikálván a
CXIX. Zsoltár 176-dik verse alapján, magát a szá-
zadik elveszett, de megtalált juhuak magyarázván.
Ettől fogva a római egyház szolgálatában Nagy-
Szombatban a hazai jogot tanította, majd rendezte
az esztergomi káptalan iratait.

Jordánszky Elek: »De haeresi abjuranda
quid statuat ecclesia romano-catholica? Strigonii.
1822. 8°« czimű könyvében Otrokocsiról ezeket mondja:

»Kiszabadulván a gályarabságból, elment Rómába, hol több mint egy évig időzött s a római katolikus szertartás fenséges volta által elbűvöltetve, hitét megtagadta s hazatérve, szóval, írással, s példájával működött a római katolicizmus érdekében.« Ezen előadásnál elhallgatja, hogy Otrókoci vatikáni könyvtárnok akart lenni, de azt, noha római katolikussá lett, nem nyerhette meg. Azután Nagy-Szombatban lakott. Több művei közül ezt említi fel: »Róma Istennek szent városa, avagy olyan munkácska, melyben megmutattatik, hogy a régi betű szerint való Jeruzsálemen és Sionon a Róma városbeli ecclesia mint egyéb ecclesiáknak feje példázott. Nagy-Szombat. 1698.« 8° 117 lap. Ebből örömmel idézi Jordánszky, hogy Otrókoci maga is beismeri, hogy lelkésztársai, a protestáns lelkipásztorok valósággal lázadók voltak. Azt is írja Jordánszky, hogy Otrókoci Rómában időzése alatt hire járt, s ezt a protestáns lelkészek írásilag is terjesztették volna ő felőle, mintha ő istenkáromlások és kétségbeesés közt gyalázatos és borzasztó módou mult volna ki a világból; a mi ugyan nem volt igaz; s a mit élve meg is czáfolt, azt — ugymond Jordánszky — ez előtt négy évvel (tudniillik 1819-ben) újra felélesztették, forgalomba hozták a sárospataki helvéthitvallásu tanárok. Mert midőn báró Szepessy Ignác, erdélyi kormányzó az unióra felszólítja a protestáns lelkészeket, azok azt felelték, a mit hajdan a ravasz róka mondott az erős oroszlának: »nem akarom, mert a nyomdokok visszariasztanak!« Mert mindnyájan azok, kik csak áttérnek a római katolika hitre, e tetteket megbánták. — Példa előttünk — mondák — a kitünő Otrókoci Főrész Ferencz, ki midőn Nagy-Szombatban halálát érzé közeledni, előmutatta a pusztá-födemesi protestáns

lelkésznek a Helvéthitvallást, melyet saját kezével irt le s melyet feje alá rejtve tartott jelképül arra nézve, hogy azon hitvallásban akar meghalni. A mi kitudatván, a jezsuiták megfősztották a római katolikus szertartásoktól és az Otokocsi holt testét a városon kívül kellett eltemetni az eretnekek köz. De ezt megsemmisíti a nagy-szombati vizsgálat, — ugymond Jordánszky; — mert legjelesebb férfiak bizonyágtétele szerint a szent Miklós templomának fala mögé temettetett és még a mi érésünkre is állott a sirkő, mely nyugvó helyét jelölte. A lelkész hivatali könyvben pedig haláláról és eltemettetéséről a következők állanak: »Az 1718-dik évi Október 1-ső napján fizette le a természet adóját kitünő férfiú Otokocsi Főrizs Ferencz ur, a szent theológia, bölcsészet és mindkét jog tudora, életének körülbelül 66-dik évében, Eltemettetett a Szent-Miklós templomának czinteremében « (Valósággal pedig 70 éves korában halt meg, mert Lavaternek írott emlékjegyzetében saját maga azt írja, hogy ő 1648. Október havában született. R. K.) Otokocsi intő példa lehet előttünk, hogy a tudomány nem véd meg a hittől szakadástól. Midőn a Jézus Krisztusért és annak ügyéért, az evangyéliomi tiszta tudományért minden nyomoruságot kiállott volt már és a Krisztus élő vértanujának szép nevezetét kiérdemelte: hitvallását hűtlenül megtagadta és elhagyta. — A római egyházba léptekor ő is letette az új katolikusok hitformáját. Meghalt Nagy-Szombatban 70 éves korában.

Irodalmi műveinek száma 24, melyek közül tizenegyet református korában, tizenháromat pedig római katolikus korában irt. A gályarabság történetét megírta 1676-ban, ily czimmal: »Fenevad dühe a Jézus Krisztus tanui ellen Magyarországon.« Kéziratban van maig. Közlését meg-

kezdtém magyar fordításban a »Szabad Egyház«-ban, de ezer és több okoknál fogva félben maradt. Kár, hogy a magyar protestáns irodalmi társaság ezt le nem fordíttatja és ki nem adja, többet használna vele, mint bár ki is egyelőre gondolná. 1693-ban kiadta Franekerában 2 kötetben Origines Hungaricae czimű munkáját, Ezt azért említem meg, hogy ennek berekesztő beszéde egy részét eredetiben közölvén a Magyar Kurir 1791. évi 25-dik száma, az 1481 – 1483-dik lapokon olvasható és Debreczenből irt közleményben, ott az mondatik a többek közt, hogy: »valamely profétziai lélektől vezéreltetvén, ez mi mostani időnkőről, ezelőtt épen szintén egész száz esztendővel világosan jövendölt Otrokocsi Főríz Ferencz: felvirad reánk, — ugymond, — nemsokára bizonyosan az a boldog idő, melyben minden vérengző indulatok és ördögi gyűlölségek, melyeket a vallásbeli különbségek a hazában okoztanak, el fognak mulni és azok többé nem lesznek, hanem minden igaz hazafiaknak szivek és lelkek a kölesönös atyafiui szeretetnek kötele által ugy együvé kapcsoltatnak, hogy minden félre való vonás nélkül hazájoknak boldogulását egy szívvvel és egy lélekkel együtt fogják munkálódni«. — Azonban másik század is elrepült már, de az Otrokocsi jövendölése ma is csak a papiron van meg!

452. Öry Máttyás, német-szezsődi ágostai hitvallásu lelkipásztor Vas vármegyéből. Már megidéztetése előtt elüzetett ellenei által a lelkészlaktól s megjelenvén Pozsonyban a kitüzött napra, a vizsgálati egész időt szines világi öltönyben töltötte a városban s nem állott törvényszék elé, látván az úgy félelmes és veszélyes kimenetelét. Igy minden aláírás nélkül megmenekült s végre Kocsi Csörgő Bálint szerint, azon zivataros időkben, egy református gyülekezetben lelkészi hivatalt nyert.

453. — — — — öskii predikátor, Veszprém vármegyéből, kinek nevét gyülekezete tagjai eltitkolták a vértörvényszék előtt.

454. Palonói vagy Burius szerint Pastoricius Benedek, radványi református lelkipásztor, Győr vármegyéből. Megjelenvén Pozsonyban a vértörvényszék előtt, aláírta azon térítvényt, melynek értelmében hivatalát letette s az országban bent maradt.

455. Páli Dániel, soki református lelkipásztor.

456. Páli György, badarili református lelkipásztor.

457. Pápai Mihály, hagymáskéri református lelkipásztor.

458. Pápai János, aggteleki református lelkipásztor, Torna vármegyéből.

459. Patay Márton, földvári református lelkipásztor.

460. Patay János, alsó-nervégi református lelkipásztor.

461. Páti Mihály, balaton-henyei református lelkipásztor, Veszprém vármegyéből.

462. Paulini András, ágostai hitvallásu lelkipásztor Vas vármegyéből. Jelen volt Pozsonyban a megidézésen, de további sorsáról semmit sem tudunk.

463. a) Paulini János, hosszupereszlegi ágostai hitvallásu lelkipásztor, Nyitra vármegyében. — Megidézttetvén, megjelent a pozsonyi vértörvényszék előtt s ott a kiköltözőkre szóló térítvényt aláírta 1674. május hó 10-én s annak értelmében a hazából kivándorolt.

464. b) Paulini János, porubi ágostai hitvallásu lelkipásztor Trencsén vármegyéből. Ez a megidézésen jelen levén, a hazában maradók számára készített térítvényt írta alá, melynek következtében hivatala letételére kötelezte magát 1674. Május 10-én.

465. Paulinus György, kövi ágostai hitvallásu lelkipásztor.

466. Pálóczi Mihály, református lelkipásztor.

467. **Paulovics Mihály**, túrócz-szentmártoni ágostai hitvallásu iskolarektor, Túrócz vármegyéből. Ez hűséges és állhatatos vértanuja a Krisztusnak. Méltó, hogy hithűségét követendő például vegyék a korunkbeli iskolarektorok! Megjelenvén 1674. Márczius 5-én Pozsonyban a vértörvényszék előtt, mivel semmiféle térítvénynek alá nem írt, halálra és minden javainak elvesztésére ítéltetett s foglyul vitetett Leopoldvárba, hol 10 hónapon át kinoztatott igen sanyaru és sulyos fogságban. Itt midőn a római katolikus pap által körülhordozott szentség előtt nem akart letérdepelni, a Kellió Miklós jezsuita segédje Sánta Bene János, leopoldvári iskolamester kegyetlenül megkinozta, úgy, hogy egyik karja el is tört. Ekkor a Bécsben időző kapitány titkára, midőn hallotta Paulovicsnak e kegyetlenkedés elleni tiltakozását, így szólt az iskolamesterhez: »Ki adta neked e felhatalmazást, te sánta eb, hogy így vég nélkül öntöd ki dühöd az ártatlanok ellen? Nem látod-e ezeket a nyomorultakat, hogy e nélkül is eléggé össze vannak roncsolva?!« A titkárnak így felelt az iskolamester: »hát miért nem tisztelik az Istent?!« Erre azt mondta neki Paulovics: »tiszteld te a te Istenedet, mi pedig tiszteljük a Mienket!« Majd 1675. Márczius 18-án elhurczoltatván Leopoldvárból, elvitetett Nápolyba, hová sok éhség, szomjúság, hőség s egyéb szenvedések által elcsigázva megérkezett Május 7-én s másnap eladatott a gályákra, holtig tartó rabságra, 50 darab aranyon; itt öt hónapi sulyos kényszermunka végzése s kibeszélhetlen sanyargattatás után, az ő Megváltójához mind

végig hű lelkét kilehelte 1675. Október 4-én, s holt teste a tengerbe dobatott, mint Otrokocsi írja, azon a helyen, melyet említ Pál Apostol az Apostolok Cselekedeteiről írott könyv 28-dik részének 12-dik versében. De miután a viz a partra kivetette, a török foglyok köveket kötöttek lábaira s ismét a tengerbe vetették. — Lányi György előadása szerint pedig az ebek ették meg testét. — Paulovics is azok közé tartozik, a kikről a huszonnégvénék egyike ezt mondá János apostolnak: »Ezek azok, a kik jöttek a nagy nyomorúságból és megmosták és megfehéřítették ruháikat a Báránynak vérében.« Jelen. 7, 14.

Paulovics tudományosan képzett férfiú volt. 1666-ban két értekezést tartott Wittenbergben: 1. Heptas controversiarum physicarum. — 2. De majestate omnipraesentiae Christo communicata. — 3. »De vocatione ministrorum« czimű munkáját, mely 1668-ban jelent meg, — Quetonius Sámuel libethbányai első lelkipásztornak ajánlotta. — 4. 1669-ben Wittenbergben jelent meg: »De Persona Jesu Christi theantropu« czimű értekezése. — 5. 1670-ben ugyancsak Wittenbergben jelent meg: »De justificatione« czimű munkája.

468. Pécsváradi Dániel, tápió-szentmártoni református predikátor.

469. Peskius Sámuel, budini ágostai hitvallású lelkipásztor. — Jelen volt Pozsonyban a vértörvényszék előtt. További sorsáról semmit sem tudunk.

470. Petermann György, báthi ágostai hitvallású lelkipásztor. Ez a megidézésen megjelent s elítéltetvén halálra s jószágvesztésre, elvitetett Komáromba fogságra, hol börtönbe vettetett s különféleképen kinoztatott; de itt néhány nap alatt annyira

megtörték őt a szenvedések, hogy az evangyéliomi hitvallástól elszakadt s áttért a római egyház kebelébe. Hittagadásáért egy olvasót és 50 forintot kapott. Letette az ujkatholikusok hitvallását. Egyike ő a komáromi 171. apostatának.

471. Petermann Miklós, Burius szerint Illyés, bakabányai ágostai hitvallásu lelkipásztor. — Ez már 1673-ban is idéztetett, de nem proclamáltatott s aláírás nélkül távozott el. De hogy az 1674. Márczius 5-re Pozsonyba történt megidézés és elitéltetés után mint lett sorsa: arról Burius, valamint más író sem tesz említést.

472. Petri János, szennai reform. lelkipásztor.

473. Petroviczius Mátyás, szmrecsányi ágostai hitvallásu lelkipásztor, Hont vármegyéből. Megjelenvén a megidézésre, aláírt azon ténitvénynek, mely a bent maradók számára készült s ennek értelmében hivataláról lemondott.

474. Pfeiffer Márton, bártfai ágostai hitvallásu lelkipásztor. Ez a tudományos, szorgalmas és nyíltszívü lelkipásztor, született Bártfán. Atyja Bertalan, anyja pedig Schwab Borbála volt. Az elemi tudományokat szülő városában tanulta, hol tanítói Graff András, Matthäi Dániel és Seyfriedt Gáspár valának. — Hogy ismereteit öregbitse: tanítói és más jó barátai tanácsára Thornba ment, innen Elbingbe és végre Wittenbergbe. 1646-ban tért vissza hazájába és mivel Günther Rikhard bártfai konrektor 1645-ben kholerában elhalt, ennek helyére a következő év Január 30-án őt hívta meg a gyülekezet; miután pedig Kreuchel Illyés Besztercebányára ment rektornak, 1649-ben az ő helyére alkalmaztatott. Innen 1659-ben az elaggott Wagner Márton szuperintendentens mellé nyert meghívást s ugyanazon év november 30-án a lelkészi hivatalra

fel is szenteltetett. Majd a Wagner Lénárt diakonus halálával 1665-ben ápril 29-én elnyerte a diakonus-ságot és a gyülekezet rendes pásztorává lett s 2 évi működés után Wagner Márton halálával ennek utódjává lett a lelkészi hivatalban. Két zsinaton volt jelen t. i. a szebenin 1666. július 15-én és a kassain 1668. február 7—10. napjain. Dr. Pamarius Sámuel: »De natura peccati originalis« czimü 6 értekezését többek közt neki is ajánlotta. Az ő idejében történt, 1656. Julius havában, midőn még rektor volt, hogy a keresztségnél addig szokásban volt ördögüzés eltöröltetett. Midőn a pozsonyi rendkívüli törvényszék elé megidéztetett 1674. Márczius 5-re, ott megjelent, de hogy a fenyegető vész elöl elvonja magát, azon térítvényt írta alá, melynek értelmében hivataláról lemondott. Meghalt 1679. Augusztus 10-én, az akkor dühöngött kholerában. Lelkésztársai: Zabler Jakob német és Kray Pál cseh ajku lelkészek számkivetésbe mentek.

475. Pilárik István, szeniczei ágostai hitvalásu lelkipásztor s berencsi esperes. — Született Zólyom vármegyében, Ócsován, hol atyja, ki szinte István nevü volt, lelkészi hivatalt viselt ott; anyját Mazurkinn Annának hívták. Ifju korában igen sok viszontagság érte. Tanult szülővárosában és Besztercze-Bányán. Kántori állást nyert Illaván, Trencsén vármegyében. 1637-ben házasságra lépett Paarin Eufrosinával Selmecczen. 21 éves korában atyjához ment segédnek. 1639 márczius 4-én szenteltetett fel a lelkészi hivatalra, Lányi Gergely szuperintendens által, Ó-Zólyomban. Felszenteltetése után harmadnapra gróf Csáky Lászlótól egy tiltakozványt kapott, melynek az volt tartalma, hogy szószékbe ne merjen lépni. Midőn atyját 1642-ben a gróf tiszttartója elüzte, részint Beszterczebányán, részint a Szepességén test-

vérénel Ézsaiásnál tartózkodott. Azután Felső-Sztréhovára nyert meghívást, Nógrád vármegyében Fülek-től nem messze, melyet el is fogadott, innen azonban 1648-ban Tepliczre ment, innen ismét 1650-ben Szent-Andrásra Liptó vármegyébe, onnan pedig 2 év múlva Trencsénbe hivatott gróf Illyésházi Gábor udvarához, mint a grófnő Szécsi Éva udvari lelkésze. De itt nem sok időt tölthetett; mert 1652-ben már a beczkói gyülekezet hívta meg lelkészül. Midőn 1660-ban gróf Nádasdy a protestánsok üldözését megkezdte és birtoka területéről minden protestánslelkészt elűzött: elfoglalta a beczkói templomot is, és Pilárikot gróf Thököly Miklós mentette meg; lelkészi öltönyét s könyveit Nádasdy megégette; csak egy latin Biblia, mely még atyjáról szállott reá, maradt épen. Midőn Nádasdy ezt is a tűzbe vettette: egy levél a levegőbe szállt fel a lángok közül, melyen többek közt ezen szavak állottak: »a mi Istenünk beszéde megmarad mindörökké«. (Ézs. 40, 8). 1663-ban gróf Nyári Lajos Berencsről Szeniczére hívta, mely alkalommal a tártók elfogták az utbau és február 7-én elvitték a vásárra, hogy eladják. Itt egy előkelő oláh megakarta venni, de egy Lingó nevű jezsuita lebeszélte, míg végre egy kapitány, Vulkuin nevű 80 talléron megvette. Fogságából kiszabadulva, Magyar-Óvárra ment, onnan Köpcsénybe, hol báró Liszknél lakott, Végre Szeniczére jött október utolsó napjáu, hol november 1-én hivatalába lépett. Itt 1670-től fogva sok zaklatást és üldözést szenvedett. A katolikusok több ízben el akarták foglalni a templomot s midőn Bársony György 1671-ben másodsor is elment a kulesokért s akkor sem kaphatta meg: Pilárik törvényszék elé idéztetett Nagyszombatba. Bujdoklása közben egy ízben meg is mérgeztetett; de abból szerencsésen kigyógyult. Szeniczén 1673 URnapján

vérengezés adta elő magát, mivel a katolikusok a templomot megrohanták Horvát István vezetése alatt, ki azonban az előrohant parasztok által agyonveretett. Ezért a kántor, orgonista és harangozó felakasztattak. Turalukán sokan nyársba vonattak, keréket törettek, felnégyeltettek, Pilárik szerencsésen megszabadult és elment Boroszlóba, hol egy keztyűsnél tartózkodott 12 napig. 1673-ban elutazott Boroszlóból és Zittauba ment. Külföldön tartózkodása daczára megidézttetett a pozsonyi vértörvényszék elé 1674. Márczius 5-re (Sárospataki Füzetek. 1863. év 670. lap). Haza jött-e vagy nem? bizonytalan. Annyit tudunk, hogy 1674. Ápril 14-én Neusaltzra, onnan 1675-ben Bauczenbe ment. 1678-ban a wittembergi hittudományi kar bizonyítványt adott számára. Halála évét nem tudjuk. 8 irodalmi műve ismeretes. A »Dávid hárfája« czimű munkáját cseh nyelven, hatot latinul, egyet pedig tótul irt, mely 1666-ban Zsolnán jelent meg.

476. Pilárik István János, modori ágostai hitvallású lelkipásztor. Született 1644-ben Matzdorfon a Szepességen. Háromszoros száműzetést és súlyos betegségeket szenvedett. Ifju korában sok nélkülözésekkel küzdött, mivel szülei sok hányattatások és száműzetések miatt nem segíthették őt tanulói pályáján. De mégis Isten segélyével szerencsésen bevégezte iskolai és egyetemi pályáját s ekkor Ticzius Dávid pozsonyi lelkész ajánlatára Nagy-Szombatba hivatott a cseh ajku gyülekezet lelkészeül. Majd következett az üldözés ideje, mely alatt súlyos próbára volt téve hite. Lelkészi hivatala gyakorlásában Gajári Péter jezsuita megakadályozta. 1671-dik évben Karácson előtt néhány nappal a jezsuiták követelték a templom kulcsának átadását, de mivel megtagadták,

megrohanták elsöben is a reformátusok templomát katonai segélylyel, az ajtókat betörték, szószéket, padokat, ablakot szétzuztak. Azután mentek a lutheránusok templomához, ezt is elfoglalták és az ajtót bepecsételték. Másnap misét szolgáltattak benne és mind a német ajku lelkésznek, Winkler Jakab Filepnek, mind Pilárik Istvánnak megparancsolta a hatalom, hogy 8 nap alatt a városból kitakarodjanak. E közben a püspök Pongrácz mindkettőt magához hívatta s ígéreteket tett előmozdittatások végett; de ezek nem fogadták el azokat, hanem a gyülekezet tagjainak siránkozásai közt Nagyszombatból kimentek s még az nap érkeztek Modorba. Innen lelkésztársa elment Németországba, ő pedig ott maradt s a csehajku gyülekezet lelkészévé lett. — Innen idéztetett meg Pozsonyba 1674. Márczius 5-re, a rendkívüli törvényszék elé, hol megjelenván, nem tartá elméjében azt, a mi az 55-dik Zsoltár 23-dik versében így van megírva: »Vessed az URra a te terhedet és ő gondot visel terólad; és nem engedi, hogy az igaz ember mindörökké háborgattassék;« — aláírta azon térítvényt, melyben az országból kiköltözésre kötelezte magát; bujdosásában mind Szakolczán, mind Prekkauban fogságra vettetett, de kiszabadulván, elment Boroszlóba, honnan Jordánszmühlébe hivatott helyettes lelkészül. Itt sok küzdelem közt 8 évig lelkészkedett; mignem 1683-ban ismét visszahívták a modori németajku gyülekezet tagjai s így a hazába visszatért. Megérkezése után harmadnappal tartotta beköszönő beszédét egy magánházban, mivel a templom el volt véve; de itt részint hálátlan hallgatóitól, részint lelkésztársától sokat kellett szenvednie. 1688-ban elhagyta Modort és a következő évben atyjához Neusaltzra s mint segédje 3 évig és néhány

hónapig működött ott. Innen Röhrsdorfra hivatott lelkészül, hol 1711-ben életét is bevégzé 67 éves korában. Hét irodalmi műve ismeretes, melyek közül 3 latin nyelven, 4 pedig német nyelven van írva.

477. Platiny Máttyás, dreveczi ágostai hitvallásu lelkipásztor.

478. Poprádi Ádám, bélabányai ágostai hitvallásu lelkipásztor. Született Bélabányán a Szepes-ségen 1636-ban. Atyja Antal, anyja Ágnes volt. Tanult Eperjesen, azután Wittembergben, honnan 2 év múlva visszatért a hazába és mindjárt diakonussá lett szülővárosában. Felszenteltetett a lelkészi hivatalra Bártfán 1663. márczius 3-án Wagner Márton szuperintendens által. Midőn a vértörvényszék előtt megjelent Pozsonyban, aláirt azon térítvénynek 1674. Május hó 10-én, mely az országból kiköltözésre kötelezte őt, minek értelmében a hazát elhagyván, számkivetésbe ment és Boroszlóban vonta meg magát. Midőn az üldözés már csillapodni kezdett: ismét visszajött Sziléziából és 1682-ben bártfai, arkhidiakonussá lett. — 1687-ben az ő lelkészkedése alatt vétetett el másodsor az evangélikusok temploma a római katolikusok által. — Meghalt 1692. Márczius 10-én. (Lásd Klein: Nachrichten, I. köt., 318. lap). — Számüzetésében két munkát irt, német nyelven.

479. Poroszlai Miklós, izsáki református lelkipásztor.

480. Poroszlai Pál, ványai református lelkipásztor.

481. Prihradni Mihály, klenóczi ágostai hitvallásu lelkipásztor. — Ez mint Burius írja, a 175. lapon, nem jelent meg Pozsonyban a vértörvényszék előtt.

482. Princzfalvi vagy Princzefalvi András, csővári lelkipásztor.

483. Putnoki György, mogyoródi református lelkipásztor.

484. Püspöki János, kereszturi református lelkipásztor.

485. — — — — pajhaji lelkipásztor,

486. — — — — peklii lelkész

487. — — — — peremártoni lelkipásztor

488. — — — — pozbai református lelkipásztor Bars vármegyében, — és

489. — — — — puszta-szikszoói predikátor, — kiknek nevei a gyülekezetek tagjai által, a vértörvénytől eltitkoltattak, — ennél fogva nem is tudhatók.

490. Ráb János, harikóvi ágostai hitvallású lelkipásztor. — Megjelent a megidőzésre és ott aláírta a hazából kiköltözők számára készített térítvényt, ki is vonult az országból és részint Boroszlóban, részint Schwentnichben, részint másutt tartózkodott külföldön, miként Burius János mondja »Históriai morzsák« című munkája 169-dik lapján.

491. Ráczkevi István, füzesgyarmati református lelkipásztor Bars vármegyéből. Ez 1662-ben fegyverneki lelkész volt.

492. Ráczkevi János, borhidai református lelkipásztor.

493. Radinszky vagy Rudinszky György, esácsi ágostai hitvallású lelkipásztor. Ez a pozsonyi vértörvénytől megjelenvén, ott azon térítvénynek írt alá, melyben magát hivatala letevésére kötelezte volt; de mindazáltal az országból kivándorolt s társaival együtt Brégába ment. Követte őt neje és két fia, kik közül a nagyobbik a hazába visszatérése után hittől szakadt lón. Ő is letette az »Ujkatholikusok hitformájá«-t, melyet magyar átokmintának is neveznek. — Radinszky a hazába visszatérés után,

a mi 1682-ben történt, nyomorult mezei életet élt Kiszucza-Ujhely mellett, ámbár az 1681-dik évi 25-dik törvényczikk 2. §-a értelmében a hivataláról lemondásra kötelező térítvénye erejét veszítette. — Hogy másokat hasonló sorsra jutástól óvjon, írta ily czimü művét szláv nyelven: »Gabaonita revertens.« (Lásd: Burius János: »Históriai morzsák.« 57. szám alatt a 145-dik lapon.)

494. Rafaides János, pásztói ágostai hitvallású lelkipásztor. Midőn megidéztetett a pozsonyi vértörvényszék elébe, megjelent ott s több lelkész-társaival együtt, kik a térítvényeket alá nem irták, 1674. Ápril 4-én halálra ítéltetvén, elvitetett Sárvárra, Vasvármegyébe, hol fogságba vettetve, sanyargattatott 1675. Julius hó elejéig; mikor innen elszállittatván, kihurezoltatott a hazából oly czéllal, hogy a nápolyi gályákra eladattassék; de csak Bukkáriig hajtaván, ott tömlöczbe vettetett s 1676. Május haváig kinoztatott. Végre a sok szenvedések megtörték lelki erejét s nem győzvén várni szabadulásának óráját; megtagadta az evangyéliomi hitvallást s áttért a római egyház kebelébe. Fájlalandó, hogy a szerfeletti kinoztatás zakatolásai közt nem hallotta amaz Elsőnek és Utolsónak, az Alfának és Omegának, a ki megholt vala és él, eme bátorító szózatát: »Semmit ne félj azokban, a melyeket szenvedendő vagy! Ime következik, hogy a Sátán egynehányat ti közzületek a tömlöczbe vessen, és lészen tiz napig való nyomorúságtok: Légy hiv mind halálig és néked adom az életnek koronáját!« Jelen. 2, 10.

495. Ragyel János, gönyői lelkipásztor.

496. Rakiesányi János, körmendi lelkipásztor.

497. Rakiska Márton, abeloni lelkipásztor.

498. Rákóczy vagy Ráczekevi András, dotromi református lelkipásztor Hont vármegyéből. —

Megjelenvén a pozsonyi vértörvényszék előtt: a hazában bentmaradók számára szóló térítvényt aláírta 1674. Május hó 10-én s ennek következtében hivataláról lemondott.

499. Rátkai Imre, tabárdi lelkipásztor.

500. Rayczy András, dobrovai ágostai hitvallásu lelkipásztor.

501. Regius Pál, kis-szebeni ágostai hitvallásu lelkipásztor a Szepességéről. Született Kis-Szeben királyi városban 1639. Február 27 én; atyja Régius István, anyja pedig Burg Erzsébet volt. Az isteni félelem, erény és tudományok alapját szülőföldje iskolájában vetette meg. Midőn 16-dik évét betöltötte, 1655-ben Bártfára ment tanulni, hol több mint egy évig tanult Pfeifer Márton akkori rektor vezetése alatt. Innen 1657-ben Eperjesre ment és ott Horváth András rektor oktatása alatt tanult. Atyja halála után, 1659-ben, Boroszlóba ment, a Magdolna-iskolába, hol egy évet töltött, 1660-ban pedig Wittenbergbe, honnan 1663-ban visszatérvén a hazába, azonnal rektorrá lett szülővárosában. E hivatalban 6 évet s 4 hónapot töltött s ekkor Szent Imrére, azután pedig Kis-Szebenbe vitetett lelkészül. Ő az a nagyhirű lelkész, a kinek Kis-Szebenben a protestánsok üldöztetése és zaklatása idejében oly válságos helyzet jutott osztályrészül. A római katolikusok azzal vádolták, hogy az ő lelkészöktől, midőn a protestánsok temploma elvétetett és abban az oltár előtt Cziprián János áldozár misét szolgáltatott, az ostyát erőszakosan elragadta és lábaival megtaposta. Ezért őt a vértörvényszék Pozsonyban 1674-ben halálra ítélte. E dologban nyomozás rendeltetett s királyi biztosok küldettek e végre Szebenbe s jóllehet ártatlannak találtatott, mindazáltal megkísérlették titokban elfogni. Galli András esehajku lelkész

kimutatta, hogy ő jelen volt a tolongásnál, de arról semmit nem tud, hogy Régius az ostyát megtapodta volna. Egy kis darab ostya ugyan leesett, de ez a római katolikus áldozár vigyázatlansága miatt történt, a ki az ostyatartó gyakori ide s tova forgatása által nehányat szétszórt, de ő, t. i. Galli, a széthullottakat felszedte és ismét visszatette a dobozba. E bizonyágtétel megszabadítá a halálos ítélettől. De minthogy semmikép nem látta magát biztonságban az ellene való sok ólálkodások miatt: elvonult a küzdterről és a harcz mezejéről és 1679-ben Erdélybe ment. Halála évét s helyét nem tudjuk. -- (Lásd: Klein: »Nachrichten« III. k. 353-dik lap.)

502. Régius János, szebeni németajku ágostai hitvallásu lelkipásztor. Ez 1653. Junius 4-ig kissebeni iskolarektor volt, akkor pedig lelkészszé választatott.

503. Reményi Dániel, ó-zólyomi ágostai hitvallásu lelkipásztor. Született Német-Lipcsén, Liptó vármegyében. Tanult Königsbergben, honnan hazajövéen, elébb Ó-Zólyomban, azután Trencsénben lett iskolarektor, ugyanitt diakónus, végre Ó-Zólyomban lelkipásztor, hol segédje Trusius Jób volt. Midőn a pozsonyi vértörvényszék elé megidézttetett s ott meg is jelent: aláírt azon térítvénynek, mely a kiköltözőkre szólott s ennek tartalma szerint az országból kivándorolt s elment Sziléziába, Brégába, hol menedéket talált s hol egyszersmind életét is bevégezte 1678. Október hó 22-én. Még trencsényi rektor korában adott ki 3 értekezést latin nyelven, melyek közül abban, mely Trencsénben jelent meg 1639-ben, a Krisztus halálának egyetemes voltáról a kálvínistákkal vitatkozik. Hadik János szuperintendens halálára írt gyászversei megjelentek szinte Trencsénben 1642-ben.

504. Reviczky Mátyás, tamásii lelkipásztor.

505. Revidi János, zsámbokréti lelkipásztor.

506. Rhebertin Fülöp, ágostai hitvallásu lelkipásztor. — Megjelenvén a pozsonyi vértörvényszék előtt: aláírta azon téritvényt, 1674. Május 10-én, mely az országból kiköltözők számára készült és ennek folytán a hazából kivándorolt.

507. **Rimaszombati Kis János**, csoltói református lelkipásztor, Gömör vármegyében. Született 1632-ben Rima-Szombatban. Mint csoltói lelkész megidézttetett a pozsonyi vértörvényszék elébe 1674. Márczius hó 5-dik napjára, hol megjelenvén s a téritvény aláírását megtagadván. ápril 4-én fej- és jószág-vesztésre ítéltetett. Majd elhurezoltatott Kapuvárra, hol heted-magával fogságra vettetett s igen sokat szenvedett. Itt történt, hogy egy izben, midőn a rabpredikátorok a börtönben voltak, egy jezsuita felszólította Rimaszombatit, hogy a téritvénynek írjon alá s midőn kérdené, hogy talán azért, mert rebellis?! »hiszen — ugymond ő, — Gömör vármegye még eddig nem rebellis; ha pedig rebellis: akkor te is az vagy, mert régen lakol Gömör vármegyében!« — Mire a jezsuita így válaszolt: »Gömör vármegye sem rebellis, te sem, én sem, de a te vallásod rebellis!« — Kapuvárról egy évig s egy hónapig tartó fogsága után elvitetett Bukkáriba, hol 1675. Október havától fogva 1676. Május 2-dik napjáig tartatott kegyetlen fogságban, melyből öten, kik életben maradtak s el nem tántorodtak, a derék Szalontai István ügyvéd közbenjárása folytán megszabadultak, s ekkor ő elment Velenczébe, innen pedig több társaival együtt Helvécziba Zürichbe s ott huzamosabb ideig tartózkodott. Itt a Lavater János felszólítására emléksorokat írott harminczad magával 1676. Julius 23-án, valamint Kaegius Jánosnak, a glárusi

kántonbeli biltensei reformált egyház lelkészének is, tizenötöd magával. Szállásolt Zürichben Olley Henrik János házánál. Jelszava volt: Én örökségem az UR! Továbbá: Mikeás: 7, 8; és Jelen: 22, 20. verse. Visszatérvén későbbben a hazába, mint Lampenál Ember Pál inja, lévai lelkész és egyházmegyei jegyző lett 1688—1701.

508. Risius vagy Lampe szerint Rusinyi János, ratkóvi ágostai hitvallású lelkipásztor. A megidézésen jelen volt s eleinte az állhatatosak közt állt, s halálra ítéltetvén elvitetett Komáromba s ott súlyos fogságra vettetett, itt azonban néhány napi szenvedés és fakgatás úgy megtörte lelki erejét, hogy hite megfogyatkozott s nemcsak bármely téritvénynek aláírására, de az evangyéliomi hit megtagadására is késznek nyilatkozott Hofkircher várparancsnok előtt, ki e szándékát közölvén Kollonicssal, az még néhány hétig fogságban, bilincsből tartatni rendelte, míg tuduillik a római katolikus egyház tanainak ismeretébe bevezettetik; a mi megtörténvén, néhány forinttal és egy olvasóval megajándékozotván, elbocsáttatott. Letette az »Uj katolikusok hitformájá«-t, tizenheted magával.

509. Rohácsi vagy Burius szerint Rosacius János, csermedi ágostai hitvallású lelkipásztor. Erről az van feljegyezve, hogy a Tarnóczyi elnöksége alatt 1656. Szeptember 26-án Beleschen tartott egyházi gyűlésen a kegyelemből való választást védelmezte. Mint csermedi lelkész megidézettvén 1674. Márczius 5-re Pozsonyba s meg is jelenvén ott, mivel a téritvények aláírását megtagadta, fej- és jószágvesztésre ítéltetett s tömlöczöt tetett elébb Sárváron, azután Bukkáriban. És miután keresztül szenvedte a sárvári és bukkárii kínos fogságokat, súlyos munkák végezését, nehéz bilincseket, testi bántalmakat éhsé-

get, szomjuságot, férgek által mardostatást és a börtön minden iszonyait, s érdemessé tette magát arra, hogy a Jézus Krisztus élő vértanujává avattassék: bukkárii fogságában az evangyéliomi hitvallást nyomorultul megtagadta s pápistává lett. Nem esett volna a hittagadás bűnébe, ha az ő jelszava is az lett volna, a mi egyik fogolytársáé, a Rimaszombati Kis Jánosé. Sirmalm. 3, 24 s következő versek: »Én örökségem az UR, — azt mondja az én lelkem, — azért várom ötet. — Jó várni és csendességben lenni, mind az URnak szabadításáig!«

510. Rotarides Ézsaiás, liskóvi, későbben moschóvi ágostai hitvallásu lelkipásztor Liptó vármegyéből. Midőn a pozsonyi vértörvényszék előtt megjelent: aláírta azon térítvényt 1674. Május hó 10-én, mely a hazában bentmaradókra szólott s ennek következtében hivataláról lemondott.

511. Rotarides Tamás, tóth-lipcei ágostai hitvallásu iskolarektor. Annyit tudunk róla csupán, hogy a megidézésen jelen volt Pozsonyban.

512. Rotarides János, eperjesi ágostai hitvallásu lelkipásztor. Ez elsőbben liptói, azután nagyszombati szlávajku lelkész volt. Privigyei iskolarektor korában Burius Jánosnak tanítója volt, későbben pedig ipa lett. További sorsa ismeretlen.

513. Rozgonyi János, komjáthii református lelkipásztor.

514. Roverdi Pál, ágostai hitvallásu lelkipásztor. — Ez a pozsonyi vértörvényszék előtt megjelenvén, aláírta azon térítvényt, mely a hazában bentmaradhatást tárgyalta, a lelkészi hivatal letevésének feltétele alatt.

515. Rudény Mátyás, krenczi ágostai hitvallásu lelkipásztor.

516. Ruzanics Mihály, egyedi predikátor.

517 Ruzin György, theszszéri lelkipásztor. Jelen volt a megidézésem Pozsonyban.

518. Salánki István, szentgróti református lelkipásztor.

519. Sallai János, igmándi református lelkipásztor, a tatai egyházmegyében. Ez minden aláírás nélkül megszabadult Pozsonyból.

520. Sályi Mihály, takácsi református lelkipásztor. Ez ellen a vértörvényszék előtt vád emeltetett, mint a tanuvallomásoknál látható.

521. Samarjai Márton, bayi református lelkipásztor.

522. Sárándi János, pelsőczy református lelkipásztor Gömör vármegyéből. Mikor a pozsonyi vértörvényszék elé idéztetést megkapta, megijedt; s féltében elfutott Pelsőczyről és török oltalom alá menekült. Az üldözés csillapodtával a nagy-kőrösi egyház választotta meg lelkészül, miután Ungvári Gergelyt nem fogadta többé vissza. Ez a Sárándi igen beteges ember volt, de azért segédet sőt tanítót se kaphatott, mert Ungvári Gergely a kőrösi egyházat új lelkészével együtt excommunicálta. Végre öt évi huza-vona után kibékültek egymással s a kőrösi egyház az öt évi fizetését megadta Ungvárinak, ki ekkor Ráczevébe ment lelkészül. Sárándi alig viselte 7 évig Kőrösön a lelkészi hivatalt; meghalt 1681-ben s utóda Kecskeméti Sz. János lett.

523. Sári István, kajári református lelkipásztor.

524. Sajószentpéteri György, otrokocsi református lelkipásztor.

525. Sajó-Szentpéteri Márton, hetényi református lelkipásztor Komárom vármegyéből. Ez is a Jézus Krisztusnak hű szolgája, állhatatos hitvalló. Letette a jó vallástételt sok bizonyságok előtt. — Született Szent-Péteren, Borsod vármegyében, 1634-ben. A

hetényi egyház által 1666-ban választatott el lelkészül, mely község fekszik a Duna jobb partján, Komárom vármegyében s tartozott a Szenczi Száki János szuperintendenssége alá, mely kiterjedt Komárom, Győr, Esztergom és Bars vármegyékre. Sajó-Szentpéteri is megidéztetett több tisztársaival együtt Pozsonyba, Magyarország helytartójának nevében, lázadás ürügye alatt, melylyel a protestántizmus ellenei mind a polgári, mind az egyházi szabadság elnyomását leplezgették, — 1674. január 10-én s megjelent azon év ápril 2-án Pozsonyban s már 4-én fej- és jószágvesztésre ítéltetett; hat hétig laza fogságban tartatott, két hétig pedig börtönben sanyargattatott, azután titkon szekerre rakatván, elvitetett Leopoldvárra, hol egy évi börtönfogsággal, kényszermuukákkal s kegyetlen verésekkel kinzatott; egyszer véresre verték azért, hogy ne jéneek s gyermekeinek kiket nem bocsátottak be hozzá, némely szükséges tárgyak ügyében levelet irt, noha el sem küldötte volt azt, akadályozva levén benne. Ezért Kellió Kiklós jezsuita az utca közepén lehuzatta s hat katonával, fejtől fogva talpáig 600 ütést veretett rá, ugy hogy patakként folyt testéből a vér. Ez történt 1674. Augusztus 25-én. Mindazáltal fenyegetésekkel oly tartalmu elismervényt csikart ki tőle Kellió, mely azt bizonyítá, hogy a mit számára rokonai vagy jóbarátai küldöttek, mindent megkapott. E naptól fogva fogolytársaitól elkülönítetett. Következő év márczius 18-án bilincsbe vert lábakkal gyalog hajtatott Triesztbe, az Adriai tenger partjára, hol szűk hajóba szorittatva, Peskarába vitetett, innen ismét gyalog, számtalan sanyaruság közt Nápolyba hajtatott. Itt eladatott gályarabul 50 darab aranyon és 9 hónapig a spanyol gályákhoz levén lánczoltatva, kibeszélhetetlen nyomort és kino-

kat állott ki, mindazáltal nem zúgolódott, békességes türéssel várta az URnak szabadítását, a mi be is következett Pál eme biztató szavai szerint: »Háborúságot szenvedünk; de abban el nem hagyatunk; megaláztatunk, de el nem veszünk.« Végre ugyanis 1676. Február 11-én megszabadulván a gályarabságból, elébb Velenczébe, majd az Álpokon keresztül Helvecziába, Zürichbe ment, ugyanazon év Május 29-én érkezvén oda. Itt a Lavater János felszólítására élte főbb eseményeit feljegyezte 1676. Julius hóban, azzal rekesztvén be sorait, hogy ő a Jézus nevéért száműzött, — és kéri Istent, hogy az ő benne elkezdett jó munkát végezze el! Irt továbbá emléksorokat biltensei református lelkész Kaegius Jánosnak, ugyanott 1677. Október hó 1-én. Jelszava ez volt: Hit a mi győzedelmünk; és Zsolt. 34, 7. verse. — A hazába visszatérése utáni sorsáról nincs tudomásunk.

526. Schalakius János, farkasfalvi vagy ábrahámfalvi ágostai hitvallásu lelkipásztor Szepes vármegyéből. Született Szucsánban, a Vág mellett Túrócz vármegyében. Atyja Benedek, anyja Sukeu Zsuzsánna volt. Hét éves korában kezdé az elemi tanulmányokat szülő városában, innen pedig ment Modorba, azután Urvölgyére, később Kassára, hol Mautner János rektor volt tanítója a felsőbb tanulmányokban. Betegeskedése miatt azonban kénytelen volt e reá nézve egészségtelen helyet elhagyni s a Szepességre menni. Egy ideig Szepes-Váralján tartózkodott, innen Neudorfra ment, hol a tudós Pollucius Tóbiással 20 évet töltött. Ennek ajánlatára nyerte el az oláhpataki rektorságot Gömör vármegyében; de majd 1646-ban visszahívták tisztársai Neudorfra. Itt a közszeretettől környezve, 3 évet töltött és a reá bizott ifjuság az ő vezetése alatt kitünő elő-

haladást nyert. Végre meghívta őt a farkasfalvi gyülekezet a Szepességen lelkészül és e hivatalra felszenteltetett 1649. márczius 22-én Bártfán Wagner Márton szuperintendens által. E hivatalt oly lelkiismeretesen folytatta, hogy mint gondos lelkipásztor dicséretet érdemelt ki. De ezen ő hivatali hűségét és a Krisztus iránti hűségét erős próbára tette az 1674-dik évi idézés, melyen megjelent s aláírta azon térítvényt, melynek ereje által hazájából kivándorlásra kötelezte magát s több lelkésztársaival együtt a külföldi hitrokonoknál keresett menedéket és életmódot. Miután nejét Thornban, két fiát pedig Winzingben elveszté a halál által: ő maga is elhunyt Boroszlóban.

527. Schedius Kristóf, modori ágostai hitvallásu lelkipásztor. Midőn mint megidézett, a pozsonyi vértörvényszék elé állt, — aláírt azon térítvénynek, mely a hazából kiköltözésre köteleztetést tartalmazta s ennek folytán az országból kivándorolt.

528. Schidelinus György, szalóki ágostai hitvallásu lelkipásztor. Lelkészszé avatta Liefmann Mihály szuperintendens 1669. Január 29-én. Jelen volt a megidézésen.

529. Schlechta János, szegvári lelkipásztor.

530. Schleiner János, nagylibérczi ágostai hitvallásu lelkipásztor.

531. Schmidel Mátyás János, belusai ágostai hitvallásu lelkipásztor Trencsén vármegyében. Ez 1660-ban illavai diakónus volt; 1668 után az Augusztini János helyén Dubniczán lett lelkészszé. Mint belusai lelkész, megidézttvén, megjelent a pozsonyi rendkívüli törvényszék előtt, de magát nagyon gyarlón viselte s a halálos ítélettől megrémülve, aláírta azon térítvényt, mely a hazában maradni akarókra szólott s ennek értelmében hivataláról lemondott 1674. Május hó 10-én.

532. Schnatzinger János, szepes-olaszui ágostai hitvallású káplán. Született Urvölgyén, 1640. November 14-én. Atyja: János, bányász hivatalnok, foglalkozására nézve üveges volt, anyja: Träger Katalin. Tanult szülővárosában, azután Eperjesen, hova 13 éves korában ment. Itt nagy szorgalommal végezte a három felsőbb osztályt s azután Wittembergbe ment 1665-ben, hol kétszer kitűnően vitatkozott, először a törvénynek az újjászületettekhez való viszonyáról, azután az Irás tulajdonságairól, mindkét értekezés kinyomatott Wittembergben, 1666-ban. — Innen az eperjesi kollégiumhoz hivatott a syntaxista osztály vezetésére s e hivatalába 1667-ben ünnepélyesen be is igttattatott. Öt hónap múlva a szepes-olaszui gyülekezet hívta meg iskolarektorul, 1671-ben pedig diakonussá választotta s a lelkészi hivatalra felszentelte Liefmann Mihály szuperintendens azon évi ápril 28-án. Csak sajnálni lehet, hogy ilyen tudományos férfi is mindjárt megijedt a pozsonyi vértörvényszék halálos ítéletétől s aláírta az országból kivándorlók számára készült térítvényt 1674. Május 10-én s külföldre ment; bujdosása közben megfosztatván halál által nejétől s gyermekeitől: ő maga később Legyelországba vonult s ott Frauenstadtban rektorságot nyert, hol egyszersmind életét is bevégezte.

533. Schwartz András, strasi ágostai hitvallású lelkipásztor. (Burius: Históriai morzsák. 158. lap.) Megjelent a megidézésre Pozsonyban. (Sárospataki Füzetek. 1863. 553. lap.) További sorsa ismeretlen.

534. Séllyei András, bagotai református lelkipásztor. — Megjelent Pozsonyban a megidézésre.

535. Séllyei M. István, pápai református lelkipásztor és szuperintendens, a pápai vagy veszprémi szuperintendenciában. — Született Séllyén 1627-ben.

Tanult a hazában, külföldön pedig Gröningben, hol vitatkozást is tartott, mely megjelent 1657-ben ily czinnel: »Disputatio theologica, qua R. Bellarmini orthodoxa sententia de mere gratuita hominum praedestinatione ad vitam, asseritur et vindicatur, ádversus M. Becani . . . strophas et cavillationes. 4 ré. Groningae. 1657.« — Lelkészi hivatalát kezdte Pápán, hova az elhalt Sári István helyébe állítottatott 1652-ben; itt 1656-tól fogva 1658-ig egyszersemind igazgató-tanára is volt a pápai iskolának, sőt ily minőségben másod izben is hivataloskodott, tudniillik 1661-től fogva 1663-ig; a mikor újra a lelkeszi hivatalt folytatta Pápán, az elhalálozott Szeli György helyére választatván meg lelkészül. Szuperintendenssé választatott 1669-ben, a Mezölakon tartott egyházkerületi közgyűlésen. Megidézett Pozsonyba 1674. Márczius 5 re, hol megjelenvén. vádolt társai nevében ő volt a szószóló. Séllyei, mint kitűnő tudományossága, nagytekintélyű és ékesszóló férfi közfigyelmet ebresztett, s ő volt az, ki az ítélet kimondásakor így nyilatkozott: »Mi ártatlanok voltunk, most is azok vagyunk; ha pedig a mi ártatlanságunkban elnyomattatunk, békességes tüőrökké kell lennünk, meg vagyon irva 2 Kór. 4, 9-dik versében: háboruságot szenvedünk, de abban el nem hagyatunk, megaláztatunk, de el nem veszünk.« — Séllyei e beszédére felforrott a királyi ügyész epéje s így szóla: »hát te a birákat hamissággal vádolod: megfogd a nyelved, mert bizony mindjárt olyan helyre vitetlek, honnan az eb sem rántja ki a çizipót a kezedből!« — Midőn a megidézett predikátorok a térítvény aláírására sürgettettek s ezt tenni határozottan megtagadták: Kollonics Lipót azt kérdezte tőlök: »miért nem akartok aláírni?« Erre Séllyei így felelt: »Mert nem

lettünk semmi bizonyíték által meggyőzve; el vagyunk ítélve, az igaz, de arra nem vagyunk kötelesek, hogy az ellenünkben egész jogtalanul és méltánytalanul hozott ítélethez helyeslésünkkel járuljunk. Különb is ezzel az aláírással csak arra néznek, hogy mi egynehányan eladnánk vallásunknak és országunknak szabadságát, melyet a mi eleink sok vérök hullásával kerestek és elviselhetetlen iga alá vessük mind ekklézsiáinkat, mind országunkat. Isten mentsen, hogy a mi igaz és tiszta vallásunkat aláírásunkkal megsemmisítsük e hazában, hogy azt gyűlöltté tegyük ellenségeink előtt és okot szolgáltatassunk nekik vallásunk megvetésére és ócsárlására.« — A megidézettek közt Séllyei volt a legelső, ki vasra veretett ápril 4-én három lelkésztársával együtt a többieknek rettentésére. Május 29-én elvitetett Pozsonyból, ötödmagával Berencsre, hol 9 hónapi kemény tömlöczöttetést szenvedett. Lányi György, ki 1674. Május 8-án bilincseltetett Séllyeihez és 3 lelkésztársához, igen megörült és dicsőségnek tartotta ilyen nagy emberekkel együtt csörgetni a lánczot a Krisztus Nevéért! Séllyei olyan vasba veretett, mely miatt járni sem tudott s midőn megengedett, hogy saját pénzén másikat csináltathasson, a bilincsleoldásakor így szólt egyik berencsi jószágtelügyelő: »kiben van bizodalmatok, hogy inkább a vasakat akarjátok viselni, mint sem magatokat alkalmazni?!« — Erre Séllyei így felelt: »Vagyon még Isten az égben, ki az erőszakkal elnyomottak ügyét meg fogja itélni. Ő benne van a mi bizodaljunk! De Isten után a királyi kegyelemben is bizunk, mert nem hihetjük, hogy az ártatlanok kinzatasában, halálában vagy vérében gyönyörködnek a mi legkegyelmesebb királyunk: a meddig tehát ő királyunk fog maradni: mindaddig reménylünk és bizunk veleszületett kegyel-

mességében.« — Berencsről a következő 1675-dik évi márczius 25-én elvitetett, hogy a nápolyi gályákra rabul eladattassék. Schottwienben összetalálkozván Séllyei szerencsétlen száműzött társaival, így kiáltott fel: »Oh Istenem! micsoda időkre tartottál meg minket? Adjad végre, hogy segítségemben bizva, a mi nyomoruság még hátra vagyon, meggyőzzük!«

Theátéból elindulásuk után a gyalogolás miatt már annyira elfáradt, hogy két felől karjánál fogva kellett tartani, hogy a többiekkel haladhasson és szívtelen kísérői mégis bántalmazák, mit látván Kocsi Csergő Bálint, pápai tanár, mint erőteljes ifju, a Séllyei és más idősebbek iránti tiszteletből s részvétből szándékosan hátuljárt, oly czélból, hogy durva kísérőik által a tisztos vénekre mért ütéseket ő fogja fel; mind e mellett 1675. Ápril 29-én majdnem áldozataul esett Séllyei a katonák kegyetlenkedéseinek. Nevezetesen: mivel nem haladt oly gyorsan, mint az utána menő káplár, Ploss akarta volna: e miatt a durva káplár úgy megkínosza Séllyeit, hogy ez a szájából és orrából bőven kifolyó vérrel festette meg a szemár oldalát, melyre ültetett azért, mert már gyalogolni képtelen volt. — Nápolyba érkezvén, eladatott gályarabul 50 darab aranyon, örökös rab-szolgaságra, hol ismét sok kegyetlenséget és sanyaruságot kellett kiállania. Nápolyból több levelet irt Velenczébe Beregszászi Istvánhoz, melyek közül az, mely 1675. November 22-én kelt, fentmaradt, ebben tudatja Beregszászival, hogy szabadításuk felől még eddig semmi bizonyost nem tudnak, említi, hogy Harsányitól kapott levelet Theátéból, továbbá, hogy Szenczi Száki János szuperintendens sok rendbeli számkivettetései és bujdosásai után husvét előtt 3 héttel meghalt; azt is írja, hogy az elhurczolt lelkészek családjá a lelkészi lakokban mindenütt

bentmaradt; örömmel említi, hogy a pápai, szőnyi iskolák virágoznak s így tovább. — Végre 1676. Február 11-én a dicső emlékezetű Ruyter Mihály, holland tengernagy által a gályarabságból kiszabadított, kinek hajójára midőn átszálltak a gályarabok, a XLVI. CXVI, CXXIV. és CXXV. Zsoltárokat énekelték. Angol kereskedők hajóján Velenczébe szállítottott, innen pedig többi társaival együtt Helvéziába, Zürichbe ment, hol a lelkészek és tanárok nagy örömmel, részvétellel és szivességgel fogadták a Krisztus Nevéért iszonyu kínokat és méltatlan gyáázatot szenvedett hitfeleiket ezen szavakkal: »Ezek azok, a kik jöttek a nagy nyomoruságból és megmosták és megfehéřítették ruháikat a Báránynak vérében.« Jelen. 7, 14. vers.

Megerkezett Zürichbe 1676. Május 19-én és ott időzött 1677. Október 20-ig, szállásolva levén Hospiniánus János Rudolfnál, Alistali K. György szőnyi lelkészszel együtt. ki azonban még 1676. Julius 20-án eltávozott Zürichbőł. Hospiniánus művészileg lefestette Séllyeit, Mayer Konrád által, ezen felirással: »Igen tisztelendő Séllyei István ur, Magyarországbán a pápai egyház egykori lekipásztora és szuperintendens, most a Krisztus Nevéért száműzött Zürichben. életének 49-dik évében, 1676.« — Alant ez a vers áll:

»Égre emelt fővel magyar egyház pásztori közzől
Séllyei István ez, pápai pap, ki verést,
Nyirést, tömlőczőt és robotot s gályát örömetst túrt,
Mint élő s győztes vértanu Krisztusáért.«

Séllyei István arczképe a zürichi városi szép könyvtárban diszes helyre függesztve áll, »Helvézia, a művelt világ s anyaszentegyház több nagy embereinek arczképei között. Azon kisebb arczkép, mely a debreczeni főiskola könyvtárában minden aláírás nélkül van, s melyet ottan az előtt csak homályos

hagyomány után gyanítottunk Séllyeiének lenni, a Zürichinek szakasztott mássa, sőt igen valószínűen ugyanazon kéz műve. Mindkét arczkép ábrázolja Séllyei Istvánt, mint egy bús-komoly, szenvedésektől feldúlt, de tisztán magyar arczu tisztos aggot, nagy egész szakállal s bajuszszal, hátranyomott hosszú hajjal, feje tetején egy kisdud sapkával, tógában s papi paláttal, mely elől is egészen reáborul, jobb kezében egy egyszerű könyvvel. Állása és egész kifejezése ezen remek ecsettől festett arczképnek a bölcs kinszenvedőt vagy vértanút ábrázolja, ki el nem alélván a kínok között, s megvetvén mintegy azokat, érzéseivel azon dicsőbb tájékokon jár, hol a nagy lelkek a földi gyötrelmek és fáradoalmak után megnyugosznak.« — (Révész Imre czikke. Protestáns Naptár. 1856. 103—106. lapjain.) — Zürichben időzése alatt emlékjegyzeteket is irt Séllyei, a biltensei reformált egyház lelkészének, Kaegius Jánosnak, 1677. Október 11-én. Midőn ugyanez év Október 20-án elhagyandó volt Zürichet társaival együtt, tartott egy hála- és bucsubeszédet mindnyájok nevében, mely Zürichben ki is nyomtatott ily czimmel: »Oratio valedictoria a viro venerando ac clariss: Stephano Séllyei, superintendente, constantissimo Christi Martyre, pridie discessus ex Urbe Tigurina cum inde a 19 maii Anni 1676. ad diem 20. octobris Anni 1677. hospes in eadem fuisset, nomine RR. DD. fratrum suorum exhibita.« — Mint Gróf Kemény József írja »Uj magyar Muzeum« 1860. X-dik évfolyam I. kötet 244-dik lapján, az ő könyvtárában Séllyeiének ily czimü német szövegü műve van meg kéziratban. mely egyébiránt nem más, mint az említett latin beszéd: »Danksaguns Rede, mit welcher die vertriebene ungarische Prediger von der Stadt Zürichisten Abscheid demüthigst nehmen, gestellet

im Namen seiner Mitfrömdlingen durch Stephanum M. Séllyei, der reformirten Kirchen zu Pápa in Nieder-Ungarn gewessenen Pfarrer und selbiger Gegend superintendentem. Anno 1677.« — Az e czimben Séllyei nevében álló M. betű az ő vezetéknevének kezdő betűje, de hogy milyen nevet jelent, nem birtam kinyomozni.

Végre 1677. év őszén hazatért Séllyei a hazába és Pápán folytatta ismét lelkészi és püspöki hivatalát azontúl még 15 évig. Meghalt 1692. Október hó 17-én, 65 éves korában s eltemettetett 19-én a pápai temetőbe, hol Hodosi Sámuel veszprémi lelkipásztor tartott hamvai felett halotti tanitást 2 Tim. 4, 6—8. versei alapján. E beszéd kinyomatott Debreczenben 1697-ben. (Séllyei M. Istvánról olvasható egy igen szép, tanulságos s élethű történeti beszély: Protestáns Naptár. 1858. évf. 57—70. lapon, Győri Vilmostól.)

536. Sennyei István, üllői református lelkipásztor.

537. Serhág András, vladenczi ágostai hitvallásu lelkipásztor Hont vármegyéből. — Ez a megidézésen megjelent s aláírta azon térítvényt, mely a hazában bent maradókra szólt, s ennek értelmében hivataláról lemondott 1674. Május 10-én.

538. Serpilius Ágoston, kézsmárki ágostai hitvallásu lelkipásztor. — Ez Serpilius János kézsmárki lelkész és iskolafelügyelő s alsó-poprádi tractus első esperesének ifjabbik fia, anyja Frey Éva volt. Született Kézsmárkon, 1643. szeptember 15-én. Szülei mindent megtettek, hogy jó nevelést nyerjen, ugyan-
ezt munkálták hű tanítói; vértanui elszántságot azonban se azok, se ezek nem lehellhettek belé. Az alsóbb tudományokat szülőföldjén tanulta, 1659-ben Kőszegre, onnan egy év mulva Sopronba ment, innen két évi tanulás után a wittenbergi egyetemet láto-

gatta meg, hol 3 évig tanult s 1664-ben két vita-értekezést tartott, egyiket a háborúról, másikat a pápa feltétlen hatalmáról, melyet a római hit-tudósok Máté: 16, 17—18. verseire alapítanak; néhány énekét is irt német nyelven. — Még 1664-dik évi szeptember hó vége felé betegen fekvő édes anyja óhajtására, ki még egyszer látni kívánta életében, hazajött; de bármennyire sietett is, anyját már nem találta életben; atyja sem élt akkor már, azelőtt 8 évvel elhalálozván. Hazatérése után Lőcsét választotta lakhelyül, hol a predikálásban magát gyakorolta. Vissza akart ugyan ismét menni Németországba; de anyagi helyzeténél fogva fel kelle hagynia e szándékával. 1666. Október 23-án Kézsmárkra hivatott arkhidiaconusnak s ennek folytán November 2-án Liefmann Mihály szuperintendens ünnepélyesen felszentelte. Midőn a kézsmárkiak az öt királyi város sorába üléssel és szavazati joggal felvétettek: 1668-ban, az akkori szuperintendens által február 6—9. napjain Kassán tartott zsinaton jelen volt tisztársával Greeb Tamással együtt. Az egyetemes üldöz-tetés idején ő is megidézttetett a pozsonyi vértörvény-szék elébe, s ott meg is jelent, és aláírta a hazából kivándorlók számára készített térítvényt s mintsem szenvedjen a Krisztus Nevéért, inkább kivándorolt az országból, önként száműzetésbe menvén s darab ideig mint magánember saját pénzéből élt Borosz-lóban nejével Meltzl Zsuzsánnával együtt. Néhány nyomorban töltött év után lelkészszé lett Lengyel-országban Neu-Bojanowában, hol 1699. július 19-én be is végezte viszontagságteljes életét.

539. Serrárius Márton, desericzi predikátor.

540. Simonyi Péter, simonii református iskola-
rektor, Gömör vármegyében; tántorithatatlan bajnoka,
hűséges vértanuja a Jézus Krisztusnak. Ilyen jelle-

műnek kellene lenni ma is az iskolarektoroknak, akkor nem boldogulnának a magyar református egyház ellenségei egyház- és iskola-ellenes törekvéseikben. — E hű szolgája a Jézus Krisztusnak 1639-ben született. Megidézttetvén ő is Pozsonyba 1674. Márczius 5-dik napjára, ott meg is jelent, s mivel az elébe tett 3 ténitvény közül egynek sem irt alá, ápril 4-én fejének s minden javainak elvesztésére büntettetett, azután börtönbe vettetett Leopoldvárban, hol negyvened magával igen sokatszenvedett, de a szenvedések közt rendületlenül kitartott; onnan elhurczoltatott Nápolyba s ott 1675. Május 18-án eladatott a gályákra, örökös rabságra 50 darab aranyon. Itt sok terhes munkával, veréssel, s egyéb módon való kinoztatással sanyargattatott, mignem 1676. Február 11-én, vele hiven kitartott s még életben volt rabtársaival együtt a rettenetes szenvedésekből a dicső emlékezetű Ruyter Adorján Mihály, holland tengernagy által kiszabadittatva, szenvedő társaival együtt elment Helvéziába Zürichbe, hol azon évi Julius 18-án emléksorokat irt Lavater János bölesészettanár felszólítására, harminczadmagával. Irt emlékjegyzeteket Kaegius Jánosnak is a biltensei református egyház lelkészének 1677. Október 1-én. Ő is 1677. Október 20-án hagyta el Zürichet s visszaindult hazájába. Jelszava volt: Jelen. 2, 10. vers.

541. Simonides Jakab, keszthelyi vagy Burius szerint nemes-kéri ágostai hitvallásu lelkipásztor, Sopron vármegyéből. — Neki nem volt jelszava az, a mi Simonyi Péternek, mert különben nem tette volna azt, hogy Pozsonytól Komáromig csörgesse a rablánczot, sőt Komáromban tömlőczre hánytatást is szenvedjen; s majd alig 3—4 napi szenvedés után hitét megtagadja! Mert ezt cselekedte, letevén az

uj katholikusok hitformáját, mire egy olvasóval s néhány forinttal megajándékozta, szabadon bocsátatott. De mind ő, mind társai keservesen megbánták azután e tettöket.

542. **Simonides János**, breznó-bányai ágostai hitvallásu iskolarektor. Született Szepes-Olasziban. Atyja Simonides Pál, ki 8 évig Várallján, azután Olasziban, mint arkhidiakonus, 14 évig mint olsnavi lelkész s végre 28 éven át mint tepliczi lelkész, munkálkodott az UR szőlőjében; ez utóbbi helyről azonban száműzetett. Simonides János tanult Illaván, Selmeczen, Körmöczbányán és a haza más helyein, a gymnasiumi tanfolyamot végezte Eperjesen, hol tanítói M. Bayer János, Zabár Izsák és Pomár Dániel voltak. Midőn M. Fábriusz János breznóbányai iskolarektor Kasására hivatott meg: helyébe Simonides állittatott be 1669-ben s viselte hivatalát mintegy 6 évig, 1674. Márczius haváig, mely hónap 5-dik napjára Pozsonyba idéztetett mint felségsértő s ott megjelenván a vértörvényszék előtt, mivel a térítvények közül egyiknek sem irt alá, ápril 4-én halálra s minden ingó és ingatlan vagyonának elvesztésére íteltetett; az ítélet kimondása után még két hónapi laza fogságban tartatván Pozsonyban, június 3-án vasra veretvén, elhurczoltatott Leopoldvárba, hol 9 hónapon át a legkegyetlenebb bánásmódban részesült, mignem 1675. Márczius 18-án több társaival együtt elvitetett Leopoldvárból, oly czélból, hogy a nápolyi gályákra élethosszig tartó rabságra eladattassék. Midőn azonban Nápoly felé kísértetett; sikerült utközben 1675. Május 7-én, Masznyik Tóbiással együtt, megszöknie. De visszafelé jövelele közben, 4 nap mulva elfogatván, Kaprakottában bebörtönöztetett, honnan 6 hét mulva, némely jóindulatu nápolyi kereskedők közbenjárására szabadult ki; azután Weltz György,

Railand Jakab s más vendégszerető nápolyiaknál szives fogadtatásban részesülvén, 5 hét multával haza indult, utba ejtvén Rómát, s Flórenczen, Páduán, Ferrarán, Velenczén, Lombárdián és az álpokon át Rhaetiába, Helvécziba, Svéviába és Szászországba érkezett s végre 3 évi utazása után Magyarországra hazatért. Németországi utazásában hosszasabban időzött Wittenbergben, hol 1676. Január 15-én nemcsak egyetemi jogot nyert, hanem néhány hónapon át az egyetem költségén élt; itt írta azon 2 művét, melyek közül egyikben Kellió Miklós jezsuitát az áruló Judás tanítványának állítja; másikban pedig a pozsonyi idézéstől megszabadulásáig való szenvedéseit adja elő. — Ugy látszik, hogy hazatérése után nem sokáig időzött Magyarországon, hanem 1678-ban Boroszlóba ment, nejével együtt, honnan azonban az iránta háládatos gyülekezeti tagok 1683-ban hazahívták Breznó-Bányára, Milokhovicz János lelkészszel együtt. De itt nem maradt soká, mert Sinapius Dániel Lőcsére hivatván meg, helyébe a radványiak Simonides Jánost választották meg lelkészül. Később Radványt is odahagyta, mert adatok bizonyítják, hogy 1700-ban padári lelkész, 1707-ben pedig a besztercebányai csehajku gyülekezet lelkésze és a zólyomi esperesség széniora volt, mert Király Márton egy latin fordításu művét, mely 1707-ben Wittenbergben jelent meg, Simonidesnek, mint besztercebányai lelkésznek és Esperesnek ajánlotta. — A művet magyarul Ember Pál szathmári lelkipásztor írta ily czim alatt: »Garizim és Ebal«, mely 1702-ben jelent meg Kolozsváron. A latin fordításról így szól Bod Péter: »Ezen könyvecskét Magyarból Deákra fordította egy Vittebergában tanuló Király Márton nevű Liptó vármegyei tót deák, adta Vernsdorfiusnak a végre, hogy ezt megvizsgálván, nem

helyesnek lenni megmutatná, melyet igyekezett is megeselekedni, holmi apróság Disputáziókban 1707-dik eszt. Viteberg.« — (Magyar Athenas. 1766. 60—61. lap.) — Meghalt Simonides Beszterczebányán, s eltemettetett a vártéplomba, de innen a későbbi üldözések folytán, hitfeleink a templom birtokából kizavartatván, holtteste kiásatott. Tehát porai sem találhattak nyugodalmat a föld kebelében! Öt munkája ismeretes, mind az ötöt latin nyelven írta.

543. Sinapius János, trencsényi ágostai hitvallásu lelkipásztor; Dánielnek testvére; tanult Königsbergben, innen Bánóczára hivatott Conrectornak, később pedig Galgóczra a Vág mellé ment iskolarektornak honnan néhány év múlva Szokolczára vitetett lelkészül, 1655-ben; azután Galgóczra választott meg s ott lelkészkedett. Gróf Forgács Ádám gyakran meg szokta hívni asztalához, a végből, hogy figyelmes hallgatója lehessen annak, midőn Sinapius János, a szinte vendégekül meghívott szerzetesekkel vallásos vitákat kezd. Mivel pedig tudományos vitakozásaival mindig sarokba szoritotta és elhallgattatta a szerzeteseket: ezek a grófnét feltüzelték ellené, a ki elvégre annyira vitte a dolgot a grófnál, hogy az őt 1661-ben egy délelőtt 9 órakor elüzte Galgóczról. Itt is megvalósult tehát azon példabeszéd igazsága: »nem jó nagy urakkal egy tából enni cseresznyét!« — A gyülekezet tagjai sirva, keseregve kísérték ki számüzött lelkipásztorukat, maga pedig kivonulása alkalmával sok könnyhullatások közt énekelte a XXIII-dik Zsoltárt: »Az UR énnékem őriző Pásztorom, azért semmiben meg nem fogyatkozom! — —« Végre midőn Szent-Péter nevű faluhoz ért a Vág mellett; Galgócztól egy negyed mértföldnyire, intette és kérte hallgatóit, kik őt elkisérték, hogy az evangyéliomi tudomány tisztaságától semmikép el ne

álljanak. Majd Szakolczán, Nyitra vármegyében valami hivatalra alkalmaztatott. Innen végre Trencsénbe ment lelkésznek. Az ő lelkészkedése alatt 1672-ben vétetett el az ottani evangélikusok temploma; a nem sokára megindult egyetemes üldözéskor pedig ő is megidéztetett Pozsonyba 1674. Márczius 5-dik napjára, hol megjelenvén, nem igen mutatott állhatatosságot; mert a térítvények közül a hazából kívándorlók számára készült térítvényt írta alá, minek folytán kivándorolt az országból. Lapsánszky János törvényszéki titoknok szerint azok közt, kik az országból kiköltözésre kötelező térítvényt írták alá, neve harmadik helyen áll. Elhagyván az ország területét, külföldön vonta meg magát. Meghalt Halléban, az ott kiütött kholerában, nejével és 2 gyermekével együtt, 1678-ban. (Lásd Klein: Nachrichten III. kötet 400. lap; és Bod Péter: Magyar Athenas. 1766. 240. lap.) — Műveinek száma 7, mindegyik latin nyelven írva, az első 1644-ben jelent meg, az utolsó 1709-ben.

544. Skúltéti Dániel, répási ágostai hitvallásu lelkipásztor Sáros vármegyéből. Megjelent a megidézésen.

545. Skúltéti Márton, blesovai ágostai hitvallásu lelkipásztor, Trencsén vármegyéből. — Megjelenvén a rendkívüli törvényszék előtt Pozsonyban, aláírta azon térítvényt, mely a bent maradók számára készült s ennek értelmében hivataláról lemondott 1674. Május 10-én.

546. Skúltéti János, ajkai, Burius szerint alásoni ágostai hitvallásu lelkipásztor, Veszprém vármegyéből. — Ez 1640—1642-ben szepesváraljai rektor volt. Mint lelkész megidéztetett 1674. Márczius 5-re Pozsonyba, a rendkívüli törvényszék elé, hol megjelent és aláírta azon térítvényt, melyben hivataláról lemondásra kötelezte magát.

547. Szmetana András, dabroni vagy dobrai ágostai hitvallású lelkész, Veszprém vármegyéből. Jelen volt a megidéztetésen.

548. Somogyi Péter, veszprémi református lelkipásztor. Megidézttetett a pozsonyi vértörvényszék elé 1674. Márczius 5-re. Neve benne van a törvényszék jegyzőkönyvében; de hogy megjelent-e vagy nem? erről nem tudunk semmit. Csak egy adatunk van, de a melynek hitelessége kétes, hogy t. i. midőn Triesztben hajókra rakattak és szállítottak Peskárába a gályákra ítélt fogoly-lelkipásztorok és tanítók: Somogyi Péter a hajón Kálnai Péter és Séllyei István között ült volna. Nevével azonban sem az elítéltek, sem a bebörtönzöttek, sem a gályákon szenvedett s ott elhalt, vagy onnan megszabadult hitvallók nevei között nem találkozunk. Talán Somodi vagy Szomodi János nevével van felcserélve az ő neve, mert Szomodi János, szendi református lelkész valóban elhurczoltatott a gályákra.

549. Sós Gergely, kővágó-őrsi ágostai hitvallású lelkipásztor Zalavármegyéből. Erről csak annyit tudunk, hogy jelen volt a megidézttetésen.

550. Spitkó Dániel, felső-sipeki ágostai hitvallású lelkipásztor. Midőn a vértörvényszék előtt megjelent, aláírta azon téritvényt, melyben hivatala letévésére kötelezte magát. 1674. Május 10-én.

551. Spitkó Gábor, alsó-pribelyi ágostai hitvallású lelkipásztor, Hont vármegyéből. Megjelenvén a törvényszék előtt Pozsonyban, a hazában maradók számára készített téritvénynek irt alá, minek értelmében hivataláról lemondott.

552. Sruka Mihály, breznóbányai diakónus, kit a horvátok, megrohanván lakásán, megkorbácsoltak. Megjelenvén a pozsonyi vértörvényszék előtt: aláírta azon téritvényt, mely a hazában maradhatás

feltétele mellett, hivatalának végképen letevésére kötelezte őt.

553. Stefanides István Sámuel, móríczhidi ágostai hitvallásu lelkipásztor Győr vármegyéből, ki a megidézésen jelen levén, hivatalával végleg felhagyásra kötelezte magát 1674. Május 10-én.

554. Stefanides János, maskóvi ágostai hitvallásu lelkipásztor.

555. Stefanovics Sámuel, ráczkevei predikátor. Jelen volt a pozsonyi vértörvényszék előtt.

556. **M. Steller Tamás**, besztercebányai, — Lavater Jánosnak irt életrajzi jegyzetei szerint — újbányai ágostai hitvallásu iskolarektor, Bars vármegyéből. Született Gömör vármegyében, Nagyszlaboson, Rezick szerint (Schulgeschichte Ungerlandes) Besztercebányán, 1640-ben. Tanult Wittenbergben 1667 és 1668-ban, hol négy vitairata jelent meg, mindenik latin nyelven. Megidézttetett a pozsonyi vértörvényszék elé; az idézvényt 1674. Február 2-án kapta meg s márczius 3-án már Pozsonyban, 5-én pedig a törvényszék előtt jelen volt. Ápril 4-én fej és jószágvesztésre ítéltetvén, 3 nap mulva, ápril 7-én börtönbe vettetett. Május 29-én Leopoldvárra hurczoltatott el, hol Junius 5-én vasraveretvén, undok munkákra hajtatott; egy izben csaknem halálra verték hóhérlói, midőn ugyanis egy barátja levelet küldött neki, a melyet ugyan elfogtak s így az nem juthatott kezéhez: Stellert magához hivatta a parancsnok és Kellió Miklós jezsuita jelenlétében, nem elég, hogy megfogatván hét ember által, törökösen, török módra, t. i. megverette, hanem maga is keményen megrugdosta, hajánál fogva irgalmatlanul földhöz verte, réttentő módon megkinoztatta s társaitól elszakítván, bezáratta. Leopoldvárból 1675. Márczius 18-án éjjel elvitetett és elhajtatott Nápolyba, hol

Május 8-án eladatott a gályákra 50 darab aranyon, örökös rabszolgaságra. Békességes tűréssel kiállott iszonyu szenvedései s nyomorai után megjelenvén a dicső emlékű Ruyter holland tengernagy személyében a szabadítás angyala, 1676. Február 11-én kiszabadult a gályarabságból s társaival együtt elment Zürichbe, hova midőn megérkezett: üdvözlő verset írt Gyöngyösi István magyar akadémikus tiszteletere; július 27-én pedig emléksorokat írt Lavater János bölcsészettanár felszólítására, Mikeás: 7, 9 versét választván jeligéül. Majd 1677. Október 20-án elhagyván Zürichet, Nikléczius Boldizsárral és Bugány Miklóssal együtt bejárta Angolhont, Dániát, Svédországot és Hollandiát. Visszatérvén a hazába Czember Györggyel együtt, ki a hazából kivándorlók számára szóló térítvényt írta alá, — 1683-ban Besztercebányán telepedett meg, és ott kórházi lelkész lett; 1715-ben azon nagy csapás érte, hogy szeme világát elvesztette. Kitünő miveltségű és türelmű férfiú volt, s a mi legfőbb érdeme: hű volt Krisztushoz mind halálig, miért is meguyerte a vértanui koronát! Jelszava volt:

Várjuk a jót; remegünk a rosztól, ám a mit a sors
Ránk hoz, türje erős szívvél az ember is el.

557. Strba György, korponai ágostai hitvallású harangozó. Midőn a predikátorokkal és iskolatanítókkal együtt ő is megidézttetett és meg is jelent; de a térítvénynek alá nem írt: ezért ápril 4-én fej- és jószágveztésre ítéltetvén, elvitetett Komáromba, hol bilincsekbe veretvén, fogságra vettetett és kegyetlen sanyaruságot szenvedett. Itt 4 napi fogság annyira megtörte, hogy már a térítvény aláírására jelentkezett; a mi azonban már ekkor el nem fogadtatván tőle: arra is reá állott, hogy az evangéliumi hittől elszakadjon; tehát áttért a római

egyház kebelébe, mely tetteért egy olvasót és mintegy 25 forintot kapott jutalmul. De azért nem bocsátatott el szabadon azonnal, hanem mintegy 4 hét múlva, mely idő alatt oktatást nyert a római katolikus egyház tanaiban. Hittől szakadását nem sokára törődött szívvvel megbánta.

558. Strba Péter, felső-lehotai ágostai hitvallású lelkipásztor.

559. Stürtzer Mátyás, ujjólyomi ágostai hitvallású rektor. Megjelenvén a pozsonyi vértörvénytörvény előtt, aláírt ott azon ténnynek, mely a hazában maradás feltétele alatt hivataláról lemondásra kötelezte őt, 1674. Május hó 10-én.

560. Svelz János, ágostai hitvallású lelkipásztor, Nyitra vármegyéből.

561. Svonovics Sámuel, mihályi lelkipásztor.

562. — — — — setétkuti lelkipásztor; kinek nevét a gyülekezet tagjai a törvénytörvény előtt eltitkolták.

563. Szabadkai Máté vagy Márton, kame neczi ágostai hitvallású lelkipásztor. Ez korábban illavai diakónus volt. Az egyetem idézéskor, Burius előadása szerint, (*»Micae historicae«* 174. lap) Erdélybe menekült, vagy pedig elrejtőzött valamelyik magyarhoni vármegyében, a mely török uralom alatt volt.

564. Szádi András, nagy-sárosi református lelkipásztor. Sáros vármegyéből.

565. Száki Dániel, neszmélyi református lelkipásztor, Komárom vármegyéből.

566. Szákonyi Mátyás, nagyszitkei református lelkipásztor.

567. Szalacsi János, kenderesi református lelkipásztor.

568. Szalai János, runyai református lelki-

pásztor. Ez kezdetben kiváló állhatatosságot mutatott s ezért halálra ítéltetvén elvitetett Kapuvárra, hol fogságra vettetett. Innen 1675. Május havában elhurczoltatott, hogy a nápolyi gályákra eladattassék; de a velenceiek ellentállván, csak Bukkáriig vitettek a rabpredikátorok s itt bebörtönöztettek, s rettenetes módon kinoztattak. nyakuknál fogva összelánczoltattak, emi napokig nem kaptak. E sok szenvedés és kín közt megtört Szalai János, tized magával, az evangyéliomi hitet megtagadván, áttért a római egyház kebelébe 1675. Deczember 27-én. Így minden szenvedése hiában való lett, hittagadásával önmaga tépte le fejéről a vértanui koszorut. Nem volt mind halálig hü.

569. Szalkai János, református lelkipásztor. Jelen volt a megidézésen.

570. Szalóczi Mihály, zubogyi református lelkipásztor, Gömör vármegyében a szentpéteri esperességben. Szentpéteri lelkész korában adott ki ily czimű könyvet: »Az Isten ember Jézus Krisztusnak személye felől igazán értő tanítóknak vallástételek«, mely megjelent 1660-ban, Sárospatakon. Még 1665-ben is sajozszeptéteri lelkész volt és a Hont, Gömör és Borsod vármegyékből álló szentpéteri egyházmegye esperese. Mint zubogyi lelkész, megidézttetett 1674-ben a pozsonyi vértörvényszék elé, az idézvényt megkapta február 18-án: ennek folytán megjelent Pozsonyban a vértörvényszék előtt Márczius 5-dik napjára, ápril 4-én pedig, mint lázadó, fejének s minden javainak elvesztésére ítéltetett. Azután tömlöczbe vettetett, elébb Pozsonyban, hol hét hétig sanyargott fogságban, ekkor Leopoldvárba hurczoltatva, ott 10 hónapig sinlődött kegyetlen fogságban; Olaszországban pedig, noha a hosszas ut fáradalmi miatt is igen sokat szenvedett, 3 napig tartatott bör-

tönben, míg nem végre a nápolyi gályákra eladatott, 1675. május 8-án, 50 darab aranyon, hol sok veréssel, éhséggel, szomjusággal, szokatlan nehéz munkákkal 10 hólapig kinoztatott, szakálla, haja s bajusza levágtatván, meggyaláztatott. Elvégre sok sanyaruságok után a dicső emlékezetű holland tengernagy Ruyter Adorján Mihály által 1676. február 11-én a pályarabságból megszabadított s szabaddá lett társaival együtt elment Helvecziába, Zürichbe s ott Lavater János bölcsészettanár hajlékában szállásolt, csaknem másfél évig, ki igen nagy szivességgel fogadta s kinek felszólítására emlékjegyzetet készített 1676. Julius 13-án, jeligékül tüzvén elébe Jel. 3, 21 versét. Midőn Zürichbe megérkezett: az akkor ott hittudományi vitaértekezést tartott Gyöngyössi István magyar akadémikus tiszteletére üdvözlő verseket írt. A következő 1676 év Október 10-dik napján pedig a biltensei reformált egyház lelkészének, Kaegius Jánosnak írt emléksorokat. Jelszava volt: »Reménység az én kutfőm.« 1677. Október 20-án hagyta el Zürichet és sok törődés, fáradság után visszatért a hazába.

571. Szalontai János, református lelkipásztor. Jelen volt a megidézésén.

572. Szánthó Jugi Miklós, alsó-örsi református lelkipásztor.

573. Szathmári István, tapolezafői református lelkipásztor Veszprém vármegyéből. Ez kezdetben igeu állhatatosan viselte magát, miért is, mint halálra ítélt rab, Eberhárdra vitetett s ott fogságra vettetett, melyből úgy szabadult ki, hogy hitvallását megtagadván, áttért a római egyházba, letevén az új katolikusok hitformáját. Kiszabadulása után azonban tettét megbánva, elébbi hitvallásához tért vissza és lelkészi hivatalát haláláig folytatta.

574. Szathmáry Mihály, teveri református lelkipásztor, kiről csak annyit tudunk, hogy jelen volt a megidéztesen.

575. Szathmári János, kovácsi református lelkipásztor.

576. Szecsei István, krnyói predikátor.

577. Szecsei János, sághi református lelkipásztor Gömör vármegyéből. Ez a Jézus Krisztusnak engedelmes szolgálója, hű bajnoka és dicsősséges vértanú. — Megjelent a pozsonyi vértörvényszék előtt s állhatatossága miatt halálra ítéltetvén, Leopoldvárra hűrczoltatott el fogságra, hol börtönbe vettetve, 10 hónapig sanyargattatott; azután Márczius 18-án 1675-ben, kivitetett a hazából s mint barom, hajtatott idegen földön Nápoly felé, szidalom, verés és csúfság közt, hogy ott gályarabul eladattassék; de az út fáradalmai s lábainak a bilincsek általi megroncsoltatása miatt annyira erőtlen beteggé levén, hogy Theáténál tovább menni képes nem volt: tehát hatodmagával hátrahagyatott, s ott tekintet nélkül nyomorúlt állapotára, börtönbe vettetett, hol 1675. November havában meghalt rettentő kinok közt; a még életben maradt két fogolytársa Harsányi és Czéglédi, a LXXXVIII. VI. és CXLIII. Zsoltárok éneklése közben eltemették a Szecsei holttestét. Lelke a mennyekben elnyerte a vértanúi koronát.

578. Szegyéni Gergely, brogyáni, vagy osgyáni ágostai/hitvallású lelkipásztor.

579. Szelei Jakab, református lelkipásztor Nógrád vármegyéből.

580. Szenczi István, kéttornyúlaki református lelkipásztor.

581. Szenczi János, szent-gróthi református lelkipásztor. Megjelent a megidéztesen.

582. Szenczi Száki János, tatai református

lelkipásztor és a 17-dik században utolsó szuperintendens a komáromi szuperintendenciában, mely samarjainak, vagy felső dunamellékinck is szokott neveztetni, s kiterjedt Pozsony, Nyitra, Mozsony, Komárom, Győr, Esztergom, Bars, Hont és Pest-Pilis egyesült vármegyékre. Ez korábban samarjai, a megidéztetéskor tatai, Szomodi János előadása szerint pedig (Sárosp. füzetek. 1853. 256. lap.) neszimélyi református lelkész volt. Megjelenvén a pozsonyi rendkívüli törvényszék előtt, ott 1674. Május 10-én azon térítvénynek irt alá, melyben önkéntes száműzetésbe menetelre kötelezte magát s kibújdosván a hazából, sok nyomorgásai után meghalt 1675. márczius havában, miként Séllyei István irta a gályákról Beregszászi Istvánnak Velenczébe, husvét előtt 3 héttel. — 1654. május 14-én Farkasdon tartott közgyűlésen mint szenczi lelkész és esperes volt jelen. 1656. márczius 18-án tartott gyűlésen választották szuperintendensnek; ily minőségben 1658. márczius 25-én bocsátott ki egy levelet, melylyel márczius 29. és 30-dik napjára Farkasdra, Nyitra vármegyébe generális synodust hirdetett. — Midőn Komáromi (sipkés György (meghalt 1678. október 6-án Debreczenben) kiadta Szebenben 1666-ban »Igaz hit« czimű, 241 egyházi beszédet tartalmazó munkáját, Szenczi Száki János, akkor mint eklei predikátor üdvözlő verset irt hozzá 1666. Május 6-án.

583. **Szendrei György**, balogi református lelkipásztor és esperes. Született 1626-ban; elsőbén tállyai lelkész s 1668-tól fogva esperes is, az egyetemes időzéskor pedig balogi lelkipásztor volt. Igen állhatatos szolgálja a Jézus Krisztusnak, ki állhatatosságát s URa iránti hűségét élte utolsó perczéig megtartotta. Hű volt mind halálig és szenvedései után megnyerte a vértanúi koronát! A Pozsonyi vértörvényszék által

halálra és minden javainak elvesztésére íteltetvén 1654. április 4-én: fogságra vitetett Kapuvárra; de ott bármint kizsárgított, fogságában soha semmi legkisebb jelét sem adta ingatagságának. A Dávid Zsoltárait, melyeket könyv nélkül tudott, énekelgette. Majd 1675. Május havában Kapuvárról elhurczoltatván s a hazából kivitetvén, Bukkáriban 50 év óta nem tisztított büzhödt börtönbe dobatott, hol kinzói 39 napig sanyargatták, azután valami magánhajlékba vitték; de 1676. Február 13-án, (a mikor már a tényleg gályán szenvedett lelkésztársai szabadok valának), ismét elébbi dögleletes börtönébe kénytelenített visszaterni és várni, míg szenvedésének napjai megszámlálhatnának és a szabadításra való segedelem meg fog érkeznii; meg is érkezett az a halálban, melynek előpostái, a betegségek a halál révébe helyeztették őt. Midőn már beszélni nem tudott, a vérengző poroszok dúrva kezei által megragadtatott, lépcsőkön, fákön, köveken keresztül kiméletlenül vonszoltatott s oly szűk nyíláson dobatott be a tölmöczbe, hogy testéről a bőr lehorzsolódott s belőle a vér kiserkezett. 1676. Február 19-én a többi foglyok bementek a szegény Sze ndrei látogatására, hogy sebeit valami gyógyszerrel enyhítsék: de nagy csudálkozásukra nem mozdult, kémlelgették, de a lélek már elhagyta porosatorát. Kiszzenvedett!... »És mikor megnyitotta volna a Bárány az ötödik pecsétet: látám egy oltár alatt azoknak lelkeket, kik megölettetek vala az Istennek beszédeért és a bizonyágtételért, a melyet oltalmaznak vala. Kiáltnak vala pedig nagy szóval, mondván: URam, ki szent és igaz vagy! meddig nem téssz ítéletet és nem állasz bosszút a mi vérünkért azokon, a kik laknak a földön? Akkor adatának azoknak egyenként fehér ruhák és mondaték nékik, hogy még egy kevés

ideig nyugodnának, míg bételjesedik az ő szolgatársaiknak és atyjok fiainak számok, kiknek meg kell öletniök, mint ők is megölettek.« — Jelen. 6, 9—11. vers.

Holttestét a tölmöczből kivivén, koporsó nélkül a földbe ásták el! Egyébb vigasztaló elmélkedések közt a következő versekkel is erősíté Szendrei, a maga halálra készülő lelkét: (énekelhető a XXXVI-dik Zsoltár nótájára):

1. Életemnek végestvéjén
Irgalmadból könyörülvén
Rajtam, erősíts URam!
Ha nyelvemet a fájdalom
Megnémítja, s hideg arczom,
Kérlek segélj harezomban!
Ha hallásom elhágý, s szívem
Kihül oh oktasson engem
Igédre a Szent Lélek.
A halál árnyéka völgyén,
Világoddal hints fényt felém,
Óh reménye lelkemnek!

2. Az üdv útja csak a benned
Való hit, és nem engeded
Hogy lelkem elcsüggedjen.
Hagyj, benned bizva, meghalnom,
Bünt ne tudjak, s el ne hagyjon,
Bocsánatod s reményem.
Ha e börtönben halok meg
Öleld kebledre lelkemet,
Elveszni ne engedjed;
A Sátán örök halálra
Kárhoztat, mert megbántotta
Sok bűnöm Istenemet.

3. Véred harmatját hintsd reám,
Bűnöm szenyjét eltisztítván,
Add meg idvességemet;

Tekintve szenvedésidre,
Halálodra, sebeidre,
Elnézed sok bünömet.
Kéked sebeim gyógyirja,
Halálod élttem gyógyítja,
S érdemed vétkeimet.
Te üdvajtvá tétettél,
Igy hiszek! Te enyim lettél,
Legyen enyim életed!

4. Ha innen elszólitsz, gyorsan
Tied vagyok élve s holtan,
Krisztus jövel mielébb!

584. **Szendrei Márton**, harmaczi református lelkipásztor. 75 éves aggastyán, Krisztusnak erényes életben megöszült szolgálja, ki 42 éven át szolgált Magyarország különböző református gyülekezeteiben és épen Diós-Győrön is. Megidéztetvén a pozsonyi vértörvényszék elé, ott megjelent és kiváló állhatatosságot mutatott, mit mind végig meg is tartott; ezért több tisztársaival együtt fej- és jószágvesztésre ítéltetett. Május 30-án az érsek Szelepcsényi, a maga palotájába hivatván, így szóla hozzá: »Te öreg, te vén! akarsz-e aláírni a téritvénynek?« — »Nem, — ugymond az öreg Szendrei — mert hogy ha eddig szolgáltam a Krisztusnak, ez öregségemben sem akarom azt elhagyni!« Elvitetett Kapuvárra, hol lánczra veretett, börtönbe vettetett, de fogságában a kisértéseket szilárdan türte s győzte meg. Egészsége a börtönben megrongálódott, súlyos betegségbe esett, minek folytán meghalt ott a kapuvári börtönben, 1675. márczius 5-én éjjélkor. Másnap 8 órakor reggel a bilincsek levétetvén a holttestről, magok a fogoly predikátorok a bástyán kívül, a Rába folyó partján nagy siralommal, nagy fájdalom és könyhullatások között eltemették azt a LXXXVIII-dik Zsoltár éneklése közben: »UR Isten én idvességem!

éjjel nappal kiáltok hozzád, könyörgésemet meghallgassad, és tekintsd meg nagy irgalmam. Kegyesen hajtsd hozzám füledet, értsd meg én esedezésemet!« Hogy Szendrei Márton rabbilincset csörgetve, tömlőczben halt meg, ezért még meg kell valakinek lakolni! Ki fog lakolni érte? meg fogjuk tudni az ítéletnek napján, mikor mindenki a maga cselekedeteinek jutalmát veszi, mert Isten a bünt büntetlenül nem hagyja.

585. Szentandrás Pál, csegei református lelkipásztor.

586. Szentgyörgyi Mátyás, berentei református lelkipásztor.

587. Szentgyörgyi János, csicsói református lelkipásztor.

588. **Szentkirályi András**, zsipi református lelkipásztor, Gömör vármegyében. Ez a Jézus Krisztus hív szolgáinak egyike, ki az ő evangéliomának, az ő országa ügyének szolgálatában állott. azért élt, munkált, szenvedett és halt meg, még pedig börtönben, idegen földön. Megidőztetvén a pozsonyi vértörvényszék elé: ott megjelent s hitvallása mellett állhatatosan megmaradt. Eliteltetvén fej- és jószágvesztésre, foglyul vitetett Sárvárra, hol bebörtönöztetett, innen egy évi, különféle módon való kínzattatás után kihuzartatott a hazából, hogy majdan eladattassék a gályákra; de az ellenségnek e szándékát a velenceiek megghusították, és a rabpredikátorokat szállító hajót a bukkárii kikötőbe visszaszorították. Így Szentkirályi Bukkariban, tizenhetezad magával börtönbe vettetett, hol sok szenvedések és kínzattások közt életét is bevégezé, a szabadulás napja előtt, 1676. május. 2. előtt. Ő is megnyerte a vértanni koronát Idvezítője kezéből, kihez hív volt mind halálig.

589. **Szentmiklosi János**, kajári református lelkipásztor és esperes Gömör vármegyében. Született 1604-ben; a megidéztetéskor már 70 éves agg volt. Midőn megjelent a vértörvényszék előtt és a térítvényeknek aláírni nem akart, halálra és minden javainak elvesztésére ítéltetett. Pozsonyból elvitetett Leopoldvárra, hol bilincsbe veretvén, kemény fogságra vettetett. Itt midőn kérte a felügyelőt, Kellió Miklós jezsuitát, hogy vele, ki már 70 éves, ne bánják oly kegyetlenül, mert különben lehetetlen, hogy a kiuzások alatt meg ne haljon, attól ezt a feleletet nyerte: »hát te vén! neked kedvezzek-e én? ha meghalsz sem kedvezek, hanem kivonatlak a váron kívül a ganéjdombra, hogy ott az ebek egyenek meg!« Végre azonban, leopoldvári fogságából, hol társainak 1675. márczius 18-án történt elhurezoltatása alkalmával, miután elaggott, erőtlen ember volt, a gyaloglásra képtelen — a börtönben hátrahagyatott — császári parancs folytán megszabadult, 1675. Junius 6-án s visszatért gyülekezetéhez

590. **Mangó Szentpéteri István**, simonji református lelkipásztor Gömör vármegyében. Megidéztetett 1674. márczius 5-re Pozsonyba, hol megjelenvén s törvényszék elé állván, miután a térítvénynek alá nem írt, fej- és jószágvesztésre ítéltetett, s elvitetett fogságra, hetedmagával, (a 2-dik szállitmányban, melyben huszonegyen voltak) Sárvárra, hol már az első szállitmányból nyolcz rabpredikátor sinlett a börtönben, 1674. május 31-én; innen pedig a következő 1675-dik évi július 1-ső napján sok kínzás és sanyargatás között, hajtatott mint a barom, s kihurezoltatott a haza földéről, elébb Triesztbe, azután pedig Bukkáriába, hol mindkét helyen kemény tömlöczötzetést szenvedett. Az utóbbi helyen tiz hónapig tartatott kegyetlen fogságban, melyből 1676-

dik év május 2-án szabadult ki, honnan előbb Velenczébe, hol ő és szenvedő társai Zaffius Miklós orvosnak sok szivességével éltek, azután pedig Zürichbe ment, hol Ulrik János lelkésznél szállásolt másfél évig. Itt irt emlékjegyzeteket Lavater János bölcsészettanár felszólítására 1676. július 22-dik napján, jeligékül tüzvé az emléksorok felibe. Mát. 10, 24—25. verseit. Szinte irt emlékjegyzeteket a következő 1677-dik év Október 11-én a glárusi Kántouban fekvő biltensei reformált egyház lelkészének, ki részvétellel s jóindulattal viseltetett a Krisztus evangéliomáért sok sanyaruságot, nyomort, gyalázatot szenvedett számüzött kegyesek iránt, Kaegius Jánosnak. Zsolt. 4, 7-dik versét tüzvé felibe jeligékül. Jelszava volt: »A kegyesség mindenre hasznos«. 1677. Október 20-án hagyta el Zürichet és sok fáradtságos utazás után, Szilézián keresztül, hol hosszasabban Boroszlóban időzött, visszatért a hazába.

591. ifjú Szentpéteri István, jánosii református lelkipásztor. Tőle is lehet kérdeni s 9 apostata társától Pál apostollal: »szépen futtok vala: kicsoda tartóztatta meg titeket, hogy ne engednétek az igazságnak?« Galat. 5, 7. A jó kezdetet nem koronázta jó vég. Megjelenvén Pozsonyban a vértörvényszék előtt, állhatatossága miatt reá is kimondatott a halálos ítélet, s részint Pozsonyban, részint Sárváron tömlöczötetett, majd 1675. július 1-ső napján elvitetett a haza földről a vad természetű Kövér Gábornak, Kollonics szolgálalkú satellesének kísérete mellett oly czállal, hogy a nápolyi gályákra rabúl eladattassék; de a velenceiek a rabpredikátorokkal megterhelt hajót visszanyomták a bukkárii kikötőbe, minek következtében Bukkariban tömlöczre hányattak és kinoztattak. A sok szenvedé-

dés, kegyetlen bánásmód miatt tizen elszakadtak az evangyéliomi hittől s ezek közt az ifjú Szentpéteri István is áttért a római egyház kebelébe, letévén az új katolikusok hitformáját.

592. Szentpéteri János, felső-szuhaji református lelkipásztor.

593. Szideri György, lelkipásztor.

594. Szilisi János, atányi református lelkipásztor Heves vármegyéből.

595. Szilvási István, császári református lelkipásztor. Ez a Jézus Krisztus hű szolgája, dicsősséges vértanú. Született 1619-ben, 25 éven át több református egyházakban, úgymint Budán, Bicskén, Kocson, végre Császáriban lelkipásztorkodott, valódi lelki atya, tudományos férfiú, kegyes, jámbor és felette szerény. Midőn megidézttetett a vértörvényszék elé 1674. márczius 5-dik napjára, ott megjelent s miután a téritvények egyikének sem irt alá: ápril 4-én fej- és jószágvesztésre ítéltetett. Pozsonyból elvitetett Leopoldvárra, hol bilincs tétetvén reá és fogságra vettetvén, kegyetlen kínzásokat szenvedett. Így például Loyola Ignác innepén Kellió Miklós jezsuita megfogatván drabantjaival Szilvásit, miután nem akart bemenni a római katolikus templomba, erővel behúzatta, rugdosta és öklözte, és úgy megkinoztatta, hogy az a templom kövezetén elterülve feküdt a szertartás végeztéig, és onnan társai vitték vissza a tömlöczbe, össze levén roncsoltatva annyira, hogy e napnak súlyos szenvedéseit a gályákon történt haláláig folyvást emlegette. Más alkalommal Szilvásit, Harsányi Istvánnal együtt addig kardlapoztatta Kellió, míg a kard el nem tört rajtok. Majd 1675. márczius 18-án elvitetvén Leopoldvárból s kihurezoltatván a hazából, Nápolyban a »Szent-Klára« nevű gályára eladatott 50 darab aranyon, holtigtartó rab-

szolgásgára. De itt csakhamar elbetegesedett, úgy hogy kórházba kellett vinni, hol mintegy 3 hétig feküdt s folytonosan könyörgésben volt foglalatos. Itt az áldozó pap, kinek a gályarabok római katólikus vallásra térítése volt tiszte, szünet nélkül kísértgette, de azért ő el nem tántorodott soha csak egy perczre is. Hű maradt URához, a Krisztushoz, mind halálig. Meghalt 1675. július hó 2-án. Eltemettetett-e? vagy pedig temetetlen teste a tengerbe dobatott? nem tudható; annyi azonban bizonyos, hogy a foglyok rendes temetkezési helyén nem temettetett el. — A Szilvási szenvedéseieért és vértanúi haláláért is meg kell még lakolnia valakinek, mert Isten a bűnt büntetetlenül nem hagyja. Ki fog miatta bűnhödni? azt az ítélet napján megtudjuk.

596. **Sziviczki András**, a vértörvényszék jegyzőkönyve szerint sághi, Kocsi Csergő Bálint előadása szerint pedig pozsonyi ágostai hitvallásu lelkipásztor. Krisztus hű és állhatatos szolgálja s dicsőséges vértanu, elnyerte a martyrkoronát! Született 1629-ben. Megidézttvén Pozsonyba a vértörvényszék elé 1674. Márczius 5-dik napjára, ott pontosan megjelent s mivel egy térítvény aláírására sem volt hajlandó: ápril 4-én fő- és jószágvesztésre ítéltetett. Elvitetett Sárvárra s ott bilincsbbe veretvén, bebörtönöztetett, éhen-szomjan kinoztatot. Két hónapig a betegség és fogság terhét, kinjait, nyomorait béketűrőssel viselte. Midőn a betegség s büzhödt tömlőcz miatt elerőtlenült, sem énekelni, sem imádkozni nem birt már: társait kérte fel ezek teljesítésére. A gyógykezelés és ápolás hiánya miatt betegsége a tömlőcz mélyében egyre növekedvén, végre 1675. Január hó 6-án elhunyt az Urban, sanyaru fogságában. Öltönei a sárvári kapitányéi lettek. Meghalt a tömlőczben, bilincsek közt, melyek csak holta után vétettek

le róla. Holttestét fájdalmak s könnyhullatások közt, a LXXXVIII. Zsoltár éneklése mellett temették el.

597. Szoboszlai Mihály, gyöngyösi református lelkipásztor. Az égri basa oltalma alatt bánatlanul maradt. (Lásd e könyv 63. lapját.)

598. Szodói Balogh András, sárói református lelkipásztor, Bars vármegyében. Megidézttetett Pozsonyba, a vértörvénytörvény elé 1674. márczius 5-dik napjára, hol megjelenván és mindenféle térítvény aláírását megtagadván, fő- és jószágvesztésre ítéltetett, Pozsonyból elvitetvén, Leopoldvárbán vettetett fogságra, hol sok kegyetlenségeket kellett kiállani. Történt például, hogy egy napon négyszer vette meg Kellió, még pedig oly kegyetlenül, hogy arczbőre feldagadt és vére özönlött a földre. 1675. márczius 17-én meg akarta látogatni neje, de sok sirásával és könyörgésével se nyerhette meg, hogy férjéhez bocsáttassék; pedig másnap már, márczius 18-án Leopoldvárból elvitetvén, el kellett hagynia a haza határait, elhurczoltatott Nápolyba, hol május 8-án eladatott a gályákra, örökös rabságra, 50 darab aranyon. Innen sok sanyaruságok s iszonyu kinzátások után, megszabadult 1676. Február 11-én és többi társaival együtt elment Helvécziába, Zürichbe, hol csaknem 2 évig tartózkodott, szállásolván Hofmeister János logikatanár lakásában. Ugyanitt a Lavater János bölesészettanár felszólítására emlékjegyzeteket írott 1676. Julius hó 17-én, jeligékül tüzvén az emléksorok felibe: Ének: 2, 2-dik versét. Szinte írt emléksorokat a biltensei református egyház lelkésze, Kaegius Jánosnak, 1677. Szeptember 17-dik napján, a Szentírásból Ján. 15, 19. versét tüzvén azok felibe. Jelszava volt: »Jövel URam Jézus!« Jel. 22, 20. A hazába visszatérése után ismét Sárón lelkészkedett, mit bizonyít az, hogy Csúzi

Cseh Jakab »Édom ostora« czimű munkájához csatolt Elmélkedéseket, melyek 1682-ben Debreczenben jelentek meg: többek közt Szodóinak is, mint »sárói egyházi órálló«-nak ajánlotta. 1688-ban szecsei predikátor volt.

599. a) Szokolai István, szabadszállási református lelkipásztor.

600. b) Szokolai István, gombai református lelkipásztor, Pest vármegyéből.

601. Szokolai Pál, perőcsei református lelkipásztor.

602. Szokolai János, kerepesi református lelkipásztor.

603. **Szomodi János**, szendi református lelkipásztor Komárom vármegyéből. Született 1624-ben. Lelkészkedett Szenden, a Száki János neszmeélyi lelkész szuperintendensége alatt, és Mányoki Mihály tatai lelkész esperessége alatt. Megidézttetett 1674. márczius hóban s jó lelkiismeretében bizván, megjelent a pozsonyi vértörvényszék előtt márczius 15-én s itt miután a téritvények aláírását megtagadta, ápril 4-én fejének és minden javainak elvesztésére ítéltetett. Azután elvitetett Leopoldvárra, hol 35 tisztársával súlyos fogságra vettetvén, kegyetlenül sanyargattatott közel egy egész éven keresztül, e mellett jobbról-balról, bár sikertelenül kísértetvén. Végre 1675. márczius 18-án mind a harminczhatan, éjjel, lopva kivitettek Leopoldvárból s hozzájuk csatoltatván a berencsi 5 fogoly, kegyetlen német katonákkal körülvétetve, Morvaországon, Ausztrián, Steierországon, Kärniólián, Istrián, az ádriai tengeren és a nápolyi királyságon keresztül kísértetve, mint a barom, úgy hajtattak, mignem május 7-én megérkeztek Nápolyba. Ezekkel együtt eladatott másnap, gonosztevőkkel, bálványimádókkal, hitetlenekkel, meg-

rakott gályákra, 50 darab aranyon, holtig tartó rab-ságra. A nápolyi állomáson naponkénti sulyos, szo-katlan munkákkal kegyetlenül kinoztatott, mert bár szünet nélkül dolgozott, hóhérlói mégis szüntelenül verték, mignem végre megtekintvén az isteni gond-viselés a foglyoknak sanyaruságát, 1676. Február 11-én, a dicső emlékezetű holland tengernagy Ruy-ter Adorján Mihály által megszabadított és jóllehet vágyódott hazájába, de nem tartván a haza-térést még tanácsosnak: elment Zürichbe, hol Ziegler Gáspár lelkésznél szállásolt és ott a La-vater János bölcsészettanár felszólítására emlék-jegyzeteket írt 1676. Julius 15-én, azok felibe jeli-gékül tüzvén Galat. 6, 14. versét. Zürichbe történt megérkezésekor üdvözlő verset írt Gyöngyösi István magyar akadémikus tiszteletére, ki épen akkor »Isten országa kulcsairól, mely az apostoloknak adatott« czimű vitaértekezését tartotta, melyet Gyöngyösi ugyanott ki is nyomtatván, Séllyeinek és Harsányinak ajánlotta. A hazába visszatérése után neszmélyi lelkipásztor lett, a mint ezt bizonyítja Csúzi Cseh Jakab, ki az 1682-ben Debreczenben kiadott »Elmélkedéseket« több tiszt-társai közt Szomodi Jánosnak is, mint »Neszmélyi lelkipásztornak« ajánlotta.

604. Szödényi Mihály, tarcsai református lelkipásztor.

605. Szökevény János, nagykörtési refor-mátus lelkipásztor Nógrád vármegyéből.

606. Szöklik Jeremiás, bethlenfalvi lelki-pásztor.

607. Szőnyi Virág János, aszári református lelkipásztor, ki midőn megidézttetett a vértörvényszék elé, ott meg is jelent és minden aláírás nélkül meg-szabadult Pozsonyból.

608. Straka Mihály, breznóbányai ágostai hitvallásu lelkipásztor. Ez jelen volt a törvényszék előtt Pozsonyban s ott aláírta azon ténitvényt, mely a bentmaradók számára készítettett, s ennek folytán hivataláról lemondott.

609. — — — — sachuriczi,

610. — — — — sebesházaí,

611. — — — — szécs-kereszturi,

612. — — — — nagy-szelesi,

613. — — — — szentmihály-uri,

614. — — — — szilasi,

615. — — — — szini,

616. — — — — szobei,

617. — — — — szokolai,

618. — — — — szögyéni lelkipásztorok, kiknek neveit a gyülekezet tagjai eltitkolták a vértörvényszék előtt.

619. Tamás György, református lelkipásztor.

620. Tarczali Bogdány Péter, szathmári református lelkipásztor; nem jelent meg a vértörvényszék előtt Pozsonyban.

621. P. Tatai Sámuel, tornaalljai református lelkipásztor, Gömör vármegyében. Tanulását kezdte 1657-ben Debreczenben; 1660-ban kontraskribai hivatalt viselt, seniori hivatala bevégezése után Körösre vitétt rektornak. Mint tornaalljai lelkész idéztetett meg Pozsonyba 1674. márczius 5-dik napjára, hol midőn megjelent a vértörvényszék előtt s a ténitvények aláírását megtagadta, ápril 4-én fő- és jószágvesztésre ítéltetett. Elvitetett fogságra Sárvarra, hol undok börtönbe dobatván, abban egy évig és egy hónapig szenvedett; majd 1675. július 1-én az országból kivitetvén, keményebb és iszonyubb fogságba vettetett Triesztben 15 napig, onnan a kikötőbe szállittatván és ott július 15-től fogva október

11-ig most a városban, majd pedig a várban rettentő nyomorúságokat szenvedvén, utóbbi napon elindított Bukkári felé, Kövér Gábor kísérete mellett, hová az utazás nehézsége, a kövek és hegyi utak alkalmatlan és veszélyes volta, a horvátok bosszantása, gunyja és kegyetlensége között, továbbá lábujjairól a körmök, egynek kivételével lehullván, mert gyalog hajtottak, nagy fáradtan és kimerülve, erőtlenül megérkezett Bukkáriba és ott oly börtönbe vettetett, melyet a szeméttől, mocsoktól és hulladékoktól 50 év óta soha sem tisztítottak, a hol nyakvasakkal és lánczokkal keresztül-kasul megkötöztetve tartatott; éjjel-nappal setéségekben volt, még pedig oly helyzetben, hogy 80 napig sem ülnie, sem állnia nem lehetett, hanem folytonosan feküdnie kellett, mely idő alatt, néha valamivel jobb kenyérral, máskor pedig köles és korpa eledellel tápláltatott és felette igen kevés és rossz vízzel, nyelvei megromlottak, és skorbut betegségbe esett a miatt, hogy 15 napig egy falat kenyeret sem evett, egyedül Isten különös kegyelme és a víz táplálta: mignem végre 1676. május 2-án megszabadult a rettenetes sanyarúságból s szirtéken és kősziklákon keresztül elérkezett Zürichbe 1676. július 15-én. Itt a Lavater János felszólítására szenvedése történetét leírta 1676. július 22-én, jeligékül tűzvén felibe Jerém. 51, 10 versét és 1 Tim. 6, 6 versét; ugyanitt irt emléksorokat a biltensei református egyház lelkészének Kaegius Jánosnak 1677 október 11-én. Jelszava volt: »Kegyelmes Szentháromság! én örökségem!«

622. Tieftrunk Dániel, soproni ágostai hitvallású iskolarektor. Ez az 1656-ban elhalt Sarnichhausen Henrik János után lett 1657-ben modori lelkészszé. Igen tudományos ember volt, Pilárik István az UR szülője lelkiismeretes hív munkásának nevezi

öt. Azonban egy kemény predikációja miatt, melyre az 1660. július 3-iki földrengés adott alkalmat, elbocsátatott hivatalából. Nyilván, hogy megmondotta az igazat. A gyülekezet a wittenbergi theologiai fakultáshoz fordult ez ügyben és attól e tárgyban véleményt kért; a mit meg is kapott, de az nem a gyülekezetnek szolgáltatott elégtételt, hanem sokkal inkább az elbocsátott lelkésznek lett előnyére az ítélet. Három év mulatával 1663-ban törökök és tatárok ütöttek az országba és Modorból sok lakost elhurczoltak magukkal. Midőn Tieftrunk Modort elhagyá, Pozsonyban lett rektorrá. innen pedig szinte rektori hivatalra Sopronba ment. Innen idéztetett meg 1674. márczius 5-re Pozsonyba, a hol meg is jelent s ott aláírta azon térítvényt, mely a hazában maradók részére készítettett, minek következtében hivataláról lemondott. Meghalt Sopronban. Van 3 munkája, mindegyik latin nyelven jelent meg.

623. Tili István, nagypéczei református lelkipásztor.

624. a) Tolnai István, szelei református lelkipásztor.

625. b) **Tolnai István**, vásonkői református lelkipásztor, Veszprém vármegyében. Megjelent Pozsonyban a vértörvényszék előtt. Állhatatossága miatt halálra ítéltetett, tömlöczöttetett Pozsonyban, csaknem 9 hónapig; sulyos fogságából azonban 1675. január 13-án császári diploma mellett szabadon bocsátatott, s visszatért gyülekezetéhez.

626. c) Tolnai István, veszprémi református iskola-rektor, ki a pozsonyi vértörvényszék előtt azzal vádoltatott, hogy a török vezérhez leveleket vitt titkos megbizásban.

627. Tornai Dávid, tihányi református lelkipásztor.

628. **Tornai Miklós**, páti református lelkipásztor.

629. **Tornai János**, csermelyi református lelkipásztor.

630. **Tóth Mihály** református lelkipásztor.

631. **Tököli István** dobozi református lelkipásztor, Fehér vármegyéből. Megidézttetvén a pozsonyi vértörvényszék elé, ott megjelent, s mivel a térítvények aláírását sürgető kívánalmakat, zaklatásokat, kényszerítéseket nemes határozottsággal visszautasította, fő- és jószágvesztésre ítéltetett; Pozsonyból elvitetett Kapuvárra, hol bilincsekbe veretvén, börtönbe vettetett. Innen 1675. július 2-án kivétetett s elhurczoltatott a hazából s elébb Triesztben, azután Bukkáriában szenvedett nehéz tömlöczözést. Az ellenfél Bukkáriából a Málta szigetére akarta vinni és ott gályarabul eladni, de a velenceiek e szándékot meghiusították, ennél fogva a fogolypredikátorokkal megterhelt hajó kénytelen volt a bukkárii kikötőbe visszahúzódni. Ekkor Tököli István ismét visszaszállított a bukkárii börtönbe, honnan nem is szabadult ki többé, áldozatul esett a kegyetlen bánásmódnak, a büzhödt tömlöczben végezte be sok nyomorgattatással teljes életét, a szabadulás napja előtt, 1676. május 2. előtt. Ő is elnyerte Urának kezéből a vértanui koronát, mert hiv maradt hozzá mind halálig!

632. **Töpei István**, baczuróvi ágostai hitvallásu lelkipásztor. Ez, midőn a vértörvényszék előtt megjelent, aláírt azon térítvénynek, mely a hazában bent maradók számára készítettett s ennek értelmében hivataláról lemondott 1674 május 10-én.

633 **Tranoscius Sámuel**, szentmiklósi ágostai hitvallásu lelkipásztor Liptóvármegyében. Megjelenvén a pozsonyi vértörvényszék előtt 1674. márczius 5-re, miután a halálos ítélet kimondatott, félel-

mében azon térítvénynek, melyben a hazában maradáshatás feltétele mellett hivatala letevésére kötelezte magát, aláírt 1674. május hó 10-én.

634. **Trivkovics János**, lestei ágostai hitvallású lelkipásztor. Ez először tamásfalvai lelkész volt, hol 1652—1655-ig működött, azután pedig Lestén folytatta lelkészi hivatalát. Innen idéztetett meg 1674. márczius 5-dik napjára Pozsonyba, a vértörvényszék elé, hol megjelenvén, mivel a térítvények aláírását megtagadta, fő- és jószágvesztésre ítéltetett Majd elvitetett 1674. május végén Leopoldvárra, hol vasra veretve, tömlöczbe vettetett s 10 hónapig tartatott súlyos fogságban, melynek tartama alatt sok kinosztatáson ment keresztül, mignem 1675. márczius 18-án éjjel titkon elvitetett Leopoldvárból s a hazából is kihurczoltatván, Nápolyba szállíttatott, s ott 1675. május 8-án eladatott 50 darab aranyon. Nápolyból ugyanazon év július 3-án elvitetett s vele együtt még 6 gályarab társa, ugymint: Bátorkeszi, Karasz-nai, Köpeczi, Mazári, Zsedényi és Jablonczai (3 református, 4 ágostai hitvallású) Szciziliába, a francziák ellen, hol a sok szenvedés és szokatlan súlyos munkákkal terheltetés miatt elbetegesedve, Nápolyba visszatért; de itt már a halál várta őt, mert a megérkezésén követő éjjelen csendesen elhunyt 1676. február 5-én, tehát 6 nappal a szabadulás előtt. Holtteste eltemettetett-e vagy a teengerbe dobatott: nem tudható. — Trivkovics, mint a Jézus Krisztus hű vitéze, a nemes harczot megharczolta, hitét megtartotta, — elnyerte Urának és Megváltójának kezéből, kihez ez volt végsóhaja: Jővel Uram! Jézus!, — elnyerte a vértanui koronát. Ő is azok egyike, kik jöttek a nagy nyomoruságból.

635. **Trusius Jó b.** ó-zólyomi ágostai hitvallású diakónus. Született Rózsahegyén. Tanúlt Danzigban

és Königsbergben, utóbbi helyről hivatott az újszélyomi conrektorságra, honnan nem sok idő múlva Korpónára ment iskolarektornak, későbbben pedig, Moteschitzki halálával az ó-zélyomi diakonusságra hivatott meg. Innen idéztetett meg 1674. márczius 5-re Pozsonyba, a vértörvényszék elé, hol midőn megjelent, aláírta a hazából kiköltözők számára készített térítvényt, melynek értelmében a hazából kivándorolt nejével, Csertikia Dorotttyával, két fiával, Gáborral és Sámuellel s leányával Zsuzsánnával. Előbb Sziléziában Brégában vonta meg magát, hol szemének világa megrömlött, azután elment Boroszlóba, hol fiát Sámuelte eltemette 1684. augusztus 28-án. Öt műve jelent meg 1674—1687; mindegyik latin nyelven és külföldön.

636. **Tunha Mihály**, lelkipásztor, Hont vármegyéből. Jelen volt a megidézésen s ott a bentmaradók számára készített térítvényt írta alá, melynek értelmében hivataláról lemondott 1674. május hó 10-én.

637. **Turniczai Balázs**, tapolczai, Burius szerint felpéczi ágostai hitvallású lelkipásztor és esperes Győr vármegyéből. — Jelen volt a megidéztetésen, de további sorsáról nem tudunk semmit.

638. **Turóczi Végh András**, füleki ágostai hitvallású lelkipásztor. Ez a Jézus Krisztusnak egyik dicsőséges, tisztos agg vértanúja, ki letette ama jó vallástételt, mely az ő szilárd hitének s jellemének bizonyosága. Midőn a vértörvényszék előtt megjelent Pozsonyban, határozottan megtagadta a térítvények aláírását s állhatatos maradt minden kegyigéret és fenyegetés, sőt épen a halálos ítélet hallására is, mely ápril 4-én azokra, kik a törvényszék tagjainak akaratja előtt meg nem hajlottak, kimondatott: Pozsonyból elvitetett Leopoldvárra, hol bilincsbe veretvén fogságba vettetett, itt felette sokat szenvedett. különösen megkinoztatta Kellió, a Loyola Ignác ünne-

pén, midőn Szilvásival együtt a római katolikus templomba huzoltatta erőszakosan, s midőn az ajtón bemenni nem akart, megtaszigáltatta s félholtra verve, ott hagyta, majd hajánál és szakállánál fogva az oltárig vonszoltatta. — Lipótvárból 10 hónapi tömlöcztetés nyomorai után kivitetett az országból s részint hajón szállított, részint gyalog, mint barom, hajtatott veréssel Nápolyba, hová 1675. május 7-én megérkezvén, másnap több társaival együtt eladatott gályarabul 50 darab aranyon. Itt is kijutott osztály-része a szenvedésekből, egy izben nevezetesen egy elejtett nagy gerenda az ő lábára ráesett és azt úgy megsebesítette, hogy másoknak kellett őt a kórházba beszállítani. Végre a gályarabság iszonyu kinjaitól megszabadítván a szegény elcsigázott rabpredikátorokat a dicső emlékezetű Ruyter Adorján, szabaddá lett ő is 1676. február 11-én és elment Rhetiába (a mai Bajorország és Tirol egy része), ott azonban bevégezte számkivetését és életét s ugyanott el is temettetett tisztességesen. Ő is megnyerte a vértanúi koronát. — Halála után megtaláltak öltönyében azon szépen leírott könyörgést, melyet a nyomorult fogoly predikátorok Leopold császárért számkivetésökben mindennap ismételni szoktak. — (Kősziklán épült ház ostroma. 1866. Lipcse. 34. lap.)

639. Túróczi János, kajali ágostai hitvallású lelkipásztor, Pozsony vármegyében. — Jelen volt a megidézésen, további sorsa nem ismeretes.

640. Tutpertius János, ágostai hitvallású iskolarektor, Hont vármegyéből. Ez megjelenvén a pozsonyi vértörvényszék előtt: ott aláírta azon tervénynt 1674. május 10-én, melynek értelmében a hazában maradhatás czéljából hivataláról lemondott.

641. — — — — tassi,

642. — — — — terebesi,

643. — — — — tergenyei, Bars vármegyében,
644. — — — — alsó-toronyai,
645. — — — — felső-toronyai.
646. — — — — tót-soki,
647. — — — — tóthi lelkipásztorok, kiknek gyülekezeteik tagjai eltitkolták lelkészeik neveit a vértörvénytől.

648. Udland, Burius szerint Utland Gottfried, vierbani ágostai hitvallású segédlelkész Szepes vármegyéből. Született Sziléziában. Midőn megidézett a pozsonyi vértörvénytől elé: ott megjelenván, aláírta azon térítvényt, mely az országból kiköltözők számára készítettett; ennek értelmében azután elhagyván a magyar hazát, visszatért Sziléziába és ott Boroszlóban lakott, hol 1678. október 18-án meg is halt.

649. Udvardi Pál seregélyesi református lelkipásztor, Fehér vármegyéből.

650. Ungvári Gergely, nagykőrösi református lelkipásztor, a dunamelléki egyházkerület szuperintendense. Nagykőrösi lelkészkorában 1663-ban választott Patai vagy Kannási Sámuel helyébe szuperintendensnek. Megidézett 1674. márczius 5-re Pozsonyba, a vértörvénytől elé: de nem jelent meg, hanem bizván Ali bég török császári tanácsos pártfogásába: egész családjával együtt Budára menekült s az egész üldözés ideje alatt ott vonta meg magát. Az üldözés lecsillapodása után vissza akart térni Nagy-Kőrösre, de gyülekezete — alkalmasint elmene-külése miatt, — nem fogadta vissza többé, miért is a nagykőrösi egyházat ünnepélyesen átok alá vetette; mivel pedig ezzel semmire sem ment, azután Ráczkevényben folytatta lelkészi hivatalát; annyit mindazáltal megtettek a nagykőrösi gyülekezet tagjai, hogy a tőlük eltávozása idejétől számított öt évre, (1674—1678 évekre) járó lelkészi fizetését kiszolgáltatták

neki, egyszersmind kibékültek egymással kölcsönösen. Aggkora miatt 1685-ben letette hivatalát s Kecske-
métre költözött vejéhez, odavaló lelkész Lenti Já-
noshoz, kire a szuperintendensi kötelességek teljesi-
tését is bízta 1690-ben történt haláláig. — A pozsonyi
vértörvényszék előtt az első tanú, mert 179 volt össze-
sen, ki a komáromi lelkészek ellen vallott, azt álli-
totta, hogy ő Ungvári Gergelytől hallotta, miszerint
a predikátorok a budai Vezirhez futottak s ingerelték
azt a német császár ellen, azt mondván neki: hogy
ha az eretnekeket nem segíti: a törökökre is vég-
veszély fog következni. — (Filó Lajos nagykőrösi
lelkipásztor, a Jézus Krisztus igaz szolgája, a magyar
református egyház méltó dicsekedése, közli a nagy-
kőrösi ref. egyház legrégebbi anyakönyvéből a »Sáros-
pataki Füzetek« 1863. évt. 754—759. lapjain azt
az egykorú bejegyzést, mely szól Ungvári Gergelyről
s az általa tett excommunicatióról, — továbbá Kocsi
Bálint gályarabnak a Szent-Januárius nevű gályáról
1675. október 5-én Debreczenben irt levelét, végül
egy áttérési elismervényt 1741. márcz. 28-ról.)

651. Ungvári István, kunszentmiklósi refor-
mátus lelkipásztor.

652. Urbanovics András, binóczyi ágostai hit-
vallású lelkipásztor, Trencsén vármegyében. Megidéz-
tetvén 1674. márczius 5-ére Pozsonyba: ott megjelent,
a halálos ítélet hatása alatt állhatatossága megingott
s aláírta május 10-én azon térítvényt, mely az ország-
ból kiköltözésre kötelezte őt. E miatt azután nagy
lelki nyugtalanúságot, tusakodást és gyötrelmet szen-
vedett. miért is háborgó lelkiismeretének megnyugta-
tása céljából Lapsánszky János titoknoktól azt ki-
vánta, hogy törölje ki az ő nevét a térítvényt adottak
jegyzékéből. Mire a titoknok így felelt: »Kitöröllek
semmirevaló, de az élők könyvéből, takarodjál szemem

elől, a száműzöttek közt vagy!» — Erre Urbanovics felettébb megörült, igen állhatatos lett, s készen volt a halálra is, mint Lányi György írja, s el is vitetett Leopoldvárra, hol tömlöczötetett; vasba verve kényszer munkákra hajtatott, és 10 hónapig csörgette a rablánczot börtönében. Majd 1675. márczius 18-án elvitetett Leopoldvárból, hogy a nápolyi gályákra eladattassék, de utközben, Triesztben, »Trigiyentum várának nagy, mély tömlöczében« apostata, hittől szakadt lett. Megtagadta evangyéliomi hitvallását, a római egyházba tért és letette az új katolikusok hitformáját. Szégyenében azután kibujdosott az országból s Sziléziában Boroszlóban vonta meg magát, itt halt meg számkivetésben 1681-ben.

653. Urbanovics Jakab, rózsahegyi ágostai hitvallású lelkipásztor, Hont vármegyéből Jelen volt a megidézésen s aláírt azon térítvénynek 1674. május hó 10-én, melynek tartalma szerint hivatala letevésére kötelezte magát.

654. Ursini Mihály, lónyabányai ágostai hitvallású lelkipásztor, Nógrád vármegyéből. Megjelent a vértörvényszék előtt; de a halálos ítélet félelembe ejtette, annyira, hogy a hazában bentmaradhatás feltétele mellett hivatala letevésére kötelező térítvénynek aláírt 1674 május 10-én.

655. Ujj András, görzsönyi református lelkipásztor.

656. Ujlaki János, alásoni református lelkipásztor.

657. Ujvári István, vasdínyei református lelkipásztor, a tatai egyházmegyéből.

658. Ujvári Tamás, tápiószentmiklósi református lelkipásztor. Jelen volt a megidézésen.

659. a) Ujvári János, tótvásoni predikátor. Jelen volt a megidézésen.

660. b) Ujvári János, mező-őrsi református lelkipásztor, Győr vármegyében, a pápai egyházkerületben. Született 1634-ben. Tanult Debreczenben 1650-ben. Mint mező-őrsi lelkész megidézttetett a pozsonyi vértörvényszék elé 1674. márczius 5-re, hol megjelenván, miután a térítvények aláírását nem teljesítette, ápril 4-én fő- és jószágvesztésre ítéltetett s Pozsonyból elvitetett Leopoldvárra, hol szigorú kemény fogságra vettetett, melyben egy éven át sok kinoztatást szenvedén, végre 1675. márczius 18-án onnan elvitetvén, sőt a hazából is kihurczoltatván, résziut hajón szállítottatott, résziut mint barom, gyalog hajtatott Nápolyba és ott május 8-án 50 darab aranyon eladatott a gályákra, holtigtartó rabszolgaságra. Itt egyéb sanyarúságok mellett az a veszedelem is érte, hogy a kötélgyártó-eszköz nehéz sebet ejtett fején. Elvégre, sok nyomorúságok után, Szieziliába a spanyol király segedelmére küldött holland hajóhad tengernagya, a dicső emlékü Ruyter Adorján Mihály által megszabadittatván, többi szabaddá lett társaival együtt elment a helvétákhoz Zürichbe, hol Gessner Jakab János házában szállásolt, s ugyanitt emléksorokat írt Lavater János bölcészettanár felhívására 1676. július 15-én, jeligékül tűzvén azok felibe Koloss. 1., 24. versét. Visszatérvén később a hazába, ismét Mező-Őrsön folytatta lelkészi hivatalát, a mi onnan kitetszik, hogy Csúzi Cseh Jakab az ő »Egynehány Elmélkedés«-eit, melyek 1682-ben Debreczenben jelentek meg, neki, mint »mező-őrsi predikátornak« ajánlotta. 1694-től 1698-ig, vagy még tovább is tápi lelkész volt Ujvári János, mint ugyan-
csak Csúzi bizonyítja. — Tatai János 1698. márczius 8-án Mocsára rendeltetett lelkészül. Nősülési szándékból elment Pázmádra, hol Kocsi Csergő Bálint lelkésznek, mint gyámnak felügyelete s gon-

dozása alatt lakott Farkasdi Dániel szemerei református lelkész és hitvalló hajadon leánya Judith, ezt megnézte 1698. ápril 17-én Ujvári János tápi lelkész jelenlétében, valamint a gyám jelenlétében, ápril 29-én pedig eljegyezte; egybekelt vele 1698. június 3-án.

661. Ürményi László, bajcsi református lelkipásztor.

662. Ürményi Tamás, kocsi református lelkipásztor a tatai egyházmegyében. 1674-ig magyaróvári lelkész volt, de onnan kiverettetvén, bujdosásában a kocsiai választották meg predikátorul. Megjelent-e a megidézésen; nem tudható. 1677. márczius 13-án Ábrahámfi István dadi lelkészszel együtt esperesi megbizásból körlevelet bocsátott ki, tudatandók, hogy az egyházakat meg fogják látogatni. Ürményi utódja 1680. év vége felé már Csúzi Cseh Jakab volt mint kocsi predikátor, a mint ez ennek »Édom ostora« czimű munkája ajánló leveléből s a hozzá írott üdvözlő versekből kitünik.

663. Ürményi János, kiskozmáli református lelkipásztor.

664. — — — — újlaki

665. — — — — újvári predikátorok, kiknek neveit hallgatóik a pozsonyi vértörvényszék előtt eltitkolták.

666. Zabán Gáspár, ledényi ágostai hitvallású lelkipásztor.

667. Zabler Jakab, bártfai németajkú ágostai hitvallású lelkipásztor. Született Bártfán, 1639-ben. Megidézttetett 1674. márczius 5-re Pozsonyba, hol megjelenvén, aláírta azon térítvényt, melynek értelmében a hazából kivándorolt és Haynban telepedett le, honnan egykor ősei származtak. Követték számkivetésbe: neje, Jakab nevű fia és egy kis leánya. Haynból 1677-ben Mühlbergre hivatott lelkészül. Az

üldözés megszűntével visszahívták a bártfaiak, mely meghívást elfogadván, lelkészi hivatalába beállított 1682-ben; 1685-ben pedig, bár az akkori nyomasztó viszonyok miatt a szokásos ünnepélyes beigtatás nélkül, a szepességi városok szuperintendensévé választatott; de 1699-ben, január 30-án fiával, Jakabbal együtt, ki ugyancsak Bártfán arkhidiakonus volt, Kálmánczai István királyi biztos által elűzetett és siralmas számkivetésbe menni kénytelenített. Végre 1703-ban visszatért Bártfára, hol elébbi hivatalába, mindenek nagy öröme, visszahelyeztetett. Meghalt 1711-ben, Bártfán, 72 éves korában. (Monumenta evang. conf. in Hungaria historica. I 76—81. lap.)

667. Zabojuik György, méznevelői, vagy Burius szerint madaróvi ágostai hitvallású lelkipásztor, Ez 1669-ben szenográdi lelkész volt. Mint méznevelői lelkész megidéztetett 1674. márczius 5-re Pozsonyba a vértörvényszék elé, hol megjelenvén, kezdetben igen állhatatosan viselte magát, mert a térítvények aláírását megtagadta. A halálos ítélet kimondása után néhány hétig könnyű fogságban tartatott még Pozsonyban, május végén pedig elvitetett Komáromba, hol vasra veretvén, börtönbe fogságra vettetett, de alig 4 napi tömlöcöztetés után a térítvények aláírására jelentkezett Hofkircher várparancsnok előtt; minek azonban már a Szelepcsényi és Kollonics ítélete szerint ideje múltván, a római egyházba áttérés kívántatott, mit ő meg is tett tizenheted magával, s így hittagadóvá, hittől szakadtá, apostatává lett; letette az új katolikusok hitformáját, azután kapott egy olvasót és jutalmul néhány forintot, és miután elegendő oktatást nyert a római egyház tanaiban, elbocsáttatott. Ő azonban ezen tettét nemsokára siralmasan megbánta, úgy hogy

később ismét visszatért az evangyéliomi hitvallásra.*)

668. Zabrági János, sághi református lelkipásztor.

669. Zakhariades Illyés, zolnai ágostai hitvallású lelkipásztor. Megjelent a vértörvényszék előtt, aláírta a hazában bentmaradók számára készült térítvényt 1674. május 10-én, melynek értelmében hivataláról lemondott.

670. Záhorszki Krisztián, simonii ágostai hitvallású lelkipásztor. Jelen volt a megidézésen, aláírt a hivatala letévésére kötelező térítvénynek. 1674. máj. 10.

671. Zarkóczy István, nagybozsányi ágostai hitvallású lelkész és esperes. Ez 1673. január 23-án tartott gyűlésben választatott az elhunyt Reziel Miklós esperes helyébe. Megjelent Pozsonyban a vértörvényszék előtt s a hivatala letévésére kötelező térítvényt írta alá 1674. május 10.

672. Zarnócsai András, nadlani ágostai hitvallású lelkipásztor. Lelkészszé választatása bejelentett 1669. szeptember 12-én tartott gyűlésben. Jelen volt a megidézésen.

673. Zászkaliszky András, hricsóvi ágostai hitvallású lelkipásztor. Ez 1657—1660-ig németprónai iskolarektor volt. Jelen volt a megidézésen.

674. Zatezei, vagy Burius szerint Satterius Mátyás, kontbei ágostai hitvallású lelkipásztor. Jelen volt a megidézésen; s azon térítvénynek, melyben hivatala letévésére kötelezte magát, aláírt 1674. máj. 10.

*) Félreértés kikerülése tekintetéből megemlítem, hogy ez idő tájt két Zabojnák György élt, egyik ez, ki Komáromban apostata lett 1674 június elején; és ez ifjabb volt; másik Zabojnák György az, ki 1656—1671. márczius 12-ig bozsóki lelkész és szuperintendens is volt s ez idősb. (Mónumenta evang. aug. in Hungaria hist. III. k. 281. lap); de a ki a jezsuiták által elűzetvén, 1672. május 12-én meghalt. Tehát az egyetemes idézőskor 1674-ben már nem is élt.

675. Zaturides Mátyás, korszakai ágostai hitvallású lelkipásztor. Jelen volt a megidézésen.

676. Zebegnyei János, gönczi református lelkipásztor és esperes Torna, Abauj és Sáros vármegyékben. Ez elébb Tokajban, azután Gönczön lelkészkedett; 1658-tól fogva esperesi hivatalt is viselt. Jelen volt a megidézésen. Neve a fogoly-predikátorok közt nem található.

677. Zelizi István, sár-ladányi református lelkipásztor, Székes-Fehér vármegyéből. Jelen volt a megidézésen.

678. Zelscuraich József, felkai ágostai hitvallású segédlelkész Szepes vármegyéből.

679. Ziegler Fülöp, szakolczai ágostai hitvallású lelkipásztor.

680. Zimáni Simon János, zsémeri ágostai hitvallású lelkipásztor. Ez egyike azon 17 apostatának, kik Komáromban szenvedtek fogságot, de alig 4 napi tömlöcözötetés után áttértek a római egyházba. Zimáni is letette az új katolikusok hitfőmáját.

681. Zimmermann Mátyás, ágostai hitvallású lelkipásztor 1625-től 1689-ig.

682. Zolnai István, vázsoni ágostai hitvallású lelkipásztor Veszprém vármegyéből. Megidézett 1674. márczius 5-re Pozsonyba, hol meg is jelent, s kezdetben állhatatosan viselte magát, s ezért az ápril 4-én kimondott halálos ítélet után vasra veretvén, Alistali K. Györggyel és Miskolczi Mihálylyal bilincseltetett össze. Midőn május 5-ik napjának éjjelén a megidézettek neveit a törvényszéki kiküldöttek felirogatták s az írás közben sokakat megverték és megtaszigáltak, Zolnait erősen arczul verték. Állhatatossága azonban nem tartott sokáig, mert már 1674. május 10-én a hazában bentmaradók

számára készült térítvénynek irt alá s annak értelmében hivataláról lemondott.

683. — — — — zilczyi predikátor, kinek neve hallgatói által a törvényszék előtt eltitkoltatott.

684. **Zsedényi István**, boldogasszony - dörgicsei ágostai hitvallású lelkipásztor Zala vármegyéből, a Balaton tava mellett. Lázadás ürügye alatt megidéztetett 1674. február 16-án Pozsonyba, hogy ott márczius 5-én megjelenjen a vértörvényszék előtt. Meg is jelent, de csak márczius 30-án, s már ápril 4-én kimondatott reá az ítélet, mely szerint fő- és jószágvesztésre büntettetett. Pozsonyból elvitetett május 29-én a komáromi várba, hol vasra veretvéu, fogságra vettetett. Itt sok munkával, boszantásokkal, kínzásokkal sanyargattatott és hitegetések, által kísértetett 1675. márczius 9-ig, a mikor Komáromból elvitetett Bugánynyal és Köpeczivel Leopoldvárba, minthogy 17 társai — nem fogadtatván már el akkor a térítvény aláírása, hanem a hitvallás megváltoztatása kívántatván — hittől szakadtakká lettek s csak ők hárman maradtak hitvallásukhoz hívek. Márczius 18-án pedig Leopoldvárból elvitetett estve, rejtékútakon a várból s a hazából kihurezoltatván, Morvaország, Felső-Ausztrián, Felső-Steierországban és alsó Karniolán s végre Trieszten át az Adriai tengerig hajtatott, innen hajón szállított Peskarába, majd innen Nápolyig ismét gyalog hajtatott, hova megérkezvén, május 8-án a gályákra eladatott 50 darab aranyon. De a nápolyi állomáson nem volt sokáig, mert július 1-én ő és 6 társai elvitettek onnan, elébb a palermói kikötőbe, azután Melasse erőd kikötőjébe Szicziába a francziák ellen, hol, miután 14 hetet töltött, ismét a palermói kikötőbe vitték vissza a hajóhaddal; de ugyanazon időben agyvelőgyúladást kapván és csaknem holtá-

levén, már-már a tengerbe dobatott, hanem a főhajóskapitány megakadályozván e szándékot, szerencsésen életben maradt. Három hét múlva, azaz októberben Nápolyba visszavitetett, hová negyednapra érkezett meg a palermói kikötőből történt elindulása után, ugyanis 3 nap és 2 éjjel hajózáva a tyrrheni tengeren, érkezett a nápolyi kikötőbe, a hol szenvedett tovább is gályákon, 1676. február 11-dik napjáig, a mikor a dicső emlékezetű holland tengernagy, Ruyter Adorján Mihály által, kiemek méltó, hogy áldásban maradjon közöttünk emléke, kiragadtatott az oroszlanoknak, vérengző ellenségeinek torkából Szabadulása után holland hajón Szicília fővárosába, Palermóba, innen Melassóba szállítottott, itt pedig egy »Margit« nevű angol hajóra tétetvén, vitetett a messeni öblön keresztül a középtengerre, innen az Adriai tengerre s azután Velenczébe. Itt partra szállván társaival együtt, elment Helvecziába, Zürichbe, hol nagy szivességgel fogadtatott. Itt szenvedése s megszabadulása történetét főbb vonásokban feljegyzette a Lavater János bölcsészettanár felhívására, 1676. július 8-án, jellegkül tűzvén felibe Zsolt. 44., 5—6. és 8—9. verseit. Üdvözlő verset is irt Zürichbe történt megérkezése után nem sokkal, az épen akkor ott hittani vitaértekezést tartott Gyöngyösi István magyar akadémikus tiszteletére. — 1677. október 20-án hagyta el Zürichet s visszatért a hazába.

685. Jablonczai Mihály, monori református lelkipásztor.

686. Jablonczai János, békési református lelkipásztor, Gömör vármegyéből. Született 1639-ben. Tanult Debreczenben 1661-ben, honnan 1662-ben Sárospatakra ment. Az 1666. márczius 17-én Mádton több mint 400 atyafiakból álló gyűlés színe előtt bocsát-

tatott ki törvényes meghívás útján boldog emlékü Zebegnyei János esperes által a Torna vármegyében fekvő körtvélyesi református egyház lelkészeül, hol 6 és fél évi lelkészkedése után gróf Keglevich Miklós horvát származású Torna vármegyei kényúr által Szelepcsényi György esztergomi érsek és más római katolikusok parancsából elzavartatván, 1673. márczius 5-én ugyanazon kényúr által katonákkal és jezsuiták által tovább üzetvén, mint hajdan Dávid, erdőekben, berkekben, kősziklaüregekben lakott családjával együtt, majd Beretke nevű faluba érkezett, hol fél évet töltött nyilvános foglalkozás nélkül (titkon azonban végezvén azt); innen a bélyei egyháztól új meghívást nyert, mit elfogadván, elment oda, de csak 8 hónapig lakhatott ott s hirdethette az igét, mert a putnoki római katolikus vallású parancsnok, Kalló András megidézttette Pozsonyba 1674. márczius 5-re s azon vármegyebeli lelkész-társaival együtt megjelent ott márczius 17-én, és miután hitvallása miatt sok kisértésnek volt kitéve, de ő állhatatos maradt, ápril 4-én fő- és jószágvesztésre ítéltetett, a halálos ítélet kihirdetése után még darab ideig volt szállásán. Május 27-én az érsekhez hivatván, megvizsgáltatott s azután a pozsonyi börtönökbe vettetett, honnan június 17-én felhozatván, kocsin többekkel együtt Leopoldvárba szállíttatott és részint Nagy-Szombatban, részint a leopoldvári útban ruhájától, pénzétől, könyvétől megfosztatott. Leopoldvári fogságában a legsúlyosabb, a legundokabb munkákkal, jó és rossz időben, télen jobban, mint nyáron folyvást terheltetvén, csak katonakenyérrel és vízzel tartatván, számtalan verésekkel bán-talmaztatott, puskaagygyal és dárdákkal üttetett, mivel a római katolikus szertartásokon jelen lenni nem akart, a templomba be- s onnan kivonszoltatott;

1675. márcz 18-án estve Leopoldvárból, a munka színhelyéről, nem a nyilvános kapun, hanem valami rejtek-árkon titkon kiszállittatván, az ott termett gyalog- és lovas katonák kíséretében kocsin, Morvaország, Ausztrián, Schottwienen át, egész napon keresztül törökvasba verve hajtatva, mint a barom, majd másnap egyik lábáról a vas levétetvén, Steierország, Kárnolián át Triesztbe vitetett, hol valami rejtekhelyen, a városon kívül szakállától, bajuszától megfosztatott s katonai öltöny felvételére s fegyverhordozásra kényszerítettet, melyeket visszautasítván, ismét kifosztatott pénzéből és ruháiból, azután hajón helyeztetve el, az Adriai tengeren szállittatott Peskarába. Innen az Alpokon, nagy kősziklákon keresztül, éhen-szomjan kísértetett Nápolyba, hol május 8-án a »Capitaneatus« nevű gályára eladatott 50 darab aranyon, itt haját és szakállát, mely már egy kevéssé nőni kezdett, egy török levágván, az olasz tisztek osztályozása s elhelyezése folytán a »Szűz Mária« nevű gályára tétetett átal Midőn a gályák Szciziliába eveztek Messana ellen, a gályákon levő foglyok számára készült ruhákat adtak neki, melyeket, midőn nem akart felölteni, a foglyok megragadták, csupaszra levetkeztették s a ruhákat erővel ráhúzták, és azon gályákon levő tisztársaival, K o p e c z i v e l és K a r a s z n a i v a l együtt 1675. június 4-én Szciziliába vitetett s Melassó várba szállásoltatott: társai azonban, erőtlenségök miatt 4 hónap múlva ounan visszavitettek Nápolyba: ő, mint egészségesebb, egyedül maradt vissza a gályákon, éjjeli s nap-pali hajózásban s evezésben volt épen úgy, mint más gonosztevők s muhammedánok, 1675. júniustól fogva 1676. február 11-ig, mely idő alatt hogy hány-szor veretett kék-re meztelen teste ostorral, kötéllel, kor-bácsesal, mennyi éhséget, szomjúságot szenvedett,

mennyi veszélyt látott szemei előtt, mennyi hideget szenvedett, s hordozta a nap terhét? alig képes a nyelv elbeszélni. Megérkezvén a hollandok Szicziába a francziák ellen, midőn tudakozuák, hogy mely hajón volnának a magyar lelkészek, Jablonczait elrejtették a hajón és a hollandok közül senki beszélgetésre hozzá nem bocsáttatott, sőt a miket Nápolyból az ő pártfogója, Weltz György az ő élelmére küldött, azokat is elfogták és eltagadták ellenei. Végre azonban február 9-én társaihoz visszaszállítottatott Nápolyba, és 2 nap múlva a holland tengernagy, Ruyter Adorján Mihály által megszabadított rabságából. Szabaddá levén, elment társaival együtt Zürichbe hol Hottinger Henrik Jánosnál szállásolt Kocsi Csergő Bálinttal és Kálnai Péterrel együtt; s itt megérkezése után nem sokkal üdvözlő verset irt az épen akkor ott hittani vitaértekezést tartott Gyöngyösi István magyar akadémikus tiszteletére. Ugyanitt leirta szenvedése történetét Lavater János zürichi bölcsészettanár felszólítására 1676. július 19-én, jellegköl e verset tűzvén felibe:

Siralmas a kezdet, örvendetes a vég;
Mert az Isten keze forgat mindent, mindég.

687. Jánosi István, maklári református lelkipásztor.

688. Jarskó János predikátor. Jelen volt a megidézttetésen s a hazában maradók számára készült térítvényt irta alá 1674. május 10-én, minél fogva hivatalát letette.

689. Jaskoniczi Pál, lelkipásztor. Ez is a hazában maradhatók számára szóló térítvényt irta alá 1674. május 10-én, melyben hivataláról lemondásra köteleztetett.

690. Jenei Albert, burai református lelkipásztor.

691. Johannides András, friwaldi ágostai hitvallású lelkipásztor. A hazában maradók számára készült téritvényt írta alá 1674. május 10-én, minek folytán hivataláról lemondott.

692. Johannides Fülöp, bajnai ágostai hitvallású lelkipásztor, Esztergom vármegyéből. Ez 1660-ban privigyei diakonus volt, de Kluen Francziska grófnő, Pálffy Pál özvegye által a templom elvétetvén, a lelkészi lakból gyalázatosan kivettetett. 1662-től 1666-ig vitkóczyi lelkész, és 1670-től fogva egyházvidéki jegyző volt. Bajnáról idéztetett meg 1674. márczius 5-re Pozsonyba, hol megjelenvén, mindig az állhatatosok sorában volt. A téritvények aláírását visszautasította. Kimondatván reá is a halálos ítélet, lánczra verve, Sárváron vettetett fogságra, honnan Bukkáriába szállittatott, s egy ideig ott tömlöcöztetve, felhozatott a börtönből, hogy a Málta szigetére vitelve, ott gályarabul eladattassék. E szándékot a velenceiek megghiúsították, a hajót, melyen voltak a rab-prédikátorok, visszakényszerítették a bukkárii kikötőbe. Ismét tömlöczbe vettetve, igen kemény fogságban sauyargott Johannides Fülöp, mintegy 5 hónapig, a mikor hittől szakadt lett, áttért a római egyházba, letevén az új katolikusok hitformáját.

693. Johannides György, nagylevárdi ágostai hitvallású lelkipásztor, Nyitra vármegyéből. A hazában bentmaradók számára készült téritvénynek írt alá 1674. május 10; s annak értelmében hivatalát letette.

694. Johannides János, kismaróthi ágostai hitvallású lelkipásztor. Megidézttetvén 1674. évi márczius hó 5-re Pozsonyba a vértörvényszék elé, ott megjelent és kezdetben kiváló állhatatosságot mutatott bárminemű kísértéssel, még

a halálos ítélet kimondásával szemben is Elítéltetése után egy hónappal, május 8-án délután 3 órakor Szelepcsényi György érsek, Lányi Györggyel és még 13 lelkésztársával együtt magához hivatván őt, az érsek így szólt: »Lássátok, én szánakozó atya vagyok, nem akarom, hogy valami rossz essék rajtatok; de ti magatok vagytok ennek okai, mert nem akartok aláírni.« — Erre Johannides János kezdett el ilyen formán válaszolni: »Herczezséged szánakozó atya, mi pedig elveszett gyermekek vagyunk stb.;« mit hallván Lányi György, (pedig ez csak rektor volt!) így szólt: »mi elveszett gyermekek nem vagyunk, hanem ha Herczezséged csakugyan szánakozó atya: vegye figyelembe, hogy Isten is azért neveztetik atyának, mert az embereket lehetetlen dolgokra nem kényszeríti.« Johannidest pedig helytelen nyilatkozatáért megdorgálta s elhallgattatta. De minthogy még ekkor is visszaútasította a térítvény aláírását Johannides: több társaival együtt elvitetett Komáromba s ott fogságra vettetett: azonban alig 4 napig tartó tömlöczötetés után, a szenvedések által megtöretve, jelentkezett a térítvény aláírására, mely midőn már kevés volt, mert a hitvallás megváltoztatása kívántatott: arra is reá állott és áttért a római egyház kebelébe, letévén az új katolikusok hitformáját. Így aztán szabadon bocsátatott, miután még néhány hétig a római katolikus vallás tanaiban oktattatott, s hittagadása jutalmul egy olvasót s néhány forintot kapott.

695. Judicis Pál, ágostai hitvallású lelkész, Nyitra vármegyéből. Jelen volt a megidézésén.

696. Váczi János, vörösházai református lelkész. Jelen volt a megidézésén.

697. Vadászi Mihály, tiszaroffi református lelkész. Megjelent a törvényszék előtt.

698. Vágási István fegyverneki református lelkész. Megjelent a megidézésén.

699. Wágner János, felső-sztregovai ágostai hitvallású lelkész, Hont vármegyéből. A megidézésén jelen levén, aláírta azon térítvényt, mely a hazában maradók számára készült s ennek értelmében hivataláról lemondott, 1674. május hó 10-én.

700. Valentin Ádám abelónai vagy polinchi lelkész, Hontvármegyéből. Aláírt a hazában maradók számára készült térítvénynek 1674. május 10-én, ennek folytán hivatalát letette. — Gyengébb volt benne a mennyei haza iránti szeretet, a földi haza szereteténél.

701. Váradí Mihály, szathmári református lelképásztor.

702. Városi István, verőcei református lelkész, Nógrád vármegyéből. Megjelent a megidézésre.

703. Vásárhelyi Sámuel, jánoshidi református lelképásztor. Jelen volt a törvényszék előtt.

704. Varsány György, rétsági lelkész, Nógrád vármegyéből. Jelen volt.

705. Wéber János, bazini ágostai hitvallású lelkész. A hazából kiköltözők számára szóló térítvényt írta alá Pozsonyban, 1674. Május 10-én, minek folytán az országból kivándorolt.

706. Vécsei Péter megyeresi református lelkész, Komárom vármegyéből. Ez 1677. ápril 7-én sápi lelkész volt, (a nagy-szombati református egyház naplója szerint) s mint ilyen a felszentelendő lelkészek vizsgálására neveztetett ki, a neszmélyi református lelkészszel Kőrösi R. Mihályval együtt, Tholnai R. Gergely bátorkeszi lelkész és esperes által.

707. Vécsei Tamás, radványi református lelkész.

708. Vecsei János, tószegi-paládi református lelkész. Tanult Debreczenben, 1658—1660. években. — Jelen volt a megidézésen

709. Veimőcezi György, ó-zólyomi ágostai hitvallású iskolarektor. Aláírt a bentmaradókra szóló térítvénynek s lemondott hivataláról 1674. május 10-én.

710. Weiss Tóbiás, poprádi ágostai hitvallású lelkész. Született Bélabányán. A Contubernium második conseniora volt. Ennek lakásán tartatott 1669. November 20-án a királyi lelkészatyafiak összejöve-tele, melyben Noskovi Mihály esperessé választatott. A megidézésen jelen volt Pozsonyban és aláírt a hazából kiköltözők számára készült térítvénynek s számkivetésbe ment. Meghalt Danzingban 1675-ben és Schwarz Andrással, ki vele együtt vándorolt ki, ugyanott eltemettetett. (Burius: Micae historicae. 157. lap.)

711. Vigil János, nagyszőlősi ágostai hitval-
lású lelkész, Veszprém vármegyéből. — A hazában
maradhatás előnyéért aláírtá azon térítvényt, 1674.
május 10-én, melyben hivatala letevésére kötelezte
magát.

712. Vigleb János, komáromi ágostai hitval-
lású lelkész. Széchenyi György érsek által elűzetvén,
nejével és gyermekeivel Arnstadtba ment. ott letele-
pedvén, egy ideig ott tartózkodott, nem sokára ahhoz
közel Siltzbrückben lelkészi állomást nyert.

713. Victoris János, nagy ugróczi ágostai
hitvallású lelkész. Jelen volt.

714. Vincze Ferencz, mihályfalvai református
lelkész, Vas vármegyéből. Jelen volt.

715. Virga Pál brogyáni ágostai hitvallású lel-
kész. Jelen volt.

717. Visnyóvszki Gáspár, mezgóczi ágostai hitvallású lelkész. A hazában bentmaradók számára készült térítvénynek irt alá 1674. május 10-én; minek folytán hivataláról lemondott.

718. Vitális Pál, busóczi lelkész. Jelen volt.

719. Vizliczénus János, peklői ágostai hitvallású lelkész és sárosmegyei esperes. Ez 1641. Január 30-án képviselőül neveztetett ki Dubrávius Dániellel a zolnai gyűlésből, Gróf Illyésházi Gábor menyegzőjére. Aláírta a hazából kiköltözők számára készített térítvényt, kivándorolt az országból s számkivetésben halt meg Boroszlóban.

720. Vörösmarti István, szentgáli református lelkész. Jelen volt a megidézésen.

721. Vörösmarti Mihály, pápai református lelkész. Tanult Pápán, hol 1652-ben lett felsőbb tanuló ifjúvá Csúzi Cseh Jakabbal együtt, kivel szinte együtt viselt lelkészi hivatalát is Komáromban 1672-ig, a midőn a győri püspök Széchenyi György császári fegyveres katonaság segélyével elűzte onnan s ettől fogva Pápán folytatta lelkészi hivatalát Séllyei Istvánnal együtt, ki Triesztben búcsúzott el tőle, midőn huzeltatott Nápolyba. — (Spataki füzetek. 1863 253—254. lap.) A megidéztetésre megjelenést valami módon elmellőzte, félbeszakítlanul folytatta lelkészi hivatalát Pápán s a gályarab lelkészek ügyében levelezésben állt Zaffius Miklós velencei orvossal, ki igen dicsérőleg emlékezik felőle a gályarabokhoz 1676. Január 11-én irt levelében. (Lampe-Ember Pál: Historia ecclesiae reformatae in Hungaria. 1728 483. lap.)

722. Vörösmarti Tamás serkei református iskolarektor. Megidéztetett 1674. Márczius 5-re Pozsonyba hol megjelent s folyvást az állhatatosok sorában volt, miért is fej- és jószágvesztésre ítéltetett;

hatod magával elhurczoltatott fogságra, s az eberhardi várban tömlöczbe vettetett. Sikerült ugyan 1675. nyarán fogságából megszöknie, de nem sokára elfogatván, ismét ellenei kezére került s a rozoki vár tömlöczébe záratván ott az érsek, Szelepcsényi addig verette, kinoztatta, míg nem hitvallását megtagadta. Ennek következtében szabadon bocsáttatott.

723. Vöröstói Pál ethei református lelkész, a tatai egyházmegyében. Jelen volt.

724. — — — — vain-enyingi,

725. — — — — alsó-váradi,

726 — — — — felső-váradi,

727. — — — — varsáni,

728. — — — — vásárosfalvai predikátorok. kiknek neveit gyülekezeteik tagjai eltitkolták a vértörvényszék előtt.

Utóbeszéd.

Ha a tisztelt olvasó szives volt becses figyelmében részesíteni a hitvallók és Vértanúk történetét, ebben egyikről azt olvasta, hogy Zürichben életrajzi jegyzeteket irt a Lavater János bölesészeti tanár felszólítására, másiktól azt olvasta, hogy Kaegius János biltensei lelkipásztor felhívása folytán emléksorokat irt annak; harmadikáról azt olvasta, hogy üdvözlő szózatot irt az akkor Zürichben tanult Gyöngyösi István magyar akadémikus tiszteletére. Álljanak itt ezek nevei most külön-külön együvé csoportosítva:

I. Lavater János felszólítására ezek irták le életök főbb eseményeit: Harsányi Móricz István. 2. Szodói Balogh András. 3. Kálnai Péter. 4. Körmendi György. 5. Komáromi Sülye István. 6. Zsedényi István. 7. Alistali György. 8. Szomodai János. 9. Ujvári János. 10. Otrokocsi Főríz Ferencz. 11. Köpeczi Haller Balázs. 12. Karasznai Mihály. 13. Czeglédi Péter. 14. Szalóczi Mihály. 15. Jablonczai János. 16. Sajószentpéteri Márton. 17. Kocsi Csörgő Bálint. 18. Simoni Péter. 19. P. Tatai Sámuel. 20. Beregszászi István. 21. Mangó Szentpéteri István. 22. Rimaszombati Kis János. 23. Ladmaczi István. 24. Nikléczi Bóldizsár. 25. Leporini Miklós. Bugány Miklós. 27. Steller Tamás. 28. Bátorkeszi István. 29. Nikléczi Sámuel.

II. Kaegius Jánosnak ezek irtak emléksorokat: 1. Séllyei István. 2. Körmendi György. 3. Szodói Balogh András. 4. Harsányi Móricz István. 5. Karasznai Mihály. 6. Simoni Péter. 7. P. Tatai Sámuel. 8. Szalóczi Mihály. 9. Rimaszombati Kis János. 10. Komáromi Sülye István. 11. Sajószentpéteri István. 13. Kálnai Péter. 14. Kocsi Csörgő Bálint. 15. Bugány Miklós.

III. Gyöngyösi István magyar akadémikus 1676. Május 19-én Vitaértekezést tartott Zürichben, ily ezimmel: «De Clavibus Regni Dei Apostolicis traditis.» — Ezen értekezést Séllyei és Harsányi Istvánnak ajánlotta. Ez értekezés alkalmából latin üdvözlő verseket irtak Gyöngyösinek következők: 1. Bátorkeszi István veszprémi. 2. Bugány Miklós gömöri. 3. Ózeglédi Péter lévai. 4. Körmenyi György barsi. 5. Karasznai Mihály keleméri. 6. Komáromi Sülye István győri. 7. Leporini Miklós poltári. 8. M. Steller Tamás újzolyomi. 9. Szalóczi Mihály zubogyi. 10. Szomodi János szendi. 11. Sajószentpéteri Márton hetényi. 12. Zsedényi István boldogasszony-dörgicsesi. 13. Jablonczai János béllyei. 14. Kocsi Csergő Bálint pápai predikátorok és rektorok.

IV. »A magyar hitvalló lelkészek debreczeni Emlékoszlopaz« ezimű, 1895-ben, a »Debreczeni protestáns Lap« azon évi szeptember 28-diki 39. számából külön lenyomatként megjelent s 13 lapra terjedő füzet végén, közölve van az Emlékoszlop leírása és a reá metszett 41 hitbajnok neve. Minthogy én magam személyesen még nem láthattam az Emlékoszlopot, a hitvallók és Vértanúk történetének kiegészítésül átveszem a Csiky Lajos debreczeni hittanár leírását, közbe szűrve egy pár felvilágosító jegyzetet: »Az Emlékoszlopon felyül — van a földgömb aranyos csillagokkal. Alatta a keleti, mint földalán a halhatatlanság aranyló koszorúja. Ez alatt egy kifaragott s bronzirozott gálya, a háromevezős, (triemis), mely alatt ily felirat csillog: »Ruyter Adorján tengernagy a szabadító 1676. febr. 11.« — Ugyanczen oldalon egy nyitott könyv, a Biblia, lapján ez olvasható: II. Tim. IV. 7. »Ama nemes harezot megharezoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam.« Ez alatt áll barna márványlapon 10 gályarab lelkész neve s végül alól ez: »Készítette Özv. Hegyi Mihályné.« — Az északi oldalon felyül ez olvasható: »Hitökért Nápolyban gályarabságot szenvedett prot. lelkészek emlékoszlopa.« — Alatta ismét 10 gályarab neve. A nyugoti oldalon felyül: »Emeltetett 1895-ben.« — Alatta megint 10 gályarab neve. A déli oldalon: »Monumentum ministrorum Verbi Divini, qui pro fide ac libertate evangelica e Hungaria ad triemes Nea-

politanas deportati sunt. — Alatta 11 gályarab neve. — Az emlékművet csinos vaskerítés övezi. — A 41 hitbajnoknak csak a vezetéknevei vannak az Emlékoszlopon, nem fért oda a keresztnév is. Szükségesnek tartjuk ez alkalommal feljegyezni az UR ezen hű szolgálinak teljes neveiket. (Ide a 2-dik kiadásban, mely 1896-ban jelent meg, Balogh Ferencz debreczeni hittanár e megjegyzést igtatta be: »Bukkari város tengerparti iszonyú börtönében két hónapon át még más 18 hitvalló szenvedett, csak öt bírta végig ki.«)

A 41 hitbajnok nevei:

I. Nápolyba jutás előtt olasz földön elmenekültek: Lányi György korponai, Simonides János breznóbányai evang. tanítók, Masznyik Tóbiás illavai ev. lelkész. (3). (Ezek tehát nem voltak valóságos gályarabok.)

II. A kiszabadulás előtt a szenvedések alatt elhaltak: Miskolczi Bodnár Mihály füleki, Huszti Mihály sajókeszii, Kóródi János cseglei, Szecsei János sághi, *Füleki István napradi, *Szilvási István császári református lelkészek. — Gócs Mihály kálnói, Héli vagy Illyés Gergely malomsoki, *Borhidai Miklós szentandrásii, *Mazári Dániel tamásii, *Trifkovics János lestei evang. lelkészek. *Paulovics Mihály turóc-szentmártoni ev. tanító. (12.) (A csillaggal megjegyzettek és így hatan voltak ezek között valóságos gályarabok.)

III. A kiszabadulást megérték: Séllyei M. István pápai lelkész és Superintendens, Kocsi Csergő Bálint rektor; Harsányi Móríc Izstván rimaszombati, Czeglédi Péter lévai, Bátorkeszi István veszprémi, Sajó-Szentpéteri Márton hetényi, Alistali K. György szőnyi, Kálnai Péter putnoki, Karasznai Mihály keleméri, Komáromi Sülye István ácsi, Köpeczi Haller Balázs szkárosi, Körmendi György barsi (esperes), Otrokocsi Főrizs Ferencz rimaszécsi, Szalóczi Mihály zubogyi, Szodói Balogh András sárói, Szomodi János szendi. Ujvári János mezőörsi, Jablonczai János bélyei lelkészek, Simonyi Péter simonirektor, reformátusok. — Bugány Miklós sajógömöri, Leporini Miklós poltári, Nikléczi Boldizsár alsó-sztrehovai, Nikléczi Sámuel ujbányai, Turóczi Végh András füleki, Zsedényi István boldogasszony-dörgicsei lelkészek, M. Steller Tamás, beszterczebányai rektor, evangélikusok. (26.) (Ezek közül

Jelen könyv egyedi kérésre készült, sajnos a kiadó számára fellelhető egyetlen példány utolsó oldala és címlapja hiányos és sérült volt, a könyv ennek ellenére készült el!

